

BISERICA ORTODOXĂ

REVISTA SFINTEI EPISCOPII A ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

ANUL VII, NR. 2 ianuarie - iunie 2005

BISERICA ORTODOXĂ

REVISTA SFINTEI EPISCOPII
A ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

ANUL VII, NR. 2
iulie - decembrie 2005
EDITURA CARTEA ORTODOXĂ
ALEXANDRIA 2005

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte

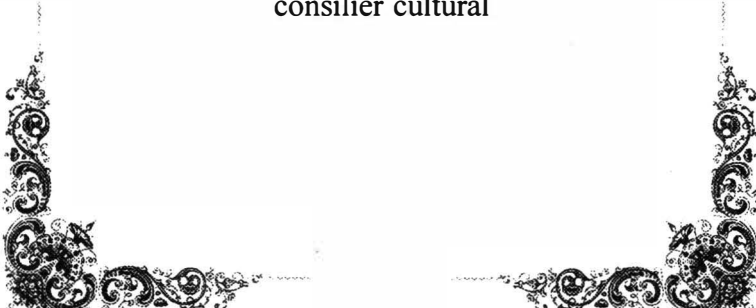
Prea Sfințitul Părinte Episcop
† **Galaction**

Vicepreședinte

P.C. Pr. Dr. Ciulei D. Marian

Redactor responsabil

P.C. Pr. Drăghici Adrian Petruș
consilier cultural

Tehnoredactare - Sorin Constantin

Copyright 2005 © Editura **CARTEA ORTODOXĂ**

- Toate drepturile rezervate -

ISSN 1582-1544

CUPRINS

EDITORIAL

Hotărârea Sfântului Sinod cu privire la avort și eutanasi5

PASTORALĂ LA NAȘTEREA DOMNULUI 2005

† **Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului**17

CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE

În prezența lui Dumnezeu

Episcop-vicar **Irineu Pop-Bistrițeanul**23

Predica, parte integrantă a cultului divin

Preot profesor **Vasile Gordon**26

Mângâiere către un om bolnav

Traducere de **Constantin Daniel**34

ARTICOLE ȘI STUDII

Aspecte practice în riturile orientale privind euharistia

Pr. Asist. Univ. Dr. **Gheorghe Ispas**39

Disputa dintre Mitropolitul Nifon al Ungrovlahiei și Mitropolitul Calinic Miclescu al Moldovei pentru primație

Pr. Dr. **Corneliu Zăvoianu**50

Natura și valoarea timpului

Drd. **Spătaru Gina Doina Justina**102

Sfânta taină a spovedaniei - teme și referințe actuale

Pr. **Eugen-Cătălin Păunescu**124

PAGINI DE SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Împărtășire din CUVÂNTUL-HRISTOS cel ÎNVIAT

Protos. **Serafim Valeriu Adam**142

Fundamente existențiale

Petre Sovejanu146

„Codicele Erneanul” și „Avatarurile infernului”

Lector univ. Mihai Rădulescu	150
<i>Biserica Ortodoxă Română la an aniversar</i>	
Pr. Lutai Claudius Sebastian	153

VIAȚA BISERICESCĂ

<i>Din agenda de lucru a Prea Sfințitului Episcop Galaction</i>	
Secretar eparhial, Arhidiacon Vasile Neașu	207

BISERICA ȘI SOCIETATEA

<i>Danii ale domnilor din Țara Românească în județul Teleorman</i>	
Ecaterina Țânțăreanu	219
<i>Nicolae Milescu (1636-1708) și contribuția sa la cultura europeană și mondială</i>	
Mihail Lucian Căciuleanu, Florin Iancu Roșca	229
<i>Numismatica biblică</i>	
Aurică Smaranda	243

ASPECTE DIN VIAȚA EPARHIEI

<i>Județul Teleorman sub ape</i>	
Pr. Lazăr Dumitru	246
<i>Hramul Catedralei Sfântul Alexandru - 30 august 2005</i>	
Pr. Popa Gheorghe	247
<i>Ierarhul iubit de popor și binecuvântat de Dumnezeu - Prea Sfințitul Galaction - nouă ani de arhipăstorire</i>	
Pr. Adrian Drăghici	250
<i>Crăciunul bucuriei noastre</i>	
Pr. Adrian Drăghici	253
<i>Informare privind aspecte ale activității învățământului religios și teologic în anul școlar 2004-2005</i>	
Pr. Emil M. Lazăr	255

EDITORIAL

HOTĂRÂREA SFÂNTULUI SINOD CU PRIVIRE LA AVORT ȘI EUTANASIE

Exprimându-și punctul de vedere cu privire la avort, Sfânta Biserică face acest lucru în conformitate cu învățătura ei privind apariția vieții în general și a vieții umane, în special.

Potrivit Revelației și învățaturii Bisericii, Dumnezeu a creat lumea din nimic (II Macabei 7,28). Dumnezeu a creat viața sub toate aspectele ei, iar în ceea ce privește viața omenească, Dumnezeu a arătat o grijă deosebită. Viața omenească nu este produsul devenirii spontane a lumii, ci, pentru apariția ei, Dumnezeu a avut o grijă deosebită: omul nu apare la poruncă, ci în urma unui sfat și a unui act special al Sfintei Treimi, act exprimat de aghiograf prin termenul de *plăsmuire* și de *sufflare de viață*. Viața omenească nu este determinată doar de *plăsmuirea* omului din pământ, ci și (sau mai ales) de suflarea viu-făcătoare a lui Dumnezeu.

Aceasta ne dovedește faptul că omul nu este simplă *ființă biologică* („ființă vie” înzestrată cu suflet rațional), ci este deodată *suflet viu* (Facere, 2,7) și *trup omenesc* (nu orice trup) *viu*. Așa a apărut primul om (Adam), așa au apărut, apar și vor apărea – cu voia lui Dumnezeu – oamenii în istorie: suflete vii în trupuri vii. Omul este, așadar, o ființă psiho-fizică ce a fost și este creată de Dumnezeu după chipul Său (Facere 1,27), în vederea asemănării cu El. Consecința logică a acestei învățături și credințe este aceea că toate ființele omenești sunt în mod fundamental egale între ele în ceea ce privește natura și vocația lor. Ele posedă deodată, actual și potențial, aceeași

demnitate și aceeași valoare: sunt chip al lui Dumnezeu, dar chip într-un continuu proces de asemănare cu Dumnezeu.

Pentru că este purtătoarea chipului lui Dumnezeu, orice ființă omenească, oricare ar fi vârsta, situația sau starea sa fizică, deține o demnitate reală și impune un deosebit respect. De aceea, tot ceea ce este comis împotriva ființei umane este comis, într-o anumită măsură, împotriva voinței lui Dumnezeu, după cum tot binele pe care-l facem unui semen de-al nostru este bine făcut lui Dumnezeu Însuși: „Întrucât ați făcut unuia dintre acești frați ai Mei prea mici, Mie Mi-ați făcut (...), întrucât nu ați făcut unuia dintre aceștia prea mici, nici Mie nu Mi-ați făcut” (Mat. 25,40;45).

Dacă viața și, mai ales, viața omenească nu este produsul hazardului, nici perpetuarea vieții umane nu este efectul întâmplării și nici exclusiv produsul eforturilor omenești. Viața omului este de la Dumnezeu și se perpetuează prin intermediul ființelor omenești, potrivit celor rânduite de Dumnezeu. Omul se bucură de viață și de puterea vieții; are dreptul la viață, dar și responsabilitatea de a respecta această viață, de a o apăra în orice împrejurare, știind că în existența istorică în trup omul își pregătește participarea la Împărăția lui Dumnezeu.

Revelația (consemnată în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție) ne oferă suficiente dovezi că ceea ce s-a zămislit în femeie este ființă omenească (nu simplu „produs de concepție”), care nu exclude grija lui Dumnezeu și care trebuie să se bucure de respectul datorat demnității umane. Cum Biserica are o grijă deosebită față de ființele umane neputincioase și fără apărare, nu poate să nu se îngrijoreze cu privire la cele mai neputincioase ființe omenești, embrionii umani și pruncii nenăscuți.

Psalmistul David a spus în acest sens: „Doamne, Tu m-ai plâsmuit în pântecele mamei mele” (Ps. 138,13). Iar Dumnezeu avea să-i spună lui Ieremia: „Înainte de a fi zămislit în pântece, te-am cunoscut și înainte de a ieși din pântece te-am sfințit” (Ieremia I.5).

Iov a spus: „Măinile Tale m-au făcut și m-au zidit” (Iov 10,8-9). Legislația lui Moise a acordat o grijă deosebită mamei și pruncului (Ex. Ieșirea 21, 23-24; 9,6).

Din istorisirea vizitei Maicii Domnului la Sf. Elisabeta constatăm două lucruri foarte importante:

a) Elisabeta arată un respect deosebit față de Cel zămislit în pântecele Sfintei Fecioare Maria;

b) Se confirmă faptul că pruncul din pântecele mamei participă, în felul său, la evenimentele la care participă mama; Evanghelistul ne spune că, de îndată ce Elisabeta a primit salutul Mariei, a săltat pruncul în pântecele ei (Lc. 1,44), ceea ce demonstrează că, înainte de naștere, pruncul percepe deja prezența lui Dumnezeu.

Extinzându-se din spațiul ebraic, mesajul creștin s-a confruntat cu o lume și cu o civilizație care avea cu totul alte aspirații și alte coordonate decât cele trasate de Revelație. Practicile avortive, spre exemplu, fie prin metoda chirurgicală, fie prin luarea de medicamente erau de mult cunoscute în mediile neebraice. Ceea ce nu cunoștea lumea greco-romană era de *păcat*, de *urâciune* înaintea lui Dumnezeu, adică încălcarea cu știință și liberă voință a voinței lui Dumnezeu, noțiune foarte prezentă în tradiția iudaică și în viața creștină. În scrierile Sfântului Pavel găsim liste cu păcate pe care, de le vor comite, oamenii nu vor intra în Împărăția lui Dumnezeu (I Cor. 6,9-10, Gal. 5,20, Efes. 5,5). Printre acestea se numără și cele comise prin luarea de *pharmakeia* (vенеvicia).

În legislația romană găsim explicația termenului „*pharmakeia*”. Legea Corneliană din anul 81 a.Hr. înțelegea prin acest termen medicamentele avortive. Prin urmare, în Noul Testament avem dovadă că păcatul uciderii pruncilor este unul din cele mai grele, unul din cele care ne exclud din Împărăția lui Dumnezeu.

A fost și a rămas viziunea Bisericii cu privire la asemenea păcate.

Epistola către Barnaba (scrisă pe la începutul secolului II) reproducea punctul de vedere al Bisericii din acea vreme prin cuvintele: „Iubește pe aproapele tău mai mult decât sufletul tău. Să nu ucizi *copilul*, pruncul în pântecele mamei sale; să nu-l ucizi nici după ce s-a născut (XIX, 5). Același punct de vedere îl va exprima și *Didahia celor 12 Apostoli* (2,2 5,2). În secolul al III-lea, pe linia aceleiași îngrijorări a Bisericii, Tertulian va exprima ideea concomitenței sufletului și a trupului: unul și celălalt se formează deodată (*De anima*, 27,210). Același Tertulian va numi avortul *crimă* (*Apologeticum*, 9), iar Hipolit Romanul va condamna medicamentele sterilizante (*Philosophumena*, 9, 12). Puncte de vedere similare cu ale lui Tertulian și Hipolit găsim la Clement Alexandrinul (*Pedagogul*, 2,10,96) și Minucius Felix (*Octavius*, 30,2). În „*Scrisoare către Diognet*”, perlă a literaturii creștine din primele trei secole, se arată că una din notele care deosebesc pe creștini de necreștini este aceea că ei nu-șiucid pruncii: „Se

căsătorească precum fac toți oamenii și nasc copii, dar nu aruncă pe cei născuți” (III, 6).

În secolul al IV-lea, mai mulți Sfinți Părinți prezintă punctul de vedere al Bisericii cu privire la avort. Între aceștia, amintim pe Sf. Grigore de Nyssa (*De hom. op.29, In Canticum, 8*), Sf. Efreem Sirul (*Discurs despre teama de Dumnezeu, 10*), Sf. Ioan Hrisostom (*In Rom. 24,4*), Lactantiu, Ambrozie, Ieronim și alții. Sf. Vasile, spre exemplu, spune că femeia care omoară fătul va fi pedepsită pentru crimă (*Ep. 188,8, și Can.2*).

Sinodul de la Elvira (305-306) hotărăște excomunicarea femeii care a avortat, ea neputând să se împărtășească decât pe patul de moarte (Canoanele 63,68). Sinodul Quinisext (691), prin canonul 91, oprește de la împărtășanie pe o durată de 10 ani femeile care dau și pe cele care primesc medicamente avortive.

Din cele de mai sus reiese că avortul a fost o practică străină creștinismului, cunoscută într-o lume în care nu exista nici teamă, nici iubire de Dumnezeu. Toți Sfinții Părinți semnalează că, în orice fază ar fi produs, avortul rămâne pruncucidere. Prin el, se încalcă porunca divină: „Să nu ucizi” (Ieșirea 20, 13). El este cu atât mai grav, cu cât constituie uciderea unei ființe umane aflată în imposibilitatea de a se apăra.

Din textele prezentate mai sus reiese că Biserica a considerat totdeauna drept păcat foarte grav, egal cu avortul în gravitate, și luarea medicamentelor cu scop avortiv. Prin urmare, tot atât de grave ca și avortul chirurgical sunt barierele mecanice (steriletul și anumite pilule, inclusiv RU 486) prin care se urmărește împiedicarea nidării ovulului fecundat pe pereții uterului (acestea sunt tot practici avortive) și medicamentele contraceptive, care, la rândul lor au consecințe nebănuite pentru trupul femeii.

Avortul și toate practicile avortive sunt păcate grele pentru că:

- a) prin ele se ucide o ființă umană;
- b) prin ele este afectată demnitatea femeii;
- c) ele prezintă riscul mutilării trupului femeii, al îmbolnăvirii și morții premature a mamei și a femeii tinere.

Femeia nu trebuie redusă la nivelul de obiect al plăcerii bărbatului, nu trebuie batjocorită și umilită în ceea ce îi este specific, anume feminitatea și calitatea de mamă.

Demnitatea și sănătatea femeii sunt afectate deopotrivă de folosirea pilulelor pe bază de hormoni în vederea infecundității. Efectele nefaste,

grave ale acestora nu sunt evidente imediat, dar sunt sigure. Fiind substanțe care acționează hormonal asupra trupului femeii, urmările lor sunt nebănuite. Este impresionantă lista bolilor cauzate, mai curând sau mai târziu, femeilor care au utilizat medicamente avortive sau contraceptive (care, toate, sunt preparate pe bază de hormoni).

Cu titlu de exemplu, semnalăm că, între anii 1977-1988, în Anglia s-a făcut un studiu pe 200.000 de femei, privind efectul folosirii pilulelor anticoncepționale pe bază de hormoni. S-a constatat că procentul deceselor cauzate de afecțiuni cardio-vasculare a fost cu 40% mai mare la femeile care au folosit asemenea pilule față de cele care n-au folosit. Riscul accidentelor cerebrale a fost de 6,5 ori mai mare la femeile care au folosit pilule. Pericolul infecțiilor pelviene a fost de 7 ori mai mare la femeile care au folosit pilule față de cele care nu le-au folosit; în aceeași proporție a crescut și riscul sterilității.

Din cele prezentate mai sus reiese că avortul, tratamentele cu scop avortiv sau contraceptiv sunt păcate grele careucid ființe umane, împiedică procesul firesc al procreării ființelor omenești, afectează și pun în pericol demnitatea și viața femeii tinere și în cele din urmă, ne exclud din Împărăția lui Dumnezeu spre care năzuiesc creștinii.

Din nefericire, practicile avortive (și contraceptive) sunt o realitate a lumii contemporane secularizate. În numele „fericirii” imediate și al comodității se ucid generații de oameni și moare femeia tânără, mamă sau nu. Biserica nu poate fi indiferentă la această realitate îngrijorătoare și tragică, întreținută de instituții care se intitulează uneori „caritative”, „umaniste” și chiar „medicale”.

Societatea secularizată contemporană aduce justificări diverse ale avortului, justificări de cele mai multe ori, de ordin medical și social. Fiind în lume, Biserica nu este nerealistă, dar nu poate fi nici superficială cu privire la motivele privind tendințele de justificare a avortului.

Prin urmare:

a) Dacă viața mamei este pusă realmente în pericol prin sarcină sau naștere, ar trebui să fie acordată prioritate vieții femeii, nu pentru că viața ei are o valoare mai mare în sine, ci datorită relațiilor și responsabilităților față de alte persoane, care depind de ea.

b) În cazul în care investigația genetică descoperă un copil nenăscut anormal, recomandarea este de a naște copilul, respectându-i dreptul la viață,

dar decizia o va avea familia, după ce acesteia i s-au adus la cunoștință de către medic și de către duhovnic toate implicațiile morale și de întreținere. Toate acestea trebuie rezolvate din perspectiva semnificației mântuitoare a prezenței unei ființe handicapate în viața fiecărei persoane și în viața comunității.

c) Riscul avortului datorat violului sau incestului trebuie evitat mai întâi la nivelul educării cu privire la neocomiterea acestor păcate. În cazul în care starea de graviditate s-a produs, copilul va trebui să fie născut și, după caz, înfiat.

d) Avortul nu poate fi niciodată justificat, moral, de starea economică a familiei, de neînțelegerile dintre parteneri, de afectarea carierei viitoarei mame sau a aspectului fizic.

Pentru prevenirea acestor grave păcate se consideră că este nevoie de un intens proces de mediatizare a gravității păcatului avortului (luându-se în calcul toate aspectele lui medicale, psihologice, sociale, religioase). Societatea trebuie să ofere soluții concrete. Biserica trebuie să întreprindă un întreg efort de educare a omului de azi cu privire la scopul sexualității umane. Activitatea pastorală a preotului trebuie diversificată. Biserica va trebui să sensibilizeze toți factorii care au ca obiect educarea populației sau se îngrijesc de sănătate; omul trebuie educat cu privire la ce înseamnă adevărata tradiție și dragoste, trebuie educat să-și pună ordine în propria-i viață, în condițiile sociale actuale.

Factorii de decizie politică și administrativă trebuie sensibilizați să favorizeze crearea condițiilor ca femeia să nu mai fie umilită, nici ca ea însăși să se complacă în umilire (considerând-o normală) în propria ei specificitate.

EUTANASIA

Viața omenească (atât în sens creștin și duhovnicesc, cât și în sens biologic) este un *dar* al lui Dumnezeu. Pentru că ea vine de la Dumnezeu, Stăpânul ei absolut este Dumnezeu Însuși. Viața umană este o realitate irepetabilă, de aceea ea trebuie apărată și îngrijită în orice moment s-ar găsi purtătorul acesteia. Fiind creată de Dumnezeu, viața umană este intrinsec bună și merită ca totdeauna să fie respectată și apărată, fie că se va manifesta în mod plener, fie că va exista cu deficiențe datorită unor cauze cunoscute sau necunoscute. Ca ființe create, din punct de vedere biologic, prin vrerea lui Dumnezeu, intrăm *în* și ieșim *din* istorie. Acesta este un drept al persoanei umane, persoană care nu se epuizează însă între intrarea și ieșirea ei în/din istorie.

De-a lungul timpului, omul a avut o atitudine variabilă față de propria-i viață. La fel și atitudinea societății față de viața membrilor ei a fost variabilă. În Sparta antică, spre exemplu, copiii handicapați erau lăsați să moară, lucru aprobat chiar de filosoful Platon (Republica III, 906). De altfel, filosofia greacă a fost favorabilă sinuciderii și suprimării celor care deveneau povară pentru alții. Cucerind Grecia, romanii au preluat moravurile grecilor, inclusiv pe cele referitoare la modul părăsirii lumii acesteia. Prin urmare, în Imperiul Roman a existat practica de a lăsa să moară noul-născuții cu malformații. Acest obicei s-a continuat până în cea de-a doua jumătate a secolului al IV-lea, când – sub influența creștină – împăratul Valens avea să-l interzică. Se știe, deopotrivă, că în Roma antică sinuciderea era considerată o moarte onorabilă. Creștinismul, cu viziunea sa privind, pe de o parte viața

și sensul acesteia, iar pe de altă parte originea suferinței și a rostului acesteia (îngăduită de Dumnezeu), a adus modificări radicale în ceea ce privește respectul față de viața omenească. Viața în trup este viață a persoanei, iar de viața persoanei umane nimeni nu poate dispune după bunul său plac; persoana chiar în suferință, are o valoare inestimabilă. Iar, suferința, când nu este consecință imediată sau îndepărtată a unor păcate, este o realitate îngăduită de Dumnezeu, știut fiind că „suferința aduce răbdare și răbdarea încercare, iar încercarea, nădejde” (Rom. 5, 3-4). De aceea Dumnezeu a poruncit: „Să nu ucizi” (Exod. 20, 13). Persoana nu se epuizează în viața sa biologică, nici nu se realizează exclusiv în condiția sa pământească, iar viața în sensul biologic al cuvântului, este condiția fundamentală în vederea pregătirii persoanei umane pentru Împărăția lui Dumnezeu.

Creștinismul respinge orice acțiune sau omisiune prin care s-ar încerca ridicarea vieții cuiva și orice modalitate prin care cineva ar încerca să-și ridice viața. Societatea general-umană evaluează însă, fără a ține cont totdeauna de valorile creștine promovate de Biserică. Așa se explică faptul că, alături de punctul de vedere creștin cu privire la respectul față de viață și de purtătorul acesteia, au existat și s-au dezvoltat și alte atitudini față de viața umană, încât a apărut o adevărată *cultură a morții*.

În secolul al XVI-lea Thomas Morus (1478 - 1535) a vorbit de practica uciderii bolnavilor în imaginara sa insulă (Utopia), practică pe care el o socotea (în cartea cu același nume) drept „act de înțelepciune, religios și sfânt”. Mai târziu, un alt englez, Francis Bacon (1561 - 1626) a creat termenul de *euthanasie* (ευ-θναοία) înțelegând prin acest termen modul de a muri mai ușor, moartea bună. Dacă, inițial, prin „moarte bună” se înțelegea moartea primită cu seninătate, datorită unei vieți morale superioare sau datorită eforturilor medicului de a alina durerile și a ridica tonusul psihic al bolnavului, ulterior, termenul și-a modificat sensul, desemnând omorârea cuiva din milă sau curmarea fără durere a vieții cuiva, devenit primejdios sau inutil pentru anumite tipuri de societate sau curmarea unei vieți înțeleasă ea însăși fără sens din cauza suferințelor cumplite.

Pierzând sensul transcendent al ființei umane, omul modern nu mai este capabil să recunoască valoarea inviolabilă a propriei vieți, ajungând astfel, în situația de a propune eliberarea de viață ca și cum ea ar fi un simplu obiect. Așa au procedat în 1974 un grup de 300 de oameni de știință, între care și trei laureați ai premiului Nobel (Jacques Monet, L. Pauling și G. Thanson)

care au semnat celebrul „manifest privind eutanasia” (din revista americană „The Humanist”) prin care cereau legiferarea eutanasiilor pe motiv că „este imoral să tolerezi, să accepți sau să impui suferința”. Fiind amplu mediatizat, acest document a dus la formarea unor curente de opinie cu privire la atitudinea pe care trebuie să o aibă omul și societatea față de suferinții în stare terminală. Până acum s-au format trei puncte de vedere în acest sens, și anume:

1. *Vitalismul*; potrivit acestuia, trebuie menținută viața biologică cu orice preț și cu toate mijloacele. Însă, sub aparența că apără principiul sfințeniei vieții, curentul acesta, va spune părintele John Breck, „este, de fapt, o formă de idolatrie biologică care plasează valoarea abstractă a existenței fizice mai presus de nevoile personale și de destinul final al pacientului”. (*Darul sacru al vieții*, Patmos Cluj, 2001, p. 257). Necrezând în nemurirea sufletului, în dănuirea persoanei și dincolo de structurile biologice ale existenței, vitaliștii se „agață” pur și simplu de alcătuirea temporară trupească a omului căutând să o înveșnicească așa cum este ea în condițiile istorice date.

2. Al doilea punct de vedere afirmă că pacienții aflați în agonie trebuie lăsați să aleagă timpul și modul în care vor să moară „cu demnitate”. Expresia „moarte cu demnitate” poate sugera însă omuciderea și sinuciderea. „Moartea cu demnitate” nu trebuie să ducă spre hotărârea privind timpul, modalitatea și eventual instrumentul prin care cineva poate fi ucis sau se poate sinucide, ci spre acel sfârșit (rânduit de Dumnezeu) „fără durere, neînfruntat și în pace” pentru care nu este nevoie să ucizi pacientul sau să-i sugerezi sinuciderea, ci să-i alini suferința. Pentru aceasta, trebuie ca pacientului să i se garanteze libertatea de a decide cu privire la tratamentul bolii în stadiul terminal și să i se arate solidaritate și compasiune de către cei din jur (familie, prieteni, personal medical), să i se administreze medicația adecvată pentru ușurarea suferințelor fizice și psihice (care ar putea deveni insuportabile și chiar „dezumanizante”), încât pacientul să moară cu maximum de conștiință și minimum de durere.

3. Al treilea punct de vedere susține că, într-un anumit moment din procesul morții, oprirea tratamentului (retragerea sau oprirea sistemelor de susținere a vieții) poate fi acceptată din punct de vedere moral, permițându-i astfel pacientului o moarte naturală. Este *eutanasia pasivă*, cu care Biserica nu poate fi de acord. Că este *activă* sau *pasivă*, eutanasia este *omucidere*, așa

cum reiese, de altfel, din definiția pe care o găsim în *Declarația Drepturilor Omului*, potrivit căreia „prin *eutanasi*e se înțelege o acțiune sau o omisiune care, prin natura sa sau prin intenții, provoacă moartea în scopul eliberării de orice durere”. Eutanasia se situează deodată la nivelul intențiilor și al metodelor folosite. În acest sens, juristul italian Marcozzi va spune că prin *eutanasi*e se înțelege suprimarea fără durere sau „din milă” a vieții celui care suferă sau consideră că ar putea suferi în viitor în mod insuportabil (Cf. Elio Sgreccia și Victor Tambone, *Manual de bioetică*, Ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București 2001, p.284).

În literatura de specialitate, *eutanasi*a a fost clasificată în funcție de două criterii:

1. După modul și mijloacele de realizare;
2. În funcție de acordul bolnavului.

Avându-se în vedere primul aspect, s-au formulat conceptele de: *eutanasi*e activă, în cazul când ea este realizată prin acțiunea medicului (când acesta administrează o substanță letală) și *eutanasi*e pasivă, în cazul când ea se produce prin omisiune sau inacțiune. Conceptul de *eutanasi*e pasivă este plin de capcane. Creat de susținătorii eutanasi

ei, acest concept poate obișnui opinia publică cu ideea că recunoașterea imposibilității de a mai face ceva pentru îmbunătățirea stării clinice a bolnavului și imposibilitatea acceptării punctului de vedere vitalist, (mai ales în cazurile de moarte cerebrală), ar fi tot una cu *eutanasi*a. De aici, cu vremea, va fi posibilă chiar acceptarea eutanasi

ei active. Iată de ce conceptul de *eutanasi*e pasivă este fals, este o capcană.

Din punct de vedere al acordului bolnavului, eutanasia poate fi:

1. *voluntară*, când, în depline facultăți mintale, pacientul ia hotărârea să i se curme viața;
2. *nonvoluntară*: a) în cazul în care, din cauza unui accident sau a unei boli, pacientul nu mai poate lua vreo decizie; b) în cazul neadministrării hranei sau a tratamentului unui nou născut plurimalformat; c) în cazul bolnavului aflat în comă profundă. (Atenție! Coma profundă nu se confundă cu moartea cerebrală).
3. *involuntară*, în cazul condamnaților la moarte.

De orice tip ar fi, eutanasia este expresia unei mentalități secularizate care are pretenția că omul are dreptul să dispună de viața lui și a altuia. Eutanasia este și expresia unei etici hedoniste și utilitariste care nu văd și

rostul suferinței.

Creștinismul nu exclude suferința. Aceasta este o realitate pe care Mântuitorul Hristos n-a negat-o, n-a suprimat-o, ci și-a asumat-o. A fi creștin înseamnă a participa la viața în Hristos, a face din lumina Lui lumina ta, din viața Lui viața ta. Urmând, așadar, lui Hristos, prin suferința ta, participi într-un anume fel la suferința și patimile lui Hristos. Mântuitorul Hristos nu a asumat suferința în mod inutil. Prin urmare nu există suferință inutilă. În absurdul ei (în mod paradoxal) ea are un rost pentru bolnav și pentru cei din jur, rost pe care însă nu-l putem descifra întotdeauna. Dar el este! Așa cum suferința lui Hristos a avut sens – Învierea – și suferința noastră are rostul ei: este o experiență cu adevărat răscumpărătoare, când va fi raportată la Hristos.

Fie că este activă sau pasivă, eutanasia rămâne un act împotriva lui Dumnezeu. Omul nu poate atenta nici la viața lui, nici la viața vreunui semen de-al său pentru că, în ultimă instanță, aceasta înseamnă atentat la suveranitatea lui Dumnezeu.

Medicul (și nimeni altcineva) nu are dreptul să ridice viața vreunei persoane. Cel care nu poate da cuiva un drept, nu i-l poate lua; așadar, cel care nu poate da cuiva viață nu i-o poate lua. Ca instrument și mijlocitor prin care Dumnezeu lucrează, medicul (valorificând vocația și menirea sa) este dator să aline suferința, dar nu are dreptul să grăbească intenționat procesul natural al morții.

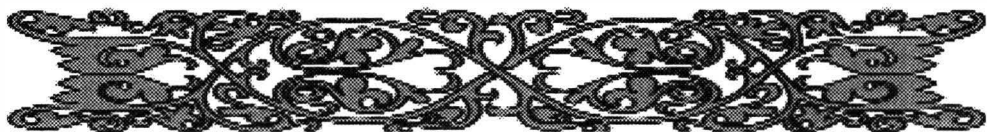
În cazul în care sfârșitul biologic al unei persoane este iminent, nu avem dreptul să-i grăbim acest sfârșit prin eutanasiu. Iubirea de aproape nu constă în curmarea vieții cuiva din milă pentru a-l scăpa de dureri, ci a-l ajuta să suporte durerea până în clipa când se va preda lui Dumnezeu, moment care trebuie să rămână rezultatul unui proces natural și, pe cât posibil, în deplină *conștiință* și cu deplină *conștiință*. Datoria noastră și în special scopul medicilor este de a fi în slujba vieții până la capătul acesteia; or omul trăiește chiar și atunci când se află în stadiul terminal al vieții fizice.

În cazul bolilor incurabile, Biserica recomandă folosirea tuturor mijloacelor în vederea ușurării durerii provocată de boală: în primul rând a celor de natură spirituală, înțelegându-se prin aceasta administrarea Sfintelor Taine, consilierea duhovnicească, rugăciune și susținere morală, iar în al doilea rând, de natură medicală, prin administrarea tratamentelor normale, prin asigurarea igienei corespunzătoare și a tratamentelor paliative.

Eutanasia nu poate avea justificare nici medicală, nici economică. Medicul care o practică și-a încălcat menirea și comite un păcat grav, condamnat de Dumnezeu și detestat de Biserică. Pentru evitarea unui asemenea păcat este nevoie de o informare corectă cu privire la gravitatea lui și cu privire la sensul vieții.

Moartea fizică este o realitate prin care trece orice ființă creată. Atunci când survine în viața omului, cu sau fără suferință, aceasta trebuie privită ca mijloc de unire cu Dumnezeu, ca moment solemn al trecerii noastre în Împărăția veșnică a lui Dumnezeu „unde nu este durere, nici întristare, nici suspin”.

PASTORALĂ

† GALACTIION

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL SFINTEI EPISCOPII A
ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

TUTUROR DREPT CREDINCIOȘILOR CREȘTINI,
CINULUI MONAHAL, PREA CUCERNICILOR ȘI PREA
CUVIOȘILOR PĂRINȚI, DIN ACEASTĂ SFÂNTĂ
ȘI DE DUMNEZEU PĂZITĂ EPISCOPIE,
HAR, PACE, SĂNĂTATE ȘI ALESE BUCURII DUHOVNICEȘTI DE
LA DUMNEZEU, IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ ÎMBRĂȚIȘARE
ȘI ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE

*„Noi... mărturisim că Tatăl a trimis pe Fiul,
Mântuitor al lumii.*

Cine mărturisește că Iisus este Fiul lui Dumnezeu,
Dumnezeu rămâne întru el și el în Dumnezeu și
acestea noi vi le scriem ca bucuria noastră să fie
deplină”. (I Ioan 4,14-15; 1,4)

Iubiții mei fii duhovnicești,

An de an, smulși din împietrirea cotidianului, întâmpinăm cu sufletul și cu mintea noastră, dar de fiecare dată altfel, în noaptea Sfântă a Crăciunului, cel mai mare început petrecut pe pământ din pronia lui Dumnezeu: Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, adică Întruparea Cuvântului, cuprinși de

nădejdea de a înțelege din lăuntru nu numai darul de deasupra darului, rostul și felul nașterii din nou al fiecăruia dintre noi, - dar mai ales și covârșitor, vestea biruită de adevărul planului lui Dumnezeu, că ni S-a născut Mântuitor, Hristos Domnul.

Față de această taină din veac ascunsă (Romani 16,25), plinirea vremii (Galateni 4, 4) aduce descoperirea bucuriei Nașterii Domnului, iar trăirea sensului acestei unice bucurii din vigoarea dragostei lucrătoare cuprinsă de adevărul cunoștinței, deslușește în mod lămurit plinătatea dimensiunii divine, a minunii care cuprinde cerul și pământul deopotrivă, într-un freamăt de sărbătoare dumnezeiască.

Pruncul Iisus, Dumnezeu mare, Domnul păcii, Mântuitorul nostru ne trezește din amorțeală, făcând loc în privirea și sufletul copiilor, în mintea și inima noastră, nu numai bucuriei unice și de nedescris ci cu mult mai mult ne deschide Calea, Adevărul și Viața.

Cerul și pământul, îngerii și oamenii capătă pecetea sensului dragostei divine, în care cuvintele nu mai sunt suficiente nici pentru îngeri, nici pentru oameni, spre a vesti bucuria și minunea; minunea și bucuria, încât orice împietrire se mișcă, orice clipire viază, fiecare silabă se face șoaptă din cântecul nesfârșit al sufletelor pline de bucuria Nașterii lui Iisus.

Cerurile vestesc adevăruri mântuitoare și prin gura copiilor, iar din inima adulților smerenia îngenunchează orice întunecare, când slava lui Dumnezeu înnoiește și pacea și bunăvoirea, dar cu siguranță înțelegerea lor ca izvorâte din Nașterea lui Iisus, pentru reînnoirea sufletelor noastre și la ceas de praznic și la ceas de rugăciune și la ceas de activitate zilnică în aceeași măsură și necesitate.

Nimic nu este întâmplător! Nici zbulciumul, nici Nașterea, nici simplitatea, nici prezența îngerilor și a păstorilor, nici nedumerirea, nici căutarea, ci toate sunt biruite de voința rânduielii exacte a lui Dumnezeu ca noi să putem înțelege; să înțelegem dragostea, să înțelegem pașii smeriți spre mântuire, bucuria și teama de a ști să pătrundem înțelesul folositor al iubirii lui Dumnezeu, ca măsură pământeană pentru iubirea fratelui nostru. Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea! Această iubire a lui Dumnezeu ne cheamă să conștientizăm nevoia de înnoire, făcând sufletul nostru sălaş al dragostei și iesle a bucuriei, curățindu-ne veșmântul credinței din lumina adevărilor mântuitoare ale Nașterii Sale.

Iubiți credincioși,

Fiecare dintre noi, tineri sau mai în vârstă am trăit sărbătoarea Nașterii Domnului mai mult sau mai puțin decisiv pentru înnoirea sufletelor noastre. Unii afirmă chiar că se spun aceleași lucruri. De ce este nevoie să trăim praznicul întru înnoirea duhului? Mai poate deveni o inimă împietrită primitoare a lui Hristos?

Iată ce ne învață înțelepciunea Părinților cu viață îmbunătățită: „spunea Avva Ioan... ne-am dus odată din Siria la Avva Pimen și voiam să-l întrebăm pentru împietrirea inimii. Iar bătrânul nu știa elinește și tâlmaci nu am găsit. Și văzându-ne pe noi supărați, bătrânul a început a grăi în limba elinească, zicând: firea apei este moale iar a pietrei vârtoasă; iar ulciorul fiind atârnat deasupra pietrei, picând câte puțină apă, găurește piatra. Așa și cuvântul lui Dumnezeu, este moale, iar inima noastră vârtoasă: dar auzind omul de mai multe ori cuvântul lui Dumnezeu, se deschide inima lui”.

Taina coborârii lui Dumnezeu la noi înseamnă și taina Nașterii Cuvântului în inimile noastre. Aceasta împreună lucrare este posibilă, ne-au dovedit-o sfinții și spre aceasta suntem îndemnați stăruitor de Sfânta Biserică stâlpul și temelie adevărului (I Timotei 3, 15). Iată cum ne învață Sfântul Simeon Noul Teolog (949-1022): „după cum Dumnezeu Cuvântul Tatălui, a intrat în pântecul Fecioarei, tot așa cuvântul pe care îl primim prin învățătura evlaviei se găsește în noi ca o sămânță... Prin urmare, dacă credem din tot sufletul nostru și dacă ne căim cu râvnă, noi îl zămislăm... pe Cuvântul lui Dumnezeu în inimile noastre, după pilda Fecioarei, adică, dacă purtăm în noi sufletul nostru neîntinat și curat. Și așa cum focul dumnezeirii nu a ars-o pe cea Prea Curată, tot așa dacă ne păstrăm inima curată și neîntinată nu ne va arde nici pe noi, dimpotrivă, El se sălășluiește în noi ca roua cerului, ca un izvor de apă izvorând viața veșnică... Una este nașterea negrăită cu trupul a lui Dumnezeu Cuvântul, datorită Maicii Sale, alta este cea care se săvârșește în noi în chip spiritual. Căci prin cea dintâi născându-Se Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu Întrupat, s-a născut pe pământ taina înnoirii neamului nostru și mântuirea lumii întregi... pe când prin cea de a doua, prin faptul că se naște în Duhul Dumnezeiesc Cuvântul cunoașterii lui Dumnezeu, se împlinește neîncetat în inimile noastre taina reînnoirii sufletelor omenești, comuniunea și unirea cu Dumnezeu Cuvântul”.

Sfântul Simeon ne încredințează, de asemenea, că Nașterea Domnului este dovada deplină a iubirii lui Dumnezeu față de om și a dorinței de a-l face părtaș dumnezeirii Sale: „Dumnezeu vrea să ne facă dumnezei din oameni ce suntem, dar cu consimțământul nostru, și nu împotriva voinței noastre... Căci Dumnezeu dorește aceasta atât de mult, încât S-a pogorât și a venit pe pământ pentru aceasta. Deci, dacă noi vrem să dobândim aceasta, nicidecum nimic nu ne va împiedica s-o câștigăm: doar să ne luăm zborul către El printr-o căință fierbinte, și El, apropiindu-Se de noi și bucurându-Se să ne atingă ușor inima cu degetul Său, ne va aprinde candela sufletului și nu o va mai lăsa să se stingă până la sfârșitul lumii”.

Ca și Avva Pimen, Sfântul Simeon ne îndeamnă la lucrare stăruitoare pentru primirea în suflete a lui Hristos. Iată ce spune el: „când omul se va gândi cu adevărat la Cuvântul lui Dumnezeu... care S-a pogorât, S-a întrupat și S-a făcut om... pentru a-l slobozi din moarte și din stricăciune și pentru a-l face fiu al lui Dumnezeu și dumnezeu asemenea Lui, chiar de ar fi el mai tare decât piatra și mai rece decât gheața, sufletul său se va înmuia și inima lui se va încălzi din nou pentru a-L iubi pe Dumnezeu. În ceea ce mă privește eu socot că... dacă un om crede toate acestea din adâncul inimii, și din străfundul sufletului, el va avea îndată în inimă iubirea față de Dumnezeu”.

Drept măritori creștini,

Slavă întru cei de sus, pace și bunăvoință pe pământ! Așa cântau îngerii, vestind Nașterea Mântuitorului. Aceeași cântare revărsă înnoirii noastre lumina cunoștinței căci soarele dreptății, Hristos Dumnezeu, Fiul lui Dumnezeu, S-a făcut Fiul al Fecioarei, declinând bucuria cea mare între cer și pământ; Nașterea Mântuitorului Hristos restabilește necesitatea comuniunii umane în vestea cea bună, ca cea mai mare bucurie; bucurie mare (Luca 2,10) a nașterii, a șederii și a rămânerii noastre în Hristos ca un început și liman în același timp dezlipit din Sfintele Evanghelii, dar lipit existenței eficiente și virtuozității fără de care nu putem circumscrie vieții nici sens, nici folos, dar nici bucurie.

Ce ne-am face noi fără bucuria cea mare, adică fără bucuria adevărată, izvorâtă din Hristos, cea care asemenea numelui primit la botez, nu se va lua de la noi. Este modalitatea prin care putem atinge nădejdea veșniciei,

pecetluiți de Duhul Sfânt, și iubitori constanți și dezinteresați ai aproapelui. Condiția păcii pe pământ stă în înțelegerea sărbătorii, în descifrarea bucuriei, în înnoirea dragostei, în știința, ca și capacitate dobândită, de a dărua asemenea modelului Hristos acesteia toate, ca un răspuns firesc al mulțumirii adus de fiecare creștin pentru slava lui Dumnezeu.

Dacă cel ce dorește să-L urmeze pe Hristos, trebuie să se lepede de sine și să-și ia crucea, într-o purtare firesc de umană, cel ce dorește să serbeze cu toată ființa și să se bucure de înălțare duhovnicească înnoindu-se din darul Nașterii Mântuitorului, nu are cum să se înstrăineze nici măcar din neștiință de șederea lângă Hristos și în comuniune, întâmpinând cu aceeași consecvență ziditoare de virtuți roada luminii (Efeseni 5,8). Aceasta este modalitatea împăcării, a păcii cu sufletul nostru, a împăcării cu cel pe care l-am văzut în fiecare zi, a împăcării cu Dumnezeu, pentru sporirea sărbătorii, pentru bogăția sărbătoririi, pentru îmbogățirea noastră în Dumnezeu. Fără Hristos Născut, mântuirii noastre, am fi fost mai săraci bucuriei, mai săraci învierii bucuriei, mult mai bătrâni cu sufletul și cu mult mai puțin copii cu vârsta. Cum am putea să nu umblăm în cărările Domnului, dacă dorim cu toată suflarea să aflăm Steaua, Soarele dreptății, când simțim că numai ca fii ai luminii putem pregăti ieslea nașterii sfințeniei noastre ieșind din somnul trist și nefolositor al poverii ne iubirii.

Nașterea Mântuitorului în lumina Betleemului ne poate face să avem ochi pentru a vedea, urechi pentru a auzi și cât de minunat este, mai cu seamă, să putem vedea prin credință Cuvântul Întrupat, în sufletul nostru, în cântările Sfintei Liturghii sau în colindele îngerești cântate - încă din vremea Sfântului Andrei - de fiecare dintre noi și de frumoșii noștri copii. Bucuria, lumina, pacea, bunăvoirea, slava, stârnesc miraculos adâncimea sufletului omenesc, ortodox, român. Minunea bucuriei, greu de explicat, nu vine din vremea aceea, din timpul acela, ci din Cel care este născut și este deasupra vremurilor bucuriei noastre.

Nu avem cum, într-un asemenea curcubeu al luminii, să nu ne simțim îngenuncheați dar îndreptați cu sufletul, în fața tainei acesteia pe care Dumnezeu ne-o descoperă nouă, pentru noi și pentru a noastră mântuire; când și ogorul sufletului nostru aduce aurul, smirna și tămâia dragostei duhului fiecăruia dintre noi, Nașterii Sale, ca un prinos firesc al recunoștinței că suntem fii ai Săi.

Iubiții mei,

Am auzit cu toții spunându-se: vremea este a face Domnului; vine vremea și a și venit și nu avem voie, și nici conștiința nu ne îngăduie să nu facem toate spre slava lui Dumnezeu. Lupta împotriva a ceea ce nu ne este folositor implică rămânerea noastră ca fii ai luminii, presupune șederea noastră în curțile virtuților, păstrarea și cultivarea darului de a aprecia, de a oferi din iubire, spre aceeași slavă a lui Dumnezeu. Aceste atitudini sunt florile dalbe ale nașterii și ale renașterii fiecărui creștin. Vă îndemn cu toată stăruința să le ocrotiți cu dragoste și să le oferiți nimic, nădăjduind și la vremea Crăciunului, și în timpul înmuguririlor palide ale tristeții, și pretutindeni, și oricui, și colindând, și alinând pe cei din preajma noastră.

Trăim vremuri față de care nu trebuie să mai adăugăm din răutatea noastră! Trăim vremuri care ne cer dragoste sporită întru aceasta vă va cunoaște pe voi lumea; sunt vremuri care ne cer înțelepciune și credință, sunt vremuri în care este nevoie de sărbătoarea iubirii între noi, care aduce bucuria întru Duhul Sfânt. Toate sunt pentru noi și ale noastre.

În acest duh al păcii și bucuriei, al dreptei înțelegeri, al dragostei și bunătății, și al facerii de bine, rog pe Bunul Dumnezeu să vă păstreze în inimi darurile de liniște și plinătate sufletească, pogorâte din Crăciunul Nașterii Sale și vă urez să petreceți cu înțelepciune, cu spor și binecuvântare zilele Anului Nou, 2006, toate pline de sănătate și bucurii duhovnicești izvorâte din Nașterea Mântuitorului Iisus Hristos și din Sfânta Sa Arătare.

Hristos Se naște, slăviți-L ! Hristos din ceruri, întâmpinați-L! Hristos pe pământ, înălțați-vă! Cântați Domnului tot pământul, și cu veselie lăudați-L popoare, că S-a preaslăvit.

Al vostru pururi rugător către Domnul și de tot binele voitor,

† GALACTION

Episcopul Alexandriei și Teleormanului

CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE

ÎN PREZENȚA LUI DUMNEZEU

Evreii Vechiului Testament aveau un obicei interesant. În timpul rugăciunilor de dimineață toți bărbații evrei purtau filacterii. Filacteriul era o cutie mică, ce conținea bucăți de pergament. Pe acestea erau versete biblice din cărțile lui Moise. Un filacteriu era purtat pe frunte, chiar deasupra ochilor, iar celălalt era fixat pe brațul stâng. Purtarea acestor filacterii îi ajuta pe evrei să-și amintească de felul în care Dumnezeu îi ajutase în trecut. Aceasta îi păzea pe ei de a nu uita de Dumnezeu.

Creștinii de astăzi nu folosesc filacterii. Însă există multe alte obiceiuri bune, pe care le putem practica spre a fi ajutați să ne aducem aminte de Dumnezeu. Un credincios, de exemplu, ținea un scaun gol lângă patul său ca să-i amintească lui că Hristos ar șede acolo toată noaptea și l-ar supraveghea. De asemenea, am citit undeva despre un creștin, care purta un cui în buzunarul său ca să-i amintească lui de prețul pe care Hristos l-a plătit pentru a-l mântui, și cât de mult îi datorează Lui în schimb.

Gândindu-mă la alte metode și căi pe care le putem folosi spre a fi ajutați să ne amintim de Dumnezeu, eu am găsit ceva. Acestea sunt: *natura*, *icoana*, *locașul bisericesc*, *duminica* și *Sfânta Scriptură*.

NATURA este primul lucru care ne ajută să ne amintim de Dumnezeu. Noi putem să-L vedem pe Dumnezeu în orice floare, în orice răsărit și apus de soare, în apele limpezi, în livezile pline de roade și în câmpiile însorite. În uriașa carte a naturii poate citi oricine despre marele nostru Creator, despre omniprezența și dragostea Sa, despre atotputernicia și înțelepciunea Sa. În această carte a naturii a citit psalmistul David când a exclamat:

„Cerurile spun slav lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria” (Ps.18,1). În ea a citit Sfântul Apostol Pavel când scria: „Cele nevăzute ale lui Dumnezeu se văd de la facerea lumii, înțelegându-se din fapte, adică veșnica Lui putere și dumnezeire” (Rom. 1,20).

În cartea naturii a citit și Sfântul Ioan Gură de Aur când spunea: „Zidirea ne duce ca de mână la cunoașterea lui Dumnezeu”.

ICOANA este un alt lucru care ne ajută să ne amintim de Dumnezeu. După cum Biblia ne învață ascultând-o sau citind-o, icoana ne învață privind-o. Între textul pe care-l auzim citindu-se în Sfânta Scriptură și icoana pe care o privim în casa noastră sau în biserică este o strânsă interdependență, amândouă contribuind la zidirea noastră sufletească. Sfântul Ioan Damaschin zicea: „Să ne închinăm lor (n.n. icoanelor), să le sărutăm și să le salutăm cu ochii, cu buzele și cu inima, ca fiind asemănarea Dumnezeului întrupat sau a Maicii Lui sau a sfinților, care s-au făcut părtași patimilor și slavei lui Hristos și au învins și au distrus pe diavoli și rățacirea lor”. Icoanele poartă gândurile închinărilor de la cele trecătoare la cele veșnice, de la patimile urâte la virtuțile sfinților zugrăviți pe ele.

LOCAȘUL BISERICESC este o altă aducere aminte vizuală despre prezența lui Dumnezeu printre noi. Precum Dumnezeu locuiește în cer, tot așa El locuiește și în biserică, unde ne aflăm în împărăția harului ceresc. Sfântul Ioan Gură de Aur numește biserica „cerul în mic”, iar Sfântul Simeon al Tesalonicului arată că locașul bisericesc este făcut pentru Dumnezeu, Care locuiește în acesta cu slava, puterea și darul Său. „Casa lui Dumnezeu” (Mt.12, 4) este o oază de odihnă și de reculegere a sufletelor în care credinciosul Îl întâlnește pe Cel nevăzut, aude glasul Său și se împărtășește din bucuria dragostei Sale îndurătoare. Trecând prin fața bisericii, credinciosul știe că trece prin fața lui Hristos, Care S-a răstignit pentru noi, și de aceea își face semnul crucii.

DUMINICA sau Ziua Domnului servește spre a ne reaminti de Dumnezeu. Dacă venim la biserică în fiecare duminică, aceasta ne va ajuta nu numai să ne amintim de Dumnezeu, ci și să simțim prezența Sa luminoasă în viețile noastre. Duminica ne oferă marele privilegiu de a putea răspunde la iubirea lui Dumnezeu. De aceea, avem datoria să lăsăm la o parte grija lumească și să cercetăm biserica în fiecare duminică, aducând mulțumire lui Hristos Dumnezeu, care prin învierea Sa ne-a trecut din întuneric la lumină și din moarte la viață. Când uităm această zi suntem pe cale de a uita de

Dumnezeu. De aici porunca: „Adu-ți aminte de ziua odihnei, ca să o sfințești” (Ieșire 20,8). Să facem ca, prin credință și faptele noastre, duminica să fie un prilej de reconfortare, de îmbogățire în energii spirituale și de urcare spre piscul însoțit al desăvârșirii.

SFÂNTA SCRIPTURĂ de asemenea ne reamintește de Dumnezeu, dacă noi o citim cu regularitate. Cuvântul lui Dumnezeu este pentru credincioși tăria credinței, hrană a sufletului, medicament duhovnicesc, izvor curat și nesecat al vieții spirituale. Creștinii sunt chemați ca prin citirea deasă a Sfintei Scripturi să-și însușească „înălțimea cunoașterii lui Hristos Iisus” (Filip 3,8), bineștiind că „necunoașterea Scripturilor – cum afirmă Fericitul Ieronim – înseamnă necunoașterea lui Hristos”. De aceea Mântuitorul nostru ne îndeamnă: „Cercetați Scripturile, că socotiți că în ele aveți viață veșnică. Și acelea sunt care mărturisesc despre Mine” (In. 5, 39). Biblia este Cartea cărților în care găsim tot ce este necesar pentru înțelepciunea omului și pentru ca acesta să aibă o viață echilibrată și plină de sens și de bucurie.

Natura, icoana, locașul bisericesc, duminica și Biblia ne ajută, într-adevăr, să ne amintim de Dumnezeu și ne dau posibilitatea să descoperim iubirea și puterea prezenței Sale. Prin toate acestea, Bunul Dumnezeu ne cheamă la dialog cu Sine și ne face conștienți că toate cele create și rânduite de El sunt spre folosul și mângâierea făpturii Sale. De aceea se cade să-L lăudăm și să umblăm în voia Sa, încât să putem spune cu psalmistul David: „Minunate sunt lucrurile Tale și sufletul meu le cunoaște foarte” (Ps.138, 14).

Irineu Pop-Bistrițeanul
Episcop-vicar

PREDICA, PARTE INTEGRANTĂ A CULTULUI DIVIN

Preliminarii. Este unanim recunoscută frumusețea și armonia cultului ortodox, mai ales acolo unde se săvârșește cu toată responsabilitatea, în Sfinte Lăcașuri îngrijite și împodobite cu cele de trebuință, cu slujitori vrednici și devotați înaltei misiuni încredințate lor. Cultul nostru ortodox – mărturisește sensibilul dogmatist Sergiu Bulgakov – este „ceva unic în creștinătatea întreagă. El unește culmile inspirației creștine cu cea mai frumoasă moștenire antică primită din Bizanț. Viziunea frumuseții spirituale se unește cu cea a frumuseții lumii... Este cerul pe pământ, manifestarea frumuseții lumii spirituale, este arta ideală, care prin ea însăși ne dă sentimentul dulceții Bisericii”.¹

Sf. Grigore de Nazians, în cunoscuta lucrare *Elogiu lui Vasile*, cel numit sfânt de posteritate, consemnează în cuvinte impresionante un crâmpel din prăznuirea Epifaniei în catedrala din Cezareea Capadociei. Împăratul Valens, cel care s-a arătat la început adversar Sfântului Vasile, care slujea aici, a intrat în timpul slujbei în Biserică și „văzând acea mare de capete și ordinea desăvârșită i se păru ceva mai degrabă îngeresc decât omenesc, mai ales după ce văzu pe Vasile cu trupul nemișcat, cu privirea și sufletul liniștit, stând drept ca o columnă înaintea lui Dumnezeu și a Altarului...”²

Cultul, atunci când este săvârșit în toată bogăția și frumusețea lui, face

1. Sergiu Bulgakov, *Ortodoxia*, trad. N. Grosu, Sibiu, 1933, p.162.

2. Trad. de Pr. N. Donos, Iași, p.169.

să vibreze sufletul omenesc și sensibilizează chiar și inimi păgâne. O veche legendă spune că rușii, păgâni încă, dar doritori să afle adevărata credință, au trimis o solie la Constantinopol, care asistând la o slujbă desăvârșită în Biserica Sfânta Sofia, i-au spus la întoarcere Țarului Vladimir că au văzut „raiul pe pământ” și că „în Biserica Bizanțului îngerii cântă împreună cu oamenii...”.³ Urmarea a fost, se știe, încreștinarea țarului și a poporului rus, la anul 988.

Aceste pledoarii pentru frumusețea cultului ortodox nu sunt niște impresii sporadice, limitate numai la câteva citate, ca cele de mai sus. Judecând aceste însemnări prin prisma situației reale actuale în Biserica Ortodoxă, putem mărturisi, fără teama de a greși, acest adevăr: Bisericile noastre sunt mai frumoase ca oricând, atât prin forma arhitecturală cât și prin bogăția picturii și a celorlalte podoabe sfinte; preoții, îmbrăcați în veșminte pe zi ce trece tot mai strălucitoare, săvârșesc fără încetare sfintele slujbe – mărgăritare în salba cultului.

Iar frumusețea și sublimitatea cultului impune de la sine predici și predicatori pe măsura exigențelor unui cult autentic și, în același timp, pe măsura vremilor ce le trăim.

În cele ce urmează vom căuta să arătăm legătura intimă, organică, între cult și predică și mai ales faptul că predica este un *act liturgic*, cu un profund caracter de rugăciune, integrat cultului, nu rupt și independent de acesta.

A. *Locul și menirea predicii în cultul ortodox.* Scopul suprem al slujbelor sfinte este de a-i conduce pe credincioși la starea de comuniune cu Dumnezeu. Predica va fi aceea care, dându-le o credință luminată, va deschide calea spre această comuniune, după cuvântul Sfântului Apostol Pavel: „Credința este din auzire, iar auzirea prin cuvântul lui Hristos” (Romani X,17).

În Biserica primară, slujbele nu erau niciodată lipsite de cuvânt. Alături de lecturile biblice, de rugăciuni, imnuri și cântări duhovnicești, era prezentă omilia sau predica, legată de explicarea textelor citite.

În veacul de aur al creștinismului (sec. IV), alături de sfintele slujbe, care la Bizanț ating un fast impresionant, predica este ridicată la culmi neîntrecute până azi, în special prin cel căruia creștinătatea i-a păstrat numele cu epitetul „gură de aur”. După acest veac, din nefericire, a urmat o perioadă de

3. La Pr. Spiridon Câdea, *Cultul creștin ca mijloc de păstorire a sufletelor*, în „Revista Teologică”, 1937, p.6.

oarecare stagnare a predicii, socotindu-se, greșit, că ea nu este absolut necesară, „bogăția cultului fiind destul de instructivă”.⁴ Această concepție a avut ecouri din păcate și la noi, până aproape de vremea noastră, încât – spre surprinderea noastră – un preot ortodox chiar a putut publica o astfel de părere: „Predica este zadarnică, pentru că nu se încadrează în unitatea de viață ortodoxă. Ea aparține cultului protestant și transpusă la noi apare ca prunul altoit pe cireș...”⁵ Absurditatea acestei păreri este atât de evidentă încât nici nu merită oboseala combaterii. Trebuie să recunoaștem însă că, sporadic, am întâlnit în istoria bisericii noastre și întâlnim din nefericire și azi, atitudini favorabile acestei greșite păreri, încât unii slujitori s-au limitat și se limitează la oficierea serviciului divin, renunțând la predică, din motive diverse, care nu le pot face cinste în nici un caz. Aceste greșeli particulare nu pot fi puse pe seama întregii Biserici Ortodoxe, dar protestanții s-au grăbit să ne acuze că în cultul ortodox s-a pus un accent aproape exclusiv pe latura liturgic-harismatică. Pe romano-catolici, pe undeva cu dreptate, i-au clasat ca Biserică latreutică prin excelență, uitând că ei – protestanții – au căzut la extrema opusă prin ridicarea slujirii didactice la rang prim, micșorând pe cea latreutică și suprimând-o total pe cea harismatică. După concepția lui Luther, cuvântul, predica, are o putere supranaturală⁶, teză preferată și azi, cu care nu putem fi în nici un caz de acord.

Așa s-a ajuns că protestanții au sacrificat cultul în favoarea predicii, în consecință introducând o astfel de supremație a cuvântului, încât „intenția de a edifica pe credincioși a atrofiat trebuința de a adora pe Dumnezeu”⁷. Ei au diminuat atât de mult rugăciunea liturgică, încât a devenit ca un simplu apendice al predicii.

Biserica Ortodoxă, atentă la aceste atitudini și la propriile greșeli, a luptat prin slujitori competenți, pentru restabilirea echilibrului cult-predică, echilibru hotărâtor în viața unei Biserici autentice. Iată, bunăoară, opinia în această privință a unui mare ierarh al vremii noastre, I.P.S. Antonie al

4. Dumitrescu C. Florea, *Predica parte integrantă din cult*, teză de licență, Cluj-1949, p.24. Recomandăm călduros consultarea acestei bune lucrări, care tratează cu multă competență subiectul, folosind și o bogată bibliografie. Își merită cu prisosință locul în Biblioteca Arh. Ort. Rom. a Clujului și poate fi găsită la nr. 3421, cota 2T/25.

5. Pr. Gh. Chiriac, *Cultul și predica*, în „Cronica Romanului”, sept. 1940, p.307.

6. Vezi Petre Vintilescu, *Cultul și ereziile*, Pitești, 1926, p.85.

7. *Ibidem*, p. 93.

Ardealului: „Este momentul să operăm și azi această reechilibrare în teologie și viață, pentru ca mărturia noastră în lume să fie eficientă. Omiletica și Liturgica, în orientarea misiunii Bisericii astăzi, cele două discipline care promovează „proclamarea cuvântului” în Occident și „doxologia” în Răsărit, capătă în ultima vreme accente prea exclusive. Ambele sunt necesare, dar sunt incomplete când sunt promovate separat. A rămâne numai la nivelul „proclamații” cuvântului de care Occidentul face atâta caz astăzi și cu care se autocaracterizează, sau la nivelul „doxologiei” cu care *ne* caracterizează pe noi, cei din Orient, înseamnă a alege ce e mai ușor...”⁸, adică mai comod, nesocotind echilibrul ce se impune.

La un cult atât de frumos și bogat ca al nostru, nu mai putem concepe lipsa prediciei. Nu trebuie să uităm un lucru: cultul vizează cu prioritate inima, sensibilizează trăirea adevărilor sfinte, dar e necesară și implicarea minții, astfel spus cunoașterea acestor adevăruri. Nu poți să trăiești ceva ce nu cunoști. Simțămintele religioase trebuie să aibă ca subiect o credință luminată. Astfel se cultivă un sentimentalism vag, credinciosul fiind lipsit de convingeri adânci și, adesea, putând să cadă în formalism și deprinderi mecanice. Este adevărat că slujba deschide un anumit drum spre sufletul omenesc – cum deschide plugul brazda în ogor – dar trebuie să pui ceva acolo! Odată acest moment pierdut, credinciosul pleacă aproape cum a venit. Sentimentul se topește repede, emoția se destramă, pentru că nu e legată de o învățătură. Nu rodește nimic pentru că nu s-a semănat nimic!⁹ Credincioșii noștri de azi au o sete mai mare ca oricând de cuvântul Domnului. Slujirea noastră ne obligă să potolim această sete. Să nu credem cumva că dacă unii nu vor să bea, slujirea noastră ar fi inutilă: chiar când nu bea nimeni apă dintr-un izvor, el tot curge ... *Dumnezeu Cuvântul pentru cuvânt a venit în lume*. Iar noi, slujitorii, avem cinstea de a fi colaboratori ai Cuvântului. Mare este cinstea, mare și răspunderea! Iată ce spune Sfântul Vasile în această privință: „Cui i s-a încredințat sarcina propovăduirii și el nu va binevesti, unul ca acela să se socotească *ca un ucigaș de oameni!*”¹⁰

Sentință ce se armonizează cu teama rostită mai înainte de Marele Pavel: „Vai mie de nu voi binevesti!” (I Cor. IX,16). Aceasta pentru că predica are

8. Dr. Antonie Plămădeală, *Vocație și misiune creștină în vremea noastră*, Sibiu, 1984, p.148.

9. Gr. Cristescu, *Predică și cateheză*, Sibiu-1929, p.56.

10. Apud D.C. Florea, op.cit., p.4.

în vedere „cele dinăuntru, cele spirituale, cele morale, cele ce fac parte și țin de latura cea mai adâncă a omului care e sufletul”.¹¹

B. Cultul divin, izvor al predicii.

În toată vremea Biserica noastră a accentuat rolul pedagogic-religios al cultului divin, așa încât folosirea în predică a imnelor și formulelor liturgice și, mai ales, explicarea lor, au zidit sufletește pe credincioși. Cu deosebire în catehizare trebuie folosită materia Liturgicii, căci ea „fructifică materia istorică, dogmatică și morală, inițiindu-i pe credincioși în trăirea vieții în Hristos și cu Hristos. Și în aceasta stă esența ortodoxiei” (subl.n.)¹². Căci ortodoxia pentru creștini nu înseamnă altceva decât integrare în viața Bisericii prin actele liturgice la care participă activ: „Botezul pruncilor în apa sfințită din cristelniță, cununile puse pe capul mirilor în Biserică, îngenuncherea cucernică sub epitrahilul duhovnicului pentru spovedanie, sau în fața icoanelor pentru rugă, „Paștele” primit cu frică și cutremur la marea sărbătoare a Învierii, aghiazma sfințită la Bobotează, grija pentru împlinirea soroacelor tradiționale de pomenire a morților.... Luați creștinului ortodox pe acestea și i-ați luat totul!”¹³

O slujbă săvârșită cu toată cuviința este ea însăși o predică vie. Iar imnele liturgice sunt unele din cele mai prețioase izvoare ale predicii fiind, după expresia unui mare liturgist al nostru, însăși credința ortodoxă cântată.¹⁴ Spațiul propus lucrării de față nu ne îngăduie o tratare exhaustivă a raportului intim între predică și cult, dar dăm în notă pentru cei ce doresc să aprofundeze, câteva din cele mai însemnate studii în acest sens.¹⁵ Aici ne limităm să cităm opinia autorului unui bun tratat de predică (premiat de Academia Franceză), care - legat de importanța explicării slujbelor, în special a Sfintei Liturghii - spune între altele: „Dacă noi vom explica mai

11. P.S. Justinian Chira Maramureșeanul, *Darurile Bisericii*, Cluj-Napoca, 1983, p.30.

12. Pr. Prof. D. Călugăr, *Catehetica*, București-1976, pp.162-163.

13. Pr. Prof. Ene Braniște, *Cultul divin ca mijloc de propovăduire a dreptei credințe, a păcii și buneii înțelegeri între oameni*, în „Studii Teologice”, nr. 9-10/1953, p.631.

14. Petre Vintilescu, *Funcția catehetică a Sfintei Liturghii*, în „Studii Teologice”, nr.1-2/1949, p.19.

15. În afară de lucrările citate în notele precedente, menționăm:

- Pr. Victor N. Popescu, *Predica în cultul creștin*, în B.O.R. nr.4-6/1944;

des Sfânta Liturghie, de pildă, credincioșii noștri vor lipsi mai puțin de la ceremoniile religioase, pentru că știind semnificația momentelor nu se vor plictisi, nici se vor simți depășiți, având înțelesul funcțiunilor sacre, sfintelor gesturi și cuvintelor pline de simboluri; ei vor sesiza frumusețea, armonia, profunzimea Sfintei Liturghii și se vor integra ei cu toată voluntaritatea”.¹⁶

C. *Predica, act liturgic. Legătura organică dintre predică și rugăciune.* Am văzut mai sus că predica este integrată în cultul divin și niciodată despărțită de acesta, ca *act liturgic* însoțind acte liturgice. Sensul adânc al oricărui act liturgic este *de rugăciune*, sub cele trei dimensiuni ale ei: de slavă, cerere și mulțumire. Dăruindu-se integral slujbei pentru care este consacrat, preotul îi poate transpune pe credincioși în starea de comuniune cu Dumnezeu și Biserica nevăzută, realizându-se o minunată *Koinonie* a pământului cu cerul.

Pe acest fond, al unui „pământ fertilizat” *bun* (Matei XIII,8), ogor al sufletelor sensibilizate, vibrând de trăirea momentelor de rugăciune, slujitorul poate ieși să semene sămânța învățaturii, așa cum a primit poruncă de la Mântuitorul Iisus Hristos (Matei XXVIII,19).

Începând să predice, preotul – cu tact și prudență – trebuie să întrețină atmosfera de rugăciune, bineștiind că rostirea la care purcede este tot o *slujbă*, deci un act liturgic, altfel spus: *rugăciune*.

Dacă, printr-un început neinspirat (sau brutal) de exprimare, slujitorul i-a „scos” pe ascultători din ambianța caldă a rugăciunii și le-a „răcit” inimile, predica ce urmează riscă să devină sămânță aruncată „pe cale” (Matei XIII,4). Dar când preotul, în urma unei slujbe făcute cu dăruire, *vine smerit* rostindu-și predica aidoma unei rugăciuni limpezi și pline de conținut, credincioșii vor *asculta ca și cum s-ar ruga împreună cu el*. Nu va fi nevoie

- Pr. Prof. Dumitru Belu, *Imnele liturgice ca izvor omilitic*, M.A. 3-4/1960;

- Pr. dr. Gh. Drăgulin, *Propovăduirea cuvântului în B.O.R.*, în S.T. 3-4/1975;

- Pr. asist. N. Necula, *Cultul divin ca mijloc de apărare a dreptei credințe*, în „Gl. Bisericii”, 9-12/1976;

16. R. P. Rambaud, *Traité moderne de prédication*, Lyon-Paris, 1941, p.102.

Pentru explicarea simbolismului Sfintei Liturghii, recomandăm trei din cele mai noi și mai complete lucrări de referință (care cuprind la rândul lor o vastă bibliografie în acest sens):

- Petre Vintilescu, *Liturghierul explicat*, București, 1972.

- Ene Braniște, *Liturgica Specială*, București, 1980.

de nici un efort suplimentar de a-l asculta, pentru că însăși atitudinea smerită – ca la rugăciune – a preotului îi va angaja sufletește să parcurgă împreună cu el căile atât de sublime ale sfințelor învățături. Trebuie cultivată conștiința că o scurtă rugăciune rostită tainic atât de ei cât și de preot, înaintea rostirii predicii, chiar de numai câteva secunde, aduce har și ajutor din partea lui Dumnezeu, atât pentru puterea de a predica, cât și pentru puterea de a înțelege sfintele adevăruri.

Să ne amintim mereu cuvintele Sfântului Apostol Pavel adresate efesenilor: „Rugați-vă și pentru mine, ca să mi se dea mie cuvânt, când voi deschide gura mea, să fac cunoscută cu îndrăzneală taina Evangheliei” (VI,19).

Mult spor și multă putere va avea predicatorul atunci când credincioșii îl ascultă predicând ca și cum l-ar asculta rostind o rugăciune și, totodată, când se roagă tainic pentru el! de aceea predica însăși trebuie să se înfățișeze ca o rugăciune. *Ea nu poate să apară ca o melodie lumească, alături de slava cerească a cultului.* Cuvintele ce alcătuiesc predica să fie *drese cu sare* (Coloseni IV,6), asemănătoare cu imnele liturgice și cu cele de rugăciune. Cine dorește ca predica să fie roditoare trebuie să aleagă bine cuvintele: să știe că ele sunt „delicate ca porțelanul”¹⁷ și că de nu le va alege bine și le va-nșira la întâmplare, predica nu va fi altceva decât un „zgomot neplăcut”.¹⁸

Predica este *un act teandric*, o împreună lucrare a slujitorului cu Dumnezeu. De aceea preotul va trebui întotdeauna să aibă înțelepciunea să alunge gândul ispititor că predica este un act al lui, *numai al lui*. Căci zice același Sfânt Apostol Pavel: „... Voi, (tesalonicenii) luând cuvântul ascultării de Dumnezeu de la noi, nu ați luat cuvânt omenesc, ci, cuvântul lui Dumnezeu...” (I Tes.II,13). Este adevărat că preotul își lucrează predica (și trebuie s-o facă până la amănunte!) dar ea este mai întâi roada rugăciunii fierbinți către Dumnezeu, care-și trimite harul Său peste propovăduitori curați și râvnitori. Cei care nu includ rugăciunea în etapele pregătirii predicii sunt vrednici de acel cuvânt tare al Fericitului Augustin, care zice: „Mai plăcut este înaintea lui Dumnezeu lătratul câinilor, decât slujba unor asemenea preoți...”¹⁹

17. James Black, *The Mystery of preaching*, London, 1924, p.105.

18. *Ibidem*, p.46

19. Cf. J.B. Chautard, *Sufletul Apostolilor*, trad. de Teofil Herineanu, Cluj, 1943, apud D.C. Florea, op.cit., p.56

Rugăciunea și munca în vederea alcătuirii predicii, conform latinescului *ora et labora*, vor da conștiința preotului că PREDICA ESTE UN ACT DE CREAȚIE, nu o simplă reproducere, sau o înșirare de date informative. Ea are un caracter profund *formativ*. „Lumea vrea azi în predică argumente, logică, desfășurare de idei, stil sobru și ales; nu se mai mulțumește cu *retorici ieftine și cu floricele*” (subl.n.).²⁰

De asemenea, în atitudinea celui ce predică n-au ce căuta orgoliul, infatuarea, suficiența prezumțioasă. Un credincios filosof (Donosc Corté) mărturisește că atunci când îl privește pe preot în Amvon, îl vede pe Hristos în spatele lui... De aceea, după cum în Biserică nu te rogi ca acasă și nici nu cânti ca la concert, nici nu poți vorbi ca la tribună.

Una din regulile elementare ale omileticii este ca preotul să nu folosească niciodată Amvonul spre a-și încunoștiința credincioșii de anumite „of-uri” personale, nici să profite de înălțimea Amvonului spre satisfacerea unor răfuieli subiective. Predica trebuie să se fundamenteze în esență pe Evanghelie, după porunca Domnului: „Mergeți... propovăduiți Evanghelia...” (Marcu XVI,15). Iar Sfântul Apostol Pavel atrage răspicat atenția că „noi nu ne predicăm pe noi înșine, ci pe Iisus Hristos” (II Cor. IV,5), cu alte cuvinte nu este admis ca cineva să vorbească despre el, deturnând în scop subiectiv rostul sacru al Amvonului.

În loc de concluzii, vom reproduce un scurt imn liturgic, care poate fi totodată și un mic model pentru predică, în sensul că toate cuvintele ce-l alcătuiesc constituie o sinerită rugăciune, așa cum se cere să fie întotdeauna și predica: „*Cade-se cu adevărat a lăuda pe treimea cea mai presus de fire: pe Tatăl cel fără de început și atoate-lucrător, pe Cuvântul cel împreună fără de început, Carele din Tatăl mai înainte de veci fără stricăciune S-a născut și pe Sfântul Duh, cel ce din Tatăl fără de ani purcede*”. (Octoihul Mare, București, 1976, p.725).

Preot profesor **Vasile Gordon**

20. Dr. Antonie Plămădeală, op.cit., p.163.

MÂNGÂIERE CĂTRE UN OM BOLNAV¹

Viața oamenilor este scurtă și strălucirea vieții acesteia grele este mică, o pânză de păianjen; și slava se duce ușor, spectacolul vieții este un vis, dar odihna celor drepti este cea mai fericită. Fără sfârșit este odihna cea din ceruri și darurile sunt ale Celui care dă cu bunăvoință și care nu se schimbă, pe bună dreptate. Căci Acela care are firea neschimbăcioasă, Acela dăruiește fără de încetare. De aceea și lupta și bătălia de aici a celor drepti este convenită și la locul ei. Și biruința aici împreună cu răsplățile este veșnică și fără de sfârșit. Să clădim deci ca în palestre (sala de lupte) pe viață, luptându-ne împotriva strâmtorărilor, căci prea are mulți potrivnici.

Plăcerile nimicesc tăria, desfătările prefac bărbăția, tristețile slăbesc pe cel puternic, calomniile și denunțurile varsă ocări, lingușirile făuresc uneltiri, temerile înșeală și răstoarnă ducând spre deznădejde, și într-o foarte mare tulburare se află fără de încetare firea omului. Căci nu numai necazurile vieții sunt împovărătoare, dar chiar cele ce par plăcute întristează prin schimbarea lor și noi ducem o viață mărginită de strâmtorări și de lacrimi, și dacă vrei să cunoști, învață cele întristătoare și mohorătoare ale vieții.

Omul este însămânțat în pântecul mamei sale, dar necazul a condus această însămânțare.

Sămânța a fost aruncată în brazda firii omenești; numai gândindu-ne la acest lucru, vom roși de aceste începuturi ale facerii noastre. Și ceea ce a fost aruncat în trupul firii se preschimbă în sânge, și sângele se îngroașă ca trup,

1. Ex operibus Sanoti Basilii, *Consolatio ad aegrotum*, Migne, P.G. 32, col. 1713-1721.

și trupul ia o formă cu timpul, și ceea ce a căpătat o formă, dincolo de puțința de descriere, primește suflet, și ceea ce s-a însuflețit este hrănit de cele firești, răsare fătul care este strâns, el se necăjește din pricina închisorii sale naturale. Dar vine cu greu vremea nașterii, Încuierile se deschid, se desfac ușile firii ce îl cuprind pe făt.

Alunecă afară, în viață, cel ce se va lupta cu necazurile; limba făpturii a răsuflat aerul și ce se întâmplă după aceea?

El scoate primul glas. Este îndeajuns ca din aceste preambururi să cunoaștem viața. Sosește pe pământ pruncul și nu râde, ci de îndată ce vine, de îndată apucă și capătă suferințe și de aceea plânge și țipă. Căci el știe că a naufragiat pe marea tuturor amărăciunilor.

Este hrănit cu lacrimi, este înțărcat de lapte fără voia lui, se face apoi copilandru și se teme de părinți și de rude. Ajunge băiețandru și este dat dascălilor pentru a învăța carte. Iată și frica cea care nu are odihnă. Dacă se lasă să lenevească este biciuit, nu doarme nopțile, dar învață, pleacă înainte capul, devine desăvârșit în cuvinte, își arată bunul renume, strălucește prin cuvintele sale abstracte, împlinește încercarea de a se ocupa cu dreptul, cu timpul ajunge printre bărbați și se dă pe sine milităriei.

Acesta este începutul a și mai mari necazuri. Se teme de ocârmuitori, se înfricoșează de curse viclene, este chinuit pentru câștig, se căznește, turbează pentru agonisire, nu doarme noaptea, trăiește în judecăți, călătorește la procese, chiar fără de voia sa, căci continuă procesul fără să vrea, se obosește peste puterile sale, în vreme de noapte se gândește cu neliniște, în cursul zilei este ca un rob. Căci cerințele și nevoile sale i-au nimicit libertatea.

Apoi după acestea, deseori fiind istovit, el primește și o mulțumire, și este învrednicit de cinstiri, și este ridicat la boierii înalte, este pus cârmuitor peste neamuri, poruncește oștirilor, este cinstit ca înainte-stătător de oaste, îngrămădește avere, dar timpul se luptă cu ostenele, și bătrânețea o ia înaintea demnității și, înainte să se înfrupte și să se bucure de avere, pleacă, fiind răpit din viață, și suferă naufragiul său chiar în port fiind.

Căci moartea, răsându-ți de neamul omenesc, merge pe urmele nădejdelor deșarte. Așa fel este viața omului: mare nestatornică, văzduh capricios, vis pe care nu se poate pune temei, râu care curge, fum care se risipește, umbră care sare dintr-un loc în altul, mare tulburată de valuri, și e furtună înfricoșătoare, plutirea pe ea este nesigură și legată de primejdii, iar corăbierii au ațipit. Este înfricoșătoare și sălbatică marea aceasta a vieții,

nădejdiile sânt deșarte și ne lovesc de stânci furtunile, așa cum fac pe mare.

Necazurile urlă ca valurile; uneltirile se ascund ca niște stânci scufundate în mare; vrăjmașii, ca niște câini, rânjesc la noi de jur-împrejur; răpitorii, ca niște tâlhari de mare, întind curse, iar bătrânețea vine ca iarna; moartea este ca un naufragiu al corăbiei. Privește furtuna, cârmuiește și condu-ți furtuna !

Uită-te încotro plutești, ca să nu se umple de apă corabia ta, sau din pricina bogăției strânsă cu nedreptate, sau din încărcătura și greutatea patimilor; de aceea și fericitul Pavel striga în chip foarte potrivit: „ În adevăr este un mare câștig a fi cuvios”.²

Bogăția cerească e comoară de taine, mare a înțelepciunii, cunoaștere adevărată, închinăciune la Sfânta Treime nezidită, oglindă a Tainei Fecioriei, credință necurmată, recunoaștere și mărturisire sfântă ce n-are nevoie să fie tâlcuită și explicată, spusă prin gură, primită prin auz, înrădăcinată în suflet, care dăruiește strălucirea Treimii. Este câștig mare evlavia împreună cu stăpânirea de sine. Căci nu e nimic mai bogat decât stăpânirea de sine: viață fără excese, odihnă fără de griji, bogăție neispățită de uneltiri, necaz cu liniște, greutate fără supărare, viață fără de nevoie, înfruptare neocărată. Cei ce se nevoiesc întru stăpânirea de sine fug de tulburarea adusă de bogăție. Căci de toate se teme cel bogat: de zile se teme ca de timpul în care se judecă la tribunale; de seri, ca de vreme potrivită pentru tâlhari; de noapte ca de biciuitoare a grijilor; de aurora, ca de năvălirea lingușitorilor. Și nu numai de vremuri și timpuri se teme, ci și de locuri. Se cutremură de săpăturile făcute de tâlhari, de uneltirile și cursele hoților, de dezmăturile celor violenți, de acuzările celor ce au fost silniciți și împilați de el, de faptele cele rele ale casnicilor săi; de amestecul delatorilor în facerile sale; de neomenia celor ce îi cer bani; de cugetările vecinilor; de putrezirea zidurilor, de căderea caselor sale, de năvălirile barbarilor, de robii cetățenilor; de refuzurile judecătorilor, de pierderea a ceea ce a dobândit, de prăpădirea celor câștigate.

Omule, dacă e așa de mare furtuna dată de agonisire, când este primăvară, pentru înfruptare ?

Este un mare câștig evlavia cu stăpânirea de sine. Nu este închisă și cuprinsă în viața aceasta. Dobândirea ei este nemuritoare, nu poate fi comparată cu o bogăție ce se cheltuiește. Spune, Pavel: „Nimic n-am adus noi în lumea aceasta”.

2. I Timotei 6, 6.

Cinstea de a fi deopotrivă cu Dumnezeu este îndestulătoare spre a izgoni și spre a împiedica să intre în viața noastră nestatornicia și nebunia, petrecerea și felul acesta de viață. Nimic n-am adus noi în lume. Am ieșit goi din pânțele mamei noastre. Intri în viață neavând nimic, căci din pământ se extrag poftă și nu aur, nu argint, nu veșminte, căci nu sunt semănate acolo împreună cu tine. Inteligența este un meșteșug de țesătorie, nu este o achiziție pe care o iubește bogăția și o construiesc mâinile; nu există demnitate decât aceea care este după chipul lui Dumnezeu. Nu este putere pe care o strică timpul și o veștejește moartea.

Gol ai intrat în lume, apoi gol și de păcate să ieși din viață. Nimic n-am adus în lume, dar nici nu putem să luăm nimic.

Și nimic, Pavele, nu putem scoate din cele ale vieții ?

Din ale vieții, nimic, decât faptele bune, dacă le-am făcut. Scoatem înțelepciune dacă a înflorit în noi. Scoatem milostivire, dacă am fost bogați în milă. Aceștia sunt tovarășii de drum ai sufletului, cârligele vieții. Din acestea, bogăția nu rămâne, aurul de aici este răpit, argintul se împarte, dobândirile se vând, se duc, slava se uită, puterea încetează, frica se stinge.

Vrednicia noastră se topește odată cu cortul vieții noastre. Cum așa ?

Având noi hrană și adăpost, să ne fie îndeajuns acestea.

Eu fug de prisosul acestora ca de ceva nefolositor, și caut trebuinciosul, care nu poate fi osândit. Stă acolo gol bogatul; iar dacă are fapte bune, virtuți, și acolo este bogat; dacă însă este gol și lipsit de faptele cele bune, este sărac pe vecie. Căci nu este nimic mai bogat și mai îmbelșugat decât sărăcia plină de fapte bune.

Petru a fost sărac, dar totuși a jefuit moartea. Ioan era sărac, dar a îndreptat picioarele unui om șchiop. Filip era sărac dar a văzut în Fiu pe Tatăl. Matei era sărac, căci el s-a dezbrăcat de bogăție împreună cu lăcomia de bani. Toma a fost sărac dar a dezgropat o comoară necurmată; coasta stăpânului. Pavel a fost sărac, dar s-a făcut moștenitor al raiului.

Domnul a fost sărac după trup, dar a fost nemăsurat de bogat prin dumnezeirea Sa. Căci iată, astăzi a revărsat bogăția tămăduirii, El a scăpat de boală pe soacra lui Petru, a izgonit febra prin atingere. A sculat în picioare, fără să fie medic, pe suferindă, nu i-a dat leacuri, ci a lăsat la o parte remediile. El a nimicit suferințe nenumărate și nimeni nu L-a întrecut pe El. Fiindcă doar a venit și a stat înainte Doftorul firii, și furtuna trupului s-a risipit. Și privește te rog, lucrul uimitor. El a tămăduit pe trei oameni în

același timp, doi bărbați și o femeie, pe Lazăr, pe fiul văduvei și pe fata lui Iair; și de ce a făcut aceasta ? Ascultă !

Pentru ca să arate că El este Stăpânul legii și al harului, și de aceea a izbăvit chipul care era asemenea Lui în alții.

Căci așa a așezat El trei căpetenii poporului: pe Moise, pe Aaron și pe Maria.

Ascultă-L cum strigă El în cărțile prorocului:

- „Poporul Meu, ce ți-am făcut ție, și cu ce te-am nedreptățit, răspunde-Mi Mie ?! De ce am trimis înaintea feței tale pe Moise, pe Aaron și pe Maria, înaintea feței Adunării poporului ?”

De aceea Biserica, la fel ca și Maria, eliberată de Faraonul cel simbolic, adică de diavol, și de stăpânirea demonilor, a văzut ca pe egipteni pe omul cel vechi, înăbușit sub apele băii botezului și a luat timpanul binecuvântării și a acordat cu lemnul crucii coardele virtuților, începând să cânte și să strige: „Să cântăm Domnului, căci El este slăvit cu slavă. Din ceruri a venit El, dar de Tatăl Său nu a fost despărțit; în pețteră S-a născut, dar nu a fost lipsit de tronul Său; în iesle S-a culcat, dar nu S-a lipsit de sânul Părintelui Său. Din fecioară întrupându-Se S-a născut, dar a fost ca Dumnezeu, fără de tată. S-a pogorât, dar nu S-a despărțit de cele de Sus; S-a înălțat dar nu a făcut adăugiri Treimii. În chip de rob S-a ivit, dar nu a pierdut egalitatea cu Tatăl Său.

Ci El este Cuvântul și chipul și strălucirea și înfățișarea. El este Cuvântul căci niciodată nu se desparte de rațiune.

El este icoană, dar nu o scândură cu ceară de scris, ci este o întipărire de pecete de același fel.

Căci lumina durează tot atâta cât și soarele.

El este înfățișare, căci cine a văzut pe Fiul, a văzut pe Tatăl.

Și a Lui este slava și puterea împreună cu Fiul Său cel Unul născut și Duhului Său celui Făcător de viață, acum și pururi, și în vecii vecilor. Amin.

Traducere de *Constantin Daniel*

ARTICOLE ȘI STUDII

ASPECTE PRACTICE ÎN RITURILE ORIENTALE PRIVIND EUHARISTIA

Odată cu trecerea timpului, pe lângă contribuția Sfinților Apostoli și a ucenicilor lor la dezvoltarea cultului divin, urmașii acestora au adăugat contribuția lor personală, adaptând cultul nevoilor locale, la „caracterul etnic al credincioșilor respectivi sau la diferitele practici și datini, care constituiau specificul vieții lor religioase”¹.

Referindu-ne la Sfânta Liturhie, putem afirma că dezvoltarea textelor cultice, a dus și la diversificarea anaforalilor liturgice.

În secolul al V-lea, din punct de vedere liturgic, se poate vorbi de o împărțire a imperiului bizantin: Orientul, având ca limbă de cult greaca și Occidentul, cu limbă de cult latina.

În perioada sinoadelor ecumenice, în urma ereziilor hristologice și a presiunilor de natură politică, se ajunge ca, în urma hotărârilor sinodului al IV-lea ecumenic de la Calcedon, din 451, vechile țări ale Orientului: Egiptul, Siria, Palestina, Armenia și Mesopotamia, să se separe din punct de vedere dogmatic și cultic de Bizanț. Când aceste foste provincii ale Imperiului Bizantin se despărțeau, bisericile acestora aparțineau din punct de vedere cultic la două rituri liturgice care începuseră să se formeze în Orient: cel sirian și cel egiptean. De ritul sirian aparțineau Biserica Armeană și Bisericile de limbă siriană, iar de ritul egiptean (alexandrin), Bisericile din

1. Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE, *Liturgica specială*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1980, p. 203.

Egipt și Etiopia.

În ceea ce privește Liturghia și Euharistia, cele două rituri caracteristice Orientului aveau la origine Liturghia Sfântului Iacob și Liturghia Sfântului Marcu Evanghelistul. Cu timpul și aceste rituri au evoluat, dând naștere la o multitudine de liturghii locale, cu zeci de anaforale de schimb, dar și acestea, la rândul lor, au fost înlocuite de cele care s-au impus în marile orașe ale Orientului.

Liturgiștii contemporani redau riturile principale din Orient în număr de patru, și anume: ritul bizantin, propriu Bisericii Ortodoxe; ritul armean, propriu Bisericii Armene; ritul sirian cu subdiviziunile lui: ritul sirienilor monofiziți sau iacobiți din patriarhatele Ierusalimului și Antiohiei și ritul sirienilor răsăriteni sau nestorienii, apoi ritul maronit, folosit de sirienii din Liban; ritul copt, propriu Bisericilor din Egipt și Etiopia².

Liturghia bizantină a rămas în părțile esențiale asemenea celei descrise în Scrierile Sfinților Părinți și Tradiția apostolică. Sfântul Dionisie Areopagitul descrie, la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul secolului al V-lea, Liturghia euharistică astfel: „După aceasta (citirea pericopelor din Sfânta Scriptură), sunt scoși afară din sfântul locaș catehumenii și împreună cu dânșii, energumenii, precum și cei ce se află în stare de pocăință; nu rămân înăuntru decât cei ce sunt vrednici ca să privească și să se împărtășească cu dumnezeieștile Taine. Unii din slujitori stau la ușile bisericii, care sunt închise, iar alții îndeplinesc un serviciu oarecare, potrivit cu rangul lor. Însă, cei aleși, din ordinul liturghisitorilor, pun, împreună cu preoții, sfânta pâine și potirul binecuvântării pe dumnezeiescul altar, după ce mai înainte s-a intonat cântarea de laudă de către toată adunarea ce se află în biserica obștească. Cu aceasta, divinul ierarh săvârșește printr-o rugăciune și vestește pacea cea sfântă. Apoi, după ce cu toții își dau unul altuia sărutarea de pace și termină citirea cea mistică din Sfintele Cărți, ierarhii și preoții, spălându-și mâinile, ierarhul trece în mijlocul dumnezeiescului altar, înconjurat de preoți și de cei aleși dintre coliturghisitori. Acum proslăvește ierarhul sfintele lucrări: sfințește darurile cele prea dumnezeiești și scoate la vederea poporului preaslăvitele daruri prin simbolurile ce cu sfințenie sunt puse înainte. După ce a arătat el darurile lucrărilor celor divine, se întoarce să se împărtășească pe sine cu ele și îndeamnă la aceasta și pe ceilalți.

2. Idem, *Cultul Bisericilor creștine vechi din Orient. Liturghiile riturilor orientale*, în „Ortodoxia”, anul XVII (1965), nr. 1, pp. 87-88.

Împărtășindu-se pe el însuși și dând și celorlalți din dumnezeiasca împărtășanie, el termină cu o rugăciune de mulțumire”³. În acest fragment al descrierii Liturghiei euharistice, Dionisie Areopagitul vorbește despre Sfânta Liturghie, care se săvârșea până la Sfântul Vasile cel Mare († 379).

În *Biserica Armeană*, o caracteristică specifică o reprezintă până astăzi folosirea azimei ca materie a Jertfei euharistice și scoaterea apei din uzul actului euharistic. După sărutarea frățească, preotul citea rugăciunea euharistică, ce era compusă după modelul tuturor anaforalilor din Liturghiile creștine, începând cu rugăciunea euharistică, continuând cu rugăciunea teologică și cu cea hristologică, între care se intercalează trisaghionul biblic⁴.

Rostea apoi cuvintele de instituire a Sfintei Euharistii și citea în taină epicleza, cu întreita formulă de sfințire, ca și în ritul bizantin. După ce termina de citit partea întâi din epicleză, preotul ridica Sfântul Agneț și rostea cu glas tare: „Întru sfințirea sfinților” și continua cu partea a doua a epiclezei (pentru sfințirea vinului). La sfârșit ridica paharul, zicând: „Binecuvântare și mărire Tatălui și Fiului și Sfântului Duh”, continuând cu partea a treia a epiclezei (partea sfințirii ambelor elemente). La sfârșitul rugăciunii, preotul săruta Sfânta Masă, apoi lua Sfântul Trup și îl înmuia cu Sfântul Sânge, rostind în taină o rugăciune. Ridica potirul în văzul credincioșilor, făcea cu el semnul sfintei cruci și zicea: „Să ne împărtășim cu sfințenie din Trupul Sfânt...”⁵. Apoi se întorcea cu fața către popor și continua rostind: „El este viața, nădejdea, învierea, lăsarea și iertarea...”. Intra în altar, apoi se împărtășea. Credincioșii care doreau să se împărtășească stăteau în genunchi, urmând a primi de la preot Sfintele Taine, care lua cu degetele câte o părticică din Sfântul Trup și o introducea în gura fiecăruia. După cum se observă, avem de a face cu diferite particularități, în ceea ce privește actul Euharistiei în ritul armean: folosirea azimei în locul artosului (pâinea dospită), împărtășirea credincioșilor din mâna preotului, iar dacă ne-am referi și la împărtășirea clericilor, observăm lipsa „căldurii” de dinaintea împărtășirii. Cu toate aceste deosebiri și influențe apusene, se

3. DIONISIE PSEUDO-AREOPAGITUL, *Ierarhia cerească. Ierarhia bisericască*, traducere și studiu introductiv de Cicerone IORDĂCHESCU, Editura Institutului European, Iași, 1994, p. 92.

4. Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE, *Cultul Bisericilor creștine vechi...* p. 93.

5. Arhim. Zareh BARONIAN, *Liturghia Bisericii Armene în cadrul liturghiilor celelalte rituri liturgice răsăritene (studiu comparativ)*, teză de doctorat, în „Ortodoxia”, anul XXVII (1975), nr. 1, p. 103.

observă asemănarea cu ritul bizantin în ceea ce privește actul euharistic, preotul rostind după împărtășanie și binecuvântând cu formula: „Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău și binecuvântează moștenirea Ta”⁶.

În ritul *sirienilor iacobiți (momofiziți)*, Liturghia este de origine apostolică, a Sfântului Iacob, provenită de la Ierusalim, păstrată și dezvoltată de patriarhatul Antiohiei. La săvârșirea acestei Liturghii se întrebuintează o gamă largă de anaforale⁷. În comparație cu armenii, sirienii iacobiți utilizează pentru pregătirea Sfintelor Taine artosul. La începutul anaforalei din rânduiala Liturghiei Sfântului Iacob din ritul sirienilor iacobiți, sărutarea pâcii este precedată de rugăciunea „Dumnezeule, Domn al tuturor, fă-ne pe noi vrednici de mântuire, ca să fim legați prin *legăturile dragostei*, fără viclenie să ne îmbrățișăm unul pe altul cu sărutarea sfântă și dumnezeiască...”⁸. Canonul euharistic și ritualul împărtășirii cuprinde următoarele: dialogul introductiv, rugăciunea euharistică și cea teologică, Sanctus, rugăciunea hristologică și cuvintele Instituirii, epicleza (în timpul căreia diaconii și preoții agită ripidele, iar protosul își mișcă mâinile deasupra darurilor, imitând zborul porumbelului sau coborârea Sfântului Duh) și dipticile, unde întâi sunt pomeniți viii și apoi morții, deci invers anaforalelor bizantine⁹. După două rugăciuni penitențiale urmează frângerea Sfintei Pâini, cu un ceremonial foarte complicat, iar apoi înălțarea Sfântului Trup și Sânge, după care urmează ritualul împărtășirii. Întâi se împărtășesc clericii, apoi credincioșii. Preotul slujitor se împărtășește cu Sfântul Trup cu ajutorul linguriței, apoi soarbe puțin din Sfântul Sânge din potir. Credincioșii primesc Sfânta Taină direct din mâna preotului, deci fără a se folosi de linguriță. Preotul înmoaie părticele din Sfântul Trup în Sfântul Sânge, pe care apoi le administrează celor ce se împărtășesc, diaconul zicând: „Fiecare cu frică și cu cutremur să privească la Dumnezeu și să ceară mila și harul”¹⁰. La sfârșitul actului Împărtășirii, preotul face potrivirea Sfintelor Taine, bea

6. *Ibidem*, p. 107.

7. Încă 64 anaforale de schimb. A se vedea pentru aceasta și Drd. Diac. Aruppala Gheevarghis, *Liturghia Bisericii Ortodoxe Siriene din India în comparație cu Liturghia bizantină*, în „Ortodoxia”, anul XXII (1970), nr. 4, p. 555. De asemeni Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE, *Cutul Bisericii creștine vechi...*, p. 98.

8. Magistrand Costin Vasile, *Liturghia Sfântului Iacob din ritul sirienilor iacobiți*, în „Ortodoxia”, anul XVIII (1966), nr. 1, pp. 104-105.

9. Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE, *Cutul Bisericii creștine vechi...*, p. 98.

10. Apud Magistrand Vasile Costin, *op. cit.*, p. 109.

puțină apă și rostește două rugăciuni de mulțumire¹¹. O particularitate a acestui rit o reprezintă pâinea pentru proscomidie, în care se pune puțin *undelemn și sare*, și care este pregătită de însși slujitorii altarului în cuptoare speciale, care se găseau fie în biserică (în vechime), fie în curtea bisericii¹².

Maroniții din Liban au avut aceleași rânduieli precum sirienii iacobiți, dar, după unirea cu Roma, și-au dezvoltat rânduieli după modelul romano-catolic. Pentru Sfânta Euharistie ei folosesc azima în loc de pâine dospită, iar rânduiala împărtășirii clericilor și a credincioșilor se face după ritul latin. Caracteristic acestui rit este „cartea viilor și a morților”, un fel de diptice care se citesc de către diacon înainte de anafora și în care se fac pomeniri care încep cu Mântuitorul și se termină cu pomenirile morților și ale viilor care au adus daruri (ofrande) bisericii. De asemenea, aceste diptice au primit o formulă romanizată¹³.

Ritul nestorienilor sau al sirienilor răsăriteni, derivă tot din vechea liturghie de rit sirian a Sfântului Iacob și poartă denumirea de Liturghia Sfinților Apostoli Addai (Tadeu) și Maris, ucenicul său. Pe lângă anafora a acestei Liturghii, mai utilizează încă două anafore, și anume: a lui Teodor Interpretul (Teodor de Mopsuestia †428) și anafora lui Nestorie. Pentru pregătirea Jertfei euharistice ei utilizau artosul și vinul amestecat cu apă. După canonul euharistic, preotul făcea înălțarea, frângerea și pecetluirea Sfântului Trup și Sânge. După ce rostește rugăciuni și formule pregătitoare pentru împărtășire, preotul rupe Sfântul Agneț în două și „pune pe disc partea din stânga, cu marginea frântă spre răsărit, iar cu partea dreaptă face semnul sfintei cruci deasupra potirului, zicând: „Pecetluit fie Sfântul Trup cu Sfântul Sânge al Domnului... cel ce împacă”. Ambele părți sunt așezate una lângă alta, pe disc, pentru a simboliza integritatea trupului omenesc al Domnului, zicând: „Împărțite sunt sfințitorule, unite Tainele...”¹⁴. După ce binecuvântează credincioșii, preotul sfarmă Sfântul Trup în părțile mici, pentru împărtășirea credincioșilor. Apoi urmează rugăciunea Tatăl nostru și o ultimă înălțare a Sfântului Trup, după care urmează împărtășirea. Întâi se

11. Drd. Sorin I. PETCU, *Ritualul împărtășirii în riturile liturgice orientale*, în „Studii Teologice”, anul XXV (1973), nr. 1-2, p. 91.

12. Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE, *Cultul Bisericilor creștine vechi...*, p. 103.

13. *Ibidem*, p. 95.

14. Drd. Sorin I. PETCU, *Ritualul...*, p. 93.

împărtășeau clericii¹⁵, apoi credincioșii. Preotul împărțea Sfântul Trup credincioșilor, care-L primeau în palma dreaptă, pusă peste cea stângă, și îl consumau imediat, apoi primeau de la diacon Sfântul Potir, din care sorbeau puțin și astfel se consuma actul Împărtășirii.

Referitor la această Liturghie și la actul *împărtășirii*, vorbește Teodor de Mopsuestia în ultimele sale cateheze mistagogice (XV-XVI)¹⁶.

Cel de-al doilea rit specific Orientului este cel *copt (alexandrin)*, care a stat la baza formării *ritului egiptean (alexandrin)* și *etiopian*. Este vorba despre Liturghia Sfântului Marcu, cunoscută sub acest nume deoarece, conform tradiției, Sfântul Evanghelist Marcu este primul misionar creștin pe pământul egiptean. Liturghierul Bisericii copte prezintă în cadrul Liturghiei trei anafore întrebuițate: a Sfântului Vasile cel Mare, cea mai cunoscută și mai des întrebuițată, a Sfântului Grigore de Nazianz, când slujba se săvârșește la miezul nopții (la Nașterea Domnului, Botezul Domnului – Epifania, Sfintele Paști) și a Sfântului Chiril al Alexandriei, cunoscută odinioară sub numele Sfântului Marcu, datorită lungimii ei folosindu-se rar (mai ales în Postul Mare)¹⁷.

Pentru pregătirea Sfintelor Daruri se folosește pâinea dospită și vin dulce, nefermentat (must), preparat uneori din stafide, datorită condițiilor climatice, amestecat cu apă¹⁸. Canonul euharistic este bine dezvoltat: dipticile sunt ațezate înainte de epicleză, urmează rugăciunea hristologică, anamneza și cea de-a „doua” epicleză. Coptii cred cu fermitate că Sfânta Euharistie (Qorban) este, după legea harului, Trupul și Sângele lui Iisus Hristos: „Nu există umbră de îndoială că pâinea și vinul obișnuite, prin puterea rugăciunii epiclezei devin adevăratul Trup și adevăratul Sânge al Domnului. Cu această siguranță ei așteaptă cu încredere momentul împărtășirii sub ambele specii pentru a

15. La Biserica Ortodoxă Siriană din India, cel dintâi dintre preoți urcă treapta Altarului, se împărtășește cu Sfântul Trup de pe sfântul disc, rostește o rugăciune, apoi ia „gămurto” (bucățică) cu lingura de pe sfântul disc, o pune în potir, apoi umple lingura cu Sfântul Sânge din potir și bea zicând altă rugăciune, în taină. Apoi el împărtășește pe preoții și pe diaconii care sunt în altar, zicând o rugăciune. A se vedea pentru aceasta Drd. Diac. Aruppala Gheevarghis, *art. cit.* p. 564.

16. Cf. Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE, *Explicarea Sfintelor Taine de inițiere*, Editura Arhiepiscopiei Bucureștilor, București, 1990, p. 79.

17. Pr. Asist. Nicolae D. NECULA, *Doctrina și viața religioasă a Bisericii Copte reflectate în textele ei liturgice (Rugăciuni și imne)*, teză de doctorat, în „Ortodoxia”, anul XXVIII (1976), nr. 3-4, p. 505.

18. Cf. Drd. Sorin I. PETCU, *op. cit.*, p. 94.

participa la efectele Sfintei Taine”¹⁹. Preotul frânge și pecetluiește Sfântul Trup. Pentru Sfântul Trup, pâinea (dospită) e împărțită în 12 pătrățele, în mijlocul cărora se află un pătrat mai mare. Fiecare pătrat are pe el o cruce. Împreună (ele) simbolizează pe Mântuitorul Hristos și pe Sfinții Apostoli²⁰. „Frânge pâinea mai întâi în două părți, apoi în patru părți, pe care le așează pe Sfântul Disc în formă de cruce. Preotul înmoaie cu degetul său o părticică din Sfântul Agneț și face semnul crucii pe potir, apoi pe Sfântul Trup”²¹. După rugăciunea Tatăl nostru și cea de-a doua înălțare a Sfântului Trup, preotul sfarmă Sfântul Agneț în mai multe părțicele, destinate împărțirii credincioșilor. În timp ce credincioșii intonează psalmul 150, clericii se împărtășesc în Sfântul Altar. Urmează apoi credincioșii. Încadrat între doi diaconi, preotul oferă Sfântul Trup credincioșilor și rostește: „Acesta este într-adevăr Trupul lui Emanuel, Dumnezeu nostru, amin”, la care credinciosul rostește: „Cred!”. După ce a terminat de împărțit credincioșii, preotul se întoarce la altar, punând discul pe Sfânta Masă, după care urmează a împărții clericii și credincioșii cu Sfântul Sânge. La împărțirea slujitorilor se utilizează linguriță, pe când credincioșii sorb Sfântul Sânge direct din Potir, care este oferit de către diacon. În timp ce se oferă Sfântul Sânge, se rostește: „Acesta este într-adevăr Sângele lui Emanuel, Dumnezeu nostru, amin”, la care credinciosul răspunde: „Cred!”²². Pentru prunci, preotul introduce degetul în potir, apoi *atinge* buzele pruncului. Liturghia se termină cu potrivirea Sfintelor Taine, rugăciunile de mulțumire și eliberarea credincioșilor²³. Cunoscută și sub numele de „Sfânta Taină” sau „Taina Trupului” sau „Taina mulțumirii” și ca slujbă: „marea slujbă”, „slujba înfricoșătoare”, „Sfânta Jertfă”, „ofranda divină”, Sfânta Euharistie „rămâne, ca și în cultul ortodox bizantin, centrul cultului, cel mai mare și mai prețios tezaur al religiei creștine, iar celelalte slujbe converg și-și găesc încoronarea în ea”²⁴.

Referitor la anafora Sfântului Vasile cel Mare din ritual liturgic copt (egiptean), putem spune că ea este o traducere și adaptare a anaforei Sfântului Vasile din ritual liturgic bizantin care, înainte de despărțirea

19. Pr. Asist. Nicolae D. NECULA, *op. cit.*, p. 561.

20. Apud Magistrand Mihai I. COLIBĂ, *Cultul Bisericii monofizite copte*, în „Ortodoxia”, anul XVII (1965), nr. 3, p. 350.

21. Cf. Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE, *Cultul Bisericilor creștine vechi...*, pp. 114-115

22. Cf. Drd. Sorin I. PETCU, *op. cit.*, pp. 94-95.

23. *Ibidem*, p. 95.

24. Pr. Asist. Nicolae D. NECULA, *op. cit.*, p. 562.

Bisericii Copte de restul creștinătății ortodoxe, a fost întrebuințată și în Egipt, în limba greacă, tradusă apoi în limba națională și adoptată de adepții patriarhului monofizit Dioscur al Alexandriei²⁵.

Ritul etiopian reprezintă o ramură a ritului copt, Liturgia Bisericii Etiopiene fiind aproape identică cu cea din uzul coptilor alexandrini, purtând numele de Liturgia celor 12 Apostoli²⁶. Pe lângă anafora din „Liturgia celor 12 apostoli”, Biserica Etiopiană mai folosește alte 15 anafore de schimb, atribuite diferiților autori (Sfântul Ioan Evanghelistul, Sfântul Epifanie, Sfântul Vasile – cea coptă, tradusă, Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Chiril al Alexandriei – două, a lui Dioscur, a Sfintei Fecioare Maria, a Domnului Iisus Hristos – reproduce pe cea din *Testamentum Domini*, etc.)²⁷.

Pregătirea materiei Sfintelor Daruri se face prin coacerea pâinii și stoarcerea vinului ~ must de către diacon, din struguri aduși de credincioși. La pregătirea darurilor (proscomidie), pot participa și credincioșii. În timpul epiclezei, credincioșii stau prosternați cu fața la pământ. Ritualul împărtășirii se face ca în ritul coptilor alexandrini. Întâi se împărtășesc clericii, apoi credincioșii. Dacă în ziua respectivă s-au botezat copii, atunci ei vor fi împărtășiți, după clerici. În timp ce împărtășește credincioșii, preotul rostește formula: „Aceasta este pâinea vieții, care s-a pogorât din cer, cu adevărat Trupul Domnului nostru Emanuel, Amin!” Diaconul oferă apoi cu lingurița picături din Sfântul Sânge în gura celor care se cuminecă, zicând: „Acesta este paharul vieții, pogorât din cer, este Sângele de mult preț al lui Mesia, Amin!”²⁸. Condițiile primirii la împărtășire sunt cele cunoscute și de noi: postul, mărturisirea păcatelor, citirea rugăciunilor etc. Pâinea dospită (materia) se coace în ziua slujirii, într-o încăpere alăturată (anexă). Pe ea se fac 13 cruci, pe care preotul le desface în momentul împărtășirii, cu formula amintită. Vinul se obține prin stoarcerea a cinci boabe de struguri seci, amestecate cu puțină apă²⁹.

Din analiza făcută asupra ritualului Euharistiei în riturile răsăritene,

25. Pentru aceasta a se vedea Pr. Lect. Dr. Nicolae D. NECULA, *Anafora Sfântului Vasile cel Mare din ritul liturgic copt, (introducere, traducere și note)*, în „Glasul Bisericii”, anul XXXVIII (1979), nr. 11-12, pp. 1141-1143.

26. Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE, *Cultul Bisericilor creștine vechi...*, pp. 117-118.

27. A se vedea pentru aceasta Drd. Mihai COLIBĂ, *Cultul Bisericii Etiopiene*, în „Ortodoxia”, an XVIII (1966), nr. 3, p. 435.

28. Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE, *Cultul Bisericilor creștine vechi...*, p. 118.

29. Cf. Drd. Mihai COLIBĂ, *Cultul Bisericii Etiopiene...*, p. 441.

remarcăm unitatea în elementele sale esențiale, dar și asupra structurii liturgice, dovadă a păstrării fidele în esența lor a celor două rituri din care au derivat: cel antiohian și cel alexandrin. Deși sunt și unele diferențe și aspecte caracteristice, acestea n-au denaturat fondul comun al acestor două rituri, care își regăsesc sorgintea în Liturghia Sfântului Iacob pentru riturile de origine antiohiană și în Liturghia Sfântului Marcu pentru riturile de origine africană. Chiar dacă observăm particularități ale fiecărui rit în parte, nu putem trece cu vederea ansamblul comun al canonului euharistic și al ritualului împărtășirii, elemente care atestă pe de o parte vechimea cultului creștin, iar pe de altă parte păstrarea unității cultice.

Am putea spune că „tulpina” cultului creștin vechi se regăsește în aceste „ramuri” ale Bisericii universale. Liturghiile orientale scot în evidență „spiritul de comunitate și frățietate, de familie religioasă, pe care o alcătuiesc cei prezenți în Biserică și care este încheagată prin unitatea de credință și de iubire și prin participarea la același Trup și Sânge euharistic”³⁰.

Referitor la o unitate absolută în formele de cult nu se poate impune niciodată, așa cum nici ramurile, frunzele și fructele care cresc în coroana aceluiași pom nu pot fi absolut la fel: „Este o greșeală enormă a crede că Biserica universală trebuie să aibă un singur rit liturgic, ca în catolicism. Sămânța cuvântului Evangheliei semănată de Sfinții Apostoli și de urmașii lor... a rodit aceeași floare peste tot: cea creștină; din ea a crescut și s-a dezvoltat într-un fel în pământul ars de soare al Orientului, într-altul în pustiul Egiptului, într-altul în ținuturile cu climă mai temperată a Continentului european. Departe de a slăbi sau păgubi cu ceva unitatea Bisericii, această varietate a atâtor rituri sacre și legitime nu fac decât să mărească splendoarea ei...”³¹.

De aceea, „comunitatea celor care se strâng împrejurul aceluiași altar, al aceluiași episcop, cu aceeași preoție, o singură Pâine, e un covor viu, care cântă cântarea de laudă a Euharistiei (Mulțumirii) Părintelui veșnicilor”³².

Pr. Asist. Univ. Dr. Gheorghe Ispas

30. Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE, *Cultul Bisericilor creștine vechi...*, p. 127.

31. Magistrand Costin Vasile, *op. cit.*, p. 114, citat prezentat și de Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE, *Cultul Bisericilor creștine vechi...*, p. 130.

32. J. TYCIAK, *Die feier der heiligen Messe*, în vol. „Morgenlandisches Christentum”, Packerbon, 1940, p. 148, la Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE, *Cultul Bisericilor creștine vechi...*, p. 127.

BIBLIOGRAFIE

1. BARONIAN, Arhim. Zareh, *Liturghia Bisericii Armene în cadrul liturghiilor celelalte rituri liturgice răsăritene (studiu comparativ)*, teză de doctorat, în „Ortodoxia”, anul XXVII (1975), nr. 1, pp. 15-171.
2. BRANIȘTE, Pr. Prof. Dr. Ene *Liturgica specială*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980;
3. Idem, *Explicarea Sfintelor Taine de inițiere*, Editura Arhiepiscopiei Bucureștilor, București, 1990.
4. Idem, *Cultul Bisericilor creștine vechi din Orient. Liturghiile riturilor orientale*, în „Ortodoxia”, anul XVII (1965), nr. 1, pp. 85-131.
5. COLIBĂ, Magistrand Mihai I., *Cultul Bisericii Etiopiene*, în „Ortodoxia”, anul XVIII (1966), nr. 3, pp. 423-447.
6. Idem, *Cultul Bisericii monofizite copte*, în „Ortodoxia”, anul XVII (1965), nr. 3, pp. 338-353.
7. COSTIN, Magistrand Vasile, *Liturghia Sfântului Iacob din ritul sirienilor iacobiți*, în „Ortodoxia”, anul XVIII (1966), nr. 1, pp. 99-114.
8. DIONISIE PSEUDO-AREOPAGITUL, *Ierarhia cerească. Ierarhia bisericască*, traducere și studiu introductiv de Cicerone IORDĂCHESCU, Editura Institutului European, Iași, 1994.
9. GHEEVARGHIS, Aruppla, *Liturghia Bisericii Ortodoxe Siriene din India în comparație cu Liturghia bizantină*, în „Ortodoxia”, anul XXII (1970), nr. 4, pp. 553-568.
10. NECULA, Pr. Prof. Dr. Nicolae D., *Doctrina și viața religioasă a Bisericii Copte reflectate în textele ei liturgice (Rugăciuni și imne)*, teză de doctorat, în „Ortodoxia”, anul XXVIII (1976), nr. 3-4, pp. 473-626.
11. Idem, *Anafora Sfântului Vasile cel Mare din ritul liturgic copt, (Introducere, traducere și note)*, în „Glasul Bisericii”, an XXXVIII (1979), nr. 11-12, pp. 1141-1156.
12. PETCU, Drd. Sorin I., *Ritualul împărtășirii în riturile liturgice orientale*, în „Studii Teologice”, anul XXV (1973), nr. 1-2, pp. 82-96.

Aspects pratiques concernant l'Eucharistie dans les rites orientaux

À la contribution des Saints Apôtres et de leurs disciples au développement du culte divin, leurs successeurs ont ajouté leur apport personnel, en adaptant le culte aux besoins locaux. Le développement des textes spécifiques au culte a signifié aussi la diversification des anaphores liturgiques. Suite aux hérésies christologiques, aux pressions politiques et aux décisions du quatrième concile oecuménique de Calcédoine (451), les anciens pays de l'Orient (Égypte, Syrie, Palestine, Arménie et Mésopotamie) se séparent de Byzance du point de vue du dogme et du culte. Les Églises de ces territoires appartenaient à deux rites liturgiques orientaux, syrien et égyptien. L'Église arménienne et celle de langue syrienne appartenaient au rite syrien, les Églises d'Éthiopie et d'Égypte au rite égyptien (alexandrin).

La Liturgie et l'Eucharistie célébrées par ces deux rites avaient leur origine dans la Liturgie de Saint Jacob et de Saint Marc l'Évangéliste. À la longue, ces rites ont souffert des modifications, caractérisées par une multitude de liturgies locales, avec de dizaines d'anaphores, remplacées, à leur tour, par des anaphores imposées dans les grandes villes d'Orient.

Les liturgistes contemporains prennent en considération quatre rites principaux caractérisant l'Orient: le rite arménien (relatif à l'Église arménienne), le rite syrien (le rite des syriens monophysites ou jacobites de Jérusalem et d'Antioche et celui des syriens orientaux ou nestoriens), le rite maronite (le rite des syriens du Liban), le rite copte (relatif à l'Église d'Égypte et d'Éthiopie). Les traits spécifiques et les différences saisies entre ces rites n'ont pas altéré leur fond commun, qui remonte à la liturgie de Saint Jacob, pour les rites d'origine antiochienne et à la liturgie de Saint Marc, pour les rites d'origine africaine. L'ensemble commun du canon eucharistique et le rituel de la communion témoignent de l'ancienneté et de l'unité du culte chrétien, car "la communauté ce ceux qui se rassemblent autour du même autel, du même évêque, du même Pain, dans le même sacerdoce, constitue le corps vivant de l'Église, qui chante la louange de l'Eucharistie au Père éternel".

Disputa dintre Mitropolitul Nifon al Ungrovlahiei și Mitropolitul Calinic Miclescu al Moldovei pentru primație

Ideea unirii celor două Principate Române licărise din când în când în mințile românilor. Astfel, pe timpul lui Ștefan cel Mare, găsim rostită părerea că: „popoarele moldovean și muntean voiesc ca ambii lor voievozi, Vlad și Ștefan, care să dușmăniau așa de înverșunat să-și jure împreună iubire și tovărășie, așa ca toată țara (adică Moldova și Muntenia cuprinse într-o singură rostire) să fie asigurată că turcul n-o s-o mai poată supăra”¹.

Ideea unirii tuturor românilor și-a găsit un răsunset deosebit în revoluția de la 1848, în acea mișcare care a răscolit toate ideile fundamentale ale poporului român, toate dorințele lui după libertate și neatârnare exterioară, dreptate, egalitate launtrică și viață comună a întregului neam românesc.

Când a sosit sorocul și clopotul a bătut, chemând pe românii din cele două Principate la unire, Biserica Ortodoxă Română, cea care, atunci când a fost cazul, a luat parte la bucuriile credincioșilor ei, iar în necazuri a suferit împreună cu ei, nu a putut rămâne indiferentă, ea s-a implicat cu toată ființa sa, cu toate că la început cei doi mitropoliți, Sofronie Miclescu în Moldova și Nifon în Muntenia, au avut ceva rezerve.

Spre cinstea Bisericii din Moldova, ideea unirii găsi în Mitropolitul de atunci, Sofronie Miclescu (1851-1860), un fervent susținător, cu toate că la

1. A.D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, București, vol.XII, p.188

început, așa cum am amintit mai sus, șovăie în privința unirii, temându-se ca nu cumva, prin unire, Mitropolia din Iași să ajungă să fie supusă celei din București, iar prin venirea la domnie a unui principe străin să se primejduiască ortodoxia².

Dar în urma întrevederii cu Victor Place, consulul francez la Iași, se împrăștie definitiv aceste temeri. Consulul Victor Place a avut o contribuție foarte mare la înfăptuirea acestui ideal de veacuri al românilor, unirea Principatelor. Totuși în lupta lui trebuia ajutat și de Biserică, și aceasta cu atât mai mult cu cât Mitropolitul de atunci al Moldovei încă nu se hotărâse să sprijine unirea, care afirma: „Dacă se face unirea Principatelor sub un principe străin nu s-ar putea oare să se pericliteze ortodoxia Bisericii Române? Și, pe de altă parte, Mitropolia Moldovei nu s-ar desființa și s-ar reduce la o simplă episcopie, rămânând în drepturi numai Mitropolia Ungrovlahiei, întrucât valahii sunt mai numeroși ca moldovenii?” Referitor la venirea pe tronul Principatelor a unui principe străin, acesta „îi aduse numeroase probe istorice prin care se dovedea îndeajuns că mai multe state au avut principe străin de religia lor și, cu toate acestea, nu numai că nu au întâmpinat din partea unor astfel de principii nici un neajuns, ci că, dimpotrivă, au făcut progrese neașteptate. Deci, spre acest sfârșit îi dete de exemplu Suedia a cărei confesiune era luterană, iar regele Bernadotte romano-catolic; pe Belgia cea romano-catolică, a cărui rege Leopold era de confesiune protestantă, mai mult, îi adăugă contele, Dumneavoastră aveți sub ochi principii care au adoptat ritul grec după suirea lor pe tron, cum a fost regele Greciei”³.

În toiul acestor frământări, arhimandritul Neofit Scriban, spunea: „Cuvântul de numire lovește și naționalitatea și Biserica, pe când cel de unire întărește și pe una și pe alta, și că prin aceasta se aduce la îndeplinire și rugăciunea Bisericii, care totdeauna se roagă pentru unirea tuturor.

Că un prinț european, oricare ar fi el, după politica oricărui guvern civilizată nu poate a-și săpa singur tronul, căci a schimba religia supușilor săi

2. Divanurile Ad-hoc din Principate, în ședințele ținute în 1857 sub președințiile celor doi mitropoliți, Sofronie și Nifon, printre altele au hotărât ca în fruntea celor două Țări Românești să fie ales un principe străin, ereditar dintr-o nouă eră domnitoare europeană ai cărei coborâtori să fie crescuți în religia țării.

3. Econom, C. Ialomițeanul, *Nifon, Mitropolitul Ungrovlahiei. Viața și activitatea*, București, 1896, pp. 21-23

însemnează a se detrona singur pe sine, întrucât adevăratul tron al Împăraților și al regilor stă tot acolo unde stă și însuși Tronul lui Dumnezeu, adică în inimile și cugetele supușilor”.

În privința religioasă adaugă: „O națiune puternică și respectată de celelalte puteri, are și clerul și Biserica sa respectate, și din contra, o națiune înjosită și nerespectată are un cler nerespectat. Vadă cineva cu câtă mulțumire Biserica cea Mare a Răsăritului din Constantinopol privește pe fiica sa în Rusia și în Elada, din contra, ce nerespectare și neînsemnătate are clerul și Biserica Armeană de când nația armeană a căzut! Afară de aceasta, când o națiune este puternică și bine organizată, atunci și clerul și Biserica ei înfloresc...”

Iar în ceea ce privește temerea că valahii, fiind mai numeroși decât moldovenii, ar precumpăni în slujbele politice și în interesele țării, afirmă: „Că aceia care sunt de această socotință, scapă din vedere că unindu-se Principatele, nimeni nu va fi nici valah, nici moldovean, ci toți români, nu două Țări unite, ci una: o României, o Națiune, o Ortodoxie, o Constituție, un Rege, un Dumnezeu.

Că dacă vreunul din mitropoliții țării ar crede că pierde ceva din demnitatea sa, apoi nu credem că nu sunt mai mulți mitropoliți în regatul Greciei, păstrându-și fiecare drepturile lor, fără a fi supuși Mitropolitului din Atena, ci numai unindu-se la ceasuri grele în Sinod, spre a nu atârna unul de altul, nici chiar de Patriarhul de Constantinopol”⁴

Unirea Bisericii din Principatele Române - o consecință a unirii politice a celor două țări

În convenția Conferinței de la Paris din anul 1858 nu s-a pus problema religioasă din Principatele Române. Dar o dată cu unirea celor două Principate, între marile înfăptuiri pe care le-a îmbrățișat cu căldură Cuza a fost și problema religioasă din România acelor vremuri. Dorind să ridice Biserica Ortodoxă Română, el a încercat să-i dea o nouă organizare, rupând-o însă, oarecum, cu tradiția și s-o scoată de sub tutela oricărei autorități eclesiastice străine. Căci el: „nu să mulțămia cu înlăturarea călugărilor greci din

4. Pr. Dr. Corneliu Zăvoianu, *Mitropolitul Nifon, Primat al României (1850-1875). Viața și activitatea*, în „Studii Teologice”, seria a II-a, nr. 3-4, București, 2000, pp.60-61; Ec. C. Ialomițeanul, op.cit., pp. 22-23.

mânăstirile României. El dorea să Mântuie Biserica țării îndeobște de supremația grecească, pentru a smulge astfel și ultimele vițe pe care rădăcinile domniilor fanariote le mai lăsase încă în pământul României⁵⁵. Cuza dorea în România o Biserică independentă autocefală. Prestigiul la care ajunsese în acel timp Biserica, faptul că s-a bucurat multă vreme de o perfectă independență administrativă internă, fiindcă nu au recunoscut decât în natură și dogmatic supremația și jurisdicția canonică a scaunului patriarhal de Constantinopol, sprijinul material ce l-a dat și încă îl mai dădea comunităților ortodoxe din Orient, precum și progresele realizate de ea în toate domeniile de activitate o îndreptăteau deplin la aceasta.

În primii ani ai domniei sale, Cuza nu s-a putut ocupa în mod special de Biserică, iar din această cauză cele două Biserici naționale s-au unit mai târziu.

Spre sfârșitul anului 1864, s-au dat trei legi care priveau direct Biserica Ortodoxă Română și care ținteau la introducerea unui spirit democrat în conducerea Bisericii:

- *Decretul organic pentru regularea schimei monahale.*

- *Decretul organic pentru înființarea unei autorități sinodale centrale pentru afacerile Religiei Române.*

- *Legea pentru numirea de mitropoliți și episcopi eparhioți în România.*

Decretul organic pentru înființarea unei autorități sinodale centrale pentru afacerile Religiei Române a fost emis în urma raportului Ministrului de Justiție, al Afacerilor Bisericești și al Instrucțiunii Publice sub nr.57458, la 3 decembrie 1864 (decret nr.1703) și promulgat trei zile mai târziu, la 6 decembrie 1864. Acest decret este rezultatul dorinței lui Cuza Vodă, care voia să vadă Biserica străbună scoasă de sub tutela oricărei autorități eclesiastice străine, dorea unirea ei și să-i dea o nouă organizare, corespunzătoare prefacerilor petrecute atunci în țară. Cu toate că Domnul mărturisește că întotdeauna s-a socotit „credincios religiei străbune”⁵⁶ și cu

5. Arhivele Sfântului Sinod, Dosar nr.75/1865, f. 491v. Și 416v; N. Dobrescu, *Studii de Istoria Bisericii Ortodoxe Române. I. Istoria Bisericii din România (1850-1895)*, București, 1905; Pr. Dr. Corneliu Zăvoianu, op. cit., p.107.

6. Arhim. Fotie Balamuci, *Documente. Corespondența între Patriarhia de Constantinopol și Mitropolitul Ungrovlahiei D.D. Nifon, între Domnitorul Alexandru Ioan Cuza și între toate Bisericile Ortodoxe cu privire la legile aprobate de către Guvernul Român pentru Sinodul din anul 1866*, București, 1913, p.86.

toate că „pururi” a fost animat de dorința de a da acesteia „tot concursul” spre „ocrotire și înflorire”⁷, totuși până în anul 1864 nu a putut păși la o nouă organizare a ei. Poate că din această pricină, în toamna anului 1863, după ce în anul 1862 unirea celor două Principate devenise, după cum am afirmat mai sus, completă și definitivă, o seamă de preoți s-au adresat în scris deputaților, arătându-le mai întâi că deși „Unirea politică a Principatelor este desăvârșită”, totuși „unirea Bisericii Române una prin dogmele sale, stă încă despărțită prin organizarea sa ierarhică și până astăzi încă nici un legământ decât al dogmelor și al aceluiași sânge nu întrunește încă pe clerul de dincolo de Milcov cu cel de dincoace”. Pentru aceasta spre finalul suplicei lor, ei le cereau să pună „o deosebită râvnă pentru ca odată cu consolidarea Unirii politice a României, să se consolideze și unitatea Bisericii Sale”, prin „înființarea unei autorități sinodale centrale”, care, implicit, va duce și la „Unirea Bisericii Ortodoxe Române”⁸.

Înainte de a păși la cunoscuta reorganizare Bisericească, Guvernul Domnitorului Cuza, prin Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, a cerut telegrafic tuturor eparhiilor să refere asupra „bazelor ce pot servi la un proiect pentru reorganizarea Bisericii Române și de trebuințele clerului ce vor servi la alcătuirea bugetului viitor. În toate propunerile venite de la eparhii se preconizează în unanimitate: „Unirea Bisericii Ortodoxe Române din Principatele Unite Române sub un singur cap (rezidența în București), care va administra Biserica conform canoanelor ecumenice și spiritului de progres cerut de timp pentru nația română, independentă de înrăuirile altei autorități eclesiastice exterioare, conservând strict acuratețea dogmelor și a ministerelor religiei cari au fost și vor fi scutul drepturilor noastre de autonomie”⁹. Concepția despre necesitatea conducerii sinodale a Bisericii Române era unanimă, încât tot binecredinciosul creștin de la un astfel de sinod aștepta cu nerăbdare reorganizarea și consolidarea Bisericii, precum și ridicarea și îmbunătățirea clerului în interes public, al moralității și fericirii țării și al mântuirii sufletești și trupești a fiecărui creștin. În lumina acestor considerații, acești preopinenți, animați de dorința fierbinte de a vedea Biserica Română cât mai curând reorganizată, în constituția, așezămintele, cultul, disciplina morală și ierarhie, potrivit sfintelor canoane, propuneau

7. „Monitorul oficial”, nr.2 din 4 ianuarie 1866.

8. „Biserica”, II, 1863, nr.21 din 20 ianuarie, p.162.

9. „Dâmbovița”, VI, 1864, 4-17, mai p.114.

instituirea unui sinod general, care să se ocupe cu „Bazele reorganizării Bisericii românilor, cu unificarea administrației ei și cu toate necesitățile și interesele ei”¹⁰. În acest timp însă, o asemenea legiuire intrase în preocupările Domnitorului, devreme ce el, la 3 noiembrie 1863, în mesajul de deschidere a Adunării Elective a României (sesiunea din 1863-1864), anunța printre proiectele de legi ce urmau a fi discutate în acea sesiune și „Legea pentru unirea Bisericii Române, care până astăzi, prin organizațiunea ierarhiei sale, este încă în stare de separatism”¹¹.

La începutul anului următor, 1864, a și apărut un proiect de lege privitor la „Unirea și reorganizarea Bisericii Ortodoxe Române”, elaborat de Guvern și pus, se pare, în dezbatere publică, în care, în legătură cu independența ei, se prevedea, în primele două articole, următoarele:

„1. Biserica Ortodoxă Română, întemeiată pe canoanele sinoadelor ecumenice, se numește una, catolică și apostolică fiică și membră a marii Biserici a Răsăritului, a căreia Cap și Începător este Domnul și Dumnezeuul nostru Iisus Hristos... mărturisește și păzește fără schimbare toate dogmele și canoanele apostolice și sinodale, precum și toate sfintele tradiții, conformându-se în totul cu credința Bisericii Răsăritene. Biserica României poate și în viitor a se consulta în privința dogmelor cu Biserica Ecumenică din Constantinopol, însă când Sinodul țării va găsi de cuviință.

2. Biserica Română este independentă de oricare Biserică (autokefalos); ea se va administra de chiriarhul României, care va purta titlul de Primat al României, de *doi mitropoliți* și de mai mulți episcopi”¹².

La deschiderea ședinței Sinodului din 7 decembrie 1865, Mitropolitul Moldovei Calinic Miclescu declară cu privire la această inițiativă domnească: „În fața situației noastre politice, în fața acestor nenumărate manifestări, putu-a Domnitorul nostru să se facă indiferent de starea Bisericii și de desorganizarea în care se afla ? Nu ! Nu putea un Domnitor care este

10. *Ibidem*, pp. 122-123

11. „*Monitorul oficial*” (supliment), nr.219, din 3 noiembrie 1863, p.915; „*Biserica*”, II, 1863, nr.24, din 20 noiembrie, p.181; Arhivele Statului București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Țara Românească, *Dosar nr.1317/1863*.

12. „*Biserica*”, III, 1864, nr.2 din 12 ianuarie, p.13; Arhivele Statului București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Țara Românească, *Dosar nr.1317/1863*. (*Proiectul de lege pentru reorganizarea Biserici Române autocefale pe baza vechilor canoane*).

ca un adevărat părinte al țerei și drept credincios și devotat religiunii părinților sei, nu putea, zic, să se arate nepăsător către Biserica nației sale, fără ca prin aceasta să-i facă un rău, lăsând-o desorganizată.

Astfel, doar, alesul națiunii, mișcat de reclamările Bisericii și de pioasa-i dorință de a împlini vechile datini ale ei, conchiamă acest Sinod general pentru întreaga Românie, a cărui divisă este: consolidarea ab antiquo a independenței Bisericii noastre Ortodoxe Române de orice altă autoritate bisericească streină, având a se ocupa cu afacerile administrative și de disciplinare ale Bisericii, rămâind în învățătură dogmatică în credincioasele legături cu maica Biserică din Constantinopol.

Deci, ca arhipăstor român, din suflet unim și noi glasul nostru cu al mulțimei, mulțumind cu recunoștință Prea Înaltului Domn pentru viul interes ce are în înflorirea Bisericii noastre, care lucru îl și aduse în împlinire prin înființarea acestui Sinod. Fie, dar, ca Duhul Sfânt să ne lumineze ca așa să putem justifica prin zelul și înțelepciunea noastră speranțele religiei. Fie ca același Duh să ne insufle cuvinte și fapte ce să răspundă cu mare chemare. Fie ca lucrările noastre să satisfacă legitimile așteptări ale țerei și dorințele pioase ale Prea Înaltului nostru Domnitor !¹³ De cuprinsul acestui Sinod s-a ținut seama la alcătuirea celorlalte legi sinodale apărute după aceea la noi. Se pare că în intenția lui Cuza, Decretul era menit să contribuie și la unitatea definitivă a celor două Principate Române. Poate că acest lucru l-a înțeles atunci când, la 6 decembrie 1864, deschizând ședința Adunării Elective a României, prezidată de Mitropolitul Nifon, afirma, în mesajul domnesc, că: „Biserica Ortodoxă Română din ambele Principate s-a întrunit prin înființarea Sinodului general central pentru toată România”¹⁴.

Acest Decret organic era însoțit de un Regulament pentru „alegerea membrilor Sinodului general al Bisericii Române”, promulgat tot la 6 decembrie 1864, ca, după aceea, să fie completat și cu un regulament al Sinodului general al Bisericii Române, prevăzut în art.14 al Legii sinodale și promulgat cu Decretul nr. 1619 în 29 noiembrie 1865.

Decretul organic pentru înființarea unei autorități sinodale centrale pentru afacerile religiei române, prin art. 5, cerea ca „Adunările Sinodului general al Bisericii Române” să fie prezidate „în numele Domnitorului” de

13. Arhiva Sfântului Sinod, *Dosar nr.57*, f. 144v, 141 (ars); „*Monitorul oficial*” nr.31 din 10/22 februarie 1866, p.143; „*Almanah*”, 1868, pp. 49-50

14. „*Monitorul oficial*”, nr.274 din 8 decembrie 1864, pp. 35-36.

către „Mitropolitul Primat al României”. La această dată, 3 decembrie 1864, un asemenea titlu nu exista în ierarhia noastră bisericească. Nu se știe precis, dar poate că la îndemnul lui Cuza, Ministrul Justiției, Cultelor și Instrucțiunii Publice, Nicolae Krețulescu, i se adresează cu raportul nr.767 în data de 9 ianuarie 1865, prin care, plecând de la faptul că: „prin art.11 din Statutul din 2/14 iulie, anul expirat 1864, s-a regulat ca Mitropolitul Primat al României să fie de drept președintele Corpului ponderatoriu (Senatului) și că: „asemenea duple ar. Nr. 5 din Decretul organic pentru înființarea Sinodului general al Bisericii Române” urmează ca și acest Sinod să fie prezidat tot de acest Mitropolit, „subsemnatul cu tot respectul Vă roagă, Prea Înălțate Doamne, să bine-voiți a aproba ca titlul de Mitropolit Primat al României să se poarte de către Prea Sfințitul Mitropolit din București”¹⁵.

Această propunere a lui Krețulescu este aprobată de Alexandru Ioan Cuza la 11 februarie 1865 prin ordonanța domnească nr.34, prin care, la art.1, decreta următoarele: „Prea Sântia Sa Părintele Mitropolit din București va purta titlul de Mitropolit Primat al României”¹⁶.

Faptul că Mitropolitul din București, Nifon, a primit titulatura de Primat al României l-a nemulțumit pe Mitropolitul Moldovei Calinic Miclescu, dar nu a avut cum să reacționeze, așteptând pentru aceasta momentul potrivit.

Disputa dintre Mitropolitul Nifon al Ungrovlahiei și Mitropolitul Calinic Miclescu al Moldovei pentru primație

Momentul potrivit pentru a-și arăta nemulțumirea pentru numirea Mitropolitului Nifon ca primat al României s-a ivit o dată cu decesul

15. „Monitorul oficial”, nr.8 din 13/25 ianuarie 1865, p.31; Arhivele Statului București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Țara Românească, *Dosar nr. 1538/1864 (Pentru alegerea de mitropolit și episcopi în România)*, f. 51; De remarcat că în acest raport adresat lui Cuza s-a strecurat o greșeală privitor la titulatura ierarhului: în loc să se spună „mitropolit primat” așa cum este specificat pe fila 50, ciorna raportului spune „mitropolitul primar”.

16. „Monitorul oficial”, nr.8 din 13/25 ianuarie 1864; Arhivele Statului București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Țara Românească, *Dosar nr.1538/1864 (Pentru alegerea de mitropolit și episcopi în România)* f.52v, (originalul) și f. 50v. (ciorna).

Domnitorului Unirii Alexandru Ioan Cuza în luna mai a anului 1873.

În această perioadă era convocată prima sesiune a Sinodului general al Bisericii Ortodoxe Române, la care a fost invitat în mod oficial să ia parte și Mitropolitul Moldovei Calinic Miclescu. Acesta anunță, printr-o telegramă, că „era decis a pleca și a veni la București spre a lua parte la lucrările Sântului Sinod însă se vede nevoit a mai amâna această plecare până la înmormântarea corpului decedatului Principe Cuza”¹⁷.

Totodată aduce la cunoștință, printr-o telegramă, și Miropolitului Nifon această știre, invitându-l să ia parte la înmormântarea Domnitorului Cuza, în ziua de 29 mai, la moșia acestuia de la Ruginoasa:

„Rămășițele fericitului întru pomenire Alexandru Ioan I, Primul Domnitor al României Unite, se vor înmormânta la moșia sa de la Ruginoasa marți 29 mai. Vin dar frățește a vă ruga să binevoiți, de vă este cu puțință, să luați parte la ceremonia religioasă și Înalt Prea Sfinția Voastră, iar în caz de a nu putea veni, să delegați doi frați episcopi din eparhiile Înalt Prea Sfinției Voastre, căci credem că este bine ca la această dureroasă ceremonie în unire să ia parte clerul din toată România Unită sub repausatul Domn Cuza”¹⁸.

Acestei invitații Mitropolitul Nifon îi răspunde că nu poate lua parte întrucât sesiunea Sinodului Bisericii Ortodoxe Române era în plină desfășurare, iar prin programa specială se stabilește anume cine trebuie să participe la înmormântarea rămășițelor pământești ale lui Cuza, adăugând că invitația pe care i-o face Mitropolitul Calinic nu este conformă cu spiritul canoanelor Sfintei noastre Biserici: „Guvernul luând toate dispozițiunile convenite pentru înmormântarea fostului Domnitor Cuza, conform programelor publicate în Monitorul Oficial, datoria fiecărui cetățean și mai cu seamă a unui Mitropolit este să se supuiie Guvernului. Inițiativa ce ai luat Prea Sfinția Ta la această înmormântare nefiind conformă cu spiritul canoanelor Sfintei noastre Biserici, nu aderez la propunerea ce-mi faci”¹⁹.

De fapt se hotărâse ca în data de 29 mai, ziua înmormântării lui Cuza, să se facă o slujbă de prohodire de către membrii Sinodului în catedrala mitropolitană din București.

La răspunsul Mitropolitului Nifon, Mitropolitul Calinic nu rămâne

17. „*Biserica Ortodoxă Română*”, nr. I, an 1874-1875, p.7.

18. Ec. C. Ialomițeanul, *op. cit.*, p.63; Gh. Gheorghe Mârzescu, *Fără de legea canonică*, Iași, 1873, pp. 13-14

19. Ec. C. Ialomițeanul, *op. cit.*, pp. 62-63; G. Mârzescu, *op. cit.*, p.12.

dator, ci replică la rândul său, dându-i unele explicații asupra programei de mai înainte, pe lângă care mai adaugă că programa oficială dă latitudinea Bisericii să-și formeze singură ceremonia religioasă: „Primind telegrama răspunzătoare la invitarea ce v-am făcut de a veni la înmormântarea fostului Domnitor Cuza, iată să vă dau unele explicații din care foarte luminat veți putea înțelege că scopul invitării a fost cu totul departe de usul regretabil ce ați făcut cu ea.

a) Locul înmormântării fiind moșia Ruginoasa, ce este în Eparhia noastră, am crezut că împlinind actul de distinsă politeță, scutindu-vă de cererea permisiunii după canoane, vom înlătura astfel până și dificultatea ce ați avea de a vă conforma cu ele în caz când *frăția* voastră v-ați figura existența unei *supremații*, după cum chiar tonul ce-l țineți către un egal pare a insinua.

b) Întrucât pentru aserțiunea că întreprinderea noastră ar fi manifestare contra dispozițiilor Guvernului, ar fi îndeajuns a vă rechema, că atitudinea noastră față cu el a fost totdeauna pentru oricine învederarea convingerii noastre: „*Că toată stăpânirea este de la Dumnezeu*”.

Dar pentru a vă arăta că și în cazul de față vă este puțin profitabilă schimbarea caracterului invitării noastre, n-aveți decât să mai recitiți programa Guvernului și veți vedea că el singur lasă Bisericii latitudinea de a-și face programul ceremoniei religioase, rezervând pentru sine, ca în orice parte a lumii, regularea ceremoniei militaro-civilă.

Aceasta fiind adevărata interpretare a programului oficial, ne este de mirare că *Frăția Voastră* înțelegeți că, corpul să se înmormânteze în Ruginoasa, iar ceremonia funebră bisericească să se celebreze numai ca o panachidă în catedrala din Capitală.

Terminând aceste câteva lămuriri necesare, este neexplicabil pentru noi, ca la o politeță să răspundeți cu o invocare de canoane ce nu există și invitarea de a asista la ceremonia înmormântării Domnitorului, de la care aveți titlul ce vă inspiră tonul telegramei, drept recunoștință, a desfășurării într-o cestiune cu tot străină de noi²⁰.

Primind acest răspuns de la Mitropolitul Calinic, Mitropolitul Nifon a supus problema ivită Sinodului. Acesta a format o comisie care să cerceteze cauza și să decidă. Această comisie era formată din arhieriei: Isaia Romanul, Melchisedec al Dunării de Jos, Ghenadie de Argeș, Ieronim Sevastias și

20. Ec. C. Ialomițeanul, *op. cit.*, p. 63; G. Mârzescu, *op. cit.*, pp. 13-14.

Ioanichie Evantias. După îndelungi și pertinente cercetări, comisia a prezentat Sinodului următorul răspuns: „Lăsând la o parte chestiunea înmormântării fostului Domn, care a servit numai de punctul de unde a pornit incidentul, sub-scrișii am fost surprinși cu deosebire de atitudinea luată de Mitropolitul Moldovei vis-a-vis de Mitropolitul Primat.

Deci, dezbătând asupra cazului, sub scrișii ne-am convins că Prea Sântul Mitropolit al Moldovei și Sucevei, fără nici un temei, a provocat acest incident regretabil, căci:

a) Știind că Mitropolitul Primat în ziua înmormântării fostului Domn trebuia negreșit să se afle în capitala țarei spre a oficia serviciul funebru aici, precum se stabilise prin programa Guvernului, nu era o idee serioasă de a cere venirea să participe în acea zi la Ruginoasa;

b) Aceasta fiind în timpul sesiunii Sfântului Sinod, care ține ședințe în toate zilele și se ocupă cu lucrări serioase pentru organizarea Bisericii noastre, sub președinția Mitropolitului Primat, nu era cuviincios, nici canonic, ca Mitropolitul Moldovei, în loc de a veni însuși să ia parte la lucrările Sinodului, după cum cer canoanele și legea pentru instituirea Sântului Sinod al Bisericii noastre, să cugete a distrage și pe Mitropolitul Primat, Președintele Sinodului, și a face imposibile ședințele Sinodului pe mai multe zile.

Nefiind dară logic a crede în seriozitatea chemării acesteia, rămâne a vedea în acest incident numai o ocazie forțată de a-i arăta Mitropolitul Moldovei puțina sa considerație pentru Mitropolitul Primat, precum se exprima sub No.1, că ar fi voit să-i arate politețea sa prin aceea ca să nu fie Primatul pus în dificila pozițiune de a-și cere de la Prea Sântia Sa permisiunea canonică de a intra în Moldova la un Mitropolit egal cu Primatul. Mitropolitul Primat nu se vede să fi exprimat nici dorința de a se duce în Moldova, nici că la asemenea caz ar fi simțit vreo dificultate canonică de a înștiința pentru aceea pe Mitropolitul Moldovei. Tot la această concluziune duc și aserțiunile cu care se sfârșește și epistola Mitropolitului de Moldova, că adică Mitropolitul Primat a dobândit primația sa de la repausatul Domnitor, și că acest titlu ar fi dând un oarecare ton telegramei Mitropolitului Primat. Aceeași concluziune se deduce și din expresiunile cu care se servește Mitropolitul Moldovei către Primat, titluindu-l nu ca pe mitropolit, cu atât mai puțin ca pe Primat, ca și cum ar fi episcop sub jurisdicția Mitropoliei sale; căci cu epitetul de frate, frăția voastră se

adresează mitropolitul către episcop; iar mitropolitul către mitropolit, precum și episcopul către episcop se adresează cu epitetele de: „Înalt Prea Sântite Stăpâne” ori „Prea Sântite Stăpâne”.

„De asemenea expresiunea «invitare» se adresează de la un grad superior unui grad inferior, atât în ierarhia bisericească cât și în ordinea demnităților civile.

Nu mai puțin necalificabilă este expresiunea ce adresează Mitropolitul Moldovei Mitropolitului Primat, prin care nu voiește a da Primatului nici un pas de precădere, când îi zice: „Când Frăția Voastră v-ați figura existența unei supremații, după cum chiar tonul ce-l țineți către un egal pare a insinua”.

Spre a curma pe viitor niște astfel de regretabile incidente, care nu pot avea alte consecințe decât discordiu și conflicte scandalizatoare pentru cler și popor, subscripții sunt de opinie a se vota de Sântul Sinod următorul regulament pentru definirea atribuțiunilor de precădere ale Mitropolitului Primat al României, în spiritul legii de la 14 decembrie 1872²¹.

Regulamentul pentru atribuțiunile de precădere al Mitropolitului Primat al României, după cum s-a modificat de Sântul Sinod, în ședința sea de la 26 Noemvrie, anul 1873

Art. 1. Pe temeiul legii de la 16 Decembrie 1872 pentru alegerea Mitropoliților și Episcopilor eparhioți, cum și a constituirii Sf. Sinod Mitropolitul Ungrovlahiei este totodată și Primat al întregii României (art.117). Tot acolo se stabilește principiul că Primatul are rangul de precădere înaintea Mitropolitului Moldovei.

Art. 2. Această precădere se exprimă atât în președerea Sf. Sinod, cât și la oficiile divine și la toate ceremoniile, fie religioase, fie civile, când Primatul se află împreună cu ceilalți ierarhi ai țării.

Art. 3. Când Sf. Sinod va găsi cu cale a se vizita în numele său și în interesul Bisericei una sau mai multe eparhii ale țării, această vizitare se va face de președintele său, Primatul României, și în caz de legitimă împiedicare, de Mitropolitul Moldovei, în lipsa amândurora mitropoliților, Sântul Sinod pentru vizitarea eparchiilor, în interesele generale ale Bisericei,

21. „Monitorul oficial”, nr.130 din 19 iunie/ 1 iulie 1873, p.873

va delega pe episcopul cel mai vechiu în hirotoniă.

Art. 4. Toți ierarhii și tot clerul doresc respectul cuvenit Primatului României, în calitate de Președinte al Sf. Sinod.

Se înțelege că prin aceasta nu se jignește întru nimic pozițiunea neatârnată ab antiquo a ambelor mitropolii ale țării una către alta. De aceea și Primatul Președinte al Sf. Sinod, în relațiunile sale atât cu Mitropolitul Moldovei cât și cu episcopii eparhioți va observa regulile statornicite de canoane sau de vechile obiceiuri ale țării.

Art. 5. Titlul cu care trebuie a se adresa toți ierarhii și clerul către Mitropolitul Primat este Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop și Mitropolit al Ungrovlahiei, Primat al României și Președintele Sf. Sinod. Titlul de Arhiepiscop și Înalt Prea Sfințit aparține de drept și Mitropolitului Moldovei.

Art. 6. Sf. Sinod reprezintă de drept Biserica Română în față cu alte Biserici ortodoxe. Relațiunile acestora cu Biserica Română se întrețin prin organul Președintelui Sf. Sinod, el apoi le supune la cunoștință Sinodului în cea dintâiu a sea sesiune ordinară sau extraordinară.

Art. 7. Mitropoliții României, când urmează a trece unul la eparchiile din jurisdicțiunea celui alt, sunt datori a cere de la aceasta binecuvântare. Episcopii eparhioți, în asemenea cazuri, vor cere binecuvântarea scaunului mitropolitan de care atârnă.

Excepțiune de la dispozițiunile de mai sus se va face când această vizitare va fi a se îndeplini în urma unei hotărâri a Sf. Sinod, sau când ierarhii Bisericii vor fi convocați la sesiunile sinodale sau ale Senatului.

Art. 8. Mitropolitul Primat adresează chemările canonice la Sf. Sinod către toți membrii din toată România, după ce a ieșit în Monitorul oficial decretul domnitorului de convocare a Sf. Sinod și a primit înștiințarea despre aceasta de la Ministrul Cultelor²².

Acest regulament a fost votat în unanimitate de Sfântul Sinod al Bisericii Autocefale Ortodoxă Română în ședința sa din 26 noiembrie 1872. După aceasta, Ministerul Cultelor a înaintat acest Regulament Principelui Carol I, prin raportul nr.12214, iar aceasta îl sancționează prin decretul nr.2163 la 11 decembrie 1873.²³

Neînțelegerile dintre Mitropolitul Moldovei, pe de o parte, și Sinodul Bisericii Ortodoxe Române și Mitropolitul Primat Nifon, pe de altă parte, se

22. „Monitorul oficial”, nr.272 din 15/27 decembrie 1873, p.2355.

23. *Ibidem*, p.2355

vor accentua și mai mult în toamna anului 1873, când Mitropolitul Moldovei, deși invitat, refuză să participe la sesiunea Sinodului, care, prin adresa nr.1901 din 14 octombrie, îi răspundea astfel Mitropolitului Nifon: „Spre răspuns la adresa Înalt Prea Sânteții Voastre nr.2360, relativ la deschiderea sesiunii sinodale, venim a vă ruga să aduceți în cunoștința Sf. Sinod cele următoare:

„În consecința lucrărilor sesiunii trecute, în care, prin dispozițiunile reglementare, s-au atins drepturile de secole a Sânteii Mitropolii a Moldovei și s-a compromis chiar aplicarea legii organizării Sf. Sinod al României ne vedem obligați în consecință de a ne abține deocamdată de a participa la lucrările sinodale.

Sperăm că Sf. Sinod va Înțelege sentimentele legitime ce ne dictează absențele noastre din sânul său”²⁴

În același timp, Mitropolitul Calinic trimite un protest referitor la această problemă către Principele Carol I, în care arată că Mitropolia Moldovei încă din timpul lui Alexandru cel Bun „... este de sine stătătoare, este autonomă și autocefală. De mai mult de patru sute de ani, ea își păstrează independența și chiar în timpuri grele și dureroase, chiar și în contra pretențiunilor Patriarhului ecumenic de a se ingera la drepturile și afacerile interioare ale Bisericii Moldovei, vechii Mitropoliți, glorioși și neuitații predecesori ai Mei pe Tronul Mitropolitan din Suceava și Iași au avut curajul de a apăra drepturile ce de la Dumnezeu le erau încredințate. Arhivele țării și ale eparchielor Moldovei până astăzi păstrează hotărârile sobornicești care garantează neatârnamarea Mitropoliei Moldovei de orice scaun străin; și înșiși Padișahii Otomani, deși de religie necreștină, prin firmane și hatișerife, au oprit intervenirea Patriarhului din Constantinopole în alegerile capilor Bisericii Moldovei și în administrațiunea lor interioară.

Nu voi vorbi de Sânteile canoane ecumenice care opresc formal supunerea unei metropolii a unui scaun statornicit din vechi către altă metropoliă sau scaun străin.

La toate fazele și prefacerile prin care au trecut condițiunea politică a țărilor noastre, drepturile canonice și străvechi ale Mitropoliei Moldovei au rămas neatinsse”²⁵.

În continuare arată că încă din 1857, când au fost convocate Divanurile

24. „*Monitorul oficial*” nr.244 din 10/22 noiembrie 1873, p.2207.

25. *Ibidem*, p.2207.

ad-hoc pentru a hotărî cu privire la situația politică și socială a României, clerul Moldovei și-a exprimat dorințele în privința îmbunătățirii stării Bisericii Moldovei și a clerului ei, dorințe care au fost aproape și de Divanul ad-hoc și de Comisia europeană în raportul său către Congresul de la Paris: „Convențiunea de la Paris și următoarele constituțiuni, care au prefăcut soarta politică a României, n-au zdruncinat întru nimic condițiunile ab-antiquo ale Bisericii Moldovei.

Legea pentru orgnizațiunea Bisericii Române, votată în anul trecut de corpurile legiuitoare și sancționată de Înălțimea Voastră n-a adus cea mai mică schimbare în drepturile străvechi, nici ale Metropoliei Moldovei și Sucevei, nici ale Metropoliei Ungrovlahiei”²⁶.

„Deci contrariu canoanelor, contrariu drepturilor străvechi ale Bisericii Moldovei, contrariu instituțiilor democratice și sinodale ale Bisericii Ortodoxe, contrariu legii organizațiunii Bisericii din anul trecut, Sinodul în întâia sesiune, prin un simplu regulament, a supus Metropolia Moldovei către Metropolia Ungrovlahiei”²⁷.

În această pledoarie a sa Mitropolitul Calinic afirmă că este dator să apere chiar cu viața lui drepturile străvechi ale gloriosului Tron Mitropolitan și că nu poate prin prezența și prin împreună lucrarea lui să consimtă la „... strigătoarea la ceriu nedreptatea și scandalosul abuz de putere, comise de Sinodul din București în contra Metropoliei Moldovei... Mie Mitropolitul, nu-mi este iertat a primi, a tolera măcar, ca dreptului acestui scaun secular, ilustrat prin atâția mari arhierei, făclii a Bisericii Ortodoxe Române, care l-au ocupat, nu să se împruțineze, dar măcar să se atingă puțin, fie din partea oricărei stăpâniri politice ori bisericești. Cu mine, arhiepiscopul Calinic, Sinodul, D. Ministru de Culte sau orice altă autoritate, poate să facă orice va voi. Voiu răbda precum și rabd, toate prigonirile, toate umilințele, pe care zilnic le întâmpinăm de la Ministrul Înălțimii Voastre. Dară ca Mitropolit și în ceea ce se atinge de drepturile neprescriptibile ale Sântei Metropolii a Moldovei, nu pot primi, nu pot tolera cea mai mică jignire a autonomiei sale. Ca Mitropolit, nu recunosc de cap al meu decât pe Domnul nostru Iisus Hristos, mă închin Patriarhului de Constantinopol numai întrucât se atinge de unitatea dogmelor și de întâietatea ce este dată scaunului Constantinopolitan, de canoanele ecumenice. Alt cap nu cunosc și cu

26. *Ibidem*, p.2207

27. *Ibidem*, p.2207

drepturile Bisericii Moldovei în mână, nu văd și nu voi vedea în Prea Sântul Mitropolit al Ungrovlahiei decât un frate în Hristos, decât un Mitropolit al unei Biserici Ortodoxe, sororă a Bisericii Moldovei, decât un arhiepiscop egal, iar nicidecum un superior”²⁸. În încheierea acestor „tânguiri”, Mitropolitul Calinic face apel la Principele Carol I să găsească modul în care să „... aline durerile României de peste Milcov, pentru a restatornici neprescriptibilele drepturi ale Mitropoliei ei”²⁹. Această „suplică” principele Carol I o trimite Consiliului de Miniștri cu recomandarea de a fi „luată în considerațiune”, iar Consiliul de Miniștri în ședința sa din 16/28 octombrie cu adresa nr.10712 din 18 octombrie o trimite Mitropolitului Nifon, Președintele Sinodului: „Prea Sântitul Mitropolit al Moldovei și Sucevei prin suplica adresată M.S. Domnitorului, tânguindu-se contra lovirii drepturilor ce zice că s-ar fi făcut acelei Sante Metropolii prin votarea Reguleamentului pentru atribuțiunile de precădere ale Mitropolitului Primat, subsemnatul, cu tot respectul, comunică Înalt Prea Sântiei Voastre o întocmai copie după citata suplică, rugându-vă să binevoiți a o pune în dezbatere St. Sinod, în ceea ce privește cestiunile bisericesti”³⁰.

La acuzațiile aduse de Mitropolitul Calinic, Ministrul Cultelor Christian Tell, prin adresa cu nr.10713 din 18 octombrie, cere Mitropolitului să „...arate anume acele prigoniri și umiliațiuni, pentru ca să pot răspunde Măriei Sale Domnitorului”³¹.

Mitropolitul Calinic nu întârzie să răspundă acestei adrese, și în data de 21 octombrie, prin scrisoarea înregistrată sub nr.1919, răspunsul său este însă voalat: „Vă mărturisim că am fost cuprinși de mirare, căci nimeni mai bine decât D-voastră nu este în posesiune de a ști ce umiliațiuni și ce prigoniri suferă Metropolia Moldovei și Sucevei și arhipăstorul ei.

Scrutați-vă cugetul, D-le Ministru, și el vă va lămuri una câte una loviturile ce ați făcut, fără ca să fie nevoie a vi le rememora noi”³².

La primirea acestui protest, Sinodul a hotărât să formeze o comisie care să examineze cuprinsul lui. Comisia compusă din Isaia Romanul, Iosif Ep. Argeșu, Ghenadie fost Argeșu, Melchisedec al Dunării de Jos, Ioanichie

28. *Ibidem*, p.2207

29. *Ibidem*, p.2207

30. *Ibidem*, p.2207

31. *Ibidem*, p.2208

32. *Ibidem*, p.2208

Evantias Piteșteanul, examinând cu atenție protestul Mitropolitului Calinic, în ședința Sinodului din 25 octombrie își prezintă raportul, în care după ce a răspuns la fiecare problemă ridicată de Mitropolitul Calinic și demonstrează netemeinicia acuzațiilor aduse Sinodului, propune: „A ruga pre Guvernu a înapoia protestul în chestiune la urma sa de unde a venit ca unulu ce este necuviinciosu scrisu și insultător pentru Sinod și pentru că Înalt Prea Sântia Sa ca clericu după canoane și după art.67 a Regulamentului pentru disciplina bisericească, nu era în dreptu a protesta într-o chestiune bisericească la altă autoritate afară de Sântul Sinod care este ultima instanță în asemenea chestiuni. Iată cum se exprimă în această chestiune Sinodul II ecumenic în can. 6: „Dacă cineva disprețuindu decisiunea luată de Sinod după o prealabilă cercetare, va cuteza a supăra auzul Împăratului, sau judecățile autorităților lumești, sau a neliniști pe Marele Sinod ecumenic, spre vătămarea onoarei tuturor episcopilor provinciei, unul ca aceasta nicidecum să nu fie primitu cu jeluirea ca unul ce atacă canoanele și distruge buna orânduială bisericească”.

2) În privința declarațiunei Înalt Prea Sântiei Sale că nu voiește a veni la Sinod, fără nici un temei canonic și legal, să se aplice can.40 al Sinodului de la Laodiceea, 87 și 88, ale Sinodului de Cartagina, cari legiuescu în această privință următoarele: „Episcopii chemați la Sinod nu trebuie să fie neglijenți, ci să vie ca să învețe cele pentru buna ordine bisericească și altele. Iar dacă vreunul ar neglija, acela singuru pe sine se învinovățește, afară dacă va rămânea din cauză de boală”.

Episcopul care neglijează a veni la Sinod, se scrie că asupra lui se va pronunța judecata (Cartagina, 88). Iar canonul 87, alu Cartagina aplică asupra unora asemenea canonisirea de necomunicare cu ceilalți episcopi, rămânându elu a avea comunicare numai cu eparhia sa.

Pe temeiul dară a acestor canoane, Sântul Sinod să declare întreruptă comunicațiunea spirituală și canonică cu Înalt Prea Sântitul Calnicu întru câtu timpu el va petrece într-o asemenea îndărătnicie și nu va aduce pocăință. Elu se va mărgini a avea comunicare numai în Eparhia sa. Până la o altă deslegare a Sf.Sinod, Prea Sântiții Episcopi din jurisdicția Mitropoliei Moldovei voru pomeni la Sântele oficii: „Sântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române”.

3) Sântul Sinod să adreseze rugămintea Guvernului ca să ia măsurile necesare pentru păstrarea ordinei bisericești în Eparhia Mitropoliei

Moldovei, aceasta pe temeiul canoanelor Sinod. De Cartag. 59 și 78, care îndrituiesc pe Sinod la casu de nevoie pentru păstrarea ordinii bisericești, a cere ajutorul autorității civile.

4) Însă, spre înlăturarea aplicării acestor măsuri, canonice, Sântul Sinod întru dorința de a păstra unitatea păcei și a restabili legătura dragostei evanghelice între membrii Sântei Biserici Române, în locul regretabilului incidentu, să îndemne din nou pe Înalt Prea Sântitul Mitropolit Calinic, a veni la Sinod după cum îl obligă canoanele și legile țerei”³³.

Tot în această ședință a Sinodului, comisia constituită pentru a cerceta protestul Mitropolitului Calinic, propune ca să i se răspundă acestuia că Sântul Sinod l-a găsit neîntemeiat și necuviincios scris, pentru care motiv s-a și respins.

Conform acestei hotărâri a Sinodului, Mitropolitul Nifon, prin adresa de sub nr.3 din 27 octombrie 1873, se adresează Mitropolitului Calinic: „La adresa ce mi-ați comunicat-o sub nr.1901, prin care voiți a legitima absența Înalt Prea Sântiei Voastre de la Sf. Sinod, sub cuvânt că s-ar fi călcat drepturile seculare ale acelei Sf. Mitropolii și că despre aceasta ați protestat la M.S. Domnitorul și așteptați îndreptările dorite de Înalt Prea Sântia Voastră, subsemnatul, conform decisiunii dată de către Sf. Sinod în ședința de la 25 octombrie curent, are onoare a vă răspunde că citatul protest, supunându-se de către onorab. Guvern, la tratarea Sf. Sinod, s-a găsit netemeinic și necuviincios, pentru care s-a respins asemenea protest, hotărând totodată Sântul Sinod a vi se face din nou invitare ca să binevoiți a veni și a lua parte la lucrările sale, după cum vă obligă canoanele și legile țerei”³⁴.

Tot în aceeași zi Mitropolitul Nifon, dorind să aplaneze disputa și să aducă liniștea în sânul Bisericii, se adresează din nou, cu scrisoarea de sub nr.4, Mitropolitului Calinic: „Sântul Sinod, spre înlăturarea aplicării măsurilor canonice pentru episcopii care nu voesc a lua parte la lucrările sale și în dorința de a păstra unitatea păcei și a restabili legătura dragostei evanghelice între membrii Sântei Biserici Române, în ședința sea din 25 octombrie curent, a decis a vi se face din nou invitare spre a veni și a lua

33. *Ibidem*, p.2209; Arhiva veche a Mitropoliei Ungrovlahiei, *Dosar 5603* (f.24/1873), f.14 și 14v. (*Relativ la Alegerea Episcopilor, deschiderea Sântului Synod General al României și dispozițiunile luate pentru Mitropolitul Moldovei*).

34. „*Monitorul oficial*”, nr.244 din 10/22 noiembrie 1873, p.2209.

parte la lucrările sale, după cum Vă obligă canoanele și legile țerei.

Această decisiune, subsemnatul are onoarea a o comunica Înalt Prea Sântiei Voastre și totodată frățette vă sfătuim și vă rugăm să binevoiți a veni spre a lua parte la lucrările Sf. Sinod, evitând a mai da loc la incidente regretabile”³⁵.

Tot în ziua de 27 octombrie 1873, Mitropolitul Nifon trimite o a treia scrisoare Mitropolitului Calinic, înregistrată cu nr.5 în care îl înștiințează de hotărârea Sinodului din 25 octombrie, și i se cere ca „până în termen de opt zile de la primirea acesteea, să binevoiți a face cunoscute dispozițiunile ce veți fi luat pentru hirotonirea Prea cuvioșilor arhimandriți Polycarp și Iermia, ca arhieriei locotenenți ai eparchiilor Huși și Dunărea de Jos, pentru care am avut onoarea a Vă adresa mijlocirile prin adresa nr.2359 din 28 a lunii septembrie, anul curent, după decisiunea St. Sinod și binecuvântarea dată în acest cas de către Sanctitatea Sea Patriarhul ecumenic, fiind prezența acestor arhieriei foarte necesară St. Sinod”³⁶.

Aceste trei scrisori sunt trimise Mitropolitului Calinic prin arhimandritul Ghenadie Merișescu, dar, în același timp, Mitropolitul Nifon, prin adresa nr.6 din 27 octombrie 1873, intervine pe lângă Ministrul Cultelor, Christian Tell, ca acesta să însărcineze pe prefectul județului Iași să faciliteze intrarea sus-numitului arhimandrit la Mitropolitul Moldovei:

„Aceste trei adrese urmând a fi trimise și prezentate Înalt Prea Sântitului Mitropolit al Moldovei și Sucevei, sub luare de adeverință de Prea Cuviosul arhimandrit Ghenadie Merișescu, subsemnatul, conform decisiunii Sf. Sinod, are onoare a vă ruga, Domnule Ministru, să binevoiți a pune însărcinare D-lui Prefect al județului Iași ca să introducă pe numitul arhimandrit la Înalt Prea St. Mitropolit și totodată, în cas când Înalt Prea Sântia Sea ar refuza primirea citatelor adrese, D. Prefect să constate aceasta și să refereze D-voastre”³⁷.

La această rugăminte a Mitropolitului Nifon, Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Christian Tell, prin adresa nr. 11072 din 27 octombrie scrie prefectului județului Iași: „Spre îndeplinirea mijlocirii ce mi s-a dat de către Înalt Prea Sântitul Mitropolit Primat și Președinte al Sântului Sinod a Sântei Biserici autocefale Ortodoxă Română, sub nr.6, în urma decisiunii

35. *Ibidem*, p.2209.

36. *Ibidem*, p.2009

37. *Ibidem*, p.2009

dată de Sf. Sinod, am onoarea a vă invita D-le Prefect ca îndată ce va sosi acolo Prea Cuviosul arhimandrit Ghenadie Merișescu, să-l introduceți la Înalt Prea Sântitul Mitropolit al Moldovei și Sucevei, spre a-i încredința sub luare de adeverință, trei adrese din partea Înalt Prea Sântiei Sale Președintele Sântului Sinod, iar în cas când Înalt Prea Sântia Sea ar refuza primirea citatelor adrese, veți constata aceasta și-mi veți raporta fără cea mai mică întârziere”³⁸.

Conform hotărârii Sinodului din 25 octombrie, Mitropolitul Nifon, prin adresa nr.7 din 27 octombrie, trimite o copie de pe hotărârea Sinodului și roagă pe Ministrul Cultelor să trimită protestul înapoi la cel care l-a făcut, ca unu ce este necuviincios scris și insultător și totodată să ia măsurile necesare pentru păstrarea ordinii bisericești în Eparhia Moldovei și Sucevei. Două zile mai târziu, adică la 29 octombrie, Mitropolitul Nifon intervine din nou la Ministrul Cultelor, prin adresa de sub nr.8, prin care îl roagă ca „...o dată cu înapoierea petițiunii Înalt Prea Sântitului Mitropolit al Moldovei și Sucevei, pentru care am avut onoarea a vă ruga prin adresa nr.7, să trimiteți Înalt Prea Sântiei Sale o întocmai copie după decisiunea dată în acest cas de către Sântul Sinod și comunicată D-voastră pe lângă citata adresă nr.7”³⁹, rugămintea pe care acesta i-o îndeplinește prin adresa nr.11135 din 30 octombrie.

Totodată Ministrul Cultelor și al Instrucțiunii Publice, prin adresa nr.11139 din 30 octombrie 1873, îl înștiințează pe Ministrul de Interne de hotărârea luată de Sinodul Bisericii Ortodoxe Române în privința Mitropolitului Calinic al Moldovei și Sucevei și îl roagă: „...să binevoiți a lua D-voastră măsurile necesare depre cum se cere la articolul al treilea mai sus însemnat, pentru păstrarea ordinii bisericești în Eparhia Mitropoliei Moldovei, care se compune din județele Iași, Neamțu, Suceava, Botoșani și Dorohoiu”⁴⁰.

Primind scrisorile trimise de Mitropolitul Nifon și înmânate de arhimandritul Ghenadie, Mitropolitul răspunde la 1 noiembrie 1873, prin adresa nr.1982, cu un ton mult mai blând:

„Prin înadins trămisul Prea Sântiei Voastre, prea cuviosul arhimandrit Ghenadie, primind notele sub nr.3 și 4, ambele din aceeași zi 27 octombrie,

38. *Ibidem*, p.2009

39. *Ibidem*, p.2009

40. *Ibidem*, p.2009

cu frățească întru Christos dragoste găsim de datoria noastră de a Vă ruga Înalt Prea Sântite Stăpâne, să binevoiți a supune Sântului Sinod respectuosul nostru răspuns.

Am citit cu adâncă durere notificarea ce ne faceți despre decisiunea Sântului Sinod din 25 octombrie, prin care s-a judecat și s-a calificat atât de nedrept protestul înaintat de noi Înălțimii Sale Principelui Domnitor, protest dictat de adâncă și nestrămutată noastră convingere și mâhniciunea noastră este cu atât mai adâncă, cu cât Înalt Prea Sântia Voastră nu ne-ați comunicat chiar textul decisiunii Sântului Sinod, pentru ca să putem vedea și noi motivele pe cari s-a întemeiat întru respingerea lui.

Cât despre invitarea ce Sântul Sinod a decis a ni se face de a veni în sânul său, precum și despre frățețtile sfătuirii ce Înalt Prea Sântia Voastră adăugați, Vă rugăm să credeți și să încredințați și pe întreg Sântul Sinod că și noi nu mai puțin suntem animați de dorința „de a se păstra unitatea păcii și de a se restabili legătura dragostei evanghelice între membrii Sântei Biserici Române”. Însă deopotrivă devotați sântelor canoane, ca și legilor țerei noastre, ne simțim datori de a vă ruga să aduceți la cunoștința Sântului Sinod, că, cu venirea noastră peste puține zile în București, nu vom fi noi care vom pune piedici în soluționarea legală a incidentului regretabil care atât de mult a atins demnitatea noastră personală și care mai mult încă a lovit în aceea ce noi credem din tot adâncul cugetărilor și convingerilor noastre că este interesul cel mai mare al Bisericii noastre naționale și a țerei, voim să zicem independența și integritatea drepturilor seculare ale Mitropoliei Moldovei și Sucevei”⁴¹.

Din cuprinsul acestei scrisori Mitropolitul Calinic lasă să se înțeleagă că într-un viitor apropiat se va alătura celorlalți membri ai Sinodului și va participa la ședințele lui. Acesta se poate vedea și din telegrama nr.1984 din 3 noiembrie 1873, adresată Mitropolitului Nifon, în care spune: „Cu mergerea noastră în capitală, având a trece prin eparchiile de sub jurisdicțiunea Înalt Prea Sântiei Voastre, conform sântelor canoane, frățește anunțăm pe Înalt Prea Sântia Voastră”⁴².

Cu toate promisiunile făcute că se va prezenta la Sinod, Mitropolitul Calinic nu a venit. În atare situație Sinodul Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa din 8 noiembrie 1873, hotărăște:

41. *Ibidem*, p. 2009

42. *Ibidem*, p.2009

„Considerând că Înalt Prea Sântia Sa Mitropolitul Calinic și în sesiunea aceasta ca și în cea trecută nu voiește a veni la lucrările Sântului Sinod, după toate îndemnările ce i s-au făcut și după ce i s-a trimisu decisiunea depusă mai susu (este vorba de hotărârea Sinodului din 25 octombrie);

Considerând că Înalt Prea Sântia Sa prin adresa de la 14 octombrie răspunde că se simte obligatu a se abține de la lucrările Sinodului, iar prin adresele de la întâiu Noiembrie deși spune că are a veni în București, însă nu decide când și dacă vine a participa la ședințele Sinodului sau pentru alte afaceri; mai alesu că din una din adresele sale de la întâiu Noiembrie se vede că scopul venirii sale ar fi nu pentru ședințele Sf. Sinod, ci pentru o pretinsă „soluțiune legală a independenței și a integrității drepturilor Mitropoliei Moldovei”, care după Înalt Prea Sântia Sa, ar „fi interesu cel mai mare” al Bisericii noastre naționale;

Considerându că și deși prin menționata adresă zice că peste puține zile are a veni la București, totuți acumu suntu optu zile de la data acelei adrese și Înalt Prea Sântia Sa nu a venitu a participa la lucrările Sf. Sinod;

Considerând că Sf. Sinod a întrebuițat toate mijloacele posibile de economie, așteptare și condescendență frățească dar fără a obține rezultatul doritu;

Considerându că Înaltu Prea Sântia Sa s-a declarat de potrivit fâțișu alu St. Sinodu și alu lucrărilor sale precum se vede din protestul său către Măria Sa Domnitorul, și din răspunsul său la îndemnarea ce i s-a făcutu, de a hirotoni pe cei doi candidați de Arhieriei de Sf. Sinod și binecuvântați de Prea Sântia Sa Patriarhul Ecumenic, ba încă după informările ce are St. Sinod regulamentele votate de Sf. Sinod pentru disciplina bisericească în România, Înalt Prea Sântia Sa nu voiește a le aplica în Eparhia Sa ci tinde a le compromite în țară prin broșuri și alte scrieri defăimătoare răspândite printre clerici și poporul din Eparhia Sa, chiar prin personalul administrațiunei bisericești;

Considerând că măsurile preventive, cuprinse la decisiunea nr.1 și 4 din decisiunea de la 25 octomvrie s-au aplicatu și s-au comunicatu Înalt Prea Sântitului Calinic, precum dovedesc adeverintele liberate din Cancelaria acei Mitropolii și nici acele comunicări nu l-au putut convinge de necesitatea ce este de a veni la Sf. Sinod;

De aceea Sf. Sinod decide ca măsurile canonice cuprinse la nr.2 și 3 din decisiunea pronunțată de Sf. Sinod în ședința sa din 25 octomvrie să se aplice

chiar de azi. Dreptu care:

a) Sf. Sinod declară întreruptă comunicațiunea sa spirituală cu Înaltu Prea Sântitu Calinic. Înaltu Prea Sântia Sa va avea comunicare numai în eparhia sa și anume se va mărgini a se comunica numai în Biserica de la reședința sa conformu canon. 87 alu Cartaginei, care legiuiește ca episcopii care fără cauză temeinică nu voiescu a veni la Sinod să aibă comunicațiune numai în biserica lor.

b) Înaltu Prea Sântitu se suspendă din administrația bisericească a Eparhei sale până ce va veni la Sinod să justifice conduita sa pentru care i se pune unu terminu de una lună de zile de la data de astăzi 8 noiembrie.

c) Administrația Eparhiei Moldovei se va gera în intervalul acesta de către însuși Sf. Sinod carele pentru aceasta va continua sesiunea sa până la finirea acestei cestiuni.

d) Organul prin care Sf. Sinod va administra acea eparhie este locotenentul legal al Eparhiei Moldovei, Prea Sântitul Arhiereu Iosif Botoșăneanu, membru alu Sf. Sinod, care se va duce imediatu la reședința Mitropoliei din Iași spre a primi administrația eparhială. Împuternicire la aceasta i se va da din partea Sf. Sinod, către și din partea Domnului Ministru de Culte. Prea Sântia Sa va aplica de urgență în acea Eparhie toate regulamentele și decisiunile Sf. Sinod, va priveghea disciplina bisericească și conduita clerului, conformu cu canoanele și regulamentele Sf. Sinod și despre toate împrejurările va raporta și va cere deslegare la Sf. Sinod din capitala României.

e) Prea Sântiții episcopi din toată România întrerupu orice comunicațiune spirituală cu Înaltu Prea Sântitul Calinic; iar cei din jurisdicțiunea Mitropoliei de peste Milcovu voru pomeni la oficiile divine pe „Sântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române” și la toate trebuințele spirituale ale eparhiilor sale, precum pentru Sf. Miru, se va adresa către Sf. Sinodu, carele va regula cele de cuviință. Sf. Sinodu va face acesta cunoscutu la toți Prea Sântiții Episcopi eparchioți din România.

f) Dacă în termenul de una lună Înaltu Prea Sântitu Calinic nu va veni a se justifica la Sf. Sinod va fi datu judecății conform canon. 88 alu Sinodului de Caratagina care legiuiește ca asupra episcopului care neglije a veni la sinod se va pronunța judecată.

g) Această decisiune se va comunica guvernului, cu rugămintea de a da totu ajutoru trebuitoru pentru aplicarea ei, precum și pentru măsurile

prevăzute la nr.3 alu decisiunei sinodală din ședința de la 25 Octomvrie.

h) Totodată, cu descrierea împrejurărilor, această decisiune se va expune într-o encicloică pastorală adresată de Sf. Sinod către totu cleru și poporul ortodox alu României, spre a se face cunoscută legitimitatea măsurilor adoptate de Sf. Sinod în acestu casu. Enciclica se va citi prin toate Bisericile din România”⁴³.

Văzând hotărârea Sinodului, Mitropolitul Moldovei, Calinic Miclescu, și-a dat seama că lucrurile merg în defavoarea sa și, înțelegând că nu mai are nici o ieșire, a acceptat, în cele din urmă, să se prezinte și să ia parte la ședințele Sinodului.

Astfel se pune capăt unui conflict iscat între cei doi mitropoliți, care putea să ducă, în final, la dezmembrarea abia înființatei Biserici Ortodoxe autocefale Române.

Pr. Dr. **Corneliu Zăvoianu**

43. Arhiva veche a Mitropoliei Ungrovlahiei, *Dosar 5603 (f.24/1873) f.39v, 42, 42v, 43 (Relativ la Alegerea Episcopilor, deschiderea Sântului Sinod General al României și dispozițiunile luate pentru Mitropolitul Moldovei).*

Anexe

„Se recomandă la luarea în considerațiune a Consiliului de miniștri”.
 „Ședința Consiliului miniștrilor de la 16/28 Octombrie 1873”.

Tânguirile aici conținute în ceea ce privește cele bisericești, conform art.12 din legea Sinodului, vor fi examinate de Sinod la care D. Ministru de Culte și de Instrucțiune Publică le va supune și care va avea a se pronunța asupra-le; încât privește tânguirile laice tot D. Ministru de Culte va cere de la Prea Sântia Sea a le specifica spre a le supune în urmă M. Sale Domnitorului.

L. Cartagi, N. Krețulescu, Chr. Tel, B. Boerescu, P. Mavrogheni.

„Prea Înălțate Doamne,

Sânta Mitropolie Ortodoxă a Moldovei din timpurile lui Alexandru cel Bun, este de sine stătătoare, este autonomă și autocefală. De mai mult de 400 de ani, ea-și păstrează independența și chiar în timpuri grele și dureroase, chiar în contra pretențiunilor Patriarhului ecumenic de a se ingera în drepturile și afacerile interioare ale Bisericei Moldovei, vechii mitropoliți, glorioși și neuitații predecesori ai mei pe Thronul Metropolitan din Suceava și Iași au avut curagiul de a apăra drepturile ce de la Dumnezeu le erau încredințate. Archivele țarei și ale eparchielor Moldovei până astăzi păstrează hotărârile sobornicești care garantează neatămarea Mitropoliei Moldovei de orice scaun străin; și însuși Padișachii otomani, deși de religie necreștină, prin firmane și hatișerife, au oprit intervenirea Patriarhului din Constantinopole în alegerile capilor Bisericei Moldovei și în administrațiunea lor interioară.

Nu voi vorbi de sântele canoane ecumenice, care opresc formal supunerea unei metropolii a unui scaun statornicit din vechime către altă metropoliă sau scaun străin.

În toate fazele și prefacerile prin care au trecut condițiunea politică a țărilor noastre, drepturile canonice și străvechi ale Mitropoliei Moldovei au

rămas neatinsă.

La anul 1857 toate clasele națiunii și ale societății române au fost chemate a se rosti în adunările-mume în privința viitoarei organizațiuni naționale politice și sociale a României. Tot atunci și clerul Moldovei, în comitet special, și-a formulat dorințele în privința îmbunătățirii stărei Bisericii Moldovei și a clerului ei. Aceste dorințe s-au aprobat apoi în ședința plenară de întreaga Adunare ad-hoc și comisiunea internațională europeană în raportul său către Congresul din Paris n-a făcut nici o obiecție contra acestor dorințe.

Convențiunea din Paris și următoarele constituțiuni care au prefăcut soarta politică a României n-au sdruncinat întru nimic condițiunile ab-antiquo ale Bisericii Moldovei.

Legea pentru organizarea Bisericii Române votată în trecut de Corpurile Legiuitoare și sancționată de Înălțimea Voastră n-a adus cea mai mică schimbare în drepturile străvechi, nici ale Metropoliei Moldovei și Sucevei, nici ale Metropoliei Ungro-Vlachiei.

În conformitate cu canoanele, cu cerințele clerului din 1857, în spiritul și condițiunile Bisericilor Ortodoxe, precum: a Rusiei, a Greciei, această lege a creat numai o autoritate sinodală colectivă, destinată tocmai pentru a păstra atât independența reciprocă a Scaunelor Metropolitane din Iași și din București, cât și autonomia colectivă a Bisericilor României față cu Scaunul Patriarhal din Constantinopole.

Contrar canoanelor, contrar drepturilor străvechi ale Bisericii Moldovei, contrar instituțiunilor democratice și sinodale ale Bisericii Ortodoxe, contrar legii organizațiunii Bisericii din anul trecut, Sinodul, în întâia sesiune, prin un simplu regulament, a supus Metropolia Moldovei către Metropolia Ungro-Vlahiei.

În urma unei asemenea necanonice și nelegiuite lucrări, Sinodul acesta vine acum și cheamă pe Mitropolitul Moldovei să ia parte la lucrările seale.

Înălțimea Voastră, Principe luminat, Principe creștin, Domn al unei țări ortodoxe, judecați singur, dacă eu, smeritul Mitropolit al Moldovei, dator a apăra chiar cu viața mea drepturile străvechi ale gloriosului Thron metropolitan care a fost ocupat de pururi fericiiți întru pomenire mării arhieriei Teoctist, Dosoftei, Iacob și Veniamin, pot, prin prezența și impunerea mea lucrare, recunoaște și consfinți strigătoarea la ceriu nedreptate și scandalosul abus de putere, comise de Sinodul din București în

contra Metropoliei Moldovei. Pururi am fost supus ocârmuirii politicești a țării mele, în ideea că toată autoritatea lumească de la Dumnezeu vine, am mers cu supunerea mea adesea la acte care mi-au atras, nu o dată, defacțiunea multora din concetățenii mei.

Dară această supunere absolută în cele politicești, ar fi o crimă dacă ați întinde-o și în cele bisericicești, în cele ce ating religiunea Bisericii, canoanele și chiar conștiința mea.

Mie, Mitropolit al Moldovei, nu-mi este iertat a primi, a tolera măcar, ca drepturile acestui Scaun secular, ilustrat, prin atâția mari arhieriei, făclii ale Bisericii Ortodoxe Române cari l-au ocupat, nu să se împuțineze, dară măcar să se atingă cât de puțin, fie din partea oricărei stăpâniri politice ori bisericicești. Cu mine, Arhiepiscopul Calinic, Sinodul, Domnul Ministru de culte sau orice altă autoritate, poate să facă orice va voi. Voiu răbda, precum și răbd toate prigonirile, toate umilințele pe care zilnic le întâmpinăm de la Ministrul Înălțimii Voastre. Dară ca Mitropolit, și în ceea ce se atinge de drepturile neprescriptibile ale Sântei Mitropolii a Moldovei, nu pot primi, nu pot tolera cea mai mică jignire a autonomiei sale.

Ca Mitropolit, nu recunosc drept cap al meu decât pe Domnul nostru Iisus Hristos, mă închin Patriarhului de Constantinopole numai întrucât se atinge de unitatea dogmelor și de întâietatea ce este dată Scaunului Constantinopolitan de canoanele ecumenice. Alt cap nu cunosc, și cu drepturile Bisericii Moldovei în mână, nu văd și nu voi vedea în Prea Sântitul Mitropolit al Ungro-Vlahiei decât un frate în Christos, decât un Mitropolit al unei Biserici Ortodoxe, suroră a Bisericii Moldovei, decât un arhiepiscop egal, iar nicidecum un superior.

Rog pe Înălțimea Voastră să binevoiască a ierta lungimea tânguirilor mele, dară ele sunt tânguirile și strigătul de durere al întregii Moldove. Glasul acestor strigăte a trebuit de mult să ajungă la auzul Înălțimii Voastre. De aceea sunt sigur că Înălțimea Voastră în simțimintele Seale creștine, în conștiința datoriilor Seale de Domn al unei națiuni ortodoxe și care a jurat că va păzi neclintite drepturile ab-antiquo ale Bisericii ei, sunt sigur că Înălțimea Voastră veți găsi, în Înalta Voastră înțelepciune, chipul de a alina durerile României de peste Milcov, pentru a restatornici neprescriptibilele drepturi ale Metropoliei ei, iar până atunci, mie nu-mi mai rămâne decât a protesta în mâinile Înălțimei Voastre, precum de mult înaintea Marelui Arhiepiscop Domnul nostru Iisus Christos am protestat înaintea necanonice și

nelegiuitei lucrări a Sinodului din București.

În așteptarea unei grabnice și depline îndreptări, subscrisul mă voi abține de la lucrările unui Sinod care a călcat drepturile Thronului Mitropolitan la care an fost chiămat prin voința țării și a Domnului ei, mărginindu-mă a mă ruga la poalele Altarului pentru sănătatea, fericirea și îndelunga Domnie a Înălțimii Voastre.

*Al Înălțimii Voastre, Către Dumnezeu smerit rugător,
Calinic, Mitropolitul Moldovei*

Iași, 1873, Octombrie, 14.

Adresa Înalt Prea Sfântutului Mitropolit al Moldovei și Sucevei sub nr.1901, din 14 octombrie 1873, către Înalt Prea Sântitul Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Primat al României

Spre răspuns la adresa Înalt Prea Sântiei Voastre nr.2360 relativ la deschiderea sesiunii sinodale, venim a Vă ruga să aduceți în cunoștința Sf. Sinod cele următoare.

În consecința lucrărilor sesiunii trecute, în care, prin dispozițiuni reglementare s-au atins drepturile de secole a Sântei Mitropolii a Moldovei și s-a compromis chiar aplicarea legii organizării Sf. Sinod al României, ne vedem obligați în consecință de a ne abține deocamdată de a participa la lucrările sinodale.

Sperăm că Sântul Sinod va înțelege sentimentele legitime ce ne dictează absențele Noastre din sânul său.

Această situațiune, credem că nu va ține îndelung, că suntem cu deplină încredere că Înălțimea Sea Pricipele Domnitor al României, Carol I, va face să se ia inițiativa unei îndreptări prompte și juste în urma protestului formal ce ne-am crezut datori a-I spune.

Primiți, vă rugăm, Înalt Prea Sântite în Christos, frățeasca noastră dragoste.

Calinic, Mitropolitul Moldovei.

**Adresa D-lui Ministru al cultelor și Instrucțiunii Publice
sub nr.10713 din 18 octombrie 1873,
către Înalt Prea Sântitul Mitropolit al Moldovei și Sucevei**

Primiți suplica ce ați adresat Măriei Seale Domnitorului, prin care vă tânguți contra lovirii drepturilor ce ziceți că s-ar fi făcut acelei St. Mitropolii cu votarea regulamentului pentru atribuțiunilor de precădere ale Mitropolitului Primat, vă tânguți și contra subsemnatului prin următoarea frază: „cu mine Archiereul Calinic, Sinodul, Ministrul Cultelor sau orice altă autoritate, poate să facă orice va voi, voi răbda, precum și răbd, toate prigonirile, toate umiliațiunile pe care zilnic le întâmpin de la Ministrul Înălțimii Voastre”. Fiind însă că Prea Sântia Voastră nu precizați anume prigonirile și umiliațiunile ce arătați că ați întâmpinat, subsemnatul cu onoare vă roagă, Prea Sântite Părinte, să binevoiți a arăta acele prigoniri și umiliațiuni, pentru ca să pot răspunde Măriei Seale Domnitorului.

Prea Sânți Părinți,

Comisiunea Sântului Sinod, compusă din subscrișii, citind suplica către Prea Înălțatul Domnitor cu tânguirile Înalt Prea Sântitului Mitropolit al Moldovei, Domnul Calinic, a văzut cu mare părere de rău, că Înalt Prea Sântia Sea denaturează lucrările Sinodului, atribuindu-i intențiuni pe care el nu le-a avut, nici nu le are: că ar fi atacat dreptul de autocefalie al Mitropolitului Moldovei; că, contra drepturilor istorice și contra canoanelor, această Mitropolie s-ar fi suspus de către St. Sinod unui scaun mitropolitan străin și anume Mitropoliei Ungro-Vlachiei; că regulamentul prin care St. Sinod a regulat atribuțiunile de precădere ale Mitropolitului Primat al României, în sesiunea trecută, ar fi contra legii din anul trecut pentru organizațiunea noastră bisericească, adică pentru alegerea ierarhilor și instituirea St. Sinod al Bisericii Române; că aceasta ar fi o lucrare contra dorințelor exprimate de clerul Moldovei la anul 1857 în divanul ad-hoc și primite de întreaga adunare aceea în ședință plenară, că convențiunea de la

Paris și constituțiunile următoare ale României n-au zdruncinat întru nimic drepturile ab-antiquo ale Mitropolitului Moldovei, de asemenea că legea noastră bisericească din anul trecut n-a adus cea mai mică schimbare în drepturile străvechi ale ambelor Mitropolii ale României; că această lege este conformă cu canoanele, cu dorințele clerului din 1857, și că în spiritul și în condițiunile și ale altor Biserici Ortodoxe, precum aceea a Rusiei și a Greciei, a creat numai o autoritate sinodală colectivă, destinată, zice Înalt Prea Sântia Sea, a păstra independența mitropoliilor române una de alta precum și autonomia Bisericilor din România față cu scaunul patriarhal din Constantinopole; că această independență a Mitropoliei Moldovei de Patriarhie în curgere de 400 de ani a apărât-o vechii mitropoliți din Suceava și din Iași contra pretențiunilor Patriarhului ecumenic, ba încă și padișachii otomani, prin firmane și hatișerife, a oprit pe Patriarhul din Constantinopole a se amesteca în alegerile mitropoliților Moldovei și în administrațiunea lor interioară. Se pronunță că Înalt Prea Sântia Sea „ca smerit Mitropolit al Moldovei, urmaș al marilor archiereii Teoctist, Dorotheiu, Varlaam, Iacov și Veniamin, nu poate veni la Sinodul Bisericii Române,” pe care-l numește *Sinodul din București*, căci prin prezența sea ar recunoaște și ar consimți *strigătoarea la cer nedreptate și scandalosul abus de putere* ce ar fi comis St. Sinod contra Mitropoliei Moldovei, și califică lucrările St. Sinod de „*necanonic și nelegiuite*”. Face profesiunea sea de credință în afacerile cărmuirii bisericești, că adică nu recunoaște de cap al său decât pe Domnul Christos și se închină Patriarhiei de Constantinopole în privința unității dogmelor și a întâietății ce dau canoanele ecumenice scaunului Constantinopolitan, și că nu vede în „P.S. Mitropolit al Ungro-Vlachiei decât un frate în Christos, un mitropolit și un arhiepiscop în totul egal cu sine”. În fine că tânguirile seale ar fi „strigătul de durere al întegii Moldove”, care de mult ar fi trebuit să ajungă la auzul Înălțimii Seale Domnitorului, în mâinile căruia acum Înalt Prea Sântia Sea protestează cerând restabilirea neprescriptibilelor drepturi ale Mitropoliei Moldovei, *contra necanonice și nelegalei lucrări a Sinodului din București*, și se declară dator a apăra „chiar cu viața sea drepturile străvechi ale gloriosului thron mitropolitan”.

Aceasta este, Prea Sântiți Părinți, cuprinderea chârtiei emanate de la Înalt Prea Sântitul Mitropolit al Moldovei și recomandată de Guvern atențiunii St. Sinod. Ea nu este alta, precum vedeți, decât o protestare contra lucrărilor St. Sinod din sesiunea trecută, pe care le taxează de *necanonic și*

nelegale, și se crede pe sine drept de a nu le primi și a cere de la guvern suprimarea lor. Vă mărturisim cu durere că astfel de atitudine ostilă a Înalț Prea Sântitului Mitropolit Calinic ne-au umplut sufletele de mâhnire! Noi nu ne putem explica, cum acest ierarch al Bisericii Române, carele singur spune că este succesor al marilor archierei ce au ilustrat gloriosu acela thron metropolitan și au fost „făcliile Bisericii Ortodoxe Române”, vine acum a întuneca acele glorii arhipăstorale prin o atitudine necalificabilă, tinzând a împiedica și a compromite chiar de la început lucrările adunării ierarchilor Bisericii Române pentru organizarea Bisericii noastre naționale, iritând pasiunile în societatea bisericească și politicească a țării noastre. Ceea ce mai mult a deșteptat mirarea noastră este că, în toată lunga sea diatribă contra St. Sinod, în care mai de multe ori califică lucrările Sinodului de *necanonică și nelegiuite*, și se declară pentru aceasta că nu vine a participa la lucrările sinodale, nu citează un singur canon, nici un articol de lege, din care să se poată vedea în ce ar consta necanonicitatea și nelegalitatea St. Sinod. Totul se mărginește în a descrie cu emfasă gloria veche a Mitropoliei Moldovei, egalitatea ei cu a Ungro-Vlachiei, și a inculpat St. Sinod, fără nici un temei, că ar fi atentat asupra drepturilor străvechi ale acelu scaun.

Cu toate acestea, comisiunea St. Sinod a urmărit toate ideile principale coprinse în acest protest, a constatat nevaliditatea lor, a urmărit canoanele la care a crezut că s-ar fi făcut alusiune, precum și puncturile din legea noastră bisericească, și vine prin organul raportorelui său a le supune la aprecierea Sântului Sinod. Tot ce exprimă Prea Sântitul Mitropolit Calinic despre vechia Mitropolie a Moldovei, despre autocefalia ei, despre glorioții săi precedenți ai scaunului metropolitan de Suceava și apoi de Iași, despre curagiul cu care ei și Domnii Moldovei, chiar și prin Padișachii otomani, au apărat autocefalia acestei Biserici, oprind amestecul Patriarhiei de Constantinopole în alegerea mitropoliților și în administrația interioară a Bisericii, sunt fapte necontestabile trecute în domeniul istoriei noastre naționale, și noi nu am avea decât a ne felicita cu zelul creștinesc și patriotic al strămoșilor noștri români. Vom adăoga la zisele Înalț Prea Sfinției Seale că tot așa de glorios este și trecutul Bisericii Ungro-Vlachiei. Și aici au fost nu mai puțin ierarchi și mitropoliți mari neuitați pururi pomeniți și făclii ale Bisericii Ortodoxe Române ca și în Moldova.

Putem aminti de exemplu pe Mitropoliții: Nifon care a fost și Patriarh al Constantinopolei; Ștefan, Teodosie, Antim, numai puțin ilustru în învățătură

decât ilustrul Dosophteiu al Moldovei; pe milostivul Filaret, pe Grigorie, nu mai puțin renumit decât Mitropolitul Veniamin prin învățatura și cuvioșia sa. Și în Muntenia s-a pus același zel la Archipăstorii și Domnii ei cei mari spre a apăra independența și autocefalia Bisericii Române și a o transmite astfel urmașilor lor până astăzi, încât românii actuali din două Biserici cu trecut glorios să poată avea odată cu o națiune română, autonomă, unită în o singură Românie, și o singură Biserică Română independentă și autocefală. Dară ceea ce este straniu, este că fără oportunitate, recheamă amintirile despre luptele ce a întreținut Biserica și Țara românilor din Moldova contra ingerințelor din trecut ale Patriarhiei din Constantinopole în afacerile Bisericii interioare. Sântul Sinod nu cunoaște nimic de asemenea în prezent și nu are nici un motiv de a nu păstra antica stimă către acest onor. Scaun al Bisericii Ortodoxe.

II. Înalt Prea Sântitul Mitropolit al Moldovei se exprimă că nu voiește a vorbi „despre canoanele ecumenice, care opresc formal supunerea unei mitropolii, a unui scaun statornicit din vechiu către altă mitropolie sau scaun *străin*”. Presupunem că aici se face alusiune la cele stabilite în can. 8 al Sinodului III ecumenic prin care se legiuiește ca mitropoliții și episcopii să nu treacă peste hotarele cele vechi ale eparchiilor seale spre a face hirotonii în eparchiile care din vechime n-au fost sub administrația lor bisericească. Această dispoziție canonică la noi în țară se păzește cu toată sanctitatea, și oricine dintre mitropoliți și episcopi ar cuteza a face ceva contra acestui canon, desigur va cădea sub responsabilitatea canonică înaintea Sântului Sinod. Prin urmare, și în acest punct de vedere, decalarăm că în lucrările Sântului Sinod nu se află nimic care să autorise pe vreun ierarch, nu numai la vreun scaun străin, cum se exprimă protestatorul, dară nici la scaunele metropolitane și episcopale ale țării, a face asemenea încălcări necanonice, în hotarele vreuneia din eparchiile și jurisdicțiunile canonice ale ierarchilor Bisericii Române. Și probă de aceasta s-a dat chiar acum de curând când doi candidați de archierei, aleși de Sinod pentru două orașe din jurisdicțiunea Bisericii Moldovei, și binecuvântați de Prea Sanctitatea Sea Patriarhul ecumenic, s-au recomandat Înalt Prea Sântitului Mitropolit al Moldovei spre a-i chirotonisi.

III. În protest se afirmă: că, prin toate fazele prin care a trecut condițiunea politică a țărilor noastre, drepturile canonice și străvechi ale Mitropoliei Moldovei au rămas neatinse; că, în anul 1857, clerul Moldovei a

esprimit în Adunarea Ad-hoc dorințele de îmbunătățire a stărei Bisericii Moldovei și a clerului ei, dorințe care au fost admise de Adunarea Ad-hoc și necombătute de comisiunea internațională europeană; că Convențiunea de la Paris, și apoi constituțiunile ce au prefăcut soarta politică a României, n-au sdruncinat condițiunile ab-antiquo ale Bisericii Moldovei, și, că, în fine, chiar legea bisericească, votată în anul trecut de Corpurile Legiuitoare, n-a adus cea mai mică schimbare în drepturile străvechi ale Mitropoliei Moldovei, nici ale Mitropoliei Ungro-Valachiei.

Aserțiunile acestea, comisiunea nu le găsește destul de esacte și precise. De aceea s-a găsit nevoită a le precisa. Între dorințele exprimate de deputații clerului Moldovei la Divanul Ad-hoc, între care era și Înalt Prea Sântitul Mitropolit actual al Moldovei, între altele a fost și instituirea autorității sinodale pentru administrarea Bisericii, și unirea Țărilor surori, Moldova și Muntenia. Comisiunea europeană, și apoi Convențiunea de la Paris, n-a avut misiunea de a se ocupa în detaliu cu organizațiunea noastră bisericească, căci încă nu se știa ce formă de organizare politică vor dobândi țările noastre. Comisiunea a supus congresului simple dorințele adunate în amândouă țările.

Aceasta a spus în convențiune numai principiile fundamentale pentru organizare politică a țărilor separate, precum și oricare principii pentru prepararea viitoarei uniri. Se înțelege că nici nu putea fi vorba atunci de drepturile ab-antiquo ale Mitropoliilor Române, fie Moldova, fie Ungro-Vlachia. În fine, dorințele exprimate de amândouă Țările Române pentru unire, prin zelul național a oamenilor de Stat ai României, moldoveni și munteni, și prin binevoitorul concurs al puterilor garante, au fost binecuvântate de Dumnezeu și deveniră fapt: amândouă Țările Române, Moldova și Muntenia, deveniră România actuală una și nedespărțită. Veni apoi Constituțiunea Țărei și îndeplini și dorința exprimată de clerul și Adunarea Ad-hoc a Moldovei pentru instituirea Sântului Sinod.

Iată ce zice Constituția României despre autoritatea Sântului Sinod: „Afacerile spirituale canonice și disciplinare ale Bisericii Ortodoxe Române se vor regula de o singură autoritate sinodală centrală, conform unei legi speciale (art.21)*.

Așadar, Constituția nici nu amintește de Mitropolitul, atât al Ungro-Vlachiei, cât și al Moldovei, ca autorități exclusive bisericești; autoritatea sinodală este pusă în capul administrațiunii bisericești a toată România.

Mitropoliții și Episcopii, cu toate atribuțiunile lor canonice, se coprink în această colectivitate.

Până a se face unirea țărilor, amândoi mitropoliții rămăseseră în vechile lor drepturi canonice și politice, ca cap superior al clerului. De aceea vedem în Convențiunea de la Paris menționându-se de mitropoliții și episcopii ambelor țări, ca membri de drept ai Adunărilor legiuitoare și mitropoliții ca președinți ai lor de drept (art.18) ca și în trecut.

Dară, după ce s-a făcut unirea, îndată vedem că se începe schimbarea în pozițiunea politică a ierachilor României Unite. În statutul promulgat în 1864 Mitropoliții amândoi și Episcopii devin membri ai Corpului ponderator (art.7). Prin art.11 se crează demnitatea de Primat, care se dă Mitropolitului Ungro-Vlachiei și cu drept exclusiv de a președe Corpul ponderator.

Prefacerile în starea politică a țărilor aduc după sine neapărat oarecari prefaceri și în forma exterioară a administrațiunii Bisericeii, deși fondul canonic rămâne neatins.

Vom cita un exemplu contimporan din istoria Bisericii noastre Ortodoxe. Când s-a înființat Regatul actual al Greciei, teritoriul său era împărțit în 40 de eparhii. Multe din aceste scaune bisericești erau Mitropoliile și arhiepiscopii. După ce țara s-a împărțit politicește în 24 de nomarchii, prin legea din 1852, pentru organizarea bisericească, s-a redus și numărul eparhiilor la 24, câte una de fiecare nomarchie. Titlul de Mitropolit s-a lăsat numai Episcopului de Athena, care a devenit capitală, fiind el totodată și președinte al Sinodului, carele, ca autoritate superioară pentru afacerile spirituale, se intitulase, îndată după constituirea regatului, în locul autorității anterioare a Patriarhului de Constantinopole. Titlul de arhiepiscop s-a lăsat câtorva eparhii, ca titlu onorific, fără nici o justificațiune asupra altor eparhii, fiind toate de o potrivă egale în privința jurisdicțiunii Sinodului asupra-le.

Legea noastră bisericească pentru alegerea Ierarchilor și pentru constituirea St. Sinod este mult mai conservatoare. Ea a conservat amândouă Mitropoliile antice ale Bisericii Române cu jurisdicțiunile lor asupra eparhiilor existente în țară. A conservat instituțiunea Mitropolitului Primat creată îndată după unire, în persoana Mitropolitului din Capitala țării, a dat acestuia dreptul de președință la adunarea alegerilor ierarchilor (art.5.). Prin art.10 se dă dreptul Mitropolitului Primat de președință a Sinodului. Prin art.17 Mitropolitul capitalei se declară de Primat al României și se dă lui

rangul de precădere înaintea Mitropolitului Moldovei. Prin art.8 Legea institue Sinodul ca autoritate bisericească superioară în România, conform Constituțiunei, și-i definește atribuțiunile generale: păstrare unității „în privința dogmelor și a canoanelor ecumenice cu Biserica din Constantinople și cu toate Bisericile Ortodoxe”; de asemenea „păstrarea unității administrative disciplinare și națiionale a Bisericii Ortodoxe în cuprinsul Statului Român”.

Așadară, aserțiunea Înalt Prea Sântitului Mitropolit Calinic, că prefacerea stării politice a României și Legea bisericească n-ar fi adus cea mai mică schimbare în drepturile străvechi ale Mitropoliților noștri, nu este esactă. În ordinea canonică nu s-a făcut schimbare: dar în cea politică a urmat mare schimbare: pe de o parte, Mitropolitul Capitalei a dobândit loc între Ierarchii Țărei, iar Mitropolitul Moldovei a devenit al doilea; pe de altă parte, amândoi Mitropoliții sunt supuși sub autoritatea Sinodului, fără de carele ei nu pot face nimic de la sine, ca și toți ceilalți Ierachi în parte, ci trebuie a se conforma decisiunilor colectivității Sinodului din care fac parte și la care sunt responsabili pentru abatere (art.16). și aceasta este întru totul conform canoanelor. Așa cum canonul 34 apostolic legiuește că nici Episcopii fără Mitropoliți, nici Mitropoliții fără Episcopi, să nu facă ceva ce ar trece peste competența lor particulară, ci toți să lucreze în împreună înțelegere. Și apoi canonul închee așa: „căci așa va fi armonia și se va proslăvi Dumnezeu prin domnul întru Duhul Sânt, Tatăl, Fiul și Sântul Duh”.

Protestul mai departe afirmă că Sinodul Bisericei Române este conform cu cererile clerului Moldovei din 1857, cu spiritul și cu condițiunile Bisericilor Ortodoxe a Rusiei și a Greciei, și că ar fi destinat pentru a păstra pre de o parte independența reciprocă a scaunelor Mitropoliilor din Iași și din București, iar pe de altă parte, autonomia lor față de scaunul Patriarhal din Constantinople. Este adevărat că dorința clerului Moldovei s-a îndeplinit prin instituirea autorității sinodale, și clerul, nu numai al Moldovei, dară al întregii României, trebuie să se felicite că a dobândit, în fine, această binefăcătoare instituțiune, menită și împuternicită prin legi a se ocupa în esclusivitate de soarta clerului și a religiunii noastre și a propune și a regulamenta măsurile ce le va crede binefăcătoare.

Dară ce se zice despre destinațiunea Sinodului, că constă în a păstra independența mitropoliilor unele de altele și autonomia lor contra Patriarhului din Constantinople, aceasta nu este esact. O asemenea

mărginită destinațiune ar fi puțin măgulitoare pentru clerul ce a dorit instituirea Sinodului. Legea a dat Sinodului Țării o destinațiune cu mult mai mare și mai întinsă, în cari ca întâmplări excepționale pot intra și acele două casuri menționate în protest. St. Sinod păstrează unitatea dogmatică și canonică a Bisericii Române cu Biserica Ecumenică; păstrează unitatea administrativă, disciplinară și națională a Bisericii Ortodoxe în România. El statutează asupra tuturor afacerilor spirituale, disciplinare și juridice curat bisericești, în conformitate cu canoanele. El regulează atribuțiunile consistorielor, judecă pe mitropoliți și pe episcopi pentru abaterile bisericești, primește apelurile contra sentințelor mitropoliților și episcopilor eparhioți. În fine, el este autoritatea superioară a Bisericii Române, ale căreia decisiuni sunt obligatorii pentru fiecare ierarh eparhiot și pentru fiecare membru al clerului român, fără distincțiune.

V. Acusă pe St. Sinod că, contra canoanelor și legii noastre fundamentale, ar fi supus prin un regulament Mitropolia Moldovei Mitropoliei Ungro-Vlachiei. Mai departe califică lucrările St. Sinod de: „necanonice și nelegiuite”. În genere se exprimă despre această Înaltă Instituțiune spirituală a Țării nevoind a-i da titlul legal, ci numindu-l: „Sinodul din București”, „Sinodul acesta”.

Crezând că protestul aicea face alusiune la regulamentul atribuțiunilor de precădere ale Mitropolitului Primat, elaborat de St. Sinod în sesiunea trecută, mai afirmăm tare, că și această acușațiune este gratuită și neesactă. Prin acel regulament nu s-a luat nici unul din drepturile canonice și legale ale Mitropolitului Moldovei, nici s-a supus întru ceva Mitropolia Moldovei la Mitropolia Ungro-Vlachiei. Aici protestatorul confundă două atribuțiuni deosebite, unite în persoana primului ierarh al Bisericii Române: atribuțiunea de Mitropolit al Ungro-Valachiei cu aceea de Primat al României. Tocmai pentru a nu se face această confusiune de atribuțiuni, Sântul Sinod, în spiritul legii fundamentale, a fost dator a stabili atribuțiunile Primatului, și anume că el are rangul de precădere înaintea Mitropolitului Moldovei, și aceasta nu ca Mitropolit al Ungro-Valachiei, ci ca Primat al României cum îl numește legea. Prin art.3 al regulamentului în cestiune, Primatul se autorisă a vizita toate Eparchiile din România, când ar cere acesta folosul general al Bisericii Române. Această atribuțiune resultă din pozițiunea creată de lege St. Sinod al Bisericii Române. El nu este un Sinod permanent, care să administreze d-a dreptul toate Eparchiile, ca Sinoadele

Rusiei și Greciei; Sântul nostru Sinod este regulat a ținea ședințele sale periodicește de două ori pe an, precum cer canoanele bisericești. După aceea fiecare din membri se duce la Eparchia sa, unde nu mai are nici o putere a se ocupa de trebuințele generale ale Bisericii naționale. Mitropolitul Primat reprezintă Sinodul în intervalul sesiunilor: el aduce la îndeplinire delegațiunile ce i se încredințează de St. Sinod, el este dator a aduna formările despre trebuințele generale bisericești ce urmează a se supune la desbaterile Sinodului, deși aceasta nu împiedică pe oricare membru al St. Sinod a propune proiecte despre regularea afacerilor ce ar crede că sunt de competența St. Sinod. din acest punct de vedere Mitropolitului Primat i se poate întâmpla trebuința de a întreprinde călătorie prin România, spre a se informa despre starea lucrărilor bisericești în deosebite localități și a combina trebuințele de reforme și îmbunătățiri, și a le propune Sinodului la timp, spre a se lua măsurile cuvenite. În astfel de excursiuni, se înțelege că Primatul nu are dreptul a tulbura ordinea canonică, a se amesteca în atribuțiunile canonice ale ierarhilor eparchioți; căci presupuind puțința unui asemenea cas, ofensatul are tot dreptul de a cere repararea drepturilor sale la St. Sinod. păzirea ordinii canonice vis-a-vis de ceilalți ierarhi este recomandată Primatului chiar prin acel regulament la art.4.

Prin art.4, se reglementează că toți ierarhii și tot clerul din România să dea respectul cuvenit Primatului, cei din jurisdicțiunea Mitropoliei Ungro-Vlachiei, ca Mitropolitului lor, cei din jurisdicțiunea Mitropoliei Moldovei, ca primului Ierarh al Bisericii Române.

Prin art.5, se stabilește titlul cu care trebuie a se adresa către Mitropolitul Primat: „Înalt Prea Sântitului Mitropolit etc”, acesta este titlul comun care se dă în genere Mitropoliților în țările ortodoxe și care s-a dat și se dă și Mitropolitului Moldovei de către toți, fără osebire.

Prin art.6, se stabilește că organul prin care se stabilește relațiunile în interesele eclesiastice oficiale cu alte Biserici Ortodoxe este Mitropolitul Primat. Această putere legea o dă Sinodului. Dară, fiindcă Sinodul nu este în permanență, delegă dreptul acesta președintelui său, Mitropolitul Primat, care este dator a da relațiune Sinodului despre rezultatele acestor afaceri.

Prin art.7, se stabilește și pe viitor regula canonică, ce s-a păzit totdeauna, și la noi și pe aiurea, ca ierarhii când vor să vină în Capitală în alte timpuri decât acela când sunt convocați după legi, să ceară binecuvântare Mitropolitului Primat, iar cei din Moldova să anunțe și pe

Mitropolitul lor.

Prin art.8, se regulează că chemările membrilor la St. Sinod să se facă prin Mitropolitul Primat, care este Președintele Sinodului.

În toate aceste dispozițiuni nu se vede nicăierea că Mitropolia Moldovei să fiă supusă Mitropoliei Ungro-Vlachiei, sau că s-ar fi călcat vreunul din drepturile Mitropoliei Moldovei în profitul celeilalte, dreptul ce are ea după canoanele și legea bisericească. Despre regulile canonice regulamentul se exprimă, că Mitropolitul Primat este dator a le respecta nu numai către Mitropolitul Moldovei, dară și către toți episcopii eparchioți. Drepturile ce dă legea bisericească Mitropolitului Moldovei de a președa atât la alegerea Ierachilor, cât și la Sinod, în lipsa Mitropolitului Primat, de a avea jurisdicțiunea sa canonică asupra eparchiilor din Moldova, de a ținea al doilea rang după Mitropolitul Primat; de a fi membru al Sinodului nici odinioară n-a avut intențiunea St. Sinod a le atinge cât de puțin.

Înalt Prea Sântitul Calinic, făcându-și profesiunea sa de credință despre Ierarchia și administrația bisericească, zice că: „ca Mitropolit nu recunoaște de cap al său decât pe Domnul nostru Iisus Christos, și al doilea că se închină Patriachului de Constantinipole, respectând unitatea dogmelor și recunoscându-i întâietatea canonică”. Cu alte cuvinte se declară pe sine stăpân absolut în Biserica Română. Este adevărat că după învățătura Apostolului Pavel, Christos este Capul, însă al Bisericei. Același Apostol zice că în Biserică este o ierarhie compusă din diferite servicii și diferite daruri emanate de la Unul și Același Domn Iisus Christos și concentrate spre unul și același scop: - formarea corpului Bisericei al cărui Cap este Christos. Iată propriile cuvinte apostolice: „Sunt osebiri darurilor, iar același duh; și sunt osebiri servirilor, iar același Domn; și sunt osebiri lucrărilor, iar același Dumnezeu, Carele lucrează toate în toți. Iar voi sunteți Trupul lui Christos și mădulări din parte. Și pe unii a pus Dumnezeu în Biserică, întâiul apostoli, al doilea pe prooroci, al treilea pe învățători, după aceea pe puteri, apoi darurile de vindecări, ajutorințele, isprăvniciiile, felurile limbilor. Au doară toți sunt apostoli? Au doară toți sunt învățători? Au doară toți sunt lucrători de putere etc.?” mai departe semănând Biserica cu corpul, zice: „Precum trupul este unul, dară are multe mădulări, și toate mădulările unui trup fiind multe sunt un trup, așa și Biserica lui Christos... De ar zice piciorul: „Fiindcă nu sunt mână, nu sunt din trup”, au doară pentru aceea nu este din trup? Și nu poate ochiul să zică mânei: „N-am trebuință de tine”, sau iarăși

capul picioarelor: „N-am trebuință de voi” etc. După aceasta Apostolul voind să înlătore discordiile dintre membrii Bisericei, și rivalitățile de la serviciile bisericești, le arată o servire și un dar mai mare, și le recomandă tuturor a o râvni: dragostea creștinească, „ci să râvniți darurile cele mai bune; și încă vă arăt eu o cale și mai escelentă: „De aș grăi în limbele omenești și îngerești, iar dragoste nu am, am devenit ca arama sunătoare și ca cimbălul sgomotos” etc.(I Cor.XIII, 12). Așadar, toți membrii Bisericei, orice grade ierachice s-ar afla, nu sunt decât membri ai corpului Bisericei, care are cap pe Christos. Nu poate un membru să se disloce de cel alt rest al corpului și să zică, că el nu vrea să știe de cei-alți, nici are trebuință de ei, ci are d-a dreptul comunicațiune numai cu capul Bisericei, Christos. De aceea și legea noastră bisericească fundamentală, foarte esact exprimă această idee, când în art.8 vorbind de Sântul Sinod al Bisericei Române, îl numește „membru al Sântei Biserici Ecumenice și apostolice a Sântei Biserici a Răsăritului, „*al cărei cap este Domnul Nostru Iisus Christos*”. Așadar Domnul Christos este capul a toată Biserica Ecumenică. Nimeni nu poate să zică că el este Biserica Ecumenică ca să poată pretinde că are cap al său pe Christos într-un înțeles absolut. Un Patriarch, un Mitropolit, ca și oricare alt membru, individual, numai într-un înțeles relativ poate zice că are cap pe Christos, subînțelegându-se că face parte din corp, este în legăturile naturale și spirituale cu toți cei-alți membri care constituiesc corpul Bisericei al cărei cap este Christos.

Înalt Prea Sântitul Mitropolit al Moldovei protestă la Măria Sa contra lucrările Sântului Sinod, numindu-le „nedreptate strigătoare la cer și scandalos abus de putere comise de Sinod”; că ar fi o crimă dacă supunerea sa către cârmuirea politicească, căreia a fost pururi supusă până a-și atrage de mai multe ori desafețiunea multora din concetățenii săi, ar întinde-o și în cele bisericești, atingătoare de religiune, de canoane și chiar de conștiința sa; că este dator a apăra chiar cu viața sa gloriosul trecut al Mitropoliei Moldovei; că protestul său este strigătul de durere al întregii Moldove; cere de la Domn grabnică restabilire a drepturilor neprescriptibile ale Mitropoliei Moldovei, hotărât fiind până atunci a se abține de la participarea la lucrările unui Sinod ce ar fi călcat drepturile thronului său mitropolitan.

În tot restul protestului său Înalt Prea Sântitul Calinic, o mărturisim cu cea mai mare durere sufletească, vrând a apăra niște drepturi pe care le numește „canonice și străvechi” ale Mitropoliei Moldovei, fără a le precisa.

Fără a arăta canoanele și legile contravenite, vrând, zicem, a apăra acele drepturi contra unor închipuite călcări și contravențiuni din partea Sinodului Bisericii Române, în faptu seamănă ura și discordia în Biserica și națiunea noastră, calcă canoanele și legile Țărei, în favoarea cărora se pare a milita, insultă cea mai mare autoritate a Bisericii noastre naționale, Instituția Sinodală, și prin aceea puindu-se pre sine mai presus de legi și de canoane, totodată se pune afară de dânsese. Uită regula cea mare dată de Mântuitorul lumii învățăceilor Săi: „Întru aceasta vă vor cunoaște pre voi oamenii că sunteți ucenicii Mei, de veți avea dragoste între voi”. Și iarăși recomandând învățăceilor pacea întru sine, le zice: „Pace dau vouă; pacea Mea las vouă”. Și iarăși : „Voi sunteți lumina lumii, sarea pământului; de se va strica sarea, cu ce se va săra?” În alt loc, arătând învățăceilor Săi modul cum să împace cerțile ce s-ar putea întâmpla între ei, le arată ca la ultimul mijloc consultarea Adunării bisericești, și zice: „cel ce nu ascultă de Biserică, acela trece în rândul păgânilor și al vameșilor, se desbină dânsul de la adunarea credincioșilor”.

Din cele petrecute până acum de la deschiderea întâiei sesiuni a Sântului Sinod, se vede că Înalt Prea Sântia Sa nu a fost pătruns de principiile cele evanghelice ale păcii și iubirii; instituția sinodală se vede că nu este pe placul său. După ce n-a voit însul să vină să ia parte la lucrările pentru organizarea noastră bisericească și să comunice ideile sale în această materie, s-a încercat a distrage și pe alți membri de la lucrări, invitând pe Președintele Sinodului și pe unii dintre episcopi a se duce în Moldova pentru alte oarecari afaceri. La răspunsul Mitropolitului Primat, prin care-i refusa și desabroba cererea ca neoportună, s-a supărat, și prin o altă epistolă dojenește pe Președintele Senatului, și fără nici un temei îi neagă orice superioritate. Aceasta a provocat regulamentul atribuțiunilor de precădere ale Primatului. De atunci până acum Sinodul întreg este supus la ură și vendictă din partea Înalt Prea Sântitului Mitropolit Calinic. S-a format în Iași broșuri și alte scrieri destinate numai spre a insulta Sinodul și pe membrii lui; s-a inventat o nouă modă de pamflete, parodiind întregi pasaje din Sânta Scriptură și din rugăciunile Bisericii, spre a face din ele satire la adresa membrilor Sinodului și chiar la a Domnitorului. Înalt Prea Sântitul n-a binevoit măcar, contra profanării atât de nedemne a cuvântului lui Dumnezeu și a sântelor rugăciuni, a ridica vocea sa și a protesta contra profanării celor sante; și aceasta cu atât mai mult se cerea căci este bănuială că cei batjocoritori de

cele sacre ar fi chiar dintre clericii împiegați ai Mitropoliei. Acum însuși Înalț Prea Sântia sa vine pe față a insulta Sinodul în mprotestul său către Domnitor; se declară că va sta în această atitudine de opoziție Sinodului chiar cu prețul vieții sale; imaginează o stare de consimțire cu sine până la disperare din partea României de peste Milcov; impută oarecum chiar M.S. Domnitorului, prin espresiunile puțin modeste, că această stare de lucruri „a trebuit mult să ajungă la auzul Domnitorului” și că prea marea sa supunere ocârmuirii politice „i-ar fi causat desafețiunea mai multora dintre concetățenii săi”; că până nu i s-ar face satisfacțiunea ce cere, fără a o precisa, se va abținea de a participa la Sinod.

În vederea acestei atitudini cu adevărat incalificabilă din partea unui membru superior al clerului înalt, atitudine ce vederat tinde a discredita înaintea Țarei și a străinilor marea instituție sinodală, cerută de canoanele și legile Țarei, opiniunea subscrițiilor este ca St. Sinod să țină sus și tare demnitatea sa, nemișcată din pozițiunea ce-i dau canoanele și legile Țarei.

De aceea comisiunea St. Sinod opiniază:

1) A ruga pe Guvernu a înapoia protestu în chestiune la urma sa de unde a venitu ca unu ce este necuviincios scrisu și insultătoru pentru Sinodu și pentru că Înalț Prea Sântia Sa ca clericu după canoane și după art.67 după Regulamentul pentru disciplina bisericească, nu era în dreptu a protesta într-o chestiune bisericească la altă autoritate afară de Sântul Sinod care este ultima instanță în asemenea chestiuni. Iată cum se exprimă în această privință Sinodul II ecumenic în canonul 6: „Dacă cineva disprețuiește decisiunea luată de Sinod după o prealabilă cercetare, va cuteza a supăra auzul Împăratului, sau judecățile autorităților lumesti, sau a neliniști pe marele Sinod Ecumenicu, spre vătămarea onoarei tuturor episcopilor provinciei, unulu ca acela nici decum să fie primitu cu jeluire ca unulu ce atacă canoanele și distruge buna orânduială bisericească”.

2) În privința declarațiunii Înalț Prea Sântiei Sale că nu voiește a veni la Sinod, fără nici unu temeiu canonicu și legal, să se aplice canonul 40 al Sinodului de la Laodichia, 87 și 88 al Sinodului de Cartag., care legiuiește în această privință următoarele: „Episcopii chemați la Sinod nu trebuie să fie neglijenți, ci să vie ca să învețe cele pentru buna ordine bisericească și altele. Iar dacă vreunulu ar neglija, acela singuru pe sine se învinovățește, afară dacă va rămânea din cauză de boală.

Episcopul care neglije a veni la Sinod, să știe că asupra lui se va

pronunța judecata” (Cart.88).

Iară canonul 87 alu Cartagina aplică asupra unora asemenea *canonisirea de necomunicare cu cei-alți episcopi*, rămânându elu a avea comunicare numai cu Eparhia Sa. Pe temeiulu dar a acestor canoane Sântul Sinod să declare întreruptă comunicația spirituală și canonică cu Înalt Prea Sântitul Mitropolitu Calnicu, în câtu timpu el va petrece într-o asemenea îndărătnicie și nu va aduce pocăință. El se va mărgini a avea comunicare numai în Eparhia sa. Până la o altă delegare a Sântului Sinod, Prea Sântiții Episcopi din jurisdicțiunea Mitropoliei Moldovei, voru pomeni la Sântele oficii pre Sântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

3) Sântul Sinod să adreseze rugămintea Guvernului ca să ia măsurile necesare pentru păstrarea ordinii bisericești în Eparhia Mitropoliei Moldovei, aceasta pe temeiul canoaneloru Sinodului de la Cartagina 59 și 78 care îndrituiesc pre Sinoade, la cazu de nevoie pentru păstrarea ordinii bisericești, a cere ajutorul autorității civile.

4) Însă spre înlăturarea acestor măsuri canonice, Sântul Sinod întru dorința de a păstra unitatea frăției și a restabili legătura dragostei evanghelice între membrii Sântei Biserici Române, în locul regretabilulu incidentu, să îndemne din nou pe Înalt Prea Sântitul Mitropolit Calinic a veni la Sinod, după cum îl obligă canoanele și legile Țării.

Considerându că Înalt Prea Sântia Sa Mitropolitul Calinic, și în sesiunea aceasta ca și în cea trecută nu voiește a veni la lucrările St. Sinod, după toate îndemnările ce i s-au făcutu, și chiar după ce i s-au trimesu decisiunea reprodusă mai susu;

Considerându că Înalt Prea Sântia Sa, prin adresa de la 14 Octomvrie, răspunde că se simpte obligatu a se abține de la lucrările Sinodului; însă prin adresele de la întâiu Noiembrie deși spune că are a veni la București, însă nu decide când, și dacă vine a participa la ședințele Sinodului, sau pentru alte afaceri, mai ales că din una din adresele sale de la întâiu Noiembrie se vede că scopul venirii sale are a fi nu pentru ședințele St. Sinod, ci pentru o pretinsă „soluțiune legale a independenței și a integrității drepturilor Mitropoliei Moldovei, care după Înalt Prea Sântia Sa ar fi interesul celui mai mare al Bisericii noastre naționale”.

Considerându că și prin menționata adresă zice că peste puține zile are a veni la București, totuși acumu suntu optu zile de la data acelei adrese și Înalt Prea Sântia Sa nu a venitu a participa la lucrările St. Sinod;

Considerându că St. Sinod a întrebuițatu toate mijloacele posibile de economie, așteptare și condescendență frățească dat fără a obține rezultatul doritu;

Considerându că Înalt Prea Sântia Sa s-a declarat de protivnicu făișu alu St. Sinod și al lucrărilor sale precum se vede din protestul său către Măria Sa Domnitorul, și din răspunsul său la o îndemnare ce i s-a făcut de a hirotoni pe cei doi candidați de arhieriei aleși de St. Sinod și binecuvântați de Prea Sântitatea Sa Patriarhul Ecumenicu, ba încă după informările ce are St. Sinod, regulamentele votate de St. Sinod pentru disciplina bisericească în România, Înalt Prea Sântia Sa nu voiește a le aplica în Eparhia Sa, ci tinde a le compromite în țară prin broșuri și alte scrieri defăimătoare răspândite printre clerul și poporul din Eparhia Sa, chiar prin personalul administrațiunei bisericești;

Considerându că măsurile preventive, cuprinse la nr.1 și 4 din decisiunea de la 25 Octomvrie s-au aplicatu și s-au comunicatu Înalt Prea Sântitului Calinic, precum dovedește adevărintele liberate din cancelaria acei Mitropolii și nici acele comunicări nu l-au putut convinge de necesitatea ce este de a veni la St. Sinod;

De aceea Sf. Sinod decide ca măsurile canonice cuprinse la nr.2 și 3 din decisiunea pronunțată de St. Sinod în ședința sa din 25 Octomvrie și reproducă mai susu, să se aplice chiar de astăzi. Dreptu care:

a) St. Sinodu delară întreruptă comunicațiunea sa spirituală cu Înalt Prea Sântitul Calinic. Înalt Prea Sântia Sa va avea comunicare numai în Eparhia sa, și anume se va mărgini a se comunica numai în biserica din reședința sa conform canonului 87 alu Cartaginei, care legiuiește că Episcopii care fără scusă temeinică nu voescu a veni la Sinod să aibă *comunicațiune numai în biserica lor*.

b) Înaltu Prea Sântitul Calinic se suspendă din administrația bisericească a Eparhiei Sale până ce va veni la Sinod să justifice conduita Sa, pentru care i se pune unu termenu de una lună de zile de la data de astăzi 8 Noiembrie.

c) Administrația Eparhiei Mitropoliei Moldovei se va gera în intervalul acesta de către însuși St. Sinod, carele pentru aceasta va continua sesiunea sa până la finirea acestei chestiuni;

d) Organul prin care St. Sinod va administra acea Eparhie este locotenetul legal al Eparhiei Mitropoliei Moldovei Prea Sântitul Arhieriu Iosif Botoșăneanul membru alu St. Sinod, carele se va duce imediat la

reședința Mitropoliei din Iași spre a primi administrația eparhială. Împuternicire la aceasta i se va da atât din partea St. Sinod, cât și din partea Domnului Ministru de Culte. Prea Sântia Sa va aplica de urgență în acea Eparhie toate regulamentele și decisiunile St. Sinod, va priveghea disciplina bisericească și conduita clerului, conformu cu canoanele și regulamentele St. Sinod, și despre toate împrejurările va raporta și va cere deslegare la St. Sinod din capitala României.

e) Prea Sântiții Episcopi din toată România întrerupu orice comunicațiune spirituală cu Înalt Prea Sântitul Calinic, iar cei din jurisdicțiunea Mitropoliei de peste Milcovu voru pomeni la oficiile divine pe „Sântul Sinod al Bisericii Ortodoxă Română”, și la toate trebuințele spirituale ale Eparhiiloru Sale, precum pentru Sf. Miru se va adresa către St. Sinodu, carele va regula cele de trebuință. St. Sinod va face aceasta cunoscută la toți Prea Sântiții Episcopi Eparhioți din România.

f) Dacă în termenul de una lună Înalt Prea Sântitul Calinic nu va veni a se justifica la St. Sinod, va fi datu judecării conform canon.88 alu Sinodului de Cartagina, carele legiuiește ca asupra episcopului care neglije a veni la Sinod se va pronunța judecata.

g) Această decisiune se va comunica Guvernului, cu rugămintea de a da totu ajutoriu trebuitoriu pentru aplicarea ei, precum și pentru măsurile prevăzute la nr.3 alu decisiunei sinodale din ședința de la 25 Octomvrie.

h) Totodată, cu descrierea împrejurărilor, această decisiune se va espune în o enciclică pastorală adresată de St. Sinod cătră tot clerul și poporul ortodox al României, spre a se face cunoscută legitimitatea măsurilor adoptate de St. Sinod în acestu casu. Enciclica se va citi prin toate Bisericile din România.

i) Această decisiune se va comunica întocmai Înalt Prea Sântitului Calinic, spre a o cunoaște și a se conforma cu cele cuprinse în ea, relative la pozițiunea sa.

Această decisiune s-au admisu și s-au votatu în unanimitate de către St. Sinod alu Stei. Biserici autocefale Ortodoxe Române în ședința sa de la 8 Noemvrie anul 1873.

Președintele Sinodului
Nifon Mitropolitul Ungro-Valahiei

Membrii St. Sinod

Atanasie Râmnic
Isaia Roman
Inocențiu Buzău
Iosif Hușiu
Iosif Ep. Argeșu
Melchisedec al Dunării de Jos
Ioanichie Evantia Piteșteanul
Calist Stratonichias Băcăoanul
Teodorit Sinadon Craioveanul
Ghenadie fost Argețiu
Ieronim Sevastis Ploeșteanul
Iosif Sevastis Botoșăneanul

Prea Sânți Părinți

Tratând asupra adresei Înalt Prea Sântitului Mitropolit al Moldovei D. Calinic, prin care voește a legitima absența Sa de la Sinod sub cuvânt că s-ar fi călcat drepturile seculare ale Mitropoliei Moldovei și că despre aceasta ar fi protestat la Măria Sa Domnitorul și așteaptă îndreptările dorite de Înalt Prea Sântia Sa, comisiunea Sântului Sinod este de opinie a se răspunde Înalt Prea Sântiei Sale că protestul său supunându-se de către guvern la tratarea Sântului Sinod, s-a găsit netemeinic și necuviincios scris, pentru care s-a respins. Drept care să i se facă din nou invitarea de a veni să participe la lucrările Sântului Sinod, conform canoanelor și legii fundamentale a Bisericii Române.

Membrii comisiei: Isaia Roman, Iosif Ep. Argeșu, Ghenadie fost Argeșu, Melchisedec al Dunării de Jos, Ioanichie Evantias Piteșteanu.

Acest proiect de decisiune s-a admis și s-a votat în unanimitate de către Sântul Sinod al Sântei Biserici autocefale Ortodoxe Române în ședința sa de la 25 Octombrie 1873.

Președintele Sântului Sinod: *Nifon Mitropolitul Ungro-Vlachiei.*

***Adresa Înalt Prea Sfinției Sale, Președintele Sântului Sinod
către Domnul Ministru de Culte, sub nr.6 din 27 Octombrie 1873***

Domnule Ministru,

Sântul Sinod, în ședința sa din 25 Octombrie curent, a decis:

1) A se face din nou invitare Înalt Prea Sfințitului Mitropolit al Moldovei și Sucevei ca să vină spre a lua parte la lucrările St. Sinod, după cum îl obligă canoanele și legile Țării, și aceasta spre înlăturarea aplicării măsurilor canonice pentru episcopii care nu voesc a lua parte la asemenea lucrări, și în dorința ce are St. Sinod de a păstra unitatea păcii și a restabili legătura dragostei evanghelice între membrii Bisericii Ortodoxe;

2) La adresa Înalt Prea Sfinției Sale, sub nr.1901, prin care voește a legitima absența sa de la St. Sinod, sub cuvânt că s-ar fi călcat drepturile seculare ale acelei St. Mitropolii, și că despre aceasta a protestat la Măria Sa Domnitorul și așteaptă îndreptările dorite de Înalt Prea Sfinția Sa, să i se răspundă că asemenea protest supunându-se de către Onor. Guvern la tratarea St. Sinod, s-a găsit netemeinic și necuviincios scris, pentru care s-a respins asemenea protest, hotărându-se a se face din nou invitare Înalt Prea Sfinției Sale ca să binevoiască a veni și a lua parte la lucrările St. Sinod, după cum îl obligă canoanele și legile Țării, și

3) Să se ceară Înalt Prea Sfinției Sale a arăta până în termen de opt zile dispozițiunile ce va fi luat pentru hirotonirea prea cuvioșilor arhimandriți Polycarp și Ieremia ca arhieriei locotenenți ai Eparhiei Huși și Dunărea de Jos, pentru care i s-a adresat mijlocire de către subsemnatul, încă din 25 Septembrie anul curent, după decisiunea St. Sinod și binecuvântarea dată în acest cas către Prea Sfințitatea Sa Patriarhul Ecumenic.

Aceste trei adrese urmând a fi trimise și prezentate Înalt Prea Sfințitului Mitropolit al Moldovei și Sucevei, sub luare de adeverință de către Prea Cuviosul arhimandrit Ghenadie Merișescu, subsemnatul, conform decisei St. Sinod, are onoare a vă ruga, domnule Ministru, să puneți însărcinare Domnului Prefect al Județului Iași ca să introducă pe numitul arhimandrit la Înalt Prea Sfințitul Mitropolit și totodată, în cas când Înalt Prea Sfinția Sa

ar refuza primirea citatelor adrese, D. Prefect să constate aceasta și să refereze D-voastre.

Primiți, Domnule Ministru, archipăstoreasca noastră binecuvântare.

Oficia Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, sub nr.11072, din 27 Octombrie 1873, către Domnul Prefect al Județului Iași

Spre îndeplinirea mijlocirii ce mi s-a adresat de către Înalt Prea Sântitul Mitropolit Primat și Președintele Sântului Sinod a Sântei Biserici autocefale Ortodoxe Române, sub nr.6, în urma decisiunii dată de Sântul Sinod; am onoarea a vă invita, Domnule Prefect, ca îndată ce va sosi acolo Prea Cuviosul Archimandrit Ghenadie Merișescu, să-l introduceți la Înalt Prea Sântitul Mitropolit al Moldovei și Sucevei, spre a încredința, sub luare de adeverință, trei adrese din partea Înalt Prea Sântiei Sale Președintele Sântului Sinod, iar în cas când Înalt Prea Sântia Sa ar refuza primirea citatelor adrese, veți constata aceasta și-mi veți raporta fără cea mai mică întârziere.

Adresa Înalt Prea Sântiei Sale Președintele Sântului Sinod către Dl. Ministru de Culte și Instrucțiune Publică, sub nr.7, din 27 Octombrie, 1873.

Domnule Ministru,

Sântul Sinod în ședința sa din 25 Octombrie curent, luând în dezbatere suplica adresată Măriei Sale Domnitorului de către Înalt Prea Sântitul Mitropolit al Moldovei și Sucevei și primită în copie la Sântul Sinod pe lângă adresa D-voastre, sub nr.10712, prin care suplică Înalt Prea Sântia Sa se tânguiește contra lovirii drepturilor ce zice că s-ar fi făcut acelei Sântei Mitropolii prin votarea regulamentului pentru atribuțiunile de precădere ale Mitropolitului Primat; Sântul Sinod a dat decisiunea după care am onoarea a vă comunica întocmai copiă și totodată vă rog, Domnule Ministru, să

binevoîți a face să se îndeplinească cele prescrise la art.I și al II-lea din citata decisiune.

Primiți, vă rugăm, Domnule Ministru, arhipăstoreasca noastră binecuvântare.

Adresa Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice sub nr.11135, din 30 Octombrie 1873, către Înalt Prea Sântitul Mitropolit al Moldovei și Sucevei și Exarch al plaiurilor

Petițiunea ce ați adresat-o Măriei Sale Domnitorului, cu data de 27 Octombrie anul curent, prin care protestați contra lovirii drepturilor ce ziceți că s-ar fi făcut acelei Sante Mitropolii prin votarea regulamentului pentru atribuțiunile de precădere ale Mitropolitului Primat, Măria Sa a binevoit a recomanda la luarea în considerațiune a Consiliului de Miniștri, după a cărui decisiune, subsemnatul a supus citatul protest la desbaterea Sântului Sinod.

Decisiunea dată în acest sens de St. Sinod, subsemnatul, conform art.1 din acea decisiune și prin îndeplinirea mijlocirilor ce am primit de la Înalt Prea Sântia Sa Prețedintele St. Sinod, sub nr.7 și 8, are onoarea a v-o comunica în copie Înalt Prea Sântiei Voastre, odată cu înapoierea în original a protestului mai sus citat ce ați adresat Măriei Sale Domnitorului, și care protest s-a găsit că este necuviincios scris și insultător pentru St. Sinod, după cum se arată în decisiunea sa.

Primiți, Vă rog, Înalt Prea Sante Părinte, încredințările mele de înaltă considerațiune.

Adresa Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice sub nr.11139, din 30 Octombrie 1873, către Domnul Ministru de Interne

Petițiunea adresată M. S. Domnitorului de către Înalt Prea Sântitul Mitropolit al Moldovei și Sucevei, prin care protestează contra drepturilor ce zice Înalt Prea Sântia Sa că s-ar fi făcut acelei Sante Mitropolii prin votarea regulamentului pentru atribuțiunile de precădere ale Mitropolitului Primat, declarând totodată că se abține de a lua parte la lucrările sinodale, și care protest Măria Sa Domnitorul a binevoit a-l recomanda la luarea în

considerațiune a Onorab. Consiliu de Miniștri, subsemnatul, conform încheieri Onorab. Consiliu din 16 Octombriu curent a supus acel protest la dezbateră St. Sinod.

Sântul Sinod în ședința din 25 Octombriu curent a decis:

I) A se ruga Guvernul ca să înapoiască protestul în cestiune la urma sa de unde a venit, ca unul ce este necuviincios scris și insultător pentru Sântul Sinod, și pentru că Înalt Prea Sântia Sa, ca cleric, dupre canoane și dupre art.67 al regulamentului pentru disciplina bisericească, nu era în drept a protesta într-o chestiune bisericească la altă autoritate, afară de Sântul Sinod, care este ultima instanță în asemenea chestiuni.

II) În privirea declarațiunii Înalt Prea Sântiei Sale, că nu voește a veni la Sântul Sinod, fără nici un temeiu canonic și legal, Sântul Sinod, conform canoanelor 40 al Sinodului din Laodichia, 87 și 88 al Sinodului de la Cartagina, a declarat întreruptă comunicația spirituală și canonică cu Înalt Prea Sântitul Calinic, întrucât timp el va petrece în asemenea îndărătnicie și nu va aduce pocăință, mărginindu-l a avea comunicare numai în Eparhia Sa și că până la o altă dezlegare a Sântului Sinod, Prea Sântiții Episcopi din jurisdicțiunea Mitropoliei Moldovei să pomenească la Santele officii pre „Sântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române”.

III) Sântul Sinod să adreseze rugăminte Guvernului ca să ia măsurile necesare pentru păstrare ordinii bisericești în Eparhia Moldovei și Sucevei, conform aceasta canoanelor Sinodului de Cartagina 59 și 78, care îndrituiesc pe Sinoade, la cas de nevoie pentru păstrarea ordinii bisericești, a cere ajutorul autorităților civile.

Aceste decisiuni comunicându-mi-se de către Înalt Prea Sântia Sa Președintele Sântului Sinod, prin adresa nr.7, cu mijlocire a se duce la îndeplinire cele prescise la articolele întâiu și al treilea de mai sus, subsemnatul are onoare a vă ruga, Domnule Ministru, să binevoiți a lua Dumneavoastră măsurile necesare dupre cum se cere la art. al treilea mai sus însemnat, pentru păstrarea ordinii bisericești în Eparhia Mitropoliei Moldovei, care se compune din județele: Iași, Neamțu, Suceava, Botoșani și Dorohoiu.

Adresa Înalt Prea Sântitului Mitropolit al Moldovei și Sucevei sub nr.1192, din 1 Noiembrie 1873, către Înalt Prea Sântia Sa, Președintele Sântului Sinod

Prin înadinsul trămisul Înalt Prea Sântiei Voastre, Prea Cuviosul archimandrit Ghenadie, primind notele sub nr.3 și 4, ambele din aceeași zi, 27 Octombrie, cu frățescă întru Christos dragoste găsim de datoria noastră de a vă ruga, Înalt Prea Sântite Stăpâne, să binevoiți a supune Sântului Sinod respectuosul nostru răspuns.

Am citit cu adâncă durere notificarea ce se face despre decisiunea Sântului Sinod din 25 Octombrie, prin care s-a judecat și s-a calificat pe nedrept protestul înaintat de noi Înălțimii Sale Pricipelui Domnitor, protest dictat din adâncă și nestrămutata noastră convingere, și mâhniciunea noastră este cu atât mai adâncă, cu cât Înalt Prea Sântia Voastră nu ne-ați comunicat chiar textul decisiunii Sântului Sinod, pentru ca să putem vedea și noi motivele pe care s-a întemeiat întru respingerea lui.

Cât despre invitarea ce Sântul Sinod a decis a ni se face de a veni în sânul său, precum și despre frățeștile sfătuirii ce Înalt Prea Sântia Voastră adăogați, Vă rugăm să credeți și să încredințați și pe întreg Sântul Sinod că și noi nu mai puțin suntem animați de dorința „de a păstra unitatea păcii și a se restabili legătura dragostei evanghelice între membrii Sântei Biserici Române”. Însă, deopotrivă devotați Sântelor canoane, ca și legilor Țării noastre, ne simțim datori de a vă ruga să aduceți la cunoștința Sântului Sinod că, cu venirea noastră peste puține zile la București, nu vom fi noi care vom pune piedici în soluțiunea legală a incidentului regretabil care atât de mult a atins demnitatea noastră personală și care mai mult încă a lovit în ceea ce noi credem din tot adâncul cugetărilor și convicțiunilor noastre că este interesul cel mai mare al Bisericii noastre naționale și al Țării, vroim să zicem nedependența și integritatea drepturilor seculare ale Mitropoliei Moldovei și Sucevei.

Primiți, Vă rugăm, Înalt Prea Sântite Stăpâne, în Christos frățescă dragoste.

Mitropolitul Moldovei, *Calinic*

Copie după adresa Înalt Prea Sfințitului Mitropolit al Moldovei și Sucevei, sub nr.1983, din 1 Noembrie 1873, către Înalt Prea Sfinția Sa, Președintele Sântului Sinod.

La adresa Înalt Prea Sfinției Voastre nr.5, prin care ni se cere a face cunoscut dispozițiunile luate pentru chirotonirea în arhieriei a Prea Cuvioșilor Archimandriți Ieremia și Polycarp, avem onoarea a vă răspunde că, până în prezent noi nu am luat vreo dispozițiune, reținuți fiind de o legimitate de motive, care, cu venirea noastră la București, sperăm că se vor recunoaște și de către Sântul Sinod.

Primiți, Vă rugăm, Înalt Prea Sfințite Stăpâne, în Christos frățeasca noastră dragoste.

Mitropolitul Moldovei, *Calinic*

Anexele sunt luate din „Monitorul oficial”, nr.244 din 10/22 noiembrie 1973, pp. 2008-2009

Natura și valoarea timpului

Una din problemele cele mai dezbătute în știința și filosofia contemporană este problema timpului. Problemă subtilă și majoră; subtilă din cauza naturii fluide, vii și aproape misterioase misterioase a timpului¹, majoră, întrucât timpul este albia în care se desfășoară în mod necondiționat toate fenomenele existenței și ca atare noțiunea timpului constituie premisa celor mai multe științe, în special a acelor care au ca obiect devenirea și dezvoltarea realităților. Mai mult „problema timpului este problema fundamentală a existenței umane”². Noi, oamenii, experimentăm timpul în ființa noastră cea mai lăuntrică, în sâmburele central al conștiinței noastre, în eul nostru. Timpul are un caracter intrasubiectiv și-l experimentăm ca un mod al existenței noastre. Foarte sugestiv se exprimă Alexis Carrel când zice că „avem impresia nedefinită a unui lucru care curge pe tăcute în noi și la suprafața căruia plutesc stările noastre de conștiință, ca petele de lumină ale unui proiector electric pe apa unui fluviu întunecat”³. Timpul este o realitate care scapă puterii de pătrundere a rațiunii și se opune sistematizării intelectuale; este ceva trăit, dar nu poate fi nicidecum exprimat și definit în esența sa.

Fericitul Augustin a atras atenția asupra acestui fapt, observând că deși

1. Bernea Ernest, *Timpul la țăranul român*, București, 1940, p. 15

2. Berdiaeff Nicolas, *Cinq méditation sur l'existence*, trad. din rusă de Irène Vildé-Lot, Paris (F. Aubier), 1936, pp. 133

3. *Omul, ființa necunoscută*, trad. de Lia Busuioceanu, Ed. a II-a, București, 1939, p.186

noțiunea lui este așa de familiară, este foarte greu a ști ce-i timpul în sine și zice: „Ce-i deci timpul? Dacă nu mă întrebă nimenea, știu. Dacă vreau să explic celui ce întrebă, nu știu”⁴. Același lucru îl mărturisea înaintea lui Plotin când zice: „timpul este invizibil și insesezabil”⁵. La fel ca și spațiul, timpul a fost conceput când ca o ființă absolută și infinită, când ca torentul în care lucrurile se schimbă și apun, când ca însușire a lui Dumnezeu sau ca însăși substanță infinită în schimbările ei, când numai ca o formă apriorică de cunoaștere sau ca un produs al spiritului nostru⁶.

După cum arată Aristotel, cei mai vechi filosofi căutau esența timpului în mișcare, și anume în învârtirea cerului (Pythagoreii). Aceeași concepție se pare că a acceptat-o și Plato despre timp. Aristotel credea că între timp și mișcare există o strânsă legătură: fără mișcare nu există timp și nici reprezentare a timpului. Totuși timpul nu este identic cu mișcarea⁷. Prin urmare Aristotel concepe timpul ca succesiune clipelor, ca urmarea continuă a lui „acum”. În concepția aristotelică momentele caracteristice ale noțiunii timp sunt următoarele: succesiunea, durata și continuitatea. Timpul are o realitate independentă de persoana umană, adică o realitate obiectivă. Latura obiectivă a timpului o constituie curgerea sa reală, în care se desfășoară succesiunea momentelor mișcării.

După platonismul eclectic, reprezentat prin Plutarh, timpul s-a născut deodată cu cosmosul și este măsura mișcării ordonate; mai mult, timpul este sufletul universului, natura universului însuși, care cuprinde în sine mișcarea și ordinea; el are o subsintență de sine stătătoare⁸. Plotin învață că timpul emană din eternitatea inteligibilă. Sufletul universal este timpul și pentru că întreaga lume vizibilă odihnește în sufletul universal și este pătrunsă de el, lumea odihnește deci în timp și este străbătută cu totul de el. Timpul este

4. *Confess.*, lib.XI. cap. 14, n.17 Migne, P. L., 32 col 816: „Quid ergo est tempus? Si nemo ex mequaerat, scio. Si quaerenti explicare velim, nescio”

5. *Ennéades* III, cap. VII, n 1, trad. de Émile Bréhier, Paris „Les belles lettres”, 1925, pp. 127

6. Hagemann Georg-Endres Anton Joseph, *Metaphysik*, Freiburg i. Br.Herder, 1922.8 Aufl., p. 38

7. *Physica*, IV, 10. Ed. Henri Carteron, Paris („Les belles lettres”) 1931, pp. 79-84

8. Baur Ludwig, *Metaphysik*, 3 Auflage, München (Kösel u. Pustet) 1935, p.135

viața în imperiul devenirii .

Fericitul Augustin respinge identificarea timpului cu mișcarea soarelui, lunii sau stelelor: „Deci nimeni să nu-mi spună că timpurile sunt mișcarea corpurilor cerești: fiindcă și la dorința cuiva, îndată ce soarele a stat (Iosua X,13), pentru ca să desăvârșească lupta victorioasă, soarele stătea, dar timpul mergea. Într-adevăr prin întinderea sa de timp, care i-a fost suficientă, lupta aceea a fost purtată și sfârșită”⁹. Timpul nu este identic nici cu mișcarea anumitor corpuri, căci aceasta se petrece în timp și este măsurată - tot așa ca și odihna (status) - prin intermediul timpului: „...nu doar mișcarea lui (adică a corpului), ci și starea pe loc-nemișcarea, o măsurăm în timp... Deci timpul nu-i mișcarea corpului”¹⁰. Timpul îi apare lui Augustin ca o încordare (distensio) a sufletului nostru, căci atunci când măsurăm timpul, nu măsurăm ceea ce va fi, care nu-i încă și nici ceea ce a trecut, care nu mai este, ci măsurăm ceva în suflet care-i făcut prezent fie prin memorie, fie prin exspectatio: „De aceea mi se pare că timpul nu-i nimic altceva decât o încordare : dar nu știu a cărei realități; și mare minune dacă nu a sufletului însuși”¹¹. Timpul, după Fericitul Augustin deci, este încordarea intensă după infinit și absolut, de aceea și zice: „În tine, sufletul meu măsoară timpurile”.

Gassendi, Newton, Clarke și Bouillier învățau că timpul este eternitatea lui Dumnezeu, după cum spațiul este imensitatea sa. Ei identificau timpul cu însăși eternitatea lui Dumnezeu deoarece considerau pe că timpul pe de o parte ceva ce există în sine, iar pe de altă parte noțiunea eternitate o socoteau sinonimă cu durata infinită. În „Critica rațiunii pure” Kant contestă timpului orice caracter experimental. După el timpul este o condiție dată a priori a spiritului sau forma subiectivă a sensibilității interne, după cum spațiul este

9. *Confess.*, lib. XI, cap. XXIII, n.30. Migne, P.L. 32, col. 821: „Nemo ergo mihi dicat coelestium corporum motus esse tempora: quia et qujdam voto, cum sol stetisset (Iosua X,13); ut victoriosum proelium perageret, sol stabat, sed tempus ibat. Per suum quippe spatium temporis, quod ei sufficeret, illa pugna gesta atque finita est”

10. *Confess.*, lib XI, cap. XXIV, n.31 Migne, P.L. 32, col. 822: „...non solum motus ejus (scil. corporis), sed etiam statum tempore metimur;...Non est ergo tempus corporis motus”

11. *Confess.*, lib. XI, cap. XXVI, n.33. Migne P.L.32, col. 822: „Inde mihi visum est, nihil esse aliud tempus quam distentionem; sed cujus rei nescio; et mirum si non ipsius animi”

forma apriorică a sensibilității externe. Ambele forme sunt numai de natură ideală. Kant a negat realitatea transsubiectivă a timpului¹². Hegel confundă timpul cu spațiul; teza sa este următoarea: spațiul este timp.

Filosoful german Martin Heidegger în cartea sa „*Sein und Zeit*” dezvăluie numai caracterul și sensul negativ al timpului. În concepția sa, acesta este factorul care „temporalizează” existența. „Temporalizarea” ființei e definită prin grijă (*Sorge*); categoria lui *dasein* are fundamentul său în caracterul finit al timpului, în ființa dată morții (*Seinzum-Tode*). Grijă aduce pregnant la expresie natura acestei ființe date morții. Moartea este ființa „orientată spre sfârșit”¹³. La Heidegger existența întregă apare încarcerată în limitele strâmte ale imanenței, neavând altă perspectivă decât aceea întunecată a morții. El nu cunoaște eternitatea din perspectiva vieții veșnice. Filosofia existențialistă pune problema timpului cu totul altfel decât filosofia matematică și naturalistă. În interiorul problemei timpului se află de fapt problema destinului omului¹⁴ revelând faptul că „Destinul existenței umane se împlinește în timp, e plasat sub semnul timpului”¹⁵.

Pentru teologia ortodoxă și romano-catolică care-și au ca izvoare scrierile Vechiului Testament și ale Noului Testament, Dumnezeu a creat timpul fiind totodată mai presus de el. Ca principiu absolut universal, Dumnezeu este cauza existenței și devenirii tuturor realităților din lumea creată. Având început și sfârșit, timpul nu s-a putut crea pe sine însuși; deci veșnicia este și cauza creatoare a timpului: timpul își are originea în sânul eternității. Dacă Existența absolută, Dumnezeu, nu are *stricto sensu* nevoie de timp și este mai presus de el, atunci existența relativă sau creată nu se poate concepe fără el. În cugetarea timpului de către rațiunea umană se distinge ideea timpului în Dumnezeu și realizarea concretă a acestei idei. Făcând aceasta, deosebim în mod firesc: *timpul ideal-metafizic* (care este o realitate metafizică abstractă, concepută de Dumnezeu în planul creației încă

12. Timpul este „nicht etwas, was für sich selbst bestünde, oder den Dingen als objektive Bestimmung a panhinge”; el este „nichts anderes, als die Form des inneren Sinnes”; „Die Zeit ist die formale Bedingung a priori aller Erscheinungen überhaupt”. *Kritik der reinen Vernunft*, S 60-61, cit la Schmidt W. H, *Zeit und Ewigkeit*, Gütersloh (C. Bertelsmann) 1927, pp. 192 nota subl.

13. Martin Heidegger, *Sein und Zeit*, Halle (Niemayer), 1935, p. 252

14. Berdiaeff, op. cit., p. 133

15. Idem, *ibidem*, loc cit.

înainte de întemeierea lumii) și *timpul empiric, real, concret* creat de Dumnezeu odată cu lumea, spre a-i servi acesteia drept condiție și formă a existenței sale. Teza timpului categorie și formă necesară a existenței cosmosului se întemeiază pe faptul inseparabilității timpului de lume și invers: „Timpul fie în genere ca succesiune a lucrurilor, fie în special ca măsură a succesiunii mișcării creaturilor, este legat esențial de acestea; nu poate exista nici nu se poate presupune că există lumea fără timp, sau timpul fără lume, ale cărei mișcări succesive le determină. Din moment ce lumea își primește existența, începe și timpul, fiind strâns legat de mișcarea succesivă a fapturilor”¹⁶. La fel este privit timpul și în perioada patristică, căci sfinții părinți și scriitorii bisericești privesc timpul ca ceva inerent creației și indisolubil legat de ea, ca pe ceva constitutiv creației lumii: „... însă timpul este concreat cu lumea”¹⁷ sau „nici un timp nu poate fi fără creatură”¹⁸. Timpul este mediul cosmic inerent și constitutiv existenței create, în care se desfășoară fenomenele duratei și ale succesiunii. Dar nu trebuie confundat timpul cu spațiul, căci „timpul este pentru spațiu nu un loc, ci măsura (modul) expresivă a celui care rămâne în etate”¹⁹.

De fapt toate încercările de a determina natura timpului se reduc la două concepții: realismul obiectivist și idealismul subiectivist. Cel dintâi crede că timpul ar fi o existență real-obiectivă, de care luăm act printr-o intuiție adecvată, al doilea concepe timpul ca o simplă formă subiectivă a sensibilității noastre sau a imaginației noastre teoretice, căreia nu-o corespunde nimic în realitate, ea fiind numai o proiecție a eului cunoscător, o condiție prealabilă a cunoașterii. În lumina metafizicii și a cosmologiei creștine singura concepție acceptată este cea a realismului obiectivist. Timpul posedă o existență real-obiectivă și nu numai ideal-subiectivă, el este o realitate concretă de dimensiuni cosmice, rezultată din actul de creație și susținută mai departe și guvernată, prin actul de pronie a lumii, de către Dumnezeu.

16. Andrutsos Hristu, *Dogmatica Bisericii ortodoxe răsăritene*, trad. de Dumitru Stăniloae, Sibiu, 1930, p. 109

17. Patricius, *De tribus habitaculis*, cap. V. Migne, P.L. 53, col. 836 A: „tempus autem cum mundo concreatum”

18. Augustin, *Confess.* lib XI, cap. XXX. N.40. Migne, P.L. 32, col. 826 „nullum tempus esse posse sine creatura”

19. Hilarius, *De Trinitate*, lib. II, n.17 Mihne, P.L. 10, col. 62 B: „Tempus enim est spatii, non in loco, sed in aette manentis significata moderatio”

Despre narațiune ca experiență a timpului

Timpul a fost văzut dintdeauna ca un pericol pentru stabilitatea relațiilor interumane, mereu pasibile de a fi aruncate în coșmarul incertitudinii. Și cum cea mai radicală amenințare a timpului este, fără de îndoială moartea, narațiunea apare omului ca una din cele mai bune exorcizări, acționând ca o neutralizare a acestei solicitări extreme, implacabile, a duratei. Iar istoria este povestirea model cu care depășim neliniștile dându-ne modele de interpretare readaptabile vremurilor. Ea transcende ideea de mortalitate, lărgind orizontul de semnificații al evenimentelor dincolo de puterea de cuprindere a unui singur individ. Și astfel ajungem la marele adevăr al povestirilor din „O mie și una de nopți” sau „Decameronul” unde personajele știau că a istorisi înseamnă să îndepărtezi moartea: narațiunea era deci o demortificare simbolică a vieții.

În ceea ce privește narațiunea istorică, Jörn Rüsen îi atribuie trei trăsături care o individualizează, și anume: narațiunea istorică este legată de mediile memoriei - ea mobilizează acele fapte istorice încrustate în respectivele medii, astfel încât prezentul să devină inteligibil iar așteptările viitorului realizabile - ea organizează unitatea internă dintre trecut, prezent și viitor cu mijlocirea ideii de continuitate, care adaptează cunoașterea precedentelor semnificative la intențiile și speranțele omului, și servește la conservarea identității sociale a autorilor și cititorilor/ascultătorilor săi în deplină colaborare cu aceeași idee de continuitate, cea care trebuie să ne convingă de perenitatea noastră în ciuda oricăror prefaceri. A avea conștiința timpului este tot una cu a putea să povestești despre el. Narațiunea este, potrivit teoreticianului german, un construct discursiv pe baza căreia conștiința istorică își îndeplinește funcția de ghidare a vieții practice. Această competență, „making the sense of the past” cum o numește Rüsen, se divide în alte trei abilități, ușor definibile în termenii celor trei caracteristici ale narațiunii: formă, conținut funcție. Gândindu-ne la conținut putem vorbi de competența conferită de experiența istorică, referindu-ne la formă invocăm de fapt funcția de interpretare a istoriei și, în cele din urmă căutând funcția nu găsim altceva decât capacitatea de orientare istorică. Experiența ne învață cum să privim trecutul, cum să-i sesizăm particularitățile, cum să decelăm

ceea ce desparte o epocă de alta, ceea ce îndepărtează trecutul de prezent. Interpretarea ne asigură abilitatea de a lega într-o sinteză coerentă diferențele de mai sus, eliminând orice asperitate în numele nevoii de sens. Orientarea articulează identitatea individuală sau colectivă în funcție de cunoașterea istorică și mai ales de transformările aduse de timp. Cu alte cuvinte ne deprindem: să facem diferența între „noi” și „ceilalți”, să interpretăm și să acomodăm aceste incongruențe, găsindu-le prin povestire, un punct de intersecție și să dăm interpretării un scop, o aplicare practică. Principala noastră ipostază este aceea de homo narrans, interpretarea contingentelor, accidentelor și traumelor din istorie se face spunând o poveste. În centru preocupărilor lui Rüsen se află noțiunea de conștiință istorică (historical consciousness) din care încearcă să extragă o istorie a modalităților de înscriere în durată, a felurilor de a ne trăi, recunoaște și accepta istoricitatea. După el istoria societăților este, în esență, istoria actelor de interpretare și de simbolizare, în cursul cărora se realizează o lectură a lumii și a propriei identități.

Timpul este o dimensiune fundamentală a vieții noastre dar fiind tulburat de contingente, firul său nu poate fi urmărit decât în complexă întrepătrundere între așteptare și memorie. În orice cultură experiența timpului este tradusă într-o matrice de semnificații (pattern of significance) care face schimbarea inteligibilă, acceptabilă, ghidând astfel activități sociale. Urmărindu-le înțelegem indirect atitudinile care nu au ca primă finalitate gestionarea relației dintre om și istorie. În toate societățile, povestirea a fost cea practică de ordin cultural care procura interpretările necesare identității sociale, împăcării cu noi înșine, în așa fel încât însași contingenta - definită de Rüsen drept ceva „by chance”, „occurred by accident”, „being out of order” - să devină purtătoare de sens, semnificată a dezideratelor colective dintr-un moment istoric anume. Prin intermediul narațiunii care selectează și omite, integrează și dă sens, gândirea domină hazardurile istoriei și toate acele provocări care perturbă nevoia de a ne reprezenta scurgerea anilor cât mai rațional sau mai consolator cu putință. Narațiunea mediază experiența umană a timpului, descoperindu-i scopuri și valori cu ajutorul cărora captivează fluiditatea duratei în secvențe bine delimitate, cu veleități de explicații ultime, suficiente lor înșile (shape of time). În societățile arhaice această aspirație spre explicații totale s-a concretizat în extinderi ale individului la dimensiuni cosmice, atotcuprinzătoare, expiatorii, atemporale, deseori anacronice. În epoca

modernă însă, locul cosmologiilor a fost luat de istorii universale care dau curs ispitei totalizante doar la nivel sublunar, dar fără a ezita să apeleze la recuzita retoricii de tip eshatologic.

Propunând o tipologie a regimurilor temporale Rūsen remarcă în primul rând, o dimensiune mitică, divină a timpului, strict separată de cea umană, de viața de zi cu zi; în al doilea rând o dimensiune istorică, a șirurilor de fapte și a seriilor cauzale, împărțită și ea în narațiuni tradiționale, exemplare critice și genetice; în al treilea rând, o dimensiune alegorică, rezumată în formula *historia magistra vitae*, cu rosturi pedagogice, valabile oricând și de aceea văzută ca extratemporală; în al patrulea rând o dimensiune mistică, de sfârșit al vremurilor, unde primele trei se combină, dar nu într-un meta-temporal moment ci în ideea de *Kairos*, când transcendența se întrupează într-o situație istorică bine determinată (Întruparea lui Iisus Hristos care este Fiul lui Dumnezeu Tatăl, entuziasmul adus de o revoluție etc.). Rūsen aduce anumite precizări asupra problemei spunând că sentimentul religios al timpului este în trei variante: a) timpul eshatologic, care face ca sfârșitul istoriei sacre să depindă paradoxal de fiecare act al istoriei profane, punând în relație de filiație sau de semnificant-semnificat epoci inițial izolate una de alta din punct de vedere cronologic; modul cum Vechiul Testament îl anunță pe cel Nou explică destul de bine puterea de semnificare a unei narațiuni care, prin intermediul analogiei, poate conferi unui singur fapt, crucificarea, o capacitate de simbolizare, de unificare transculturală; b) dacă sensul eshatologic nu se opune timpului care l-a precedat, existând o bună mediere între ceea ce a fost înainte și ceea ce urmează, între istoria oamenilor și cea a zeilor, sensul apocaliptic aduce o ruptură netă a timpului divin de cel prozaic; c) atunci când apocalipticului i se dau înțelesuri mundane putem vorbi de simțul imediat al timpului, în care devenirea este pusă sub semnul întrebării în așa fel încât legătura între „înainte” și „după” este tăiată, la fel ca și conexiunile cu alte evenimente; ruptura este ținută minte și primește sens din ea însăși, din unicitatea ei, fiind prezervată și reiterată grație comemorărilor.

În cazul dimensiunii istorice funcția orientativă a narațiunii se realizează în patru ipostaze: tradițională, exemplară, critică și genetică, corespunzătoare fiecare în parte celor patru condiții considerate ca indispensabile acordului cu noi înșine, persistenței eului: afirmarea, regularitatea, negarea și transformarea. Narațiunile tradiționale păstrează memoria originilor. Ele

constituie prezentul vieții sociale inițiale, identitatea prin afirmarea, recunoașterea vechilor coduri cu care societatea se autodefineste și, de ce nu sensul timpului ca simț al eternității. Narațiunile exemplare perpetuează memoria acelor cazuri particulare care ilustrează reguli cu caracter general, continuitatea ca validitate a respectivelor reguli, susceptibile să se facă aplicabile peste tot, în ciuda tuturor specificităților, identitatea ca generalizare a experiențelor singulare ajunse însă norme universale de conduită și sensul timpului ca extensie spațială a „deja știutului”. Narațiunea exemplară, marxismul de pildă, implică derivarea unor principii de mare întindere din întâmplări cu consecințe foarte restrânse în primă instanță, dar extinse ulterior, prin analogie, asupra tuturor faptelor asemănătoare. Narațiunile critice, aparținând modernității, contestă memoria evoluțiilor de până atunci, problematizând organizările sociale contemporane, continuitatea ca alterare a precedentelor idei despre aceeași continuitate, identitatea ca negare a formulelor identitare în vigoare, sensul timpului doar ca obiect al judecății umane. Sunt de fapt mai mult niște anti-povestiri, punând în discuție convențiile sociale care stau la baza înțelegerii timpului. În asemenea narațiuni faptul empiric este mai mereu contraargumentat, probă a contra-realității a decăderii sistemului de valori. Ele relativizează valorile ori le dislocă spre a le înlocui cu altele, confruntându-le sistematic cu dovezi palpabile ale originii lor partizane, ipocrite, sau construind antiteze între aspirația lor spre universalitate și aplicabilitatea lor restrânsă.

Narațiunile genetice întrețin o memorie a transformărilor propriu-zise, a devenirilor în curs, continuitatea ca dezvoltare constantă în care organizarea socială se caracterizează printr-o stabilitate dinamică, identitatea ca mediere între vechi și nou unde schimbările și permanențele fac parte din procesul de autodefinire, și, în cele din urmă, sensul timpului ca simț la temporalizării, al contextualizării, al istorizării valorilor prin acceptarea alterității, a culturilor străine, a pluralității punctelor de vedere. Dominant aici este progresul, în cursul căruia valorile nu se schimbă decât pentru a se adapta mai bine momentului și a se permanentiza. Ele marchează trecerea de la morala premodernă, teoretic una a reperelor imuabile, la morala modernă obedientă împrejurărilor care îi dau naștere. Principiile morale includ de acum posibilitatea propriei lor metamorfoze.

Paul Ricoeur deosebește trei feluri în care percepțiile noastre asupra timpului ne influențează involuntar viața: a) funcțional, puțin conștientizat,

instinctual aproape, cotidian, activând în contexte culturale predeterminate, ca „invenție”, în sensul construcției sale umane, imemorale, nedatabile, simbolice, convenționale; b) reflexiv, instituționalizat prin narațiuni de instanțe religioase, științifice sau politice făcute să dea evoluției sociale o interpretare globală, unanim acceptată dacă nu canonizată; c) operativ, atunci când reflexivitatea este pusă în practică și coordonează, legitimează sau temperează la modul concret activitățile sociale. Fiecare din cele trei stadii depinde de celelalte două, neexistând acțiune umană fără o ulterioară motivare valorică, extinsă uneori, mult mai departe, asupra unor acțiuni lipsite de legătură cu motivația inițială. Când Ricoeur distinge timpul uman atât din interior cât și din timpul cosmic, ceea ce vrea să facă el este să ne atragă atenția asupra timpului acțiunii și suferinței umane. Doar în și prin actul de a spune o poveste poate acest timp obține importanță și, astfel făcând, să fie păstrat din uitare ca „timpul care trece”. Narațiunea este o construcție lingvistică care mediază între timpul trăit al conștiinței și acel timp cosmic care este dirijat de astre și pe care noi acum îl măsurăm cu metode mecanice. Deoarece astrele sunt cele care, în chiar indiferența lor asupra noastră, dau posibilitatea activităților umane să fie măsurate de timp.

Două feluri principale narrative pot fi găsite în cultura noastră. Pe de o parte, avem narațiuni sub formă de „ficțiune” care, chiar dacă ele își au începutul în evenimente reale, ele însele se despart de realitate și prezent ca rezultat al imaginației, nefiind supuse procedurilor metodologice. Pe de altă parte, avem narațiuni istorice, care, bazându-se pe documente și tot felul de materiale reale, aspiră spre obiectivitate. Dar nici chiar cel de-al doilea nu se poate dispensa de resursele narrative ale compoziției. Deoarece ele apelează la imaginația creativă a istoricului, la abilitatea lui de a spune „o poveste”. Abia doar la sfârșitul unei lungi și răbdătoare explorări de-a lungul căreia el caută să stabilească legătura dintre „activitatea de a spune o poveste” și „caracterul temporal al experienței umane”²⁰ - fără a desconsidera problemele epistemologice și metodologice în discuție asupra problemei istorice²¹,

20. Aceștia sunt termenii utilizați de Paul Ricoeur pentru a formula programul cercetării adoptat în *Trilogie*

21. Cf. studiului: *D’Histoire et Vérité à Temps et Récit: la question de l’histoire* (from History and Truth to Time and Narrative: the question of History), in Paul Ricoeur: *Les Métamorphoses de la raison herméneutique*, edited by Jean Greisch and Richard Kearney, Paris, Cerf, 1991

ca să nu le menționăm pe acelea care se ridică din analiza semiotică și literară - că Ricoeur este în stare să elaboreze noțiunea de „identitate narativă”. De fapt, cititorul nu este confruntat cu această noțiune și cu întrebările pe care ea le conține până la „Concluzia” trilogiei, care se află în cel de-al treilea volum. Ba mai mult, aceste întrebări se ridică chiar din răspunsul narativ dat de opera lui Ricoeur provocării filosofice reprezentată de întrebarea timpului însuși. Dacă există un astfel de lucru ca o poveste, este deoarece există oameni care acționează și suferă. Cu alte cuvinte, povestirea spune că există cineva la care ne putem referi când întrebăm: „Cine a făcut aceasta?”, „Cine s-a comportat în felul acesta”, sau „Cui i s-a întâmplat un astfel de lucru?”.

Aceasta ne dă posibilitatea de a afirma că un individ sau o entitate colectivă poate fi identificată de-a lungul și prin actul compunerii ceea ce noi numim o narațiune, fie ea una fictivă sau istorică. După cum Ricoeur afirmă²² într-o formulă condensată: „povestea relatează Cui îi atribuim acțiunea”. Sau, după cum el afirmă de asemenea: „identitatea acestui cui nu este alta decât identitatea narațiunii”²³. La acest nivel, răspunsul la întrebarea *Cine?* este însăși narațiunea, care se poate ridica la puțin mai mult decât la folosirea câtorva propoziții narative spre a contura povestea. După cum Hannah Arendt deja a subliniat: „cine este cineva sau a fost poate fi spus doar dacă noi cunoaștem povestea lui sau a ei, ceea ce este biografia lui sau a ei”. Pentru a considera întrebarea *Cine* într-o astfel de manieră are repercusiuni asupra problemei identității personale. Această problemă a fost dezbătută de Locke, căruia îi datorăm una dintre primele formulări asupra întrebării identității personale. Este adevărat că spre a „rezolva” o astfel de problemă, Locke a căutat să distingă două feluri de criterii, cele în legătură cu „trup” și cele în legătură cu „minte”²⁴. În ciuda intenției lui Locke de a depăși dualismul cartezian, această distincție a confirmat pur și simplu separarea dintre minte și trup. Sau în mod alternativ, a condus la concluzii sceptice, după cum a fost cazul cu Hume.

Noțiunea de „identitate narativă” ne permite să gândim prin întrebarea

22. Paul Ricoeur, *Temps et récit (Time and Narrative)* III, Paris, Seuil, 1987, p.335

23. cf. Hannah Arendt, *The Human Condition*, 1958

24. În capitolul intitulat „Identitate personală și identitate narativă”, Ricoeur introduce problema identității personale notând că „este doar prin (sau în) dimensiunea temporală a existenței umane care (identitate personală) poate fi conturată”. (soi-même comme un autre, pp. 138)

„identității personale” într-un mod nou, luând în calcul întrutotul dimensiunea temporală (temporalitatea) a unei ființe²⁵ care, existând cu ceilalți în orizontul unei lumi comune, este determinată să se transforme pe el sau pe ea de-a lungul unei vieți istorice, adică, cine ce este el sau ea, poate fi stabilit doar de-a lungul devenirii lui sau ei. Această noțiune îi permite lui Ricoeur să distingă două dimensiuni în noțiunea de identitate pseudounitariană: identitatea ca *identitate* (idem) și identitatea ca *însuși* (ipse). Un eu înțeles ca un cine al unei istorii (povești), celui asupra căruia povestirea îi conferă un fel de identitate, este un eu a cărui temporalizare se formează în conformitate cu modelul narativ.

Este specific stilului lui Ricoeur²⁶ să reia ca temă o nouă reflectare și cercetare ce fusese lăsată de-o parte ca un fel de „reziduu” problematic într-o lucrare anterioară. Aceasta într-adevăr ajută în a explica succesiunea tematică în opera sa. Astfel, la un anumit punct critic din dezvoltarea sa, *Oneself as an Other* trebuia să abordeze întrebarea „identității narative” dintr-un punct de vedere diferit. Ricoeur explică această diferență într-o notă la capitolul cinci a acelei lucrări. Dacă în *Time and Narrative* apelul lui Ricoeur la o astfel de noțiune a fost făcut cu scopul de a depăși dualismul dintre principalele modalități narative, acesta este fictiv și istoric, acum identitatea narativă trebuie să fie considerată din punctul de vedere al contribuției sale la înțelegerea eului. După cum o abordează, referindu-se la *Time and Narrative*: „am concluzionat atunci, ipoteza ca identitate narativă, a unei persoane sau a unei comunități, ar fi locul (locus) unde ne-am putea aștepta să localizăm intersecția istoriei și ficțiunii”. Dar, după cum recunoaște acest scop „într-un anumit sens nu i-au îngăduit să acorde atenția cuvenită dificultăților enorme legate de întrebarea identității ca atare”²⁷.

25. vezi propria afirmație a lui Ricoeur în al său „Răspuns” la „Introducerea” lui John Thompson la unele dintre eseurile sale traduse în engleză de către J. Thompson sub titlul : „Hermeneutics and the Human Sciences”, 1981, pp. 32

26. *Soi-mème comme un autre*, pp. 138-139

27. După cum spune Ricoeur; „the hermeneutics of the self stands opposed to the foundational ambition that characterises any philosophy of the Cogito”

Timp și conștiință

Husserl²⁸ distinge și subliniază trei nivele în analiza sa a timpului și a conștiinței după cum urmează: întâi, „lucrurile experienței empirice în timpul obiectiv”; în al doilea rând, „constituirea aparențelor multiple... unitățile imanente în timpul preempiric”; și în ultimul rând, „curgerea absolută al timpului constitutiv al conștiinței” care, precum acela care „există înaintea tuturor conștiințelor”, este stratul ultim al procesului constitutiv²⁹. Această conștiință absolută „nu este ea însăși conținut sau obiect în timpul fenomenologic”³⁰. Ea este o „curgere” a unei „schimbări continue”³¹ care nu poate fi descrisă ca având constanță sau durată, nici chiar ac un „proces”, întrucât conceptul de proces presupune persistență și un „ceva” care persistă și rezistă de-a lungul schimbării. Totuși, curgerea are într-adevăr într-un fel, ceva constant: „ceea ce persistă, deasupra tuturor, este structura formală a curgerii, forma curgerii”³². Acesta formă neschimbătoare a fluxului absolut este structura reținerii/bază/impresionantă/potențială prin care „prezentul devine constituit prin mijloacele unei impresii și.... o serie de rețineri și un orizont de posibilități sunt atașate impresiei”³³. Întrebarea rămâne desigur cum putem cunoaște această curgere care nu este nici conținut nici obiect: „fiecare aparență temporală, după reducerea fenomenologică, se dizolvă într-o... curgere. Dar nu pot percepe pe rând chiar această conștiință în care totul este dizolvat. Deoarece acest nou percept va fi din nou ceva temporal care indică în urmă la o conștiință constitutivă de același fel și astfel la infinit. Ca atare se pune problema: cum pot să ajung să cunosc curgerea constitutivă”³⁴.

28. Edmund Husserl, *On the Phenomenology of the Consciousness of Internal Time*, translated by John Barnett Brough (Dordrecht: Kluwer, 1991), p.16

29. Idem, *Ibidem*, p.77

30. *Ibidem*, p. 89

31. *Ibidem*, p. 78

32. *Ibidem*, p. 118

33. *Ibidem*, loc cit

34. „every temporal appearance, after phenomenological reduction, dissolves into... a flow. But I cannot perceive in turn this consciousness itself into which all of this is dissolved. For this new percept would again be something temporal that points back to a constituting consciousness of a similar sort, and so *in infinitum*. Hence the question arises: How do I come to know the constituting flow?” *Ibidem*, p. 116

Pentru a rezolva această întrebare Husserl își amintește de „intenționalitatea dublă” a reținerii. Una dintre acestea este „memoria primară” a tonului (tocmai perceput) care „servește pentru constituția obiectului immanent”³⁵. Dar există de asemenea și celălalt, a doua intenționalitate retențională, care „este constitutivă a unității acestei prime memorii în curgere”³⁶. Această „reținere a reținerii”³⁷ asigură ca „fiecare trecut să adăpostească în mod conștient în el însuși toate fazele anterioare”³⁸ și ca atare că „se extinde de-a lungul curgerii o intenționalitate orizontală care, de-a lungul curgerii coincide în mod continuu cu ea însăși”³⁹. În acest fel, unitatea curgerii devine ea însăși „constituită în curgerea conștiinței ca un obiect unidimensional, un obiect immanent quasi-temporal într-un timp immanent unitar și ca atare, la fel de șocantă pe cât poate să pară (dacă nu chiar absurd)”⁴⁰ de asemenea propria sa unitate: două intenționalități inseparabil unite, căutându-se una pe cealaltă ca două părți a unuia și aceluiasi lucru, sunt întretesute una pe cealaltă într-o unică curgere a conștiinței. Datorită uneia dintre intenționalități, timpul immanent devine constituit... În cealaltă intenționalitate, este aranjamentul quasi-temporal al fazelor curgerii care devine constituit.... Această temporalitate fenomenală preimmanentă devine constituită în mod intențional ca forma conștiinței timpului constitutiv și în ea însăși⁴¹.

Este cea de-a doua intenționalitate retențională care ne dă conștiința fluxului, înlocuind problema regresului infinit în timp ce rezolvăm simultan dificultatea cunoașterii curgerii. „Autoapariția curgerii nu necesită o a doua curgere: dimpotrivă, se constituie el însuși ca un fenomen de sine”⁴². Nu necesită un al doilea curs deoarece aceasta este o conștiință neobiectivă-experimentată în același fel în care experimentăm faptele, într-o obiectivizare perceptuală, fără a le tematiza. Spre deosebire de astfel de acte, totuși el însuși nu poate fi făcut un obiect al reflexiei. Deoarece nu există nici un

35. *Ibidem*, p. 88

36. *Ibidem*, p. 85

37. *Ibidem*, p. 31

38. *Ibidem*, p. 116

39. *Ibidem*, p. 85

40. *Ibidem*, p. 41

41. *Ibidem*, pp. 87-88

42. *Ibidem*, p. 42

obiect sau substanță care îndură, și nici un „timp” ca atare, abilitatea noastră de a vorbi de fluxul absolut depășește limitele vorbirii și a gândirii conceptuale. „Nu putem spune nimic mai mult decât atât: această curgere este ceva de care noi vorbim în conformitate cu ceea ce este constituit, dar nu este «ceva în timpul obiectiv». Este subiectivitatea absolută și are proprietățile absolute ale ceva care să fie denumite în mod metaforic ca și «curgere»”. Husserl este sincer când afirmă: „ca urmare ne lipsesc nume”⁴³.

Într-un anumit sens proiectul lui Husserl în conferințele asupra conștiinței timpului poate fi înțeleasă ca o investigație în constituirea memoriei; în modul în care actele intenționale ale conștiinței sunt constituite ca unități temporale capabile să aibă corelația în obiectul extins în mod temporal transcendent. După cum observă: „este evident că perceperea însăși a unui obiect temporal are temporalitate, că perceperea însăși a duratei presupune durata percepției, că perceperea însăși a oricărei forme temporale are formă temporală”⁴⁴. Și totuși Ricoeur scrie că „faptul că percepția duratei niciodată nu încetează a presupune durata percepției nu pare să-l deranjeze pe Husserl”⁴⁵, insinuând că Husserl era orb la semnificația propriei sale observații. Această remarcă mai degrabă secundară joacă un rol mic în argumentul lui Ricoeur pentru conflictul dintre Kant și tratarea timpului respectiv la Husserl, dar motivând că Husserl a fost în mod evident tulburat de acest „fapt” - că este în mod discutabil chiar această observație care l-a condus dincolo de punctul de vedere al lui Kant să exploreze temporalitatea actului constitutiv însuși - apoi comentariu ocazional al lui Ricoeur invită la o examinare mai atentă a interpretării lui.

Ricoeur se referă la secțiunile de început a conferințelor asupra conștiinței timpului unde, pe cont propriu, Husserl „afirmă cu claritate ambiția sa de a admite apariția timpului ca atare spre o descriere directă”. Dacă acea descriere poate fi făcută posibilă, după cum descrie abordarea lui Husserl „timpul-conștiință trebuie înțeles în sensul conștiinței «interne»”⁴⁶. Este în relație cu această ambiție pretinsă de a oferi o descriere directă a unui timp intern pur pe care Ricoeur încearcă să așeze căderea inevitabilă a

43. *Ibidem*, p. 79

44. *Ibidem*, p. 24

45. Paul Ricoeur, *Time and Narrative*, translated by Kathleen Blamey and David Pellauer (Chicago: University of Chicago Press, 1988), vol. III, p. 25

46. Idem, *Ibidem*, vol. III, p. 23

întregului proiect al lui Husserl. După cum înțelege acel proiect, conștiința timpului intern urmează să fie „produsă” (spre inspectare, în mod presupus) prin mijloacele „excluderii” a „timpului obiectiv”; o excludere dusă la bun sfârșit „spre a prezenta timpul și durata ...apărând ca atare”⁴⁷. Citând într-o notă de subsol, în mod aparent în susținerea acestei afirmații, Husserl remarcă că „ceea ce noi acceptăm... nu este existența unei lumi-timp, existența unei durate concrete și celelalte asemănătoare, dar timpul și durata apărând ca atare”⁴⁸. Ricoeur ia această afirmație înțelegând că Husserl caută „să facă timpul să apară per se”⁴⁹ și că gândirea sa ca atare stă în contradicție totală cu demonstrația lui Kant că „timpul nu apare. Este condiția apariției”⁵⁰. Timpul este, pentru Kant, înțeles numai pe baza relației dintre obiecte, și Ricoeur sugerează că Husserl crede că el poate să facă „ca timpul însuși să apară”⁵¹ în abstracție din toate înțelegerile obiectelor. Totuși, această interpretare nu se potrivește cu definiția lui Husserl a „timpului însuși” ca „durată și succesiune a obiectelor”, precum și cu declarația sa că „o analiză fenomenologică a timpului nu poate clarifica constituirea timpului fără a considera constituirea obiectelor temporale”⁵². Ba mai mult, nicăieri Husserl nu încearcă să analizeze „timpul ca atare” în abstracție de toată intuiția sau experiența obiectelor. Contrastul dintre analiza lui Husserl și cea a lui Kant este mai complexă decât admite Ricoeur. Ar trebui subliniat că ceea ce-i permite lui Ricoeur să prezinte proiectul lui Husserl este omiterea contextului observației pe care o plasează în nota de subsol; desconsiderând rolul său ca un element al expunerii lui Husserl în metoda abordării, temă, pe care el o inițiasă, mai degrabă decât o descriere explicită și amănunțită a temei însăși. Această metodă va primi mai târziu (această prelegere datează din 1905) o formulare mult mai detaliată sub eticheta de „reducere fenomenologică”, aici numite „excluderea” sau „suspensia” („Ausschaltung”). Aceasta este mișcare metodologică care, din punctul de vedere al lui Ricoeur constituie baza pentru ambiția pretinsă a lui Husserl de a „face timpul să apară ca atare”⁵³.

47. *Ibidem*, vol. III, p. 24

48. *Ibidem*, vol. III, p. 281, nota 3

49. *Ibidem*, vol. III, p. 45

50. *Ibidem*, vol. III, pp. 44-45

51. *Ibidem*, vol. III, p. 23

52. Edmund Husserl, *On the Phenomenology...*, op. cit., p. 24

53. Paul Ricoeur, *Time and Narr...*, vol. III, p. 23

Nu numai că această ambiție este dubioasă, dar sensul în care Ricoeur înțelege „excluderea”, cel puțin la acest nivel al argumentului său, este deopotrivă problematic. Atenția la contextul observației citate de Ricoeur în sprijinul interpretării sale revelează că accentul nu cade pe contrastul dintre „invizibilitate” (sau nonaparență) și „aparență”, după cum titlul capitolului lui Ricoeur sugerează, ci mai degrabă pe cea dintre „existență” și „aparență”. Deoarece ceea ce Husserl exclude nu reprezintă vreun timp distinct „obiectiv” din „domeniul apariției”⁵⁴, după cum argumentează Ricoeur - insinuând că Husserl intenționează să închidă ochii - să spunem - în fața unui „anume fel de” timp în favoarea examinării altuia - dar mai degrabă toate afirmațiile despre „lume” sau timpul „obiectiv”, în special tot angajamentul ontologic privind realitatea sau existența unui astfel de „timp”. Excluderea deci, este o excludere a tuturor afirmațiilor anterioare și a ideilor preconcepute, ca potrivite unei cercetări fenomenologice. Husserl afirmă aceasta cu claritate la sfârșitul conferinței sale, explicând că inerent în proiectul său este „excluderea completă a tuturor presupuzițiilor transcendente privitoare la ceea ce există”, care-în cazul acestei analize a timpului-conștiință - trebuie să includă „excluderea completă a oricărei presupuziții, stipulări și convingeri referitoare la timpul obiectiv...”. Problema care se pune este ce date va considera el: „doar ca starea actuală, lumea actuală, nu este un dat fenomenologic, nici timpul omenirii, timpul real, timpul naturii în sensul științei naturale”⁵⁵. Husserl pune în paranteză realitatea obiectivă sau existența unei „lumi” sau a timpului „obiectiv” în favoarea cercetării a ceea ce el poate să accepte ca fiind admis ca fără îndoială precum făcuse Kant înaintea lui: acum când vorbim de analiza timpului-conștiință, de caracterul temporal al obiectelor percepției, memoriei, și așteptare poate într-adevăr părea ca și când noi am asuma deja curgerea timpului obiectiv și apoi la sfârșit studierea doar a condițiilor subiective a posibilității intuirii timpului și a cunoașterii adecvate a timpului. Ceea ce noi acceptăm, totuși nu este existența unui timp al lumii, existenței duratei fizice, și celelalte asemănătoare, ci apariția timpului, a duratei, ca apariție. Acestea sunt date absolute că ar fi inutil să te îndoiești. Pentru a fi sigur cu adevărat ne asumăm un timp existent în această situație, dar timpul pe care îl asumăm este timpul imanent al curgerii conștiinței, nu timpul lumii

54. Idem, *Ibidem*, vol. III, p. 24

55. Edmund Husserl, op. cit., pp. 4-5

experimentate. Că, conștiința unui proces clar, a unei melodii pe care n-o aud, expune o succesiune, ceva pentru care am o certitudine, arată ca fiind lipsită de sens fiecare îndoială și negare⁵⁶.

Ricoeur cu siguranță greșește deci, să sugereze că analiza lui Husserl a timpului-conștiință îl pune să se răfuiască cu toată transcendența și exterioritatea fenomenologică. Relația imanentă/transcendentă nu este echivalentă cu opoziția interioară/exteroară; într-adevăr structura intenționalității cu care Husserl lucrează, preîntâmpină oricare dintre aceste polarități simple. Relația imanentei și transcendenței este în esența intenționalității, și ca atare a conștiinței însăși. Nu există două realități - una (fenomenul) înțeles sau intenționat de conștiință, și o alta care există „într-adevăr”. Fenomenul - care se prezintă conștiinței - este lumea reală sau actuală; pusă în paranteză doar pentru a fi recâștigată, după reducere, ca experiență trăită. Aceasta este valabil și pentru timp. Timpul - niciodată un „obiect” al experienței ca atare - poate fi înțeles, ca în atitudinea naturală, ca timpul transcendent al lumii fizice. Dar punând „în paranteză” aceasta pentru a examina timpul „imanent al obiectelor și experienței” Husserl nu-și comută atenția de la experiența unui timp extern spre cea a unui timp intern, ci mai degrabă schimbându-și atitudinea-asumând suspensia angajamentelor și presupuzițiilor ontologice care-i permit să descrie experiența timpului trăit și timpul experienței trăite. Într-adevăr, argumentul său pentru timpul obiectiv fiind constituit în felul acesta, dizolvă orice îndoială finală pe această temă, deoarece constituirea este o relație a inseparabilității și independenței. Presupunerile dualistice ale lui Ricoeur sunt cel puțin problematice, și el pare să fie eliberat acest vocabular al „excluderii” în ceva substanțial diferit de ceea ce e justificat de textul lui Husserl. Ba mai mult, sugerând că Husserl pretinde să fie „exclus” timpul obiectiv în felul acesta, Ricoeur continuă să argumenteze că puritatea fenomenologică a analizei lui Husserl este contaminată de ceea ce ea exclude. Această contaminare este efectuată de către limbă și atacul aici are în esență două căi.

Întâi, remarcând asupra omonimelor dintre timpul „obiectiv și imanent” sunt descrise de exemplu, în termeni de „succesiune”, „curgere”, „continuitate” ș.m.d. - Ricoeur promite că „vom întâlni în mod continuu omonime comparabile, de parcă analiza timpului imanent nu putea fi constituit fără a împrumuta repetat de la timpul obiectiv care a fost

56. Idem, *Ibidem*, p. 5

exclus”⁵⁷. Obiecția aici pare a fi aceea că Husserl își bate joc de propriile sale reguli metodologice folosind aceeași terminologie pentru a descrie atât timpul imanent cât și cel obiectiv. Și cu toate acestea în loc să facă recurs la unele domenii distincte excluse - introducând clandestin un limbaj interzis din punct de vedere metodologic despre „timpul obiectiv”- Husserl pur și simplu identifică „curgerea”, „succesiune”, ș.a.m.d. într-o experiență fenomenologică a temporalității imanente. Și totuși întrebarea resurselor lingvistice la dispoziția cercetătorului este unul spinos, la acest nivel simplu utilizarea unui astfel de vocabular nu invalidează analiza sa. De fapt Ricoeur pare să admită acest punct el însuși când observă că schimbarea spre imanentă efectuată de către reducere „constă din schimbarea unui semn” care „nu exclude folosirea de către noi a cuvintelor de același fel”⁵⁸.

Mai de grabă decât de a urmări antiteza Ricoeur a construit între Kant și cercetările respective în timp, o cale mai eficientă de a continua concentrându-se asupra elementului analizei lor care lipsește cu desăvârșire din cea a lui Ricoeur: modul în care, atât pentru Kant cât și pentru Husserl, cercetarea conștiinței timpului a ridicat problema timpului conștiinței. Ricoeur citindu-l pe Husserl ca având un recurs ilegal asupra „timpului obiectiv”, încearcă să își dea seama de ambiția sa de a face timpul să apară ca atare, trece cu vederea peste importanța pe care Husserl o acordă faptului că „fiecare act de înțelegere este el însuși o unitate de durată imanentă constituită”⁵⁹ și este acest aspect al operei lui Husserl care are cele mai mari implicații pentru argumentul lui Ricoeur în *Time and Narrative*, că „timpul devine uman până în punctul în care este articulat printr-un mod narativ, iar narativul atinge sensul complet când devine o condiție a experienței temporale”⁶⁰. Narațiunea, argumentează Ricoeur, conferă un răspuns „poetic” (mai de grabă decât speculativ) misterelor experienței temporale. Dar această activitate narativă, după cum o înțelege el, este constituită de către un „act al configurației” neokantian, temporalitatea căreia este lăsată obscură. Punctul lui Husserl asupra temporalității constituirii este ca atare significant pentru soluția „poetică” a lui Ricoeur la „aprioritatea timpului speculativ”; într-adevăr, posibil ca fenomenologia internă a timpului-

57. Paul Ricoeur, *Time and Narr.*, vol. III, p. 24

58. *Ibidem*, vol. III, p. 25

59. Edmund Husserl, op. cit. p. 123

60. Paul Ricoeur, *Time and Narrative*, vol. I, p. 52

conștiință a lui Husserl să confere o bază „speculativă” pentru poetica lui Ricoeur.

Investigația asupra narațiunii lui Ricoeur își are sursa în conceptele *muthos* și *mimesis* ale lui Aristotel, care, insistă el, au fost redade prea static în traducere; *muthos*-organizarea evenimentelor - trebuie înțeles ca activitatea dinamică a organizării și *mimesis*-imitarea sau reprezentarea acelor evenimente - ca procesul activ al imitării/reprezentării. Plecând de la aceste premise, își construiește teoria narativă în jurul unei idei a trei laturi *mimesis*, cu procesul mimetic definit în termeni fenomenologici ca *noesis* practic care are „acțiune” precum corelația sa noematică. „Efectul care are sens” sau inovația semantică a narațiunii se ridică, după părerea lui Ricoeur, din producerea unei „sinteze a eterogenului” prin care „scopurile, cauzele și șansele sunt produse în unitatea temporală a unei acțiuni întregi și complete”⁶¹. Aceasta este „folosirea” (*emplotment*) desemnată ca *mimesis* 2 și descrisă ca „operația configurată” care mediază între *mimesis* 1 (prefigurarea câmpului practic sau lumea acțiunii) și *mimesis* 3 (redenumirea aceluși câmp practic). Ricoeur crede că relația dintre timp și narațiune poate fi înțeleasă în mod poetic prin stabilirea rolului mediatic al folosirii (*emplotment*). Funcția sa mediatică, după cum o descrie el, „derivă din caracterul dinamic a operației configurate care ne-a determinat să preferăm termenul de *emplotment* = folosire în locul lui *plot*...”. Deci accentul cade pe configurație ca o activitate sau proces, iar natura și temporalitatea acelei activități este cea care opera lui Husserl ne-ar putea ajuta să o lămurim. În elaborarea „caracterului dinamic a operației configuratoare”, Ricoeur generalizează în mod efectiv de la nivelul textual către un domeniu mai larg și atotcuprinzător a experienței temporale în general: dinamismul constă în faptul că intriga (*plot*) exercită deja, în propriul său câmp textual, o funcție integratoare și, în acest sens, o funcție mediatoare care-i permite să producă, deasupra acestui câmp, o mediere a unei amplitudini mai largi între prefigurare și, dacă pot spune în acest fel, postfigurare a ordinii acțiunii și a trăsăturilor sale temporale⁶².

Ezitatea sa în ceea ce privește vocabularul este de înțeles deși și-o menține de-a lungul analizei sale - deoarece el introduce aici un element narativ în descrierea sa a activității configurației astfel încât putem vorbi de

61. *Ibidem*, p.9

62. *Ibidem*, vol .I, p.65

povestea activității folosirii (employment) la Ricoeur. Desigur acum la un nivel aceasta ne oferă un sprijin implicit pentru argumentul său, mai degrabă decât o bază pentru o obiecție, căruia noi trebuie să-i dăm un sens din experiența noastră în termeni narativi. Dar de asemenea această trăsătură a argumentului său este cea care scoate la iveală cea mai slabă legătură din teoria sa altminteri extrem de plauzibilă. Ceea ce-și propune Ricoeur este, în esență, un argument transcendent pentru actul configurației făcând posibilă experiența timpului ca/și narativă. Și astfel, acest act nu poate fi nici temporal nici înțeles în termeni narativi; el nu poate fi un obiect al experienței câtuși de puțin. Inadecvențele din încercarea lui Kant de a răspunde la constituirea atemporală a temporalității va fi de asemenea găsită și la Ricoeur, din moment ce Ricoeur este tributar în această noțiune de „act configurațional” lui Louis Mink, imboldul său fiind esențialmente kantian: actul configurațional constă în: de „a cuprinde deodată” acțiunile detaliate

sau ceea ce am numit incidentele povestirii. Din această multitudine de evenimente derivă unitatea unui întreg temporal. Nu pot să exagerez legătura dintre acest „a cuprinde deodată”, a actului configurațional propriu-zis și ceea ce Kant are de spus despre operațiunea judecății... deoarece la Kant sensul transcendent al judecății constă în plasarea unei intuiții multiple sub regula unui concept(...)⁶³. Și dacă „cuprinsul deodată” caracteristic actului configurațional este comparabil cu actul judecății kantiene, „nu trebuie să ezităm în a compara producerea actului configurațional cu munca imaginației productive”. Cea de-a doua parte, Ricoeur evidențiază, este puterea transcendentă care schematizează categoriile și poate să facă astfel deoarece „imaginația productivă are o funcție sintetică în mod fundamental. Ea leagă înțelegerea și intuiția de sintezele generatoare care sunt intelectuale și intuitive în același timp”. Ricoeur sugerează că aceeași operație susține narațiunea: „folosirea (emplotment), de asemenea generează o inteligibilitate amestecată între ceea ce fusese numit punctul de vedere, tema sau ideea poveștii și prezentarea intuitivă a circumstanțelor personajelor episoadelor etc. În acest fel, putem vorbi de un schematism al funcției narative”⁶⁴. „Prin această operație, întreaga problemă poate fi redusă la un singur „gând”, care nu este altul decât «punctul său» sau «tema»” în timp ce încă menținem temporalitatea conținutului său”. Deoarece Ricoeur subliniază că „am greși

63. *Ibidem*, vol. I, p.66

64. *Ibidem*, p. 68

total dacă am lua un astfel de punct de vedere ca atemporal. Timpul «fabulei și temeii», pentru a folosi expresia lui Northrop Frye, este timpul narativ cel care mediază între aspectul episodic și aspectul configurațional”⁶⁵. Dar acest timp narativ trebuie să fie produsul unui proces configurațional a cărui temporalitate rămâne neluat în seamă. Ceea ce lipsește din analiza lui Ricoeur, ca să spunem așa, este o examinare a temporalității actului configurațional. De ce compară Ricoeur acest act cu actul judecății kantiene, când el deja a descris narațiunea ca afectând o „sinteză a heterogenului”? Pentru a fi sigur, distincția din opera lui Kant dintre actul sintezei și cel al judecății nu este probabil atât de clar definit precum i-ar fi plăcut. Și cu toate acestea, judecata nu are niciuna dintre conotațiile temporale subversive pe care acum le-am putea asocia, în lumina operei Heidegger cu actul sintezei. În sublinierea „înrudirii” a actului configurațional cu actul judecății kantiene, Ricoeur pare să situeze acest act în afara timpului (și narațiunii). Teoria sa se va baza astfel pe o operație transcedentală atemporală.

Drd. *Spătaru Gina Doina Justina*

65. *Ibidem*, p. 67

SFÂNTA TAINĂ A SPOVEDANIEI - TEME ȘI REFERINȚE ACTUALE -

Într-una din cărțile sale*, cardinalul Cristoph von Schonborn, citând pe Peter Turrini, scrie : „păcatul trebuie din nou denumit, iertarea trebuie din nou implorată”.¹ Pentru înțelegerea ortodoxă, această frază poate să șocheze; dar, în parte, este rodul unei juste aprecieri asupra a ceea ce înseamnă raportul omului secularizat cu pocăința ca taină și ca stare.

Treptat, rolul părintelui duhovnicesc este luat de psihiatru, iar spovedania devine un simplu formalism pentru primirea Sfintei Împărtășanii. În ce măsură, prin această atitudine, ne încadrăm în viața sănătoasă a ortodoxiei, vom încerca să analizăm în rândurile de mai jos. Evident că subiectul în sine suportă discuții și este de folos mult tuș și hârtie pentru a lămuri, de aceea tema rămâne deschisă.

Trebuie să recunoaștem că realizările și neîmplinirile fac parte din viața fiecăruia dintre noi, dar, în același timp, să avem convingerea fermă că Iisus a ieșit în întâmpinarea nereușitelor și eșecurilor umane cu deosebită sollicitudine și înțelegere : „Nu cei sănătoși, ci cei bolnavi au nevoie de doctor...” (Mc. 2,17)

Prin lipsa de grijă și prin neputințele noastre, adeseori ne întinăm haina

* *Oamenii, biserica, țara - creștinismul ca provocare socială*; Editura Anastasia, trad. de Tatiana Petrache și Rodica Nețoiu, București 2000;

1. Christoph von Schonborn, *Oamenii...*, p. 28;

albă a sufletului, primită în dar la Botez; nu păstrăm neatinsă și nestrucată nici pecetea și întărirea primită prin taina Mirungerii. Mântuitorul, în marea Sa iubire de oameni ne oferă prilejul refacerii purității dintâi a sufletului : Sfânta Taină a Mărturisirii sau Pocăința.

Uneori, când este definită ca Taină a Bisericii se numește Pocăință; atunci când ia forma concretă este numită Mărturisire, aceasta față de actul central al acestei taine : mărturisirea păcatelor și dezlegarea păcatelor.

Pocăința, continuarea Botezului, prin botezul lacrimilor, își are ființa într-un fel de *μεταβολη* (*metavoli*) definită specific *μετανοία* (*metanoia*), adică prefacerea, schimbarea gândirii, înoirea spirituală a minții. Cel ce o primește trebuie să regrete în mod sincer păcatele.

Taina Mărturisirii, împreună cu celelalte Taine ale Bisericii e o lucrare sfântă a mântuirii și zidirii noastre în Hristos. „Cuvântul «mărturisire» în grecește - *ομολογια* (*omologhia*) – înseamnă a te afla «în același cuvânt»; se înțelege aici cu Dumnezeu – Cuvântul.”²

Alte denumiri ale acestei Taine sunt legate de efectele ei : „al doilea Botez” – pentru că prin ea se spală păcatele; „iertare, dezlegare”, pentru că se dezleagă păcătosul; „scândură sau punte de scăpare după naufragiu”, pentru că ne oferă posibilitatea de a trece din starea de păcat în cea de virtute.³

Ca definiție, în manualele de teologie ortodoxă găsim următoarele : „Pocăința este Taina în care Dumnezeu iartă, prin duhovnic, păcatele creștinilor, care se căiesc sincer și se mărturisesc înaintea preotului.”⁴

„Taina Mărturisirii sau a Pocăinței constă în iertarea păcatelor, celor ce le mărturisesc și se căiesc pentru ele, de către episcop sau preot, în mod văzut, și de către Hristos, în mod nevăzut.”⁵

Pocăința este virtute și Taină. Ca virtute o găsim la toate popoarele, dar ca Taină ea e specifică numai creștinismului : „ca virtute o găsim

2. Pr. Prof. Constantin Galeriu, *Taina Mărturisirii* în „Ortodoxia”, anul XXXI (1979), nr.3-4, p. 485;

3. Prof. N. Chișescu, Pr. Prof. I. Todoran, Pr. Prof. I. Petreună, *Teologia Dogmatică și Simbolică*, vol. II, București 1958, p. 893;

4. *Ibidem*, p. 892;

5. Preot Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, ediția a doua, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, p. 83;

pretutîndeni, deoarece omul din totdeauna și de pretutîndeni are conștiința păcătoșeniei.”⁶

Sfinții Părinți cunosc însă două forme ale pocăinței : pocăința ca Taină și pocăința ca lucrare permanentă în suflet; „puterea celei de-a doua vine din cea dintâi.”⁷

Taina aceasta a fost instituită de Hristos prin faptul că El însuși a săvârșit-o, dovadă stînd numeroasele vindecări și minuni; iartă pe femeia păcătoasă (Ioan 8,11); pe slăbănogul din Capernaum (Matei 9,3); pe Zaheu (Luca 19, 1-10); pe tâlharul de pe cruce (Luca 23, 40-42); iartă poporul (Marcu 2,10; Matei 1,21).

Puterea de a ierta păcatele le-o dă Apostolilor, comunicându-le Duhul Său cel Sfânt : „Și grăind aceasta, a suflat și le-a zis : Luați Duh Sfânt, cărora veți ierta păcatele, iertate vor fi; și cărora le veți ține, ținute vor fi” (Ioan 20, 22-23). E o putere pe care le-a făgăduit-o Iisus ucenicilor de mai înainte, pregătindu-i pentru acest dar : „Adevăr grăiesc vouă : oricâte veți lega pe pămînt, vor fi legate și în cer și oricâte veți dezlega pe pămînt, vor fi dezlegate și în cer” (Matei 18,18).

„Iertarea acordată de Apostoli și de urmașii acestora este acordată de Hristos Însuși, adică este o iertare acordată în cer.”⁸

Puterea specială și permanentă de a ierta păcatele o dă Hristos ucenicilor Săi și urmașilor lor, nu tuturor celor ce au ajuns în legătură cu El. „O dă printr-un act verificabil obiectiv, ca să se vadă că nu se fac stăpâni prin voința lor pe puterea lui Hristos”⁹ și mai departe „Biserica în calitate de trup al lui Hristos, plină de Hristos, e mediul vizibil în care și prin care Hristos alege unele persoane pe care le investeste cu puterea Sa, ca să exercite El însuși prin ele această putere.”¹⁰

Pocăința are un caracter paradoxal, cuprinzând în sine poziții contradictorii, care îi măresc bogăția și complexitatea : atât o neconținută nemulțumire față de treapta pe care ne aflăm, dar și o încredere în puterile

6. Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. I. Todoran, Pr. Prof. I. Petreună, op. cit., p. 893;

7. Preot Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitatea Ortodoxă. Ascetica și Mistica*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1992, p.105;

8. Preot Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia...*, p. 83;

9. *Ibidem* p. 84;

10. *Ibidem* p. 85;

firii omenești ajutată de harul dumnezeiesc. Ea exprimă, pe de o parte, neputința proprie, iar pe de altă parte, experiența bogatelor resurse duhovnicești care sunt în puterea omului.

Într-un mod specific, „în această Taină nu mai imităm sacramental un moment din viața lui Iisus pentru că El a avut o condiție superioară nouă și n-a săvârșit păcate.”¹¹

Într-o relație cu Botezul, pocăința luptă mai mult cu fața spre trecut, iar botezul cu fața spre viitor. Ea înlătură „gunoiul adunat cu timpul în suflet, ca să deschidă drumul propășirii omului nou născut la botez; dacă harul botezului reface tendințele spre bine ale firii noastre, harul pocăinței întărește tendința firii de a regreta ceea ce a făcut rău.”¹²

Așadar, Sfânta Taină a Pocăinței reface legătura credinciosului cu Dumnezeu, legătura mereu slăbită prin păcatele pe care le săvârșim. Ca act vizibil, ea se bazează pe necesitatea psihologică a celui credincios ca ființă cuvântătoare, ca ființă creată pentru un permanent dialog întăritor cu un „tu” față de care să-și împărtășească nu numai bucuriile, ci și neajunsurile și eșecurile ființei lui. De aceea, Mărturisirea poate fi definită drept „o Taină a comunicării intime și sincere între penitent și preot sau chiar o Taină a comuniunii între ei.”¹³

Prin păcat, potrivit ontologiei teologice, omul cade din dialogul cu Dumnezeu, se face nevrednic unui astfel de dialog, care este absolut necesar pentru ca omul credincios să devină personalitate duhovnicească. „Păcatul este în același timp despărțire și poftă nesățioasă, narcisism metafizic, el face ca totul să graviteze în jurul ego-ului.”¹⁴

Creștinismul singur a arătat aberația monstruoasă a păcatului, realitatea lui nocivă și distrugătoare. Până la creștinism, lumea antică, filozofia păgână, moraliștii antichității n-au putut bănui gravitatea și paradoxul păcatului. Pentru Platon, „lucrurile omenești nu merită să fie luate în serios... omul este o jucărie a lui Dumnezeu, fără răspunderi proprii și merite

11. Idem, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, în „Studii Teologice”, anul XVIII (1966) nr. 9-10, p. 552;

12. Idem, *Spiritualitatea...*, p. 105;

13. Preot Ștefan Buchiu, *Întrupare și Unitate*, Editura Libra, București 1997, p. 192;

14. Jean Delumeau, *Religiile lumii*, traducere Angela Pagu, Editura Humanitas, București 1996, p. 161;

personale.”¹⁵

Pentru morala lui Aristotel, ideea de păcat este foarte indecisă : „Virtutea și onestitatea îl ajută pe om să realizeze doar perfecțiunea propriei sale naturi, iar dezordinea morală nu e altceva decât eroare și stângăcie.”¹⁶

Stoicii par să lege datoria morală de divinitate, datoria morală a omului fiind să pună de acord voința umană cu cea divină; „Dumnezeu în gândirea stoică este sufletul lumii difuzat în univers.”¹⁷

Creștinismul a pus problema acută a păcatului, ca vină înaintea lui Dumnezeu. În creștinism, păcatul este marea noastră durere, adevărul și marele rău de care suferim. „Păcatul străbate istoria omenească și brăzdează o dâră însângerată care este fața infernală a istoriei, a tragicismului uman.”¹⁸ Păcatul este cădere din comuniune și alterare a persoanei umane. Iată de ce, Mărturisirea este „Taina unei comuniuni cum nu există alta, este Taina restabilirii comuniunii depline între un credincios și preotul, ca organ văzut al lui Hristos și ca reprezentant al Bisericii. De aceea, este Taina readucerii penitentului în comuniune cu Hristos și cu Biserica, pregătindu-l pentru comuniunea lui cu Trupul lui Hristos.”¹⁹

Taina Mărturisirii, prin acțiunea ei restauratoare, demonstrează că păcatul este antipersonal, adică dezbină persoana în interiorul ei și o alterează și în același timp este anticomunitar, căci „il situează pe păcătos în afara relației sau comuniunii cu Hristos și cu Biserica.”²⁰

Păcatul oferă omului doar o realitate care se cere multiplicată; este acea lume în care îți „cheltuiești averea” dată de Tatăl Ceresc. În același timp, se creează prin păcat o fugă de responsabilitate, o profundă depersonalizare. Nu e surprinzător din acest punct de vedere că în rugăciunile Tainei Spovedaniei se pomenește, de multe ori, numele penitentului. În Spovedanie, căutăm mai mult decât o absolvire externă, legalistă, căutăm vindecarea rănilor adânci ale sufletului. „Aducem în fața lui Dumnezeu nu numai păcatele, ci și realitatea păcatului din voi, adică acea corupție profundă a naturii noastre ce

15. Pr. Prof. Sebastian Chilea, *Eroare, păcat, iertare*, în „Studii Teologice”, anul XXVI (1974), nr. 5-6, p. 378;

16. *Ibidem*, p. 378;

17. *Ibidem*, p. 378;

18. *Ibidem*, p. 379;

19. Preot Ștefan Buchiu, op. cit, p. 192;

20. *Ibidem*, p. 192;

nu poate fi complet exprimată prin cuvinte, care par a scăpa conștiinței și voinței noastre.”²¹

Precum în cazul relației cu celălalt, nu ajung numai regretele noastre pentru faptele urâte săvârșite față de el și dorința de a restabili comuniunea cu el, ci e necesar și un semn vădit de întâmpinare din partea aceluia, așa e necesar și în cazul raportului cu Dumnezeu „nu numai căința dureroasă pentru păcate și recunoașterea lor deschisă, ci și semnul vădit, obiectiv, de iertare comunicat de Dumnezeu prin persoana care înalță cererile Bisericii către El.”²²

Păcatul pune între om și Dumnezeu și între om și om un stăvilar prin care partenerii de dialog nu prea se zăresc. Mai mult, asigură o oarecare „stabilitate”, „acea casă zidită pe nisip”. Iadul s-ar putea reprezenta, în această perspectivă, printr-o cușcă făcută din oglinzi; aici nu poți vedea decât propria-ți față multiplicată la infinit și în care nu mai vine nici o altă privire să se încrucișeze cu a ta. „A nu te vedea decât pe tine însuși, înseamnă să te sature până la greața ontologică”.²³

„Apoftegmele copte ale lui Macarie cel Mare dau acea zguduitoare descriere: captivii sunt legați doi câte doi, spate în spate și doar rugăciunea puternică a celor vii le aduce un moment de repaus: timp de o clipită ne zărim fața unii altora”.²⁴

În acest sens mărturisirea înseamnă o înfrângere a voinței individualiste și o ascultare de chemarea Mântuitorului la pocăință; înseamnă învingerea mândriei și a părerii de sine.

În iconomia Bisericii, Taina Mărturisirii cuprinde esențial aceste elemente constitutive: căința, mărturisirea păcatelor înaintea duhovnicului, dezlegarea dată de preotul duhovnic, cu canonul rânduit. Aceste trei componente trebuie văzute ca întrepătrundere, în unitate ca un întreg și numai împreună fac ființa Tainei și o fac eficientă.

Căința este părerea de rău sau regretul pentru păcatele săvârșite. „Este o durere a sufletului și ura față de păcat”²⁵. Căința este și rodul harului:

21. Kallistos Ware, *Împărăția lăuntrică*, trad. Eugenia Vlad, Editura Christiana, București 1996, p. 53;

22. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Din aspectul...*, p. 552;

23. Paul Evdokimov, *Vârstele vieții spirituale*, trad. de Pr. Prof. Ion Buga, Editura Christiana, București 1993, p. 68;

24. *Ibidem*, p. 69;

25. Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. I. Todoran, Pr. Prof. I. Petreună, op. cit., p. 897;

„Nimeni nu poate să vină la Mine, dacă nu-l va atrage Tatăl care M-a trimis pe Mine.” (Ioan 6,44). În lumina harului, a ordinii dumnezeiești mă recunosc păcătos; este aceea „venire în sine” a fiului risipitor. (Luca 15) capabil să-și spună „Tată”. Este aici o dialectică a binelui cel adevărat și a binelui celui fals. Th. Merton mărturisea că adevăratul bine este acea parte a eului pe care o descopăr întru Hristos; este persoana care am fost menită a fi dintru început, prin creație.

„Binele cel fals este acea latură a personalității mele pe care am creat-o sau care a fost creată prin împrejurările vieții, care nu este așa cum a vrut Dumnezeu să fie. În multe privințe, binele cel fals se manifestă mai mult decât cel adevărat. Aceasta se întâmplă, în parte, deoarece adevăratul bine se arată la timpul hotărât de Dumnezeu.”²⁶

Părerea de rău poate izvorî fie din urârea păcatului și a urmărilor lui în viața aceasta sau în cea viitoare, fie din credința și iubirea lui Dumnezeu.

Psihologia discordantă a păcătosului se complică tot atât de paradoxal ca și păcatul în sine. Păcatul nu durează, el își consumă flacăra și fascinația, ca un foc Bengal care se stinge imediat și toată vraja se spulberă. Păcătosul rămâne cu mâinile goale și cu un gust amar de cenușă. „De aici înainte îi apare limpede rătăcirea lui, tulburarea pe care și-a pricinuit-o și nepăsarea cu care a nesocotit datoria lui; nebunia cu care a uitat de dragostea lui Dumnezeu și osânda care-l aștepta.”²⁷

Căința descoperă răspunderea noastră adâncă și nu numai față de o ordine ființială și morală a existenței, ci și mai viu, direct, personal față de cineva, față de Dumnezeu Cel viu. „Propriu-zis, fundamental răspunderea e totdeauna personală, nu numai față de «ceva», cât mai ales față de «Cineva».”²⁸

După orbitoarea furtună a păcatului, conștiința îi arată dezastrul pe care l-a produs.

S-a rupt „funia de argint” care îl lega de izvorul vieții, s-a spart vasul de aur al idealurilor sale „s-a stricat ulciorul cu care îți astâmpăra setea conștiinței, s-a sfărâmat roata fântânii din care scotea apa vie. (cf Eclesiast 12,6)”²⁹

26. La Laura Swan, *Cuvioasele pustiei*, traducere de Maria Băncilă, Editura Sofia, București 2004, p. 30;

27. Pr. Prof. Sebastian Chilea, art. cit., p. 380;

28. Pr. Prof. Constantin Galeriu, art. cit., p. 490;

29. Pr. Prof. Sebastian Chilea, art. cit., p. 380;

Păcatul, căința îmi pun sufletul, conștiința, față în față cu Dumnezeu, cu Hristos, cu viața Lui, în care se descoperă gândirea, voia Părintelui cea pentru noi. Teofan Zăvorâtul arată că „atâta timp cât o cameră se află în întuneric nu-i vedem murdăria, dar dacă o luminăm vom vedea fiecare firisoș de praf.”³⁰ La fel este și pentru cămara sufletului nostru. Ordinea nu este întâi să te pocăiești și apoi să vezi lumina lui Hristos, căci numai când intră lumina Lui în viața noastră începem cu adevărat să ne înțelegem păcatul.

Sf. Ioan de Cronstadt spune că „pocăința înseamnă să știi că există o minciună în inima ta, dar nu poți sesiza prezența minciunii fără să ai deja un simț al adevărului”.³¹

E.I. Watkin reluând cuvintele de mai sus spune: „Păcatul este umbra aruncată de lumina lui Dumnezeu atunci când este primită de o voință atașată de orice se opune luminării sufletului. Așadar, cunoașterea lui Dumnezeu face să se nască în noi simțământul păcatului și nu invers.”³²

Iată care este începutul pocăinței: vederea frumuseții și nu a urâteniei conștientizarea slavei lui Dumnezeu, iar nu a propriei mizerii.

Acest început înseamnă „recunoașterea păcatelor, blamarea greșelilor și osândirea de sine; ea este *aftomatocritos loghismos*, un gând care se osândește pe sine.”³³

Dacă occidentalii sunt interesați mai mult de „act”, răsăritenii au în vedere „starea” omului. „Astfel pentru Sf. Teofan Zăvorâtul, sentimental care-mi spune «Sunt păcătos» e mai important decât declarația prin care spun «Am păcătit».”³⁴

Și pentru că starea inimii se manifestă prin sentimente monahii răsăriteni consideră întotdeauna ca prețioase și fenomenele afective: dureri, lacrimi ce însoțesc această schimbare în aprecierea trecutului. Sf. Efrem Sirul cuprins de entuziasm spune: „Sufletul e mort prin păcat. Lacrimile care cad pe un trup n-ar putea învia un cadavru; dar dacă ele cad pe un suflet, îl învie și îl fac din nou viu”³⁵

30. Kallistos Ware, op. cit., p. 50;

31. *Ibidem*, p. 50;

32. *Ibidem*, pp. 50-51;

33. Tomas Spidlik, *Spiritualitatea Răsăritului Creștin - Manual Sistematic*, traducere diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu 1997, p. 227;

34. *Ibidem*, pp. 227-228;

35. *Ibidem*, p. 226;

Sf. Ioan Hrisostom pare să se teamă mai cu seamă de disperarea păcătosului; „numai să nu deznădăduiești” sunt ultimele cuvinte ale mesajului său către Teodor care căzuse în păcat. În omiliile sale el obișnuiește să arate ușurința iertării: „Ai păcătuțit? Spune lui Dumnezeu: Am păcătuțit! Ce osteneală e aceasta?”³⁶

Așa cum arată Petru Damaschin „Pocăința rămâne o cale deosebit de eficace, călăuzitoare către Hristos care nu ridică mereu la adevărata viață: „Ai căzut? Ridică-te! Ai căzut iarăși? Ridică-te! Numai pe Doctorul tău să nu-l părăsești că atunci vei fi osândit de deznădejde mai rău decât un sinucigaș. Stăruie pe lângă El și El își va face milă de tine, fie prin întoarcerea ta, fie prin încercare, fie prin altă faptă a purtării Sale de grijă, fără să știi tu”.³⁷

În această etapă libertatea va răspunde chemării: „Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni...” (Matei 11,28).

Reducerea pocăinței doar la întoarcerea personală nu e suficientă. Păcatul e un act ce interesează toate dimensiunile omului, inclusiv relația sa esențială cu Biserica. „O căință subiectivă fără mărturisire e o sfâșietoare luptă lăuntrică fără capăt, fără lumină, fără rod; nu e nici eliberarea nici victorie. Îți dai seama de păcat, dar rămâi cu el înlăuntru, cu chinul lui”.³⁸

În cadrul acestei etape preotul pătrunde în sufletul penitentului, care i se deschide de bunăvoie: nu rămâne la un contact trecător și superficial.

Mărturisirea ca act psihologic înseamnă o depășire a stării de închidere în sine, puterea unei confruntări obiective, hotărârea unei angajări ferme contra păcatului.

„De la început până la sfârșit Taina aceasta se petrece între persoane într-o relație de intimitate”.³⁹ În faza mărturisirii penitentul își descoperă taina sa preotului ca nimănui altuia și preotul cunoaște exclusiv taina lui. Creștinul vine în fața preotului duhovnic încărcat de păcate cu conștiința ca prin mărturisirea completă și sinceră pleacă „fără ele acasă!”. A cunoaște păcatul e începutul luminării ; a-l mărturisi e deja „dimineața pocăinței”⁴⁰ Esențial

36. *Ibidem*, pp. 226-227;

37. Sf. Petru Damaschin, *Învățăături duhovnicești* I, în „Filocalia românească”, vol. 5, p. 218;

38. Pr. Prof. Constantin Galeriu, art. cit. p. 490;

39. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia...*, p. 88;

40. Pr. Prof. Constantin Galeriu, art. cit. p. 491;

este că „iertarea acordată de către preoți nu are caracterul unei simple declarații, ci e o iertare și o ștergere reală a păcatelor”⁴¹

În cursul spovedaniei penitentul depășește într-un anumit grad păcatul sau puterea lui tocmai datorită acestei comuniuni între două persoane responsabile ce se completează acum. „Cu cât e penitentul mai păcătos, cu atât preotul vibrează de o mai mare responsabilitate de a recâștiga sufletul lui de o mai mare compătimire pentru el și de o mai acută trăire a datoriei de a-l face să revină pe drumul mântuirii”⁴².

Mărturisirea făcută în fața preotului duhovnic și dorința de a nu mai greși sau repeta păcatele îl arată pe om interesat de eternitate. Ceri iertare față de oameni și o poți primi; e și aceasta un bine. Dar relația de oameni e în bună măsură condiționată de relația cu Dumnezeu. Omul nu poate să-și dea iertare singur căci nu și-a greșit sieși. În această formă nu poți cere iertare decât de la o Persoană conștientă care te ajută să trăiești în legătură cu Ea: Persoana lui Dumnezeu. „Numai Dumnezeu îți poate da iertare de greșelile săvârșite față de persoane și în ultimă analiză față de El care iubește toate persoanele create de El... numai printr-o mărturisire aleasă devii tot mai mult persoană conștientă de responsabilitatea proprie. Ea e un exercițiu în comunicarea sinceră și în înălțarea prin smerenie.”⁴³

În pocăința ca Taină aruncăm din noi efectiv gunoiul de care ne-am desolidarizat, de care ne-am detașat, dar care e încă în noi. „Ieșirea cu el în fața duhovnicului e necesară pentru ca să experiem mai acut socoteala ce trebuie să o dăm în fața lui Dumnezeu ca subiect suprem ce nu se identifică ca lăuntru nostru. Spovedania este necesară pentru acceptarea din partea noastră a celei mai accentuate simțiri de umilință și pentru a ne da seama că scăparea noastră de păcat atârnă de sprijinul, de ajutorul ce ni-l dă semenul ... prin spovedanie ne punem în situația smerită de ucenici ce primim o învățătură.”⁴⁴

Scurta adresare făcută de duhovnic către penitent pune spovedania la porțile cerului : „Iată, fiule, Hristos stă nevăzut, primind mărturisirea ta cea cu umilință. Deci nu te rușina, nici te teme, ca să ascunzi de mine vreun

41. Tomas Spidlik, op.cit. p. 229;

42. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia...*, p. 89;

43. Idem, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, I, Editura Cristal, București 1995, p. 205;

44. Idem, *Spiritualitatea...*, p. 114;

păcat, ci fără sfială spune toate câte ai făcut, ca să iei iertare de la Domnul nostru Iisus Hristos. Și eu sunt numai un martor; ... ia seama dar, de vreme ce ai venit la doctor, să nu te întorci nevindecat.”⁴⁵

Sunt de față trei : duhovnicul, credinciosul care se spovedește și Hristos - doctorul; cine are cel mai important rol? Mulți au tendința să pună accentul pe lucrarea preotului duhovnic, pe sfaturile și încurajările lui. Iar dacă acesta nu spune nimic elocvent sau neașteptat, gândesc că nu s-a întâmplat mare lucru.

Alții supraevaluează cel de-al doilea aspect : ceea ce fac ei înșiși. Își imaginează că trebuie să fie profund emoționați sau văd spovedania ca pe ceva trist și descurajant, ca pe un „duș rece” : un lucru necesar, dar neplăcut pe care trebuie să-l termini cât mai repede.

În realitate, rolul cel mai important îl are Dumnezeu. Chiar dacă ni se cere să ne pregătim cu grijă examenul de conștiință, credinciosul, în ultimă analiză, ajunge la Spovedanie cu mâinile goale, neputincios, recunoscând că nu se poate vindeca singur și cerând altcuiva să-l vindece. Și acest Altul este Dumnezeu. Preotul nu este decât „ușierul lui Dumnezeu” care-l introduce pe credincios în prezența dumnezeiască; el este „cel care-l introduce pe bolnav în sala de așteptare.”⁴⁶

„Spovedania este astfel și ea un act de transcendere, o trecere peste o piedică a legăturii netulburate cu Dumnezeu, o trecere care nu se poate face fără ajutorul lui Dumnezeu însuși.”⁴⁷

Trebuie făcută, de asemenea, o distincție clară între două feluri de mărturisiri: recunoașterea păcatelor în vederea obținerii dezlegării și „arătarea gândurilor”, în vederea primirii unei îndrumări duhovnicești.

Mărturisirea scoate astfel existența din subiectivitate în obiectivitate, în lumina obiectivității și aici reasează valorile.

P. Florensky observă că Mântuitorul, după ce cheamă pe cei doisprezece, îi trimite la propovăduire nu câte unul, ci câte doi (Marcu 6,7). Și tot în doi le dă putere asupra duhurilor necurate (Luca 10,1). Sfântul Ioan Botezătorul trimite, pentru cunoașterea mesianității lui Hristos, tot doi ucenici. Totul se încheie cu completarea : „unde sunt doi sau trei, adunați în

45. *Aghiasmatar*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 59;

46. Kallistos Ware, op. cit., p. 54;

47. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul...*, p. 205;

numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor” (Matei 18, 18-20).

Concluzia la care ajunge Florenski : „Este aici vorba de mărturisirea păcatelor, de cunoașterea tainelor inimii și al Împărăției, de puterea de a lega și dezlega... Hristos se află în mijlocul celor doi (preot și penitent) cum se află sufletul în fiecare mădular al trupului însuflețit de El. Astfel încât puterea de a lega și dezlega presupune, înainte de toate, simfonia a doi pe pământ, în toate și în fiecare, învingerea eului; umanitatea a două suflete, începutul împărăției lui Dumnezeu.”⁴⁸

Mărturisirea nu e monolog, ci dialog autentic între preot și credincios, dar în Hristos. Experiența duhovnicească arată în acest scop o succesiune de stări. „E bine să se știe că păcatul începe de la nesăvârșirea binelui, de la «talantul îngropat», neroditor.”⁴⁹ Sfânta Scriptură e clară : „Cel ce știe să facă ce e bine și nu face, păcat are” (Iacob 4,17), iar Sfinții Părinți conchid: „când nu ai de lucru, îți dă diavolul de lucru”.

Mărturisirea trebuie să cuprindă astfel răul, începând de la rădăcina lui, de la gând, de la intenție : „...Însuși Stăpâne, slăbește, lasă, iartă păcatele, fărădelegile, greșalele cele de voie și cele fără de voie, cele cu știință și cu neștiință, cele prin călcare de poruncă și prin neascultare...”⁵⁰

De asemenea, Mărturisirea trebuie să pună în lumină, în conștiința penitentului „absurditatea, nonsensul păcatului, față în față cu sensul ziditor al vieții în Hristos, să opereze o transformare, o luminare, o mutație.”⁵¹

Adeseori, omul contemporan se rușinează să-și divulge păcatele sau socotește nedemn pentru el să facă acest act de umilire în fața unui preot. „Dar, pe de-o parte, simte și el nevoia să-și descarce conștiința înaintea cuiva, iar, pe de altă parte, își dă seama că preotul îi inspiră încredere deosebită prin marea lui responsabilitate față de Hristos și prin smerenia cu care îl ascultă și care-l face să nu se socotească mai bun decât penitentul.”⁵²

Dacă se refuză Mărturisirea, acest lucru arată două aspecte : ori nu se conștientizează pe deplin starea de păcat, ori nu se vrea schimbare, mutație, nu se dorește un viitor luminos în ceea ce privește starea interioară. Se uită adesea că există o relație reciprocă între preotul duhovnic și cel ce se

48. Pr. Prof. Constantin Galeriu, art. cit., p. 492;

49. *Ibidem*, p. 493;

50. *Aghiasmatar*, p. 58;

51. Pr. Prof. Constantin Galeriu, art. cit., p. 494;

52. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia...*, pp. 89-90;

spovedește : părintele este ajutat de fiii săi duhovnicești, așa cum și aceștia sunt ajutați de el. La rândul său și duhovnicul trebuie să se spovedească, și, în timp ce o face, există obiceiul să-și scoată crucea sacerdotală pe care o poartă la piept.

Această atitudine a omului față de Mărturisire este poate marcată de societatea tot mai rece și imprimată de singurătatea în care trăiește. Rămâne paradigmatică relatarea pe care o face Kallistos Ware în această privință : „Într-o zi, cineva s-a dus la psihiatru. Acesta i-a zis : Mă concentrez mai bine dacă nu vă privesc în față. Întindeți-vă pe canapea, iar eu voi sta în spatele acestei draperii. După un timp, simțind o prea mare liniște în spatele draperiei, pacientul devine suspicios. S-a ridicat și mergând în vârful picioarelor, a dat încetisor draperia deoparte. Bănuiala sa era întemeiată. Acolo, era într-adevăr un scaun, dar pe care se afla un casetofon care-i înregistra spusele. Psihiatrul dispăruse prin ușa aflată în spatele scaunului. Pacientul nu s-a tulburat prea tare deoarece își avea povestea vieții înregistrată pe o casetă, căci o spusese de mai multe ori diferiților psihiatri pe care îi consultase. Și-a scos propriul casetofon din servietă, a instalat caseta, l-a pus pe canapea, i-a dat drumul și a plecat să bea o cafea într-o cafenea aflată pe cealaltă parte a străzii. Aici l-a găsit pe medic cu un pahar în față. S-a apropiat și s-a așezat la aceeași masă. Păi, a protestat psihiatrul, aici ar trebui să fiți? Nu pe canapeaua din cabinet, povestindu-vă viața? Nu vă faceți griji, i-a spus pacientul, casetofonul meu vorbește casetofonului dumneavoastră.”⁵³

Spovedania înseamnă tocmai afirmarea valorii supreme a părtășiei directe, a întâlnirii reale de la persoană la persoană, față către față. Personalismul bisericii dă întâietate persoanei umane înainte de orice altă afirmație posibilă în legătură cu omul, „pentru cuvântul că omul, în mijlocul universului, este universul în mijlocul omului (Luca 7,21).”⁵⁴

Încet, locul determinant al duhovnicului în viața omului actual („recent” – după expresia lui Horia Roman Patapievici), situat în postmodernitate, începe să fie luat de psihiatru sau psiholog. Este și aceasta o relație, uneori vindecătoare și chiar frumoasă; dar nu este o relație angajatoare. De ce? Pentru că nu există absolutul la care omul vrea, nu vrea se raportează.

Dintr-o altă perspectivă, este și o relație comodă pentru pacient, o

53. Kallistos Ware, op. cit., p. 42;

54. *Ibidem*, p. 43

cercetare „științifică” pentru psihiatru, dar nu o relație personalizantă. Psihiatrul sau psihologul te vindecă pentru prezent și viitorul vieții pământești, dar duhovnicul prin care lucrează Hristos, te vindecă pentru viața de acum, dar cu perspectiva veșniciei.

Psihiatrii caută pentru bolnavii lor sănătatea și normalul, fără a le putea defini exact. Se știe acum că „nebulia este pierderea funcției realului”. Sfântul Apostol Pavel, rugându-se pentru duhul discernământului (Filip 1, 10), funcție axiologică de apreciere, are în vedere chiar principiul funcției realului și, prin aceasta, profilaxia spirituală. „Psihiatrii cei mai pătrunzători sesizează în spatele maladiilor psihice dezordinea spirituală, absența scării valorilor, incapacitatea de a discerne și de a face o alegere decisivă.”⁵⁵

Psihanaliza se străduiește să depisteze și să alunge din sufletul bolnav „imaginile urâte” și să le implanteze pe „cele frumoase”. Pentru tradiția bisericii „la belle image” înseamnă restaurarea formei inițiale - „imago Dei”.

Imaginația și imaginile se află undeva între timp și eternitate; datorită lor, și memoriei care le salvează, cunoaștem. Dar, după spiritualitatea pustiei, demonii profită și se alimentează și ei din imaginația noastră. „Jung observă cât de mult se aseamănă complexe cu demonii.”⁵⁶

Singură, psihiatria nu este decât o tehnică și o metodă. „Pentru a putea fonda o etică, se impune în mod limpede exigența unei metafizici.”⁵⁷

Psihiatrul tinde să considere starea normală ca o stare „patologică redusă”, duhovnicul vede în stările patologice, stări normale deviate. Hipocrate spunea că „viciul este rodul nebuniei”, că în păcat se află o alunecare de la conduita normală. „Orice conduită, eronată moral, este o conduită invertită psihologic, este o falsă conduită rațională, o voință de autonomie captivată de un principiu de heteronomie, un fel de a utiliza facultatea care ne eliberează din servitutea externă, ca să ne așeze, din nou, în această servitute...”⁵⁸

În raport cu câința și mărturisirea, analiza de către preot e foarte importantă. Cercetarea lui trebuie să meargă la nuanțe. În recomandarea acestor fapte și atitudini, rolul preotului iese pe primul plan. „Dacă în

55. Paul Evdokimov, *Femeia și mântuirea lumii*, traducere Gabriela Moldoveanu, Editura Christiana, București 1995, p. 86;

56. *Ibidem*, p. 89;

57. *Ibidem*, p. 88;

58. Pr. Prof. Sebastian Chilea, art. cit., p. 379;

ascultarea mărturisirii, el a exercitat rolul unui prieten înțelegător, amestecat cu acela al unui judecător și medic acum el exercită, mai ales, rolul unui judecător, dublat de al unui medic care apreciază mijloacele potrivite să vindece slăbiciunile aflate.”⁵⁹

Realist vorbind, noi nu suntem fără de păcat, nu-l putem evita total. Hristos este singur fără de păcat și Cel ce l-a învins pentru noi. „Și totuși, în orice cădere ar fi, mai adânc decât păcatul, rămâne dumnezeiescul indestructibil din noi, chipul divin care nu aderă radical, ci acuză răul și care se face auzit prin glasul conștiinței și al căinței.”⁶⁰ La acest glas, la nivelul de profunzime al căinței trebuie să ia seama preotul. Învățătura, sfatul și epitimia – canonul, se dau în raport proporțional cu gravitatea păcatului, cu gradul de căință de conștiinței a vinei, de sensibilitate la adevăr și frumusețe a vieții în Hristos. Preotul răspunde în fața lui Dumnezeu de felul în care administrează Taina și-și păstrează puterea de impune o epitimie sau, dacă este cazul, oprirea de la primirea Sfintei Împărtășanii.

Epitimia sau canonul au ca scop vindecarea penitentului. Mântuirea este un dar liber al harului. Nu putem niciodată să ne ștergem greșelile prin efort propriu. Împlinindu-ne epitimia, nu dobândim nici un merit, căci, în relația cu Dumnezeu, omul nu-și poate revendica niciodată vreun merit personal. „Aici, ca întotdeauna, trebuie să gândim mai mult în termeni terapeutici, decât în termeni juridici.”⁶¹

O epitimie nu este o pedeapsă, nici o formă de ispășire, ci o cale de vindecare, un medicament. „Dacă adevărata Spovedanie este ca o operație, epitimia este întăritorul care redă sănătatea penitentului în timpul convalescenței sale.”⁶²

Dar, deși prin Taina aceasta se iartă toate păcatele, primirea la Sfânta Împărtășanie este amânată în cazul păcatelor grele, acolo unde nu se vede o căință pe măsura greutateii lor și înainte ca penitentul să fi arătat prin fapte această căință.

În Biserica primelor veacuri, penitențele erau, de multe ori, foarte severe. Pentru păcatul desfrânării, Sfântul Vasile cel Mare (sec. al IV-lea) prescrie șapte ani de îndepărtare de la Sfânta Împărtășanie, iar Sfântul

59. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia...*, p. 91;

60. Pr. Prof. Constantin Galeriu, art. cit., p. 495;

61. Kallistos Ware, op. cit., p. 56;

62. *Ibidem*, p. 57;

Grigorie de Nyssa nouă ani. În îndrumările canonice ulterioare, această epitimie s-a redus la doi ani cu post sever.

Cu toate acestea, chiar și la acea vreme, episcopul sau preotul duhovnic aveau posibilitatea să modifice aceste canoane, în funcție de situația particulară a fiecăruia, după principiile „economiei” sau supleței pastorale. Astăzi, numai în mod excepțional, se mai aplică aceste canoane în toată rigoarea lor. În vremurile actuale, când foarte mulți se împărtășesc destul de rar, „oprirea de la Sfânta Împărtășanie pentru un an, doi sau trei nu mai e simțită ca un canon eficient. Mai eficientă e recomandarea înfrânării de la păcatele mărturisite și anumite reparații corespunzătoare.”⁶³

Rămâne călăuzitor în acest sens canonul 102 al Sinodului Trulan : „Cei ce au primit de la Dumnezeu puterea de a dezlega și de a lega trebuie să țină seama de gravitatea păcatului și de aplecarea spre întoarcere a celui ce a păcătuit și astfel să dea bolii tratamentul potrivit, ca nu cumva, aplicând tratamentul în chip disproporționat pentru fiecare dintre cele două, să greșească în privința mântuirii celui bolnav. Căci boala păcatului nu e simplă, ci de multe feluri și deosebită și odrăsește multe vlăstare ale pierzaniei...”⁶⁴

Totuși, conform învățaturii ortodoxe, epitimiile nu sunt nici parte esențială, nici parte întregitoare a Tainei Pocăinței; îndreptarea se obține și fără ele. Penitentul primește și fără canon toate roadele binefăcătoare ale Tainei.

Faza ultimă a Tainei este dezlegarea de păcate rostită de duhovnic: „Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos, cu harul și cu îndurările iubirii Sale de oameni să te ierte pe tine, fiule, (N) și să-ți lase ție toate păcatele. Și eu nevrednicul preot cu puterea ce-mi este dată, te iert și te dezleg de toate păcatele, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin.”

Când preotul rostește cuvintele încredințate de Domnul Hristos, are conștiința că transmite harul primit prin Duhul Sfânt, acel har și putere a Domnului transmis prin succesiunea apostolică care lucrează în biserică. „Acest har al dezlegării se unește cu căința, cu dezlegarea pe care credinciosul însuși o resimte în mărturisirea lui, la care se face și el părtaș pentru a deveni apoi părtaș la «Cina Domnului»”.⁶⁵

63. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia...*, p. 95;

64. Arhidiacon Prof. Dr. Ioan Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, 1991, pp.152-153;

65. Pr. Prof. Constantin Galeriu, art. cit., p. 497; .

Duhovnicul nu poate decât dezlega pe penitent sau constata că încă nu poate fi dezlegat până nu se dezleagă și el însuși interior de legăturile păcatului, până nu s-a deschis el însuși puținței de comunicare între el și biserică, între el și Hristos.

Acum credinciosul e acasă, revenit din izolare în comunitate, reintegrat în familie, vindecarea luând forma unei împăcări : „...împacă-l și-l unește pe dânsul cu Sfânta Ta Biserică în Iisus Hristos...”

În aceste clipe, înțelegem că Mântuitorul, Căruia I-am spus păcatele noastre, este „Doctorul care știe să fie bolnav cu bolnavii, știe să plângă cu cei ce plâng, care are milă de noi, ne dă sfat și ne întărește...” , cum fericit se exprima Origen.

Venirea iertării prin rugăciunea preotului arată „smerenia preotului, dar și necesitatea lui, ca rugător, pentru producerea iertării. Dezlegarea preotului, care se adaugă, este un fel de constatare a iertării date de Hristos.”⁶⁶

Dezlegarea prin Sfânta Taină înseamnă eliberare, vindecare duhovnicească. Mai profund, se reunește acum voia liberă cu harul. „E o dialectică intimă între har și căință, între lacrimi și lumină, cum inspirat observă Isaia : «Roua Ta este rouă de lumină»”.⁶⁷

Dar, pe treptele cele mai înalte ale Pocăinței, locul cuvintelor, care păstrează totuși ceva exterior, este luat de lacrimi, ca expresie a participării depline, integrale a ființei noastre la viața duhovnicească. „Când orice cuvânt tace, despre pocăința și dragostea noastră de Dumnezeu vorbesc lacrimile.”⁶⁸ Sfântul Ioan Scărarul ne avertizează că : „nu vom fi învinuiți, o prieteni, la ieșirea sufletului, că nu am săvârșit minuni, nici că nu am teologhisit, nici că nu am fost văzători, dar vom da negreșit socoteală lui Dumnezeu, că n-am plâns.”⁶⁹

Plină, în același timp de durere și de bucurie, Pocăința exprimă tensiunea creatoare care a impregnat totdeauna viața creștină aici, pe pământ, pe care Sfântul Apostol Pavel a descris-o atât de viu : „Purtând totdeauna în trup moartea lui Hristos pentru ca și viața Lui să se arate în trupul nostru... ca niște întristați, dar pururea bucurându-ne.” (II Cor. 4,10; 6,9-10). „Viața

66. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia...*, p. 95;

67. Pr. Prof. Constantin Galeriu, art. cit., p. 496;

68. La Pr. Gheorghe Sima, *Urcușul duhovnicesc. Sintagme*, în „Ortodoxia” anul LIV (2003), nr.1-2, p.51;

69. *Ibidem*, p.61;

de permanentă pocăință, calitatea noastră de ucenici ai lui Hristos este o împărtășire atât din Ghetsimani, cât și din Schimbarea la Față, atât de Cruce, cât și din Înviere.”⁷⁰

„Și ne iartă nouă greșelile noastre”, urmează imediat după ce cerem „pâinea noastră cea de toate zilele”. Dar ca să merităm zilnic pâinea, e necesar ca zilnic să ne spălăm de greșeli și de păcate.

*

„Drumul pe marea vieții acesteia, dacă vrem să fie o continuă apropiere de țărnul Raiului, de țărnul dragostei, care e Hristos Însuși, și nu rătăcire fără ancorare, dacă vrem să fie un drum spre desăvârșire și spre viață, trebuie să-l facem neîntrerupt în corabia căinței pentru nedeplina dragoste ce am arătat-o prin păcatele noastre, pentru că voința unei iubiri mai mari ne mână tot mai departe. Ea ne ține deasupra valurilor uriașe ale răului sau egoismului ce se ridică din noi și ne duce tot mai înainte. Numai așezați în barca pocăinței vâslim în fiecare clipă peste valurile păcătoase ale egoismului. Numai prin ea suntem mai aproape de dragostea deplină, adică de Hristos, Izvorul dragostei ce nutrește spiritul nostru.”⁷¹

Pr. Eugen-Cătălin Păunescu

70. Kallistos Ware, op. cit., p. 60;

71. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitatea...*, p. 110.

PAGINI DE SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

ÎMPĂRTĂȘIRE din CUVÂNTUL-HRISTOS cel ÎNVIAT

Hristos a înviat!

Cuvintele Mântuitorului nostru Iisus Hristos : „*Luați mâncați, acesta este Trupul Meu...*” și „*Beți dintru Acesta toți, acesta este Sângele Meu...*”, le auzim la fiecare Sfântă Liturghie, și anume la momentul culminant al acesteia, când pâinea și vinul de pe masa Sfântului Altar devin, prin rugăciunea preotului și a credincioșilor participanți la Sfânta Liturghie, Trupul și Sângele Mântuitorului Hristos, Cel ce a murit și a înviat pentru mântuirea lumii. Prin aceste cuvinte, Domnul invită pe toți, ca oarecând pe Sfinții Apostoli, la Cina Sa, pentru ca să ne hrănim cu o mâncare și cu o băutură deosebite, care prin Har și prin străduința noastră ne dau garanția vieții veșnice, după făgăduința Sa: „*Cel ce mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu are viață veșnică și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi*” (Ioan 6,54).

Mântuitorul a instituit această mare Taină a Trupului și Sângelui Său, care în grecește se numește *Euharistie*, în joia Sfințelor Sale Patimi, când a luat ultima dată cina împreună cu ucenicii Săi. Știind că a sosit vremea să plece din această lume și să Se întoarcă la Tatăl, Domnul a instituit acum, la „Cina cea de Taină”, Taina Euharistiei, în care El se dă pe Sine ca mâncare și băutură, sub forma pâinii și a vinului, rămânând astfel cu cei credincioși până la sfârșitul veacului.

Euharistia sau Dumnezeiasca Liturghie, cum o numim noi până astăzi, a devenit din primele zile ale creștinismului centrul cultului creștin. Ea este jertfa prin excelență a creștinilor, o „jertfă duhovnicească și fără de sânge” care a înlocuit jertfele sângeroase ale Vechiului Testament.

Cartea „Faptele Apostolilor” ne spune că primii creștini „stăruiau în învățătura Mântuitorului și în împărtășire, în frângerea pâinii și în rugăciuni” (Fapte 2,42), și că „inima și sufletul mulțimii celor ce au crezut era una” (Fapte 4,32). Deși înălțat la ceruri, Hristos continuă să fie cu cei credincioși în toată vremea și în tot locul sub formă duhovnicească dar și sub forma pâinii și a vinului euharistic, cu care aceștia se împărtășeau și se împărtășesc la Sfânta Liturghie, când creștinii se adună pentru a-și aminti de moartea și învierea Domnului Hristos Mântuitorul.

Sfânta Liturghie a rămas aceeași în conținutul și semnificația ei de atunci și până astăzi. Ea este esențial cină sau agapă, adică masă a dragostei în cursul căreia preotul și credincioșii aduc ofrande de pâine și vin, elemente fundamentale ale vieții, care devin prin rugăciune Trupul și Sângele lui Hristos, cel răstignit și înviat.

În cadrul Sfintei Liturghii facem pomenire de toate faptele mântuitoare ale Domnului Hristos, începând cu nașterea Sa în Betleem și propovăduirea Evangheliei, până la moartea, Învierea și Înălțarea Sa la cer. Liturghia este deci marele memorial al vieții și activității mesianice a Domnului, la care, participând cu credință, devenim contemporani lui Hristos și ne împărtășim de roadele jertfei Sale mântuitoare.

Punctul culminant al Sfintei Liturghii îl constituie împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului, care ne unește cu El, în care face din noi cei mulți un singur trup, Trupul lui Hristos, Cel înviat, care este Biserica Sa. Așa încât dacă ne hrănim mereu cu Trupul și Sângele lui Hristos, devenim asemenea Lui, ne asemănăm Lui, ne asemănăm tot mai mult cu El. Dragostea noastră pentru Dumnezeu va crește în noi, încât ne vom simți una cu El „vom avea puterea lui Dumnezeu în noi” (I Cor. 2,5; Filip. 2,4) și vom putea spune ca Sfântul Apostol Pavel : „Nu eu sunt cel ce mai trăiesc, ci Hristos este cel ce trăiește în mine” (Galat. 2, 20). Iată minunea pe care o realizează participarea cu evlavie la Sfânta Înviere, la Sfânta Liturghie, și împărtășirea deasă cu Sfintele Taine.

Am amintit faptul că primii creștini stăruiau în învățătura Apostolilor și în părtășie, în frângerea pâinii și în rugăciune. Credința creștină se manifestă

mai ales, prin participarea regulată la Sfânta Liturghie, când se ascultă cuvântul lui Dumnezeu. Comuniunea cu Hristos cel Înviat se realizează prin această rugăciune în comun și împărtășirea cu Trupul și Sângele Mântuitorului pentru că în acest cadru toți au un suflet și o inimă.

Ne întrebăm: Oare astăzi, de ce oamenii nu mai au aceeași trăire într-un suflet și o inimă așa cum aveau creștinii de odinioară? Răspunsul este simplu: Pentru că credința multora s-a împușinat, dragostea s-a răcit, iar râvna pentru cele sfinte a dispărut. „Dumnezeul” omului modern este banul și plăcerile egoiste care îl transformă în sclav al păcatului. Însă păcatul se răzbună și atrage asupra noastră multe suferințe, încercări și necazuri. Datorită răcelii oamenilor față de Evanghelie și față de Biserică, ce putere transformatoare mai poate avea Sfânta Liturghie, dacă o golim de sensul ei, care este iubirea și ascultarea de Cuvântul lui Dumnezeu ? Oamenilor, iată, Hristos ne invită pe toți la Cina Sa, ne invită prin urmare la Înviere și câți sunt cei care se apropie? Așa cum este lumea de astăzi, secularizată, care caută doar consumul de plăceri păcătoase și trufașe, cum mai poate fi una cu Hristos?

Gândul cu care vă scriu aceste rânduri este de a vă îndemna la înnoirea vieții liturgice și euharistice, ca în felul acesta să putem să ni-L apropiem mai mult pe Hristos cel Înviat.

Nimic nu întunecă în noi lumina Învierii Domnului ca ura față de semenii noștri, chiar dacă încercăm să o justificăm cu faptele lor rele. Adeseori ni se pare că suntem îndreptățiți să urâm sau să purtăm în suflet mânie pe unul sau pe altul pentru că aceștia ne-au făcut rău, ne-au criticat sau ne-au judecat pe nedrept. Cu atât mai mult suntem ispitiți să urâm pe cei ce s-au făcut, în trecut, instrumente ale dictaturii comuniste, ori s-au compromis, într-un fel sau altul, prin această dictatură. Pentru că cel ce poartă în sufletul său ură, „*acela nu-L cunoaște pe Dumnezeu, căci Dumnezeu este iubire*” (I Ioan 4,8). Pe cruce fiind înălțat, Mântuitorul nostru Iisus Hristos S-a rugat pentru cei ce-L răstigneau, zicând: „*Părinte, iartă-le lor că nu știu ce fac!*” (Luca 23,34).

Dintre toți cei ce propovăduiesc iubire în lume, nici unii nu merg atât de departe ca Mântuitorul Hristos cel Înviat, încât să poruncească prin creștinismul întemeiat pe jertfa Sa: „*Iubiți pe vrăjmații voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc pe voi, și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc, ca să fiți fiii Tatălui vostru Celui din*

ceruri” (Matei 5,46). Iubirea vrăjmașilor devine semnul distinctiv al creștinismului: „Căci dacă iubiți pe cei ce vă iubesc, zice Mântuitorul, ce răsplată veți avea? Au doară nu fac și păgânii același lucru?” (Matei 5, 46). Numai iubirea și iertarea necondiționată ne dau libertatea interioară și pacea inimii.

Fie ca marele praznic al Învierii Domnului să însemneze pentru fiecare din noi o ridicare din neputințele noastre sufletești și trupești și o revărsare de lumină și de speranță pentru un viitor mai bun pentru fiecare în parte, dar și pentru lumea tulbure în care trăim acum.

Fie ca Învierea Domnului să reverse în inimile noastre puterea de a ne iubi unii pe alții, așa precum Hristos Însuși ne iubește!

Pentru aceasta să ne întipărim adânc în suflet stihira Paștilor: „Ziua Învierii! Să ne luminăm cu prăznuirea și unii pe alții să ne îmbrățișăm. Să zicem fraților și celor ce ne urăsc pe noi. Să iertăm toate pentru Înviere și așa să strigăm: Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le!”

Binecuvântarea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Duhului Sfânt să fie cu voi cu toți! Amin.

Protosinghel **Serafim Adam**
Mănăstirea Crasna - Prahova

FUNDAMENTE EXISTENȚIALE

N-ai făcut nimic ca s-o primești,
dar faci orice ca să n-o pierzi:

VIAȚA.

Dacă nu-l faci ca să lucreze pentru tine,
Va lucra împotriva ta:

TIMPUL.

Dacă o ai, ai totul,
Dacă n-o ai, atunci degeaba mai trăiești:

DRAGOSTEA.

Pe lângă *viață* și *conștientizarea ei*, cel mai mare dar ce ni s-a făcut este **LIBERTATEA.**

Dacă nu știm s-o folosim în viața aceasta, o vom pierde pe veșnicie, în viața cealaltă. Libertatea sau lipsa de libertate de „dincolo” este așadar rezultatul opțiunii libertății noastre de aici.

Mă gândesc uneori la acest aspect și mă îngrozesc de dimensiunile libertății mele, cu care îmi determin destinul atât în viață cât și după viață!...

Venirea noastră pe lume este un eveniment cosmic: Universul se îmbogățește cu încă o ființă umană al cărei spirit va dăinui în veșnicie.

Conștientizarea propriei existențe începe să se contureze cam pe la sfârșitul copilăriei. Ajungând maturi, ar trebui să ne obișnuim de a trăi conștientizând în fiecare clipă că existența noastră este eternă și să veghem asupra traiectoriei acesteia, fiind responsabili de ea datorită libertății noastre.

Dar înscrierea acestei traiectorii pe una fericită (mântuirea), este un eveniment tot de o asemenea anvergură. Aceasta o dovedește faptul că existențe fericite și eterne, locuitori *de facto* ai acelor locașuri veșnice, sau cei care au ajuns deja acolo, mai înainte noastră, vin cu bucurie să ne întâmpine, când noi înșine vom părăsi această lume și vom păși pragul veșniciei.

„În cer va fi mai multă bucurie pentru un păcătos care se pocăiește”
(Luca 15,7).

Nu există libertate absolută!

Nu există libertate totală decât în Dumnezeu.

Numai Dumnezeu are libertate absolută, căci El nu depinde de nimic.

Cât timp trăim în **trup**, existența noastră este supusă legilor acestei **lumi fizice**, ale cărei coordonate sunt spațiul, timpul, materia și energia.

Astfel, suntem dependenți de mediul înconjurător, care ne asigură existența, și de mediul social al coordonatelor istorice, în mijlocul căruia ni s-a hărăzit să viețuim.

Orice dependență, înseamnă o restrângere a libertății¹.

Câți oare sunt cei care au putut depăși aceste legi fizice cărora le sunt supuși, sau, cel puțin, nu au simțit prea greu jugul lor? Însuși Iisus Hristos după 40 de zile de post în Carantania *a flămânzit!* Iar obosit de călătorie și de căldură, *însetat*, S-a oprit la Fântâna lui Iacob din Samaria. Sau atâți alți mari viețuitori de prin pustii, care și ei erau totuși dependenți de cerințele trupului.

Cu toate acestea, istoria consemnează și existența unora, cu firi mai deosebite, care n-au acceptat să se supună chiar întru totul acestor legi.

1. Și totuși, este interesant că cei care erau în închisori pe vremea comunismului, susțineau – paradoxal – că niciodată nu s-au simțit mai liberi spiritualmente ca în detenție, chiar dacă n-aveau libertatea fizică și socială.

Majoritatea au fost pedepsiți, chiar de legile încălcate, dar alții, desigur, infim de puțini, au biruit.

Avem exemplul cutremurătoarei pocăințe a Mariei Egipteanca². Ea învingea inexorabila lege a *gravitației*, ridicându-se de la pământ în timp ce se ruga și a traversat râul Iordan mergând pe deasupra apelor; a biruit chiar și *timpul*, parcurgând într-o singură noapte, sau poate doar în câteva minute, un drum pe care Părintele Zosima îl parcursese în două săptămâni. De asemenea, așa după cum se deduce din convorbirea cu acest părinte, fireasca nevoie de *hrană* și-o împlinea cu Cuvântul lui Dumnezeu.

Ce să mai vorbim de Părintele Marcu³ din muntele Fracesc al Etiopiei, care supunea materia mutând pur și simplu munții, din locul lor de la facerea lumii, doar cu puterea cuvântului său! Sau de vizitatorul său, Părintele Serapion, care, la întoarcere, a parcurs și el, într-o singură noapte, drumul pe care-l făcuse într-o lună!

Așadar, libertatea noastră este îngădită de vicisitudinile vieții materiale și sociale, căroră, *volens–nolens*, ne supunem. Și din această pricină aproape toată viața noastră ne-o petrecem sub spectrul preocupării privind supraviețuirea noastră. Fericit cel ce poate să și-o asigure astfel încât să-i mai rămână timp și pentru meditații asupra existenței. Dar mai fericit este acela care nu rămâne numai la stadiul meditației ci și acționează...

Și astfel, datorită faptului că „*oameni fiind, purtând trup și viețuind în lume*”⁴, nu suntem în stare să viețuim aici încât să putem alege traiectoria veșnică fericită. Astfel, oricum am trăi, tot în iad ajungem. Care iad? Dar ce altceva decât un iad este faptul de a rămâne o veșnicie cu mintea și cu gândurile actuale și cu povara remușcărilor, și cu biciuirea neconținută a conștiinței pentru felul în care am trăit?

Tocmai de aceea, în milostivirea și dragostea pentru făpturile Sale⁵, dar și ca o responsabilitate pentru faptul de a le fi adus la existență, și încă la o existență veșnică, S-a întrupat Însuși Fiul lui Dumnezeu ca să ne salveze, să ne restabilească traiectoria și rațiunea pentru care am fost creați, adică

2. Sărbătorită la 1 aprilie.

3. Sărbătorit la 5 aprilie

4. Molifta de dezlegare pentru spovedanie. (*Moliftelnic*).

5. „Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 16).

această existență să nu fie un chin etern, ci o fericire veșnică.

Dar și această salvare, deși este operată (asigurată) de El, până la urmă este tot opțiunea noastră: dorim sau nu această salvare. Și dacă ne recunoaștem statutul și știm ce ne așteaptă „dincolo”, atunci nu ne mai rămâne altă alternativă decât să recunoaștem și jertfa Sa pentru noi, să o cerem și să-I mulțumim pentru ea.

Este suficient să privim răstignirea lui Iisus Hristos, să medităm asupra ei, ca să ne dăm seama de grozăvia păcatului, de prețul răscumpărării noastre și de responsabilitatea implicată de libertatea noastră.

Petre Sovejanu

„CODICELE ERNEANUL” ȘI „AVATARURILE INFERNULUI”

În „*Revista de istorie și teorie literară*” (tomul 27, nr.3, 1978) apărând sub direcția Acad. Prof. Dr. Zoe Dumitrescu-Bușulenga (redactor-șef: George Muntean) s-a publicat un articol de Mircea Popa, *Codicele Erneanul* (1749), cuprinzând descrierea și analiza acestui manuscris *total necunoscut cercetătorilor de literatură veche* (după cum ne informează nota nr.1, p.335), aflat la Biblioteca centrală universitară din Cluj-Napoca (nr.inv.86/1938), scris de Popa Ion Erneanul, la 1749, unchi al logofătului Constantin, copistul manuscrisului *Otecenie, adică viețile și învățăturile sfinților părinți pustnici* (Biblioteca Academiei RSR, nr.inv.1161). Manuscrisul cuprinde în deosebi povestiri morale, legende hagiografice dar și cărți populare (unele complet necunoscute) – deși opinia lui Mircea Popa, le distribuie invers.

Iată cuprinsul lui: 1. *Istoria sfântului Varlaam cătră Iosaf feciorul lui Averinmer împăratul Indiei* (autorul articolului specifică faptul că aici sunt cuprinse și *Altă pildă și Altă istorie*); 2. *Istoria sfântului Vasile pentru un preot ce-au trăit 170 ani*; 3. *Istoria sfântului arhanghel Gavril pentru un preot când au slujit la un sihastru ani 30*; 4. *Istoria unui împărat foarte scump*; 5. *Istoria sfântului Ieronim dascălul bisericii. Pentru Iuda vânzătorul Domnului Hristos*; 6. *Pentru o muiere ce o au găsit cu un fecior al ei într-un ostrov*; 7. *Viața sfântului Alexie omul lui Dumnezeu mort. 17 zile*; 8. *Pentru milostenie. Că cel ce dă milostenie săracilor lui Hristos dă și de o sută de ori va lua*; 9. *Povestea lui Archirie cu a nepotului său Anadan*;

10. *Pentru un neguțatoriu*. Cercetătorul remarcă faptul că Popa Ion adaugă câte o tâlcuire textului cărților populare copiate și subliniază, pe bună dreptate, că aceasta conferă o nouă ținută culturală copiei (p.336). El insistă, relatându-le pe scurt, asupra legendelor hagiografice rare, ca cea privitoare la Sfântul Vasile (cu deznodământ cutremurător), la Arhanghelul Gavril ajuns, de canon, ucenic pe treizeci de ani al unui sihastru (în care apar mai multe pilde din specia deșertăciunii celor lumești, văzute într-un spirit popular optimist), la Iuda Iscarioteanul (în care reapare vie tragedia lui Oedip, atribuită vânzătorului lui Hristos); ea a fost prelucrată în versuri de Ioan Barac. În continuare sunt prezentate povestirile cu tâlc moral *Istoria unui împărat foarte scump și Pentru un neguțatoriu*, ca exemple de istorisiri de orientare laică (deși aceasta din urmă debutează conform tiparului multor introduceri ale istorisirilor din *Pateric: Povestitu-ne-au noao unul din părinți că mergând eu în Ascalon a cerceta pe unii din părinți, spusu-ne-au noao unul din părinți de-l chiema Eusevie, grăind:*). Înainte de a publica aceste două povestiri în *Anexa* (p. 341-343), cercetătorul Mircea Popa face, cu modestie, câteva remarci prețioase, atât filologice cât și comparatiste, necesare identificării originii textelor din selecție, dar și elementelor originale din ele, contribuind astfel la specificarea contribuției populare românești la transmiterea lor.

În același număr al revistei, cercetătoarea Doina Graur publică un fragment din teza sa de doctorat intitulat *Avatarurile Infernului*. În acest studiu ea analizează convertirea conceptului creștin *într-o fundamentală interogație ontologică* (p.325). O impresionantă erudiție, rodul unei munci de aproape zece ani, acoperă problema iadului și a demonicului, în gândirea și trăirea umană în întreaga istorie culturală și a civilizației. Iată o pildă a capacității de sintetizare a autoarei: *La nivel continental un anumit asiatic ar înclina să se subordoneze firesc misterului omniprezent, să contemple moartea cu gravă afecțiune – crezând nu în „aparența” lumii fenomenale, ci în „realitatea” esențelor nevăzute, dar și în monstruoșitatea răului maxim contaminant. Europeanul occidental, alienat de natură și univers, ar ține să și le subordoneze individualizat, convins că-și poate crea singur valorile și destinul, fie prin himeric-febrile absoluturi, fie omorând un Crucificat și consecutiv resuscitându-și demonii, morbida sete pentru întunecimi, un epigonic atașament pentru dispăruți ori convingerea că semenii îi sunt*

simplu „symparanecromenoi” (tovarăși de mormânt), cum arată Kierkegaard în jurnal, la 13 iunie 1836. Nord-americanul s-ar fi plămădit din contopirea intoleranței catolic-spaniole și a puritanismului protestant, laminate cu concursul spiritualității autohtone. Nord-africanul s-ar constitui victimă trist-benevolă a peisajului-miraj, a cupidităților nesățioase, a morții. Stilul, recunoaștem, este al marilor cercetători ai culturii și civilizației universale; tema și varietatea ariei referențiale dau gustul unei lecturi din Mircea Eliade. Paginile abundând în analize științifice ale eschatologiei conform catolicismului și protestantismului (la sursă și oglindită în opera de artă) fac din lectura studiului o necesitate pentru un preot păstor al omului contemporan, cu atât mai mult cu cât analiza merge până la cele mai recente manifestări ale gândirii teologice occidentale (favorizând nu numai proclamații de criză – moartea lui Dumnezeu – dar și viermuirea unor plăgi spiritualiste, de tipul disciplinelor așanumite esoterice, magice, taumaturgice, spiritiste, ș.a.m.d.). Fără a fi un studiu teologic, materia lui a impus cercetătoarei Doina Graur o fundamentare în izvoarele gândirii teologice a rădăcinilor viziunii asupra răului elaborată de omul din totdeauna și de pretutindeni. Analiza sa se impune prin informație, luciditate, densitate și profunzime.

În același număr al revistei, printre altele, remarcăm o notă de Liliana Botez la recenta apariție a lucrării lui Dimitrie Cantemir, *Sistemul sau întocmirea religiei mahummedane*. George Munteanu recenzează amplu, în detaliu și viu, un număr festiv din *Comunicarea românească*, editată de Gheorghe Alexe (an.V-VI, nr.11-12, august 1977 – februarie 1978).

Lector univ. **Mihai Rădulescu**

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ LA AN ANIVERSAR

„Biserica este instituția sfântă, care este întemeiată de Cuvântul Cel întrupat al lui Dumnezeu, spre mântuirea și sfințirea oamenilor, care posedă puterea și autoritatea Lui dumnezeiască, constând din oamenii care au aceeași credință, se împărtășesc de aceleași Sfinte Taine, și se împart în popor și clerul conducător, care-și derivă puterea, prin succesiune neîntreruptă, de la Apostoli și prin ei de la Domnul” (H. Andrusos).

„Unitatea lumii are loc prin Biserică, unde iubirea creștină se manifestă precum circulă sângele într-un organism”, ne spune Sfântul Ioan Gură de Aur. Biserica este una și trebuie să fie una fiindcă ea reprezintă icoana Sfintei Treimi. „Biserica nu poate decât să fie una, fiindcă unul este Întemeietorul ei”. Capul ei este Hristos iar toți creștinii botezați sunt mădularele aceluiași trup tainic al Mântuitorului. Și această unitate se menține prin păstrarea adevărului și prin trăirea întru dragoste. Ea se manifestă în chip deplin și armonios prin împărtășirea tuturor cu Trupul și Sângele Mântuitorului Iisus Hristos. În acest fel se realizează testamentul Mântuitorului „ca toți să fie una” (Ioan 17 21) în dragoste și sfințenie, având „un Domn, o credință, un botez, un Dumnezeu și Părinte al tuturor, Care este peste toate și prin toate și întru toți” (Efeseni 4 3-6). Aceste năzuințe și acest ideal constituie preocupările actuale ale Bisericii creștine în acest nou mileniu. Biserica a rămas mereu aproape de năzuințele credincioșilor pe care îi păstorește, cunoscând problemele sociale și religioase prezente, și contribuind la

realizarea unei asistențe sociale și religioase potrivit principiilor evanghelice. Istoria consemnează rolul pe care l-a avut Biserica în viața fiecărui popor, adaptându-se la diferențele naturale existente, exercitând o puternică influență religioasă, socială și morală asupra culturilor naționale, luând parte activ și intens la dezvoltarea societăților din care a făcut parte. În această diversitate, Biserica a păstrat o conștiință originară de a fi una, sfântă, sobornicească și apostolică, dând fiecărui popor Evanghelia, Sfânta Liturghie și Învățătura de credință, în limba lui proprie, păstrând unitatea învățaturii și a tradiției doctrinare actualizată permanent prin lecturile biblice și prin citirea marilor sfinți și mistici ai Bisericii creștine. Fiecare epocă transmite posterității soluții care pot fi transformate în mijloace de dinamizare a prezentului pentru viitor. Asistăm la contestații de noțiuni și de forme sociale morale și culturale la confruntări de concepții, la afirmații contradictorii pasionate și la o luptă între tradiție și schimbare. Această caracteristică a timpului nostru de răsturnări a unor stări și valori, cere o verificare atentă a misiunii pe care Biserica a avut-o, o are și o va avea în această lume, care se naște pentru a se face simțită prezența ei în viața socială și morală a oamenilor.

În anul 2005, Biserica Ortodoxă Română aniversează trei momente solemne și semnificative: împlinirea a 120 de ani de la recunoașterea autocefaliei sale, de către Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol (1885-2005), 80 de ani de la ridicarea ei la rang de Patriarhie (1925-2005), și 90 de ani de la nașterea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române (născut la 7 februarie 1915). Aceste evenimente sunt prilej deosebit de a aduce mulțumire lui Dumnezeu pentru binefacerile primite de la El și de a exprima recunoștință și prețuire față de ierarhii, preoții și diaconii, monahii și monahiile, credincioșii și credincioasele Bisericii noastre care au contribuit la apărarea, promovarea și transmiterea credinței ortodoxe din generație în generație, cu dăruire și înțelepciune, cu răbdare și stăruință, încă de la începuturile ei pe teritoriul patriei noastre.

ÎNCEPUTURILE VIEȚII CREȘTINE ÎN SPAȚIUL CARPATO-DANUBIANO-PONTIC

Întemeierea Bisericii stă în strânsă legătură cu întemeierea Împărăției lui

Dumnezeu pe pământ, fiind sacramentul și reprezentanta acestei împărății, după întemeierea ei. Mântuitorul Hristos vorbește clar despre Biserica pe care o va întemeia prin jertfa pe Cruce: „...pe această piatră voi zidi Biserica mea și porțile iadului nu o vor birui pe ea” (Matei 16,18), actul ei de întemeiere fiind jertfa Sa de pe cruce: „Drept aceea, luați aminte de voi și de toată turma, în care Duhul Sfânt va pus pe voi episcopi, ca să păstoriți Biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu scump sângele Său” (Fapte 20,28).

Prima comunitate creștină sau obște de credincioși (cf. F. Ap., cap. II), s-a constituit în Orașul Ierusalim, la Cincizecime, când Duhul Sfânt s-a pogorât în chip de limbi de foc asupra celor 12 Apostoli, care „au început a grăi în alte limbi”. Atunci a avut loc inaugurarea în chip văzut a Bisericii, ziua ei de naștere, când au fost botezați „ca la trei mii de suflete” (Fapte 2,41), în urma predicii Sfântului Apostol Petru în mod special și a celorlalți Apostoli, despre „vestea cea bună” a Învierii Domnului Hristos. Noua învățătură s-a propovăduit în Ierusalim, apoi și în alte orașe ale Țării Sfinte, la început printre iudei. Din deceniul al cincilea al veacului întâi, Sfinții Apostoli și-au început lucrarea misionară și în „lumea păgână”, potrivit poruncii pe care le-a dat-o Mântuitorul Însuși, înainte de înălțarea Sa la cer, de a învăța și a boteza „toate neamurile” (Mat. 28,19), în numele Sfintei Treimi. Ei au întemeiat în diferite regiuni ale lumii Biserici locale, considerându-se drept colaboratori ai Domnului și iconomi ai tainelor lui Dumnezeu (I Cor. 4, 1), iar pe Domnul, drept întemeietorul Bisericii și piatra din capul unghiului (I Cor. 3, 11, Matei 21,42). Avem știri doar despre lucrarea misionară a Sfinților Apostoli Petru și Ioan, dar mai ales a Sfântului Pavel din cartea „Faptele Apostolilor” (cu relatarea detaliată a celor trei „călătorii misionare” ale Sfântului Pavel), sau din Epistolele pe care le-au scris ei înșiși. Trebuie să reținem că Sfântul Apostol Pavel și unii dintre ucenicii săi l-au propovăduit pe Hristos și în Peninsula Balcanică, deci în teritoriile învecinate cu Dacia, unde trăia pe atunci și o populație traco-getică romanizată.

Lucrarea misionară a celorlalți apostoli ai Mântuitorului printre „neamurile păgâne” este cunoscută numai din tradiție și fixată în scris mult mai târziu. Pe noi, ca români, ne interesează activitatea Sfântului Andrei, care a predicat în teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră, Dobrogea de astăzi, cunoscut în izvoarele antice sub numele de „Scythia”. În anul 46 al

erei creștine teritoriul respectiv a fost cucerit de romani și anexat la provincia Moesia Inferior, iar în anul 297, în timpul lui Dioclețian, a devenit o provincie aparte, numită „Scythia Minor”. Tradiția privitoare la aceasta predică „apostolică” în Sciția, este întâlnită în lucrarea „*Despre Apostoli*” a lui Hipolit Romanul, mort în cursul persecuției împăratului Decius (249-251), iar în secolul IV apare în „*Istoria bisericească*” a episcopului Eusebiu de Cezareea Palestinei, care a preluat-o după o lucrare a marelui teolog Origen din Alexandria (†254).

În anul 106, împăratul Traian a cucerit o parte din teritoriul fostului stat al geto-dacilor, condus de regele Decebal, care a fost transformat în provincie romană (Transilvania, Banatul, Oltenia și o parte din Muntenia de mai târziu). În urma acestor schimbări de ordin politic-teritorial, s-au creat condiții favorabile pentru propagarea noii învățături și în nordul Dunării. Se poate vorbi de anumiți „misionari neoficiali”, recrutați dintre coloniști, soldați din armata romană, negustori sau sclavi, care îmbrățișaseră credința creștină înainte de a veni în Dacia. În secolul al III-lea numărul acestor misionari „laici” a sporit prin anumiți captivi creștini - pe care goții - stabiliți atunci în teritoriile nord-dunărene - îi aduceau aici din Asia Mica, unde creștinismul era cunoscut din „veacul apostolic”. Din rândul lor, unii erau hirotoniți ca episcopi, horepiscopi, preoți și diaconi. Trebuie menționat că predicarea Evangheliei în cuprinsul imperiului roman a întâmpinat multe greutăți, datorită faptului ca până în anul 313 - când împăratul Constantin cel Mare (306-337) i-a acordat libertate, prin cunoscutul „Edict de la Mediolanum” (azi Milano) - era considerată ca „religio illicita” (neadmisă). Dar după retragerea administrației și a legiunilor romane din provincia Dacia, prin anii 271/275, s-au creat premise favorabile pentru răspândirea creștinismului în spațiul carpato-dunărean. La aceasta a contribuit și faptul ca în timpul lui Constantin cel Mare, câmpia munteană a reintrat în stăpânirea Imperiului, deci legăturile permanente ale locuitorilor de aceeași limbă de pe ambele maluri ale Dunării au contribuit la răspândirea masivă a învățaturii creștine. Nemaitemându-se de autoritatea păgână a Romei, care-i urmărea și pedepsea pentru credința lor, s-au înmulțit și au început să se organizeze bisericește. Marele număr al martirilor daco-romani de la Dunărea de Jos din timpul persecuției împăratului Dioclețian (284-305), care a plătit cu viața mărturisirea credinței în Hristos, probează răspândirea creștinismului, în acel timp, prin aceste părți. Totodată, întărește convingerea

că, în această zonă, creștinismul era cu mult mai vechi, de vreme ce în timpul perioadei romane existau episcopi și preoți.

Creștinismul a luat avânt deosebit la strămoșii noștri, atât din sudul, cât și din nordul Dunării, în timpul *Păcii Constantine*, care a urmat Edictului de toleranță religioasă de la Milan, din anul 313 d.H. Ca urmare, la Dunărea de Jos se întâlnesc funcționând numeroase centre episcopale, unele desigur mult mai vechi. Printre acestea s-a aflat și Episcopia Tomisului, înființată - foarte probabil - în ultima parte a secolului al III-lea, cu autoritate canonică atât în dreapta, cât și în stânga Dunării. Ridicată, în veacul al V-lea, la rangul de arhiepiscopie autocefală și apoi de mitropolie, aceasta a avut independența canonică, în secolul următor având 14 scaune episcopale. În secolul al VI-lea, împăratul Iustinian (527-565) a readus stăpânirea bizantină în stânga Dunării, reunind acest teritoriu, și bisericește, cu cel din dreapta fluviului, prin punerea sa, sub autoritatea canonică a Arhiepiscopiei Justiniana Prima, pe care o înființase în anul 535. Ajutată de astfel de împrejurări, creștinătatea nord-dunăreană a făcut progrese însemnate. Bazilici și alte numeroase vestigii paleocreștine descoperite până acum pe aproape întreg cuprinsul țării noastre confirmă acest lucru.

Terminologia creștină din limba română, mai cu seama aceea care exprima noțiunile fundamentale de credință, constituie, la rândul său, un indiciu că strămoșilor noștri li s-a vestit Cuvântul Evangheliei și în limba latină, pe care, ca populație romanizată, o înțelegeau. În concluzie, atunci când poporul român a apărut în istorie ca popor de sine stătător și de gintă latină, el era deja creștin, fiind astfel unul dintre puținele neamuri care, fără a avea o dată fixă a încreștinării lor, s-a născut creștin și așa a rămas până astăzi, fiind singurul popor latin de credință ortodoxă și, totodată, cel mai vechi neam creștin din această parte a Europei. Mai mult, ca propovăduitor al Cuvântului Evangheliei, el a pregătit pe bulgari și slavi pentru încreștinare. La rândul său, silit de împrejurări istorice, a trebuit, ulterior, să primească limba slavă în cultul Bisericii sale, folosind-o până prin secolul al XVII-lea. În secolul al XIV-lea, după formarea statelor feudale românești de la sud și est de Carpați - Țara Românească și Moldova - ca o probă a deplinei lor independențe politice, s-a reușit și organizarea lor bisericească. În anul 1359 a luat ființă în Țara Românească o mitropolie cu sediul la Curtea de Argeș, iar în anul 1401, în Moldova, a fost confirmată de Patriarhia de la Constantinopol, Mitropolia cu sediul la Suceava. În anul 1370, în Țara

Românească se înființează o nouă mitropolie la Severin, iar la începutul secolului al XVI-lea câte o episcopie la Râmnicul Vâlcea și Buzău. La est de Carpați, în secolul al XV-lea s-au înființat episcopiile de la Roman și Rădăuți, în secolul al XVI-lea episcopia de la Huși, iar în 1864 episcopia Dunării de Jos. Și în Transilvania au existat centre episcopale ortodoxe: mai întâi la Dăbâca, apoi la Vad, Feleac, Geoagiu, Bălgrad (Alba Iulia), Ienopole, Caransebeș, Arad, Oradea și Sighetul Marmației. Mitropolia Ortodoxă a Transilvaniei, desființată în anul 1701, a fost reactivată, ca episcopie nouă, în anul 1761. În anul 1864, a fost ridicată la rangul de mitropolie, așa cum este și astăzi. Mitropoliții Țării Românești și ai Moldovei, împreună cu Bisericile lor, au stat întotdeauna în legătură canonică cu Patriarhia ecumenică din Constantinopol și s-au bucurat de o deosebită cinste din partea lumii ortodoxe.

RECUNOAȘTEREA AUTOCEFALIEI

Potrivit misiunii sale, Biserica își desfășoară activitatea și lucrarea sa între oameni, iar viața ei este legată de viața poporului în mijlocul căruia își împlinește misiunea. De aceea, în Ortodoxie, Bisericile au caracter național, purtând amprentele națiunii pe care o slujesc, din punct de vedere spiritual.

În anul mântuirii 2005, Biserica Ortodoxă Română încrustează, în răbojul existenței sale, împlinirea a 120 de ani de la recunoașterea autocefaliei sale de către Patriarhia Ecumenică, în anul 1885. În virtutea acestui fapt, Biserica Ortodoxă Română este profund ancorată în viața țării noastre și structural legată de viața poporului român, pe care l-a slujit întotdeauna, împletindu-și deopotrivă idealurile și aspirațiile și înfruntând împreună necazurile și vitregiile vremurilor care s-au abătut asupra lor. De aceea, Biserica noastră, de-a lungul existenței sale, a urmat în ceea ce privește organizarea sa administrativă, principiile administrative din viața țării noastre, împlinind prin aceasta, prevederile sfintelor canoane ale Sinoadelor ecumenice (17, IV;38, V), iar în ceea ce privește organizarea ca Biserică națională, prevederile canonului 34 apostolic.

Revoluția cu caracter național-social din 1821, care a dus la crearea statului român modern, a deschis o epocă nouă și pentru Biserica Ortodoxă Română. Regulamentele Organice au pregătit, într-o prima fază, unificarea

organizației Bisericii din Țara Românească și Moldova. În ianuarie 1859 a avut loc o primă etapă a procesului de unificare politică românească, prin unirea Moldovei cu Țara Românească, sub conducerea unui singur domn, Alexandru Ioan Cuza (1859-1866). La 3 decembrie 1864, printr-un decret semnat de acesta, s-a proclamat „autocefalia” sau „independența” Bisericii din noul stat și constituirea unui Sinod general al acestei Biserici, măsură absolut necesară pentru realizarea unificării bisericești. În același scop, la 11 ianuarie 1865 s-a acordat mitropolitului Nifon al Ungrovlahiei titlul de „Mitropolit primat”.

În timpul lui Alexandru Ioan Cuza s-au luat o serie de măsuri care au dus la schimbări profunde în viața bisericească, cerute de însăși transformările petrecute în viața statului (de pildă, secularizarea averilor mănăstirești în 1863, Legea pentru obligativitatea limbii române în toate bisericile țării, grija pentru Seminarii și pentru starea materială a clerului, înființarea noii Episcopii a Dunării de Jos). Deși domnitorul Alexandru Ioan Cuza a nutrit sentimente foarte frumoase față de Biserica strămoșească, legiuirile sale bisericești au fost întâmpinate de discuții și frământări potrivnice rămase în istoria noastră sub numele de „lupta pentru canonicitate”. Exceptând unele greșeli de formă - provenite în mare parte din necunoașterea temeinică a canoanelor și a rânduielilor tradiționale - ele au fost foarte progresiste și în acord cu cerințele noilor schimbări din alte sectoare ale societății românești de atunci. Faptul că unele măsuri gândite și propuse de regimul acestui lămurat domnitor, au ajuns să fie pus în practică mai târziu, și ele dăinuiesc până astăzi, constituie cea mai evidentă dovadă a echilibrului și valorii lor.

Câțiva ani mai târziu, în 1872, s-a elaborat *Legea Organică*, prin care s-a constituit Sfântul Sinod, cea mai înaltă autoritate în Biserica Ortodoxă Română. Era alcătuit din mitropolitul primat ca președinte, din mitropolitul Moldovei, cu sufraganii lor, episcopii de Râmnic, Buzău, Argeș și respectiv Roman, Huși și Dunărea de Jos (Galați) - înființată în 1864 - și câte un arhiepiscop-vicar la fiecare eparhie. Înființarea și organizarea celor trei Țări Române a fost urmată de înființarea și organizarea Mitropoliilor acestora, iar independența celor două țări românești, Muntenia și Moldova, unite într-o singură țară, a fost urmată de recunoașterea autocefaliei Bisericii.

După proclamarea independenței de stat a României (9 mai 1877), de către Adunarea deputaților, au urmat noi tratative cu Patriarhia, în vederea recunoașterii autocefaliei, care era un act pur formal, căci Biserica

românească s-a bucurat și până atunci de o situație specială, în comparație cu alte Biserici ortodoxe, de o autocefalie relativă față de Patriarhia Ecumenică. Concret, a existat un schimb de scrisori între mitropolitul primat Calinic și patriarhul ecumenic de la Constantinopol, în această problemă. Lucrurile mergeau însă greu din cauza opoziției patriarhului, nemulțumit de unele măsuri luate de Biserica noastră fără consimțământul său. De pildă, la 9 martie 1882 s-a depus în Parlamentul României un proiect pentru reforma legii sinodale, prin care se exprima dorința ca mitropolitul primat să fie ridicat la treapta de patriarh al României, iar Episcopia Râmnicului să fie ridicată la rangul de Mitropolie, cu reședința la Craiova, sub titlul de „Mitropolia Olteniei și Noului Severin”. La 25 martie 1882 s-a sfințit pentru prima dată la noi Sfântul Mir, în catedrala Mitropoliei din București. În urma acestor lucruri, patriarhul ecumenic a trimis ierarhilor noștri o scrisoare plină de muștrări și învinuiri, stăruind asupra drepturilor sale de jurisdicție față de Biserica românească. Sfântul Sinod a încredințat pe învățatul episcop Melchisedec al Romanului să întocmească un memoriu, în care să se sublinieze din nou dreptul Bisericii Ortodoxe Române la autocefalie. Memoriul a fost admis de Sfântul Sinod ca act oficial, sub titlul de *Act sinodal care cuprinde autocefalia Bisericii Ortodoxe Române*. Lucrurile au rămas însă în vechea stare, până la venirea în scaun a unui nou patriarh ecumenic, Ioachim IV (1884-1886).

În aprilie 1885, mitropolitul primat Calinic Miclescu a trimis o scrisoare patriarhului Ioachim, prin care îi aducea la cunoștință proclamarea autocefaliei Bisericii noastre, cerând doar recunoașterea ei, potrivit rânduielilor canonice ale Bisericii Răsăritului. În ziua de 25 martie 1885, patriarhul a răspuns mitropolitului primat și ministrului Cultelor, arătând că a luat în considerare, împreună cu membri Sinodului său, cererea Bisericii Ortodoxe Române, pe care o recunoaște ca autocefală. S-a dat în aceeași zi *Tomosul de autocefalie*, semnat de patriarh și de 10 membri ai Sinodului patriarhal. Tot atunci s-a comunicat tuturor Bisericilor Ortodoxe surori recunoașterea autocefaliei. În felul acesta, după lupte și frământări care au durat aproape un sfert de veac, Biserica noastră a intrat în rândul Bisericilor autocefale, consacându-i acesteia deplina egalitate în drepturi cu celelalte Biserici Ortodoxe surori, o menținea totodată în interdependență cu ele din punct de vedere dogmatic, canonic și liturgic, aducându-și contribuția la ridicarea prestigiului întregii Ortodoxii. Tomosul patriarhal, semnat și de

ceilalți membri ai Sfântului Sinod Ecumenic, era al treilea document de acest fel, după cele din 1850 (emis pentru Biserica Greciei) și din 1873 (emis pentru Biserica Sârbă).

ÎNFIINȚAREA ȘI ORGANIZAREA PATRIARHIEI

După unirea tuturor provinciilor românești încheiată cu actul de la 1 decembrie 1918, s-a trecut la unificarea religioasă, adică la organizarea unitară a Bisericii românești sub conducerea Sfântului Sinod din București. Deja la 23 aprilie 1919 sinodul mitropolitan din Transilvania s-a dizolvat, cerându-se includerea ierarhilor ardeleni în Sfântul Sinod din București. S-au început apoi lucrările de unificare bisericească, instituindu-se o comisie care a lucrat la Sinaia în cursul anului 1919. Organizarea bisericească urma să țină cont de Statutul Organic al mitropolitului Andrei Șaguna după care s-a condus eficient Biserica Ortodoxă din Transilvania timp de 50 de ani. La 31 decembrie 1919, în scaunul de mitropolit primat al Bisericii Ortodoxe autocefale a României, a fost ales episcopul Caransebețului, Miron Cristea, fiind înscăunat la 1 ianuarie 1920. Mitropolitul Miron (1868 - 1939), originar din Toplița (jud. Harghita), fusese mult timp secretar și consilier al Arhiepiscopiei Sibiului, iar din 1910 episcop de Caransebeș. Alegerea unui transilvănean ca mitropolit primat al României era o urmare a desăvârșirii unității de stat a poporului român, mai ales că Miron Cristea făcuse parte din delegația trimisă de românii transilvăneni la București, ca să prezinte actul unirii din 1918. În septembrie 1920 s-a alcătuit o „Constituantă bisericească”, formată din membrii Sfântului Sinod, profesori de teologie, delegați ai preoțimii și foști miniștri de Culte. Aceasta a ales din sânul său o comisie de 15 membri, în vederea întocmirii unui proiect de Statut de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Române. Comisia a lucrat cu o mare încetineală, din pricina neînțelegerilor iscate între membri, și a feluritelor schimbări și înnoiri survenite în viața de Stat și în viața Bisericii, a amestecului partidelor politice burghezo-moșierești în treburile bisericești. Abia în martie-aprilie 1925 Parlamentul a votat „*Legea și Statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Române*”, promulgată la 6 mai 1925.

Datorită prestigiului de care se bucura Biserica Ortodoxă Română în cadrul Ortodoxiei ecumenice și a numărului mare de credincioși (peste 14

milioane) Sfântul Sinod, în ședința din 4 februarie 1925, a hotărât înființarea Patriarhiei Ortodoxe Române prin ridicarea la rang de patriarh a mitropolitului primat. Parlamentul a votat apoi *Legea pentru înființarea Patriarhiei* publicată în Monitorul oficial la 25 februarie 1925. Înștiințate printr-o scrisoare Bisericele Ortodoxe în frunte cu Patriarhia ecumenică au răspuns cu binecuvântări și felicitări. La 1 noiembrie 1925, în prezența reprezentanților Bisericii Ortodoxe surori, a avut loc ceremonia investirii primului patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, în persoana lui Miron Cristea. În ședința Sfântului Sinod din 3 noiembrie 1925 la care au participat și reprezentanții celorlalte Biserici Ortodoxe prezenți la București s-a hotărât convocarea unui sinod panortodox. Astfel, Biserica noastră a dobândit o cinste deosebită și un mare prestigiu între celelalte Biserici Ortodoxe. Prin Legea și Statutul de organizare din 1925, se consfințează autocefalia Bisericii noastre, organizată ca Patriarhie. În fruntea ei se afla Sfântul Sinod, format din patriarh ca președinte, din mitropoliți, episcopii și arhieriei vicari în funcțiune. În atribuțiile Sinodului intrau probleme de ordin spiritual, canonic și dogmatic. Ca organ deliberativ pentru întreaga Patriarhie funcționa Congresul național bisericesc, format din câte 6 reprezentanți (doi clerici și patru mireni) de fiecare eparhie, aleși pe 6 ani. În atribuțiile sale intrau probleme administrative, culturale și economice. El se întrunea în mod ordinar o dată la trei ani. Avea ca organe executive: Consiliul Central bisericesc, format din 15 membri (5 clerici și 10 mireni) pentru problemele administrative-culturale și Eforia Bisericii, compusă din trei membrii (un cleric și doi mireni) pentru cele economice. La fiecare eparhie funcționa, ca organ deliberativ, câte o adunare eparhială formată din 45 sau 60 membrii, după întinderea eparhiei, o treime clerici și două treimi mireni. Se întrunea o dată pe an. Ca organ executiv funcționa consiliul eparhial. La protopopiate exista de asemenea o adunare protopopească (în aceeași proporție de clerici și mireni). Parohia avea ca organ deliberativ adunarea parohială, iar ca organ executiv consiliul parohial și epitropia. Episcopii și mitropoliții se alegeau de Congresul național bisericesc împreună cu adunarea eparhială a eparhiei vacante. Preoții din Transilvania se alegeau de către adunarea parohială, iar în restul țării au continuat să fie numiți de chiriarhul locului.

Ridicarea Bisericii Ortodoxe Române, în anul 1925, la rangul de Patriarhie a fost urmarea pe plan religios a desăvârșirii unității statale de la 1 Decembrie 1918, precum și o ilustrare firească a rolului jucat de Biserică

în istoria poporului român. Este unanim recunoscut că în momentele cardinale ale istoriei românilor, Biserica Ortodoxă a fost un factor primordial în păstrarea și afirmarea identității naționale, dovedindu-se a fi cea mai stabilă și cea mai rezistentă instituție cu ascendent și influență determinante în viața poporului român, pe care l-a sprijinit în afirmarea și consolidarea ființei sale naționale și în dorința lui de unitate. Această forță a Bisericii îi revine, în primul rând din ființa sa de instituție divino-umană, teandrică, după cum se definește în teologie, dar și din organizarea sa structural canonică pe care, au așezat-o înaintații noștri, mai ales patriarhii: Patriahul Miron Cristea (1925-1939), Patriahul Nicodim Munteanu (1939-1948), Patriahul Justinian Marina (1948-1977), Patriahul Iustin Moisescu (1977-1986), iar în prezent, cu binecuvântarea lui Dumnezeu Patriahul Teoctist Arăpașul.

Dintre înaintași, în cea mai mare măsură s-a implicat Patriarul Justinian, venit la cârma Bisericii Ortodoxe Române când peste noi și țara noastră s-a abătut valul dictaturii ateiste și comuniste, care s-a instalat timp de patru decenii. Datorită spiritului organizatoric cu care era înzestrat, tactului și experienței în lucrarea pastorală și discernământului de vizionar, Patriarul Justinian, împreună cu Sfântul Sinod, începând din anul 1948 și până în 1953, au pus la baza organizării și funcționării Bisericii Ortodoxe Române un Statut și 12 Regulamente bisericești, un adevărat „Codex Justinianum”, care a asigurat Bisericii Ortodoxe Române nu numai supraviețuirea și continuarea activității sale, ci și viabilitatea și chiar prosperitatea ei într-o perioadă de plin ateism. La baza acestui cod de legiuri bisericești au stat principiile: autonomiei și autocefaliei bisericești, al sinodalității în ceea ce privește conducerea, al reprezentării în organele administrative centrale și locale și al democrației în ceea ce privește exprimarea voinței clerului și credincioșilor care formează Biserica.

Știut fiind faptul că, o lege este un document în care se reflectă concepția socială și politică a puterii vremii în care reglementează activitatea din diferite sectoare și segmente ale vieții societății, dictatura ateistă și comunistă de la noi, în mod abuziv, prin unele prevederi pe care a avut grijă să le impună în legiurile bisericești din vremea Patriarhului Justinian, a prejudiciat, în multe privințe manifestarea autonomiei bisericești, îngrădindu-i și limitându-i activitatea de asistență socială, învățământul religios în școală și asistența religioasă pentru diaspora românească,

controlându-i sfera de influență spirituală în societate și reducându-i forța materială de existență și dezvoltare.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN PERIOADA 1944-1989

După 1944 Biserica a fost înlăturată treptat din viața statului. În 1948 a fost eliminat învățământul religios din școli, s-au interzis slujbele în spitale, azile și cazărmi, au fost suprimate periodicele bisericești ale eparhiilor, au fost desființate Facultatea de Teologie din Suceava (fostă la Cernăuți), patru Academii teologice din Ardeal și Banat, precum și seminariile teologice ale eparhiilor din Muntenia și Moldova, s-a oprit catehizarea tineretului. Curând după 1944 peste o mie de preoți ortodocși (la care se adaugă și cei romano-catolici, greco-catolici și protestanți) au fost arestați, aruncați în închisori, trimiși să lucreze la canalul Dunăre-Marea Neagră, unii deportați chiar în Siberia; unii au murit acolo, iar cei mai mulți au fost eliberați abia în 1964. Între cei aruncați în închisori, se numărau și teologi de mare prestigiu, ca Nichifor Crainic, Ioan Savin, Dumitru Stăniloae, Liviu G. Munteanu, Ilarion Felea, Ion V. Georgescu (deportat în Siberia) și mulți alții; câțiva preoți ortodocși au fost împușcați. Fostul mitropolit al Bucovinei, Visarion Puiu a fost condamnat la moarte, (†1964, în Franța). În 1959 au fost desființate un număr de schituri și mănăstiri, sute de călugări și călugărițe au fost scoși din ele în mod brutal și trimiși în familiile lor sau în fabrici de către organele de stat. În ultimii ani ai dictaturii comuniste, au fost demolate peste 20 de lăcașuri de închinare din București (mănăstirile Cotroceni, Văcărești, Pantelimon, bisericile Sfânta Vineri, Sfântul Spiridon Vechi, Alba-Postăvari, Enei, Spirea Nouă, Izvor, Sfânta Treime, Dudești etc.). Autorizațiile pentru ridicarea sau repararea unor biserici se obțineau cu multă greutate. Preoțimea ortodoxă, în totalitatea ei, era supravegheată și controlată în permanență, prin așa-numiții „inspectori de culte” și ofițeri de Securitate, prezenți mereu în toate instituțiile bisericești.

La 4 august 1948 s-a publicat Legea pentru regimul general al Cultelor. Erau recunoscute 14 culte: ortodox, romano-catolic, armeano-gregorian, creștin de rit vechi (lipovean), reformat (calvin), evanghelic-luteran C.A., sinodo-prezbiterian, unitarian, mozaic, musulman, baptist, adventist de ziua a șaptea, penticostal și creștin după Evanghelie, toate având organizarea lor

specifică și lăcașuri de cult. La 19-20 octombrie 1949, Sfântul Sinod a votat *Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române*, aprobat apoi și de Ministerul Cultelor (are la bază principiile *Statutului Organic* al lui Andrei Șaguna). Potrivit acestuia, Biserica noastră avea un număr mai redus de eparhii, în comparație cu perioada precedentă:

I. Mitropolia Ungrovlahiei, cu eparhiile: Arhiepiscopia Bucureștilor, Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos (cu sediul la Galați), Episcopia Buzăului;

II. Mitropolia Moldovei și Sucevei, cu Arhiepiscopia Iașilor, Episcopia Romanului și Hușilor;

III. Mitropolia Ardealului, cu Arhiepiscopia Sibiului, Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, Episcopia Alba-Iuliei (înființată în 1975), Episcopia Oradiei;

IV. Mitropolia Olteniei, cu Arhiepiscopia Craiovei și Episcopia Râmnicului și Argeșului;

V. Mitropolia Banatului, cu Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului și Episcopia Aradului.

Se prevede și acum participarea laicilor la conducerea Bisericii, în Adunările și Consiliile parohiale, Adunările și Consiliile eparhiale și Adunarea Națională Bisericească (pentru întreaga Patriarhie), în proporția cunoscută: 1/3 clerici și 2/3 mireni. Pentru credincioșii ortodocși români care trăiau peste hotare s-au organizat: Arhiepiscopia Misionară Ortodoxă Română din Statele Unite și Canada, cu sediul la Detroit și Arhiepiscopia Misionară Ortodoxă Română pentru Europa Centrală și Occidentală, cu sediul la Paris. Vechea Episcopie din America înființată în 1934 (devenită, între timp, Arhiepiscopie) n-a mai păstrat legăturile cu țara și cu Patriarhia.

Între ierarhii din perioada de care ne ocupăm, consemnăm în primul rând pe patriarhul *Justinian Marina* (1948-1977), priceput organizator și îndrumător al vieții bisericești în condițiile create după al doilea război mondial. A fost urmat de *Iustin Moisescu* (1977-1986), fost profesor la Facultățile de teologie din Varșovia, Cernăuți și București, apoi mitropolit al Ardealului (1956-1957) și al Moldovei (1957-1977). Din 1986 Biserica noastră este condusă de patriarhul *Teoctist Arăpașu*, fost episcop-vicar patriarhal, episcop al Aradului, mitropolit al Olteniei, apoi al Moldovei. Dintre ceilalți ierarhi, menționăm pe mitropoliții Ardealului *Nicolae Colan* (1957-1967), *Nicolae Mladin* (1967-1981) și *Antonie Plămădeală* (din 1982,

fost episcop-vicar patriarhal, apoi episcop al Buzăului); apoi *Firmilian Marin* (1947-1972) și *Nestor Vornicescu* ai Olteniei (din 1978); *Vasile Lazărescu* (1934-1961) și *Nicolae Corneanu* ai Banatului (din 1962), episcopii *Andrei Magieru* al Aradului (1936-1960), *Chesarie Păunescu* al Constanței, apoi al Dunării de Jos (1944-1973), *Iosif Gafton* al Râmnicului și Argeșului (1944-1984), *Antim Anghelescu* al Buzăului (1944-1979), *Vasile Coman* al Oradiei (1971-1992), cei mai mulți autori de lucrări teologice și istorice, participanți la numeroase Congrese și întruniri peste hotare.

Între faptele mai de seamă din viața bisericească trebuie să mai reținem revenirea la Ortodoxie a majorității covârșitoare a clerului și credincioșilor uniți (greco-catolici) în 1948, precum și prima canonizare oficială a unor sfinți și mărturisitori de neam român (1955).

Pentru pregătirea personalului de cult au funcționat șase seminarii teologice, cu durata de cinci ani (București, Buzău, Mănăstirea Neamț, Cluj-Napoca, Craiova și Caransebeș) și două Institute Teologice de grad universitar cu durata de patru ani, la București și Sibiu.

O serie de teologi români s-au remarcat prin lucrările lor sau prin activitatea ecumenică: Dumitru Stăniloae, Ioan Coman, Liviu Stan, Nicolae Chițescu, Emilian Vasilescu, Orest Bucevschi, Nicolae Bâlcă, Nicolae Nicolaescu, Ene Braniște, Ioan Rămureanu, Vladimir Prelipceanu, Mircea Chialda, Petru Rezuț, Alexandru Ciurea, Nicolae Lungu, toți la București; Nicolae Neaga, Nicolae Mladin, Sofron Vlad, Grigorie Marcu, Dumitru Belu, Iorgu Ivan, Milan Sesan, Isidor Todoran, Ștefan Lupșa, Teodor Bodogae, Corneliu Sârbu, Dumitru Călugăr, Gheorghe Șoima, Alexandru Moisiu, la Sibiu.

Patriarhia Română editează câteva publicații periodice: *Biserica Ortodoxă Română* (apare din 1874), buletinul oficial al Patriarhiei Române, *Studii Teologice*, revista Institutelor Teologice; *Ortodoxia*, revista Patriarhiei (fiecare cu un tiraj de 10.000 ex., cu 4-6 apariții pe an). Toate cele cinci Mitropolii editau câte o revistă, tot cu câte 4-6 apariții pe an: *Glasul Bisericii* (Mitropolia Ungrovlahiei), *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, *Mitropolia Ardealului*, *Mitropolia Banatului*. La Sibiu apare foaia bisericească bilunară *Telegraful Român*, cel mai vechi periodic românesc, cu apariția neîntreruptă din 1853.

În Editura și Tipografia Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă din București s-au tipărit: *Biblia* (patru ediții, în 1968, 1975, 1982, 1988), cărți

de cult, manuale pentru învățământul teologic universitar și seminarial, lucrări teologice, cărți pentru credincioși, cărți de rugăciuni, calendare s.a. Același lucru l-au făcut și tipografiile eparhiale de la Mănăstirea Neamț, Sibiu și Timișoara.

După 1948 au fost restaurate, pictate sau reparate prin daniile credincioșilor majoritatea celor peste 12.000 de lăcașuri de cult ortodox (biserici, mănăstiri, schituri, paraclise) de pe tot cuprinsul țării. Au fost restaurate cele mai multe din bisericile și mănăstirile monumente istorice. În același timp, s-au construit peste 500 de biserici noi, în tot cuprinsul Patriarhiei, din care multe sunt adevărate monumente de artă.

Biserica Ortodoxă Română a întreținut legături de prietenie și colaborare cu toate celelalte Patriarhate și Biserici ortodoxe autocefale. Aceste relații sunt marcate îndeosebi de vizitele oficiale făcute Bisericii Ortodoxe Române de patriarhii Constantinopolului, Alexandriei, Antiohiei, Ierusalimului, Serbiei, Bulgariei, precum și vizitele oficiale făcute de reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române acestor Patriarhii, în ultimele decenii.

S-au stabilit relații cu Bisericile vechi Orientale (Patriarhia Etiopiei, Patriarhia armeană din Etchimiadzin, Patriarhia coptă din Egipt și Biserică siriană iacobită din Kerala-India), cu Biserica romano-catolică (mai ales din Austria, Germania și Belgia), cu Biserica veche catolică, cu Biserica anglicană și cu o serie de Biserici protestante. Biserica Ortodoxă Română activează în Consiliul Mondial al Bisericilor din anul 1961. Și-a trimis delegați la Adunările Generale de la New Delhi (1961), Uppsala (1968), Nairobi (1975), toate conduse de mitropolitul de atunci al Moldovei și Sucevei, Iustin Moiescu (fost membru în Comitetul Central până în 1977) și Vancouver (1983), condusă de mitropolitul Ardealului, Antonie Plămădeală. Alți ierarhi și teologi ortodocși români activează în diferite Comisii ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Patriarhii Justinian și Iustin au făcut vizite la sediul Consiliului Mondial de la Geneva (1966-1981). La rândul lor, numeroși conducători ai acestei mari organizații intercreștine au făcut vizite în România cu diferite ocazii, purtând discuții cu patriarhii români, cu alți conducători de culte, ierarhi și profesori de teologie. Biserica noastră și-a adus aportul și la promovarea dialogului intercreștin și în cadrul Conferinței Bisericilor Europene, cu sediul la Geneva (câteva sesiuni ale acestor două mari organizații s-au ținut în România).

REVITALIZAREA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DUPĂ PERIOADA COMUNIST-ATEE

Evenimentele din Decembrie 1989 au adus o seamă de schimbări nu numai în viața politică și socială a țării, ci și în sfera vieții religioase. Îndată după derularea acelor evenimente, Biserica noastră a fost pusă în fața unor probleme noi, cu care va trebui să se confrunte și în viitor și pentru care nu era pregătită. De pildă, încă din Decembrie 1989 era recunoscută existența Bisericii catolice de rit grec (fosta greco-catolică sau unită); în martie 1990 Vaticanul a numit șase episcopi catolici de „rit latin” și alți cinci de „rit grec” sau oriental (la Blaj, Oradea, Lugoj, Cluj-Napoca și Baia Mare), fără acordul prealabil al autorităților de stat românești. În 1991, mitropolitul Blajului, Alexandru Todea, a fost ridicat de papă la demnitatea de cardinal. Acești ierarhi, ca și unii preoți nereveniți la Ortodoxie în 1948, sau din cei hirotoniți de atunci încoace, au început o intensă acțiune prozelitistă, în vederea atragerii unor preoți și credincioși ortodocși la Biserica catolică de rit grec. În pofida faptului că au un număr infim de credincioși (118.377), totuși și-au redeschis Academii teologice la Blaj, Cluj-Napoca, Baia Mare și Oradea. Încercările ierarhiei ortodoxe de a angaja un dialog cu ierarhii acestei Biserici au primit un refuz categoric, în mai multe rânduri, încât Biserica noastră va mai fi confruntată cu acțiunile lor prozelitiste. În primele luni ale anului 1990 s-a recunoscut existența legală a mai multor culte neoprotestante (sub numele de „asociații”). Toate aceste culte au început o intensă acțiune prozelitistă printre credincioșii ortodocși, bucurându-se de un sprijin material permanent din afara hotarelor țării, la care se adaugă numeroși „evangelizatori” veniți la noi în țară să-L vestească pe Hristos, ca și cum poporul nu L-ar cunoaște de aproape două milenii.

În anul 2002, în urma recensământului populației, Institutul Național de Statistică prelucrează datele, și ne prezintă următoarea configurație a populației, după religie :

Populația după religie la recensământul din 2002

	România	În procente
Total populație stabilă	21.698.181	100
Ortodoxă	18.806.428	86,7
Romano-Catolică	1.028.401	4,7
Greco-Catolică	195.481	0,9
Reformată	698.550	3,2
Evanghelică de Confesiune Augustană	11.203	0,1
Evanghelică Lutherană Sinodopresbiteriană	26.194	0,1
Unitariană	66.846	0,3
Armeană	775	*
Creștină de rit vechi	39.485	0,2
Baptistă	129.937	0,6
Penticostală	330.486	1,5
Adventistă de ziua a șaptea	97.041	0,4
Creștină după Evanghelie	46.029	0,2
Evanghelică	18.758	0,1
Musulmană	67.566	0,3
Mozaică	6.179	*
Altă religie	87.225	0,4
Fără religie	13.834	0,1
Atei	9.271	*
Religie nedeclarată	18.492	0,1

ORGANIZAREA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

În pofida dificultăților de ordin economic cu care se confruntă nu numai Biserica Ortodoxă, ci țara întregă, se pot înregistra, totuși, o seamă de fapte pozitive. În primul rând, menționăm reînființarea unor eparhii desființate în 1948: Arhiepiscopia Tomisului, Arhiepiscopia Sucevei, Arhiepiscopia Târgoviștei, Episcopia Argeșului, Episcopia Maramureșului și Sătmarului, Episcopia Caransebeșului, Episcopia Hușilor. S-au înființat eparhii noi:

Slobozia, Harghita și Alexandria. S-au schimbat denumirile unor eparhii.

În felul acesta, astăzi, Biserica Ortodoxă Română are următoarea împărțire administrativ teritorială cu următorii titulari (mulți aleși după 1990):

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române este alcătuit din 48 membri: 1 patriarh, 7 mitropoliți, 6 arhiepiscopi, 16 episcopi eparhioți, 3 episcopi-vicari patriarhali, 10 episcopi-vicari și 5 arhieriei-vicari.

Membrii Sfântului Sinod :

PATRIARHIA ROMÂNĂ

Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Prea Sfințitul Episcop-Vicar Patriarhal VINCENȚIU PLOIEȘTEANU (Data și locul nașterii: 23.08.1954, București; Studii: 1974-1978 Institutul Teologic de grad universitar din Sibiu; 1978-1983 Editura Institutului Biblic București, a fost tuns în monahism în anul 1983 la mănăstirea Lainici, jud. Gorj, 1983: hirotonit diacon și apoi preot; 1983-1990 redactor la editura Mitropolia Olteniei; 1990-1994 Superior al Așezămintelor Românești din Țara Sfântă; Hirotonit Arhieriu: 12.01.1994 ca Episcop-Vicar Patriarhal, Secretar al Sfântului Sinod)

Prea Sfințitul Episcop-Vicar Patriarhal AMBROZIE SINAITUL (Data și locul nașterii 20.04.1969 - Scorțeni, jud. Prahova; Studii: 1996 - Licențiat al Facultății de Teologie Ortodoxă București; din anul 1999 urmează studii de Doctorat la Facultatea de Teologie a Universității din Salonic, Grecia; 1990 - a intrat în obștea Schitului Crasna unde a fost tuns în monahism primind numele de Ambrozie; 1992 - hirotonit diacon, apoi preot; 31 martie 1996 - numit Stareț al Schitului Darvari din București; 1999 - primește rangul de Protosinghel; Hirotonit Arhieriu: 04.10.2000 ca Episcop-Vicar Patriarhal.

Prea Sfințitul Episcop-Vicar Patriarhal CIPRIAN CAMPINEANUL (DLN 19.04.1965 - Suhuleț, jud. Iași; S: 1987 - Absolvent al Seminarului

Teologic Buzău; 1992 - Licențiat al Facultății de Teologie Ortodoxă București; 1997 - Doctor în teologie la Universitatea Aristotelică - Thessalonic - Grecia; 1998 - 1999 - Studii de bizantinologie și ecumenism - Bari - Italia; 1994 - 1998 - diacon slujitor la Noul Chalcedon din cadrul Mitropoliei de Edessa, Pella și Almopia - Grecia; 1999 - 2000 - Inspector eparhial în cadrul Sectorului „Biserica și Societatea” ; 2000 - 2002 - Consilier Patriarhal la Sectorul „Biserica și Societatea”; HA: 22.09.2002 ca Episcop-Vicar Patriarhal.

1. Mitropolia Munteniei și Dobrogei, cu eparhiile:

1. ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR, cuprinzând Municipiul București, județele Ilfov și Prahova

Arhiepiscop al Bucureștilor și Mitropolit al Munteniei și Dobrogei: Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor: Prea Sfințitul SEBASTIAN ILFOVEANUL (DLN:5.11.1966, Moreni, Dâmbovița; S:1988-1992: Facultatea de Teologie din București; 1992-1997: Doctor în Teologie al Facultății de Teologie din Tesalonic; HA: 25.03.2001, ca Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.)

Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor: Prea Sfințitul VARSANUFIE PRAHOVEANUL (DLN: 21.1.1968, București; S: 1990-1994 Facultatea de Teologie din București HA: 30.09.2001 ca Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.)

2. ARHIEPISCOPIA TOMISULUI, cuprinzând județele Constanța și Tulcea

Arhiepiscop: Înalt Prea Sfințitul Dr. TEODOSIE (DLN:12.12.1955-Vatra Dornei, Suceava; S: 1980 - Licențiat în Teologie-București; 1999-Doctor în Teologie-București; 1986-1994 asistent universitar la Facultatea de Teologie București; HA: 03.04.1994 ca Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor)

3. ARHIEPISCOPIA TÂRGOVIȘTEI, cuprinzând județul Dâmbovița

Arhiepiscop: Înalt Prea Sfințitul Dr. NIFON (DLN: 05.01.1944- Crețești-Vidra, Giurgiu; S: 1969-Licențiat în Teologie-București; studii de teologie și ecumenice la Londra, Oxford, Ierusalim și Geneva; 1974 - Master of Theology la Londra; 1999 - Doctor în Teologie - Oradea; 1980-1982 slujitor în cadrul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din America și Canada; 1982-1985 consilier patriarhal pentru Relațiile Externe Bisericești; HA: 24.11.1985 ca Episcop-Vicar Patriarhal; 1994 - Episcop al Sloboziei și Călărașilor; 1999 - Arhiepiscop al Târgoviștei)

4. EPISCOPIA BUZĂULUI, cuprinzând județele Buzău și Vrancea

Episcop: Prea Sfințitul EPIFANIE (DLN: 14.12.1932 - Mălini, Suceava; S: 1961 - Licențiat în Teologie - Academia Teologică Sofia; studii de teologie la București și Moscova; 1965-1971 profesor și director la Seminarul Teologic Mănăstirea Neamț; 1971-1975 starețul Mănăstirii Neamț; HA: 09.11.1975 ca Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Tomisului; 1982 - Episcop al Buzăului)

5. EPISCOPIA ARGELȘULUI ȘI MUSCELULUI, cuprinzând județul Argeș

Episcop: Prea Sfințitul CALINIC (DLN: 06.06.1944 - Cracăul Negru, Neamț; S: 1968 - Licențiat în Teologie - Sibiu; 1977-1981 starețul Mănăstirii Sinaia; 1981-1985 starețul Mănăstirii Cernica; HA: 17.11.1985 ca Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Râmnicului; 1990 - Episcop al Argeșului și Muscelului)

6. EPISCOPIA DUNĂRII DE JOS, cuprinzând județele Galați și Brăila

Episcop: Prea Sfințitul Dr. CASIAN (DLN: 18.03.1955 - Lopătari, Buzău; S: 1980 - Licențiat în Teologie - București; 1984 - Doctor în Teologie - Strasbourg, Franța; 1984-1985 profesor la Seminarul Teologic Buzău; 1985-1988 asistent la Facultatea de Teologie Sibiu; 1988-1990 inspector

patriarhal pentru învățământul teologic; HA: 18.02.1990 ca Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Dunării de Jos; 1994 - Episcop al Dunării de Jos)

7. EPISCOPIA SLOBOZIEI ȘI CALARAȘILOR, cuprinzând județele Ialomița și Călărași

Episcop: Prea Sfințitul Dr. DAMASCHIN (DLN: 14.09.1940 - Craiova, Dolj; S: 1965 - Licențiat în Teologie - București; 1978 - Doctor în Teologie - Atena, Grecia; 1968-1970; 1978-1980 profesor la Seminarul Teologic Craiova; HA: 21.09.1980 ca Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Craiovei; 2000 - Episcop al Sloboziei și Călărașilor)

8. EPISCOPIA ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI, cuprinzând jud. Teleorman

Episcop: Prea Sfințitul GALACTION (DLN: 17.05.1953 - C. Brâncoveanu, Ialomița; S: 1981 - Licențiat în Teologie - București; studii de teologie și ecumenism la Bossey-Geneva, Elveția; 1980-1996 starețul Mănăstirii Crasna și din 1990 și exarh al mănăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor; HA: 01.09.1996 ca Episcop al Alexandriei și Teleormanului)

9. EPISCOPIA GIURGIULUI, cuprinzând județul Giurgiu

Episcop: Vacant

II. Mitropolia Moldovei și Bucovinei, cu eparhiile:

10. ARHIEPISCOPIA IAȘILOR, cuprinzând județele Iași, Botoșani și Neamț

Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Bucovinei: Înalt Prea Sfințitul Dr. DANIEL (DLN:22.07.1951 - Dobrești, Timiș; S: 1974- Licențiat în Teologie - Sibiu; 1976-1980 studii de teologie la Strasbourg, Franța și Freiburg, Germania; 1979 - Doctor în Teologie - Strasbourg, Franța; 1980 - Doctor în Teologie - București; 1980-1988 profesor și director adjunct (1986-1988) la Institutul Ecumenic Bossey, Elveția; 1988-1990 consilier

patriarhal pentru ecumenism; din 1992 - profesor la Facultatea de Teologie din Iași; **HA:** 04.03.1990 ca Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei; 1990 - Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Bucovinei).

Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Iașilor: Prea Sfințitul CALINIC BOTOȘĂNEANUL (DLN: 18.11.1957 - Iași; S: 1989 - Licențiat în Teologie-Sibiu; **HA:** 21.03.1991 ca Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Iașilor).

11. ARHIEPISCOPIA SUCEVEI ȘI RĂDĂUȚILOR, cuprinzând județul Suceava

Arhiepiscop: Înalt Prea Sfințitul PIMEN (DLN: 25.08.1929-Greabănu, Buzău; S: 1957 - Licențiat în Teologie - București; 1953-1957 studii la Institutului de Arte Plastice București; 1976-1977 studii la Koln, Germania; 1957-1961 starețul Mănăstirii Putna; 1974-1978 starețul Mănăstirii Sf. Ioan cel Nou, Suceava; 1979-1982 exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Iașilor; 1977 slujitor în cadrul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din America și Canada; 1978-1979 la reprezentanța Patriarhiei Române din Ierusalim; **HA:** 24.06.1982 ca Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Iașilor; 1991 - Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților).

12. EPISCOPIA ROMANULUI, cuprinzând județul Bacău și Protopopiatul Roman din județul Neamț

Episcop: Prea Sfințitul EFTIMIE (DLN: 09.11.1914 - Hangu, Neamț; S: 1949 - Licențiat în Teologie-București; 1949-1966 starețul Mănăstirii Bistrița, Neamț și exarhul mănăstirilor din Episcopia Romanului (1951-1960); 1966-1971 starețul Mănăstirii Sf. Ioan cel Nou, Suceava; **HA:** 30.01.1972 ca Arhiereu-Vicar al Episcopiei Romanului; 1978 - Episcop al Romanului).

Arhiereu-Vicar al Episcopiei Romanului: Prea Sfințitul Dr. IOACHIM BĂCĂOANUL (DLN: 20.03.1954 - Stănița, Neamț; S: 1980-Licențiat în Teologie - București; 1991-1994 studii teologice și Doctor în Teologie (1994) la Institutul Saint Serge din Paris, Franța; 1985-1990 arhidiacon la Catedrala Mitropolitană din Iași și redactor la revista

„Mitropolia Moldovei și Bucovinei”; 1991-2000 fondează și slujește la mănăstirea ortodoxă română de maici „Buna Vestire” de la Rosiers, Franța; HA: 01.05.2000 ca Arhiepiscop - Vicar al Episcopiei Romanului).

13. EPISCOPIA HUȘILOR, cuprinzând județul Vaslui

Episcop: Prea Sfințitul IOACHIM (DLN: 12.03.1927 - Măgurești, Bacău; S: 1950 - Licențiat în Teologie Cluj-Napoca; 1952-1985 preot de parohie în Episcopia Romanului; 1962-1972 președintele Consistoriului Eparhial Roman; 1972-1978 vicar administrativ la Episcopia Romanului; HA: 24.11.1985 ca Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Romanului; 1996 - Episcop al Hușilor)

Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Hușilor: Prea Sfințitul CORNELIU BĂRLĂDEANUL (DLN: 25.07.1966-Corni Albești, Vaslui; S: 1992-Licențiat în Teologie - București; 1993-1996 studii de teologie la Marburg, Germania; 1996-1997 asistent universitar la Marburg, Germania; 1997-1999 vicar administrativ la Episcopia Romanului și director al Seminarului Teologic din Huși; HA: 21.11.1999 ca Arhiepiscop - Vicar al Episcopiei Hușilor)

III. Mitropolia Ardealului, cu eparhiile:

14. ARHIEPISCOPIA SIBIULUI, cuprinzând județele Brașov și Sibiu

Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Ardealului: Prea Sfințitul Dr. LAURENȚIU STREZA (DLN: 12.10.1947 - Sâmbăta de Sus, Brașov; S: 1969 - Licențiat în Teologie-Sibiu; 1982-1983 studii de teologie și ecumenism la Bossey-Geneva și Fribourg, Elveția; 1985 - Doctor în Teologie - București; din 1976-1986 asistent și duhovnic la Institutul Teologic Universitar Sibiu; din 1986 profesor la Facultatea de Teologie din Sibiu; 1992-1996 secretar științific la Facultatea de Teologie din Sibiu; HA: 11.07.1996 ca Episcop al Caransebeșului; 2005 - mitropolit al Ardealului și Arhiepiscop al Sibiului)

Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului: Prea Sfințitul VISARION

RĂȘINĂREANUL (DLN: 19.10.1959 - Tâlmaciu, Sibiu; S: 1986 - Licențiat în Teologie - Sibiu; 1994-1997 studii de teologie și filosofie la Athena, Grecia; 1991-1996 asistent universitar la Facultatea de Teologie Sibiu; 1996-1998 consilier administrativ la Arhiepiscopia Sibiului; HA: 12.10.1997 ca Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului)

15. ARHIEPISCOPIA VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI,
cuprinzând județele Cluj și Bistrița-Năsăud

Arhiepiscop: Înalt Prea Sfințitul BARTOLOMEU (DLN: 18.03.1921 - Glavile, Vâlcea; S: 1948 - Licențiat în Teologie - Sibiu; studii de medicină și muzică instrumentală la Cluj-Napoca și Sibiu; 1948-1958 inspector patriarhal pentru învățământul teologic și asistent universitar la Institutul Teologic Universitar București; 1965-1976 activează în cadrul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din America și Canada ca director de Cămară, redactor al Almanahului *Credința* și slujitor bisericesc; 1976-1982 Directorul Editurii Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române; membru al Uniunii Scriitorilor din România; HA: 07.02.1993 ca Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului)

Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei: Prea Sfințitul Dr. IRINEU BISTRITĂNEANUL (DLN: 02.07. 1953 - Băsești, Maramureș; S: 1978- Licențiat în Teologie-București; studii teologice și de etică socială la Princeton, SUA; 1990 - Doctor în Teologie - București; 1989-1990 Superiorul Așezămintelor Românești de la Ierusalim și Iordan și reprezentant al Patriarhiei Române pe lângă Patriarhia Ierusalimului; HA: 21.11.1990 ca Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului)

Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei: Prea Sfințitul VASILE SOMEȘANUL (DLN: 30.12.1948 - Cluj-Napoca; S: 1976 - Licențiat în Teologie - Sibiu; 1976-1990 duhovnic la Seminarul Teologic din Cluj-Napoca; 1990-1991 asistent și duhovnic la Facultatea de Teologie din Cluj-Napoca; 1991-1994 starețul Mănăstirii Nicula, Cluj; 1994-1998 exarhul Mănăstirilor din Arhiepiscopia Clujului; HA: 15.08.1998 ca Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Clujului)

16. ARHIEPISCOPIA ALBA IULIEI, cuprinzând județele Alba și Mureș

Arhiepiscop: Înalt Prea Sfințitul Dr. ANDREI (DLN: 24.01.1949 - Oarța de Sus, Maramureș; S: 1972 - Licențiat al Facultății de Construcții Căi Ferate București; 1978 - Licențiat în Teologie - Sibiu; 1998 - Doctor în Teologie - București; H: Preot - 27 august 1978; HA: Arhiepiscop-vicar - 25 februarie 1990; Episcop titular-iunie 1990; Arhiepiscop de Alba Iulia - 1998)

17. EPISCOPIA ORADIEI, cuprinzând județele Bihor și Sălaj

Episcop: Prea Sfințitul Dr. IOAN (DLN: 27.09.1926-Ohaba, Alba; S: 1951 - Licențiat în Teologie-Sibiu; 1977-1978 studii de teologie și ecumenism în Elveția și Franța; 1985 - Doctor în Teologie - București; 1951-1990 preot la parohia Ohaba, jud. Alba; 1979-1990 profesor la Facultatea de Teologie din Sibiu; HA: 04.02.1990 ca Arhiepiscop-Vicar la Episcopia Oradiei; 1992 - Episcop al Oradiei)

Episcop-Vicar al Episcopiei: Prea Sfințitul PETRONIU SĂLĂJANUL (DLN: 30.11.1965- Târgu Mureș; S: 1989-1990 Institutul Teologic de grad universitar Sibiu; 1990-1993 Institutul Teologic de grad universitar Cluj; 1993-1994 studii de limbă greacă; 1994-1998 Doctor în teologie Tesalonic HA: 1.10.2000 Arhiepiscop-Vicar la Episcopia Oradiei)

18. EPISCOPIA MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI, cuprinzând județele Maramureș și Satu Mare

Episcop: Prea Sfințitul JUSTINIAN (DLN: 28.05.1921 - Plopiș, Maramureș; S: Licențiat în Teologie-Sibiu; 1944-1973 starețul Mănăstirii Rohia, Maramureș; HA: 09.09.1973 ca Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Clujului; 1990-Episcop al Maramureșului și Sătmarului)

Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei: Prea Sfințitul IUSTIN SIGHETEANUL (DLN: 23.06.1961 - Rozavlea, Maramureș; S: 1992-Licențiat în Teologie - Sibiu; 1988-1994 starețul Mănăstirii Rohia, Maramureș; HA: 19.04.1994 ca Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului)

19. EPISCOPIA COVASNEI ȘI HARGHITEI, cuprinzând județele Covasna și Harghita

Episcop: Prea Sfințitul IOAN (DLN: 16.11.1951 - Pietrani, Bihor; S: 1976 - Licențiat al Facultății de Instalații și Automatizări București; 1990- Licențiat în Teologie-Sibiu; 1991-1994 studii de teologie biblică la Ierusalim; 1994 - Superiorul Așezămintelor Românești de la Ierusalim și Iordan și reprezentant al Patriarhiei Române pe lângă Patriarhia Ierusalimului; HA: 20.07.1994 ca Episcop al Covasnei și Harghitei)

IV. Mitropolia Olteniei, cu eparhiile:

20. ARHIEPISCOPIA CRAIOVEI, cuprinde județele Dolj, Gorj și Mehedinți.

Mitropolit: Înalt Prea Sfințitul Dr. TEOFAN Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei: (DLN: 19.10.1959-Corbi, jud. Argeș; S: 1984- Licențiat în Teologie - București; 1985-1990 studii de teologie și Doctor în Teologie (1990) la Institutul Teologic Saint Serge din Paris, Franța; 1990-1993 Secretarul Cabinetului Patriarhal; HA: 15.09.1991 ca Episcop-Vicar Patriarhal; 22 oct.2000 – Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei)

Episcop-Vicar al Mitropoliei Olteniei : Prea Sfințitul GURIE GEORGIU STREHĂIANUL (DLN: 31.12.1968 Huta Chinești, Cluj; S: 1992-1996 Facultatea de Teologie Craiova; 1997-2001: Studii Misionar Pastorale Padova; HA: 5.08.2001)

21. EPISCOPIA RÂMNICULUI, cuprinzând județul Vâlcea

Episcop: Prea Sfințitul GHERASIM (DLN: 14.11.1914 - Munteni Buzău, Ialomița; S: 1948 - Licențiat în Teologie - București; 1952-1970 starețul Mănăstirii Căldăruțani, Ilfov; HA: 27.12.1970 ca Arhiereu-Vicar la Episcopia Dunării de Jos; 1975-Arhiereu-Vicar la Episcopia Râmnicului; 1984 - Episcop al Râmnicului)

Arhiereu-Vicar al Episcopiei Râmnicului: Prea Sfințitul Dr. IRINEU

SLĂTINEANUL (DLN: 16.11.1957-Perișani, Vâlcea; S: 1985 - Licențiat în Teologie - București; studii de teologie la Paris, Franța; 1991 - Doctor în Teologie la Institutul Saint Serge, Paris, Franța; din 1994 conferențiar la Facultățile de Teologie din Sibiu și Craiova; HA: 06.10.1991 ca Arhiepiscop-Vicar la Episcopia Râmnicului)

22. EPISCOPIA SEVERINULUI ȘI STREHAIEI

Episcop: Prea Sfințitul NICODIM (DLN: 6.04.1962, Godeanu, jud. Mehedinți; S: 1989-1993 Facultatea de Teologie București, 1997-2000 studii la Universitatea din Atena, 2000 cursuri doctorat HA: 19.08.2001)

V. Mitropolia Banatului, cu eparhiile:

23. ARHIEPISCOPIA TIMIȘOAREI, cuprinzând județul Timiș.

Arhiepiscop al Timișoarei și Mitropolit al Banatului: Înalt Prea Sfințitul Dr. NICOLAE (DLN: 21.11.1923-Caransebeș, Caraș-Severin; S: 1946 - Licențiat în Teologie-București; 1942-1946 cursuri la Facultatea de Filosofie și Litere din București; 1949-Doctor în Teologie-București; 1947-1948 profesor suplinitor la Academia Teologică Caransebeș; 1948-1956 secretar eparhial, referent și consilier administrativ la Arhiepiscopia Timișoarei; 1956-1959 profesor la Seminarul Teologic Caransebeș; 1959-1960 conferențiar la Institutul Teologic Universitar Sibiu; 1992 - membru de onoare al Academiei Române; HA: 15.01.1961 ca Episcop al Aradului; 1962 - Arhiepiscop al Timișoarei și Mitropolit al Banatului; 1967 - Locțiitor de Mitropolit al Ardealului; 1977-1978 Locțiitor de Mitropolit al Olteniei)

24. EPISCOPIA ARADULUI, IENOPOLEI ȘI HĂLMAGIULUI, cuprinzând județele Arad și Hunedoara.

Episcop: Prea Sfințitul Dr. TIMOTEI (DLN: 04.06.1936 - Timișoara; S: 1957 - Licențiat în Teologie-București; 1967-1968 studii de teologie în Franța și Elveția; 1971-1972 studii de teologie la Fribourg, Elveția; 1972-Doctor în Teologie-București; 1960-1961 profesor la Seminarul Teologic Caransebeș; 1961-1968 secretar eparhial la Episcopia Aradului și apoi la

Arhiepiscopia Timișoarei; 1968-1975 vicar administrativ la Arhiepiscopia Timișoarei; 1999-Doctor Honoris Causa al Universităților din Arad și Petroșani; HA: 08.02.1976 ca Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei; 1984 - Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului)

25. EPISCOPIA CARANSEBEȘULUI, cuprinzând județul Caraș-Severin

Episcop: Vacant

Structuri diasporale (în afara granițelor țării)

Asistența religioasă a credincioșilor ortodocși români și organizarea canonică a structurilor diasporale din afara granițelor țării se asigură de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

În prezent aceste structuri diasporale cuprind:

26. EPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN UNGARIA

Episcop: Prea Sfințitul SOFRONIE (DLN: 03.11.1967-Arad; S: 1993-Licențiat al Facultății de Medicină din Timișoara; 1997 - Licențiat în Teologie - Arad; 1994-1995 stagiul de pregătire la Mănăstirea ortodoxă Sf. Ioan Botezătorul din Essex, Anglia; 1995-1998 inspector pe probleme de asistență socială la Episcopia Aradului; 1998-1999 secretar la Cabinetul Patriarhal din București; HA: 21.02.1999 ca Episcop al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria)

27. MITROPOLIA AUTONOMĂ A BASARABIEI

Arhiepiscop și Mitropolit: Înalt Prea Sfințitul PETRU (DLN: 24.10.1946 - Țiganca, Republica Moldova; S: 1967 - Diplomat al Seminarului Teologic Sf. Andrei din Odessa, Ucraina; 1990 - starețul Mănăstirii Căpriana, Republica Moldova; HA: 01.09.1990 ca Episcop de Balți, Republica Moldova; 1992 - locțiitor de Mitropolit al Mitropoliei Basarabiei, reactivată, la data de 19.12.1992, sub oblăduirea canonică a Patriarhiei Române; 1995 - Mitropolit al Basarabiei)

28. MITROPOLIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ PENTRU GERMANIA ȘI EUROPA CENTRALĂ

Mitropolit: Înalt Prea Sfințitul Dr. SERAFIM (DLN: 04.09.1948-Buholt - Beclean, Brașov; S: 1974 - Licențiat în Teologie-Sibiu; 1982-1985 studii de teologie iar în 1985 - Doctor în Teologie la Institutul Saint Serge din Paris, Franța; 1986-1989 lector la Institutul Saint Serge din Paris; 1989-1990 asistent la Facultatea de Teologie din Sibiu; HA: 11.03.1990 ca Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului; 1994 - Mitropolit al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania și Europa Centrală)

29. MITROPOLIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A EUROPEI OCCIDENTALE ȘI MERIDIONALE Arhiepiscop și Mitropolit: Înalt Prea Sfințitul Dr. IOSIF (DLN: 19.02.1966, Vișeu de Jos, Maramureș; civil: Ilie POP; S: 1993 - Licențiat în Teologie-Sibiu; 1993-1994 profesor la Seminarul Teologic și asistent la Facultatea de Teologie din Alba Iulia; HD celib: 19.10.1993; HP celib: 26.10.1993; Monah: 17.04.1994; 1994-1998 studii de doctorat la Institutul Saint Serge din Paris, Franța, și duhovnic la Mănăstirea „Notre-Dame-de-Toute-Protection”- Bussy-en-Othe, Franța; HA: 15.03.1998 - Paris, ca Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională; Mitropolit: 21.10.2001)

30. ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN AMERICA ȘI CANADA

Arhiepiscop: Înalt Prea Sfințitul Dr. NICOLAE CONDREA (DLN: 15.04.1967, Constanța; S: 1988-1993: Facultatea de Teologie din Sibiu; 1994-2001 Doctor în Teologie al Universității din Strasbourg; HA: 27.7.2002 ca Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în America și Canada).

31. EPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DE LA VÂRȘET, JUGOSLAVIA

Episcop Locțiitor : Prea Sfințitul DANIL (DLN: 23.09.1957 Hatagejl, Densuși, Hunedoara; S 1978-1982 Institutul Teologic de grad Universitar din

Sibiu; 1982-1985 Doctorat la Institutul Teologic Ortodox din București; 1993-1996 Doctor în Teologie la Universitatea din Tesalonic HA: 01.04.2001)

ORGANIZAREA ADMINISTRATIV TERITORIALĂ

la sfârșitul anului 2004 (în cifre și date)

În interiorul granițelor țării, în cuprinsul Patriarhiei Române funcționează un număr de 14.100 unități bisericești, din care: 1 centru patriarhal, 5 mitropolii, 10 arhiepiscopii, 14 episcopii, 161 protopopiate, 11.007 parohii și 2.313 filii, 386 mănăstiri (5.896 existente și 260 în construcție), precum și 12.052 cimitire bisericești, din care: 11.753 cimitire parohiale (608 urban, 11.145 rural), 319 cimitire mănăstirești (232 mănăstiri, 87 schituri).

În cuprinsul Patriarhiei Române sunt deschise cultului și funcționează 14.574 locașuri de cult, din care: 63 catedrale (24 catedrale eparhiale și 23 biserici catedrale); 10.580 biserici parohiale, 2.072 biserici filiale, 433 biserici de mănăstiri, 208 biserici de cimitir, 12 biserici fundamentale, 48 biserici izolate, 298 capele parohiale, 171 capele de cimitir, 74 paraclise parohiale, 182 paraclise de mănăstiri, 403 biserici și capele în instituțiile bugetare (89 - armata, Ministerul de Interne, 37 - penitenciare, 166 - spitale, 50 - unități de învățământ, 61 - așezăminte de ocrotire socială).

La unitățile bisericești (Patriarhie, eparhii, protopopiate, mănăstiri, schituri) sunt încadrați și activează 841 personal de conducere, din care: 1 vicar administrativ patriarhal, 18 consilieri patriarhali, 17 vicari administrativi eparhiali, 2 secretari patriarhali, 1 inspector general bisericesc, 117 consilieri administrativi eparhiali, 10 secretari Cancelaria Sf. Sinod, 97 inspectori eparhiali, 25 secretari eparhiali, 20 exarhi, 150 protopopi, 342 stareți (e), 41 egumeni (e).

La unitățile bisericești (Patriarhie, eparhii, protopopiate, parohii, filii, mănăstiri și schituri) sunt încadrați și activează 12.855 preoți și diaconi, din care: 12.236 cu contribuție de la bugetul de stat: 336 la centrele eparhiale și protopopiate (240 - studii superioare, 96 - studii medii), 10.974 la parohii și filii (7.668 - studii superioare, 3.306 - studii medii), 477 la mănăstiri, schituri și metocuri (114 - studii superioare, 363 - studii medii) și 452 preoți în instituțiile bugetare de stat; 619 clerici din fonduri proprii.

Un număr total de 13.124 personal clerical primea contribuție de la bugetul de stat la salarizare, după cum urmează: 47 indemnizații pentru ierarhi, 841 contribuții pentru personal de conducere de la Patriarhie, eparhii, protopopiate, mănăstiri și schituri, 12.236 contribuții pentru preoți și diaconi de la centrele eparhiale, parohii și mănăstiri.

Situația pe decade de vârstă a personalului clerical activ a fost următoarea: 2.922 (21-30 ani); 3.349 (31-40 ani); 3.122 (41-50 ani); 2.261 (51-60 ani); 683 (61-70 ani); 139 (peste 70).

În rândul clerului au fost primiți 543 noi hirotoniți în preot și diacon, au ieșit la pensie 66 de preoți și au decedat 92 de slujitori.

La unitățile bisericești centrale, eparhiale, protopopești, parohiale și mănăstirești, este încadrat și activează un număr total de 16.518 personal neclerical, din care: 14.813 cu contribuție de la bugetul de stat: 5.431 cântăreți bisericești, 2.864 îngrijitori, 1.791 clopotari, 846 paznici, 3.881 alte funcții neclericale și 1.705 personal neclerical numai din fonduri proprii.

Situația monahismului se prezintă astfel: 589 așezăminte monahale, din care: 386 mănăstiri (212- călugări, 174 - călugărițe), 194 schituri (136 - călugări, 58 călugărițe) și 9 metocuri, în care trăiesc în rugăciune, muncă și studiu, potrivit regulilor monahale și sfintelor canoane un număr de 8.090 viețuitori (2.866 călugări, 5.224 călugărițe).

Situația după studii a personalului clerical era următoarea: 188 doctori în teologie, 119 absolvenți cursuri doctorat, 426 absolvenți master, 8.307 licențiați în teologie, 651 absolvenți seminar, 703 în curs de școlarizare în facultățile de teologie și în seminar; 175 și cu alte studii superioare decât cele teologice.

Situația după studii a personalului monahal este următoarea: 14 doctori în teologie, 12 absolvenți cursuri doctorat, 23 absolvenți master, 578 licențiați în teologie, 651 absolvenți seminar, 2.784 cu alte studii, 1.813 fără studii, 785 în curs de școlarizare la învățământul teologic superior sau preuniversitar.

Un număr total de 384 preoți au primit distincții onorifice bisericești, din care: 63 sachelar, 143 iconom, 178 iconom stavrofor, 30 clerici și mireni au primit crucea patriarhală; un număr de 40 monahi au primit ranguri monahale, astfel: 25 protosinghel, 5 arhimandrit, 10 stareță cu cruce.

La 31 decembrie 2003, situația construirii, restaurării, reparații și întreținerii locașurilor de cult se prezintă astfel: s-a pus piatra de temelie și

au început lucrările la 148 de biserici noi (55 - urban, 93 - rural); au continuat lucrările la cele 927 biserici noi începute în anii anteriori, dar neterminate (362 - urban, 565 rural); au fost finalizate lucrările la 251 de biserici nou construite începute în anii anteriori (82 - urban, 169 rural); au fost date în folosință prin sfințire 146 de biserici nou construite (44 - urban, 118 - rural); au continuat lucrările de reparare, restaurare și consolidare la 556 biserici care nu sunt monumente (119 - urban, 437 - rural); au fost pictate din nou 353 biserici (117 - urban, 236 - rural); a fost restaurată pictura la 399 biserici (96 - urban, 299 - rural); locașuri sfințite - resfințite, 226.

În anul 2004, în unitățile parohiale au fost oficiate: 106.373 botezuri (51.209 - urban, 55.164 - rural), 66.904 cununii (36.846 - urban, 30.058 - rural) și 135.189 înmormântări (51.068 - urban, 84.121 - rural).

Alte realizări

În sectorul vieții culturale, notăm înființarea de noi instituții de învățământ teologic, chiar peste nevoile reale ale Bisericii: Facultăți de teologie la Iași, Cluj-Napoca, Târgoviște, Pitești, Baia Mare, Alba-Iulia și altele, seminarii noi (pe lângă cele șase existente până în 1989), la Galați, Râmnicu-Vâlcea, Alba-Iulia, Baia Mare, Suceava, Mănăstirea Agapia (pentru fete) ș.a.; întregul învățământ teologic superior a fost încadrat în Universitățile din orașele respective, și reorganizat pe trei secții: Teologie Pastorală, Teologie-Litere și Teologie-Asistență Socială; se reprimesc și fete în toate școlile teologice. Au apărut o serie de publicații periodice noi aproape la fiecare centru eparhial: *Vestitorul Ortodoxiei* la București, *Candela Moldovei* la Iași, *Învierea* la Timișoara, *Renașterea* la Cluj, *Tomisul ortodox* la Constanța, *Credința străbună* la Alba-Iulia, *Credința românească* la Baia Mare, *Legea românească* la Oradea, *Biserica și Școala* la Arad, *Foaie diecezană* la Caransebeș, *Călăuză ortodoxă* la Galați, *Lumină lină* la Argeș ș.a. În același timp, au apărut o seamă de lucrări noi de teologie și istorie bisericească la București, Sibiu, Craiova, Timișoara și în alte părți.

S-au redeschis toate mănăstirile și schiturile desființate în mod abuziv în 1959 ori s-au deschis noi așezăminte monahale, mai ales în Ardeal. În același timp - în pofida greutăților financiare cu care se confruntă Biserica - s-au pus fundațiile a zeci de biserici mai ales în mediul urban și mănăstiri (Râmeț,

Recea, Mureș, Sâmbăta de Sus etc.). Biserica și-a reluat într-o altă perspectivă activitatea de ordin social umanitar, prin înființarea unor asociații caritative în vederea ajutorării orfanilor, a bătrânilor și handicapatilor, prin asistența religioasă în spitale, orfelinate și azile de bătrâni.

Biserica își continuă și relațiile externe, prin participarea la activitățile desfășurate în cadrul Consiliului Mondial al Bisericilor (o delegație a Bisericii noastre a participat la lucrările celei de a șaptea Adunări generale care a avut loc, în ianuarie 1991 la Canberra, în Australia, condusă de mitropolitul Daniel Ciobotea), a Conferinței Bisericilor Europene, ale unor Comisii mixte de dialog cu alte Biserici. În câteva rânduri, ne-au vizitat delegații bisericești ortodoxe (patriarhul ecumenic *Bartolomeu I*, patriarhul *Partenie* al Alexandriei, *Pavel* al Serbiei, *Maxim* al Bulgariei și alții). La rândul lor, delegații sinodale române, conduse de Prea Fericitul Patriarh *Teoctist*, au vizitat alte Biserici Ortodoxe surori. Facultățile de Teologie au încheiat „parteneriate” cu Facultăți din afara hotarelor, mai cu seamă catolice și protestante. În pofida dificultăților prin care trecem, ierarhii, profesorii de teologie și preoții Bisericii Ortodoxe Române își continuă activitatea lor misionară, socială și culturală pentru a fi vrednici de înaintașii lor, cărora doresc să le cinstească memoria printr-o activitate tot mai rodnică.

În noile condiții sociale, politice și religioase, după evenimentele din decembrie 1989, Sfântul Sinod și Adunarea Națională Bisericească au socotit că este necesar să se procedeze prioritar la eliminarea din legiuirile bisericești a tuturor prevederilor care contraveneau principiilor de libertate, democrație și autonomie bisericească și care, îi îngreădeau posibilitatea de manifestare și de lucrare. Astfel printr-o seamă de hotărâri succesive ale Organelor Centrale Bisericești, s-au modificat, reformulat și înlăturat peste 100 de articole din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, parte din articolele Regulamentului Organelor Centrale din Patriarhia Română, ale Regulamentului de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată bisericească și din alte Regulamente bisericești.

Hotărâri, prin care s-a realizat:

❖ afirmarea deplinei libertăți și autonomia Bisericii Ortodoxe Române în relațiile ei cu Statul și instituțiile de Stat, în societatea actuală, privind desfășurarea activității ei;

- ❖ precizarea raporturilor dintre Biserică și Stat;
- ❖ eliminarea prevederilor statutare și regulamentare cu caracter restrictiv și de îngrădire a activității Bisericii Ortodoxe Române;
- ❖ înlăturarea prevederilor statutare și regulamentare care implicau prezența și controlul unor organe de Stat asupra vieții și activității Bisericii;
- ❖ înființarea și organizarea de noi eparhii în Biserica Ortodoxă Română;
- ❖ prevederi privind asistența religioasă pentru românii ortodocși din afara hotarelor țării și organizarea de eparhii pentru Diaspora Românească și românii din jurul hotarelor țării:
 - ❖ asigurarea asistenței religioase de către Biserică în armată, penitenciare, spitale, orfeline, azile de bătrâni etc.;
 - ❖ introducerea învățământului religios în școală;
 - ❖ înființarea de Asociații Ortodoxe Române în sprijinul activității pastoral-misionare și sociale.

Activitatea Organelor Centrale Bisericești de amendare, reformulare și modificare a Statutului și Regulamentelor bisericești încă nu s-a încheiat, ci continuă până la normalizarea vieții și activității Bisericii în toate sectoarele și unitățile sale. În noua atmosferă de renaștere spirituală și națională a țării și poporului român, după evenimentele Decembrie 1989, Biserica și-a restabilit statutul ei de instituție fundamentală și prestigiul ei în viața societății actuale, aducând la cunoștința conducerii țării principalele doleanțe, la a căror împlinire a și pășit. Între acestea amintim: rezidirea unora dintre bisericile demolate, zidirea de biserici noi, reluarea asistenței religioase în spitale, armată, penitenciare, orfeline, introducerea învățământului religios în școlile de Stat, respectarea, pe plan național a duminicilor și sărbătorilor, înființarea unei Comisii pentru ocrotirea monumentelor istorice, redobândirea averilor mobile și imobile, reînnoirea învățământului teologic și integrarea lui în învățământul teologic de Stat de grad corespunzător (mediu și universitar), reînființarea mănăstirilor, reînființarea eparhiilor desființate, ocuparea posturilor vacante de preoți și ierarhi, salarizarea personalului bisericesc clerical și neclerical prin contribuții de la bugetul de Stat, dreptul de exclusivitate al Bisericii pentru producerea și valorificarea obiectelor de cult etc.

În acest context viața religioasă din Biserica Ortodoxă Română a dobân-

dit noi dimensiuni care corespund cerințelor religioase ale credincioșilor.

ANIVERSAREA PEA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST

La 7 februarie 2005, Înaintestătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a împlinit frumoasa vârstă de 90 de ani. În același binecuvântat an, peste o lună, la 5 martie, Părintele Patriarh Teoctist a aniversat 55 de ani de la hirotonirea Sa în treapta arhieriei. Sunt două momente de mare frumusețe și însemnătate în viața celui care conduce cu atâta destoinicie și înțelepciune destinele Bisericii Ortodoxe Române, dar ele devin momente de bucurie și de aniversare pentru toți fiii duhovnicești ai Prea Fericitului Sale, ierarhi, preoți și credincioși ortodocși români, care îl iubesc și îl prețuiesc și rămân atașați de ierarhul care și-a identificat viața și activitatea sa cu slujirea Bisericii și poporului drept credincios. În istoria Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist este o personalitate de excepție, înscriindu-se între figurile cele mai reprezentative ale ortodoxiei românești și ale ortodoxiei universale contemporane.

Viața sa, încununată și aureolată de anii patriarhilor biblici, cu care bunul Dumnezeu l-a hărăzit din plin, slujirea în demnitatea arhierescă timp de 55 de ani, dintre care 18 ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, arhipăstorirea în aproape toate provinciile și eparhiile țării și în mod deosebit faptele și realizările sale în toate aceste centre eparhiale, ne grăiesc de la sine și definesc personalitatea unuia dintre cele mai reprezentative chipuri de ierarhi ortodocși români. Bogata și multilaterală activitate a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist constituie o adevărată cunună de înfăptuiri cu care puțini oameni se învrednicesc în viață.

De aceea, la un popas aniversar atât de semnificativ, cum este cel pe care întreaga Biserică Ortodoxă Română îl trăiește, o prezentare a înfăptuirilor de excepție din viața și activitatea Prea Fericitului Sale nu constituie decât un smerit omagiu pe care îl aducem cu dragoste de fii duhovnicești și cu conștiința că toate aceste împliniri, care capătă valoare de evenimente ale istoriei Bisericii Ortodoxe Române, trebuie cunoscute, pentru a fi pildă de urmat în activitatea tinerilor ierarhi, a preoților și a tuturor fiilor Bisericii noastre, dar, în același timp, și o modalitate de a ne exprima recunoștința față de contribuția și implicarea totală a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în slujirea Bisericii.

Repere biografice generale din viața Prea Fericirii Sale

7 februarie 1915	- S-a născut în satul Tocileni, județul Botoșani, din părinții Dumitru și Marghioala Arăpașu, ca al zecelea din cei unsprezece copii ai acestora. A primit la botez numele de Toader.
1921-1927	- A urmat școala primară din satul natal.
1928, Duminica Tomei	- A intrat, ca frate, la Schitul Sihăstria Voronei, județul Botoșani, aparținând de Mănăstirea Vorona din același județ.
14 septembrie 1931, Ziua Sfintei Cruci	- Este primit în rândul fraților-elevi la Seminarul Monahal din Mănăstirea Neamț.
1932-1940	- A fost admis și a urmat cursurile Seminarului Teologic special pentru monahi din Mănăstirea Cernica, de lângă București, obținând diploma de seminar.
6 august 1935, Schimbarea la Față	- A depus voturile monahale la Mănăstirea Bistrița-Neamț, primind numele de Teoctist.
4 ianuarie 1937	- La recomandarea conducerii Mănăstirii Bistrița, Mitropolitul Pimen al Moldovei aprobă hirotonia monahului Teoctist în treapta de ierodiacon. A fost hirotonit de Arhiepiscopul Ilarion Băcăoanul, în Biserica Precista din Roman, pe seama Mănăstirii Bistrița.
1940-1944	- A urmat cursurile Facultății de Teologie a Universității din București, în timpul studiilor locuind în căminul din Mănăstirea Antim și în internatul teologic de la Radu-Vodă. În această perioadă a fost rânduit, de Patriarhul Nicodim, în diferite ascultări la Birourile Arhiepiscopiei Bucureștilor, și apoi în postul de diacon la Catedrala Sfintei Patriarhii.
1945	- A fost proclamat licențiat în Teologie, primind calificativul „ <i>Magna cum laude</i> ” pentru lucrarea susținută în cadrul Catedrei de Liturgică, sub conducerea Preotului Profesor Dr. Petre Vintilescu.

1 martie 1945	- La cererea sa, a fost transferat în postul de preot la Catedrala Mitropolitană din Iași, de către Mitropolitul Irineu Mihălcescu.
25 martie 1945, Buna-Vestire	- A fost hirotonit ieromonah de către Valeriu Botoșeneanul (Moglan), Arhiepiscop Vicar al Mitropoliei Moldovei.
martie 1946-1950	- La Iași, a îndeplinit pe rând, funcțiile de Mare Eclesiarh al Catedralei Mitropolitane, Exarh al Mănăstirilor, iar din anul 1948 a ocupat postul de Vicar administrativ al Mitropoliei, fiind ridicat la rangul de Arhimandrit. În vara anului 1947, în vreme de mare secetă, i s-a încredințat conducerea pelerinajului cu moaștele Sfintei Cuvioase Parascheva, la cererea credincioșilor, pentru ploaie și pace sufletească, înălțându-se rugăciuni zilnice în perioada 27 mai - 10 august, în satele și orașele din județele Iași, Roman, Bacău, Neamț și Fălțiceni.
1946-1947	- A urmat cursurile Facultății de Litere și Filosofie la Universitatea din Iași.
28 februarie 1950	- A fost ales de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la propunerea Patriarhului Justinian, Episcop Vicar al Patriarhiei, fiind examinat canonic de Comisia Canonică-Juridică a Sfântului Sinod, sub președinția Mitropolitului Ardealului, Dr. Nicolae Bălan.
5 martie 1950	- A fost hirotonit în treapta arhieriei, în Catedrala Sfântul Spiridon-Nou din București, de către Patriarhul Justinian, Mitropolitul Firmilian al Olteniei și Episcopul Chesarie al Dunării de Jos.
1950-1954	- A funcționat ca Rector al Institutului Teologic de Grad Universitar din București, având în același timp și atribuțiile de Secretar al Sfântului Sinod și de Vicar la Arhiepiscopia Bucureștilor.
28 iulie 1962	- A fost ales de către Colegiul Electoral Bisericesc în postul de Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmegeului.

aprilie 1963	- Congresul Episcopiei Ortodoxe Române din America l-a ales în postul de episcop de la Detroit, S.U.A., devenit vacant prin decesul episcopului Andrei Moldovanu, iar Sfântul Sinod a aprobat alegerea și i-a acordat rangul de arhiepiscop. Din cauza neacordării vizei, n-a putut lua în primire conducerea efectivă a episcopiei române din Statele Unite și Canada. Ca episcop al Aradului a avut sub jurisdicție vicariatul de la Gyula și a două protopopiate din Banatul sârbesc.
1969-1970	- A supliniit Episcopia Oradei.
28 ianuarie 1973	- A fost ales de către Colegiul Electoral Bisericesc Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei și instalat de Patriarhul Justinian duminică, 25 februarie 1973.
25 septembrie 1977	- A fost ales de Colegiul Electoral Bisericesc în postul de Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei. A fost instalat duminică, 12 octombrie 1977. Din iulie 1980, până în ianuarie 1982, a supliniit postul de Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Transilvaniei.
9 noiembrie 1986	- De la 31 iulie și până la 9 noiembrie 1986 a supliniit postul de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. La 9 noiembrie, Colegiul Electoral Bisericesc l-a ales în demnitatea de Patriarh. A fost instalat în Catedrala Sfintei Patriarhii de către Mitropoliții țării, în prezența Patriarhilor Ierusalimului și Bulgariei, a reprezentanților tuturor Bisericilor Ortodoxe, ai Bisericii Romano-Catolice, ai Bisericilor Protestante și a reprezentanților forurilor de stat la 19 noiembrie 1986.
Distincții și decorații	I s-au conferit ordine bisericești de către Patriarhiile Antiohiei, Ierusalimului, Moscovei, Serbiei și de către Arhiepiscopiile Greciei, Ciprului, Cehoslovaciei, Finlandei etc.

Distincții
decorații

și

A făcut parte sau a condus delegații la Ierusalim, în Armenia, Moscova, Bulgaria, Serbia, Ungaria, Austria, Germania, Franța, Finlanda, Suedia, Canada, Statele Unite ale Americii, Constantinopol, India, Grecia etc.

Ca Patriarh a vizitat Bisericile Surori ale Constantinopolului, Ierusalimului, Rusiei, Greciei, Ciprului, Bulgariei, Poloniei, Indiei și Armeniei, precum și Bisericile din: Ungaria, Austria, Germania, Suedia, Venezuela. A cercetat parohiile românești din Austria, Suedia, Venezuela și Ungaria. Tot în calitate de Patriarh a vizitat Biserica Romei în ianuarie 1989.

A participat la lucrările forurilor ecumenice: Consiliul Mondial al Bisericilor și Conferința Bisericilor Europene, în calitate de reprezentant sau membru ales al Bisericii Ortodoxe Române.

A fost premiat de Academia Română pentru tipărirea în 1988 a ediției jubiliare a Bibliei de la București din 1688, fiind ales *Membru de Onoare al Academiei Române*, în anul 1999.

La 2 iunie 1995 a primit titlul academic de „*Doctor Honoris Causa*” al Universității din Oradea.

La 25 octombrie 1995 i s-a conferit titlul de „*Doctor Honoris Causa*” al Universității din București.

La 12 octombrie 2000 i s-a conferit titlul de „*Doctor Honoris Causa*” al Universității Dunărea de Jos.

La 7 noiembrie 2000 i s-a conferit titlul de „*Doctor Honoris Causa*” al Universității Catolice din Lublin - Polonia.

La 7 octombrie 2001 a fost numit *Cetățean de Onoare* al orașului Petroșani.

La 7 octombrie 2001 i s-a conferit titlul de „*Doctor Honoris Causa*” al Universității Petroșani.

<p>A c t i v i t a t e editorială și publicistică</p>	<p>- A reorganizat și promovat, de-a lungul anilor, activitatea editorială bisericească. A publicat în revistele teologice reportaje, predici, meditații și studii. A publicat monografiile:</p> <p>- „<i>Mitropolitul Iacob Putneanul</i>”, cu o ediție în limba engleză - „<i>Sfântul Vasile cel Mare în evlavia credincioșilor ortodocși români</i>”. - „<i>Mitropolitul Dosoftei, ctitor al limbajului liturgic românesc</i>”. A editat în transliterare:</p> <p>- „<i>Dumnezeiască Liturghie</i>” a Mitropolitului Dosoftei (1679), Iași, 1980. A tipărit ediția jubiliară din 1988 a „<i>Bibliei de la București</i>” (1688). - Între 1982-1996 a publicat zece volume de omilii, cuvântări și meditații, sub titlul general „<i>Pe treptele slujirii creștine</i>”, și un volum cu titlul „<i>Slujind altarul străbun</i>”.</p>
<p>Construcții și restaurări de biserici</p>	<p>- A inițiat și a pus în operă restaurarea sau construirea de noi mănăstiri și biserici, dintre care: în <i>Arhiepiscopia Bucureștilor</i>, a dus la îndeplinire inițiativele Patriarhului Justinian în ceea ce privește restaurarea sau construirea următoarelor mănăstiri: Dealu, Viforâta, Schitul Maicilor (translată), Ghighiu, Cheia, Zamfira, Plumbuita, Căldărușani, Țigănești, Pasărea, Cernica, Sitaru, Suzana, Schitul Cricov, Techirghiol etc. - La Arad s-a îngrijit de redeschiderea mănăstirilor Hodoș-Bodrog, Gai și Prislop. A inițiat și a pus în operă restaurarea și pictarea unui mare număr de biserici, a transformat și restaurat Catedrala și reședința episcopală din Arad, înzestrând-o cu un paraclis;</p> <p>- În <i>Oltenia</i> s-a îngrijit sub toate aspectele, de restaurarea mănăstirilor: Tismana, Polovragi, Paraclisul mitropolitan „<i>Duminica Tuturor Sfinților</i>”; - În <i>Moldova</i> s-a îngrijit de restaurarea, în cele mai bune condiții, a mănăstirilor: Neamț, Secu, Sihăstria, Bistrița, Tazlău, Horaița, Slatina, Dragomirna, Bogdana, Sfântul Ioan cel Nou de</p>

	<p>Suceava, Putna (zidul de incintă, Paraclisul și rezidirea Palatului Domnesc al lui Ștefan cel Mare), Râțca, Vorona; În Iași: Catedrala veche Sfântul Gheorghe, Catedrala Mitropolitană, Bărboi, Cetățuia, Turnu Galatei, Frumoasa etc. - A inițiat și a pus în operă restaurarea, pictarea sau repictarea unui mare număr de biserici, zidind din nou numeroase biserici de mir, în toate eparhiile păstorite.</p>
--	---

O viață roditoare și un neîncetat urcuș duhovnicesc

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a văzut lumina zilei la 7 februarie 1915, în satul Tocileni, pe frumoasele plaiuri botoșănene. Este cel de-al nouălea din cei zece copii cu care evlavioșii săi părinți, Dumitru și Marghioala, pe care Părintele Patriarh Teoctist îi evocă cu multă duiosie și respect, au fost binecuvântați de Dumnezeu. De la părinții săi a moștenit și a învățat credința adevărată, dragostea de oameni și de pământul natal, și în mod deosebit, cultul muncii, cinstea și omenia. Au fost coordonate care l-au călăuzit toată viața și care au marcat atitudinea sa față de oameni și i-au trezit mereu conștiința responsabilității pentru marile sarcini încredințate de Biserică.

Simțind încă din fragedă vârstă chemarea lăuntrică a slujirii sfaturilor evanghelice și urmării chipului îngeresc, tânărul Teodor, care toată viața și-a dovedit identitatea cu numele, adică cel cu darul lui Dumnezeu, după ce a urmat clasele primare în satul natal, unde s-a distins ca un copil cuminte și dornic de învățături, a intrat în lumea monahală, la numai 14 ani, cu intenția curată de a-și închina viața slujirii lui Dumnezeu și semenilor. Primii pași, ca și primele ascultări în viața monahală, au fost înfăptuiți la Mănăstirile Vorona și Neamț, de unde, atrăgând atenția prin comportarea exemplară și prin interesul vădit pentru studiu și cultură, a fost trimis, în 1923, la Seminarul Teologic monahal, de la Mănăstirea Cernica, ctitorit de Patriarhul Miron Cristea, unde, în cei opt ani de studiu, și-a sporit comoara de cultură teologică și generală, distingându-se ca unul dintre cei mai buni elevi ai acestei școli și prin propășirea în viața duhovnicească. La 6 august 1935, de sărbătoarea Schimbării la Față, a fost tuns în monahism, primind frumosul

nume de Teoctist, care, prin etimologia sa, înseamnă „cel ctitorit de Dumnezeu” sau „ctitor de lucruri dumnezeiești”. Atât momentul călugăririi, cât și numele, au fost semnificative în viața celui ce a îmbrăcat chipul îngeresc, căci viața prin excelență a Prea Fericirii Sale a fost aceea de a schimba mereu lucrurile în bine și frumos, și de a ctitori material și duhovnicește, spre slava lui Dumnezeu.

După absolvirea seminarului, dorința de carte și de cultură teologică l-a determinat să-și continue studiile la facultatea de Teologie a Universității din București, ilustrată pe atunci de celebrii profesori ai generației de aur a învățământului teologic universitar românesc. S-a impus atenției și aprecierii profesorilor printr-o muncă stăruitoare, prin seriozitate și prin calități intelectuale deosebite. Concomitent cu studiile universitare, a îndeplinit și diverse funcții administrative în cadrul Arhiepiscopiei Bucureștilor și a slujit și ca diacon la catedrala patriarhală. Și-a luat licența în teologie, în 1945, cu calificativul „Magna cum laude” având ca îndrumător științific pe renumitul profesor de liturgică și pastorală, Pr. Prof. Dr. Petre Vintilescu.

La 1 martie 1945, la cerere, a fost numit preot slujitor la Catedrala mitropolitană din Iași, fiind hirotonit ieromonah, la 25 martie 1945. Din dorința de a-și desăvârși studiile și de a-și îmbogăți zestrea culturală cu valorile tradiționale ale culturii românești și universale, ieromonahul Teoctist s-a înscris la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din Iași, frecventând cursurile doar doi ani, întrucât regimul comunist, instaurat atunci în țara noastră, i-a interzis continuarea studiilor, ca la atâția tineri care nu aveau altă vină decât că studiaseră sau nu teologia.

Făcând dovada unei frumoase și temeinice pregătiri teologice, dublată de o autentică și pilduitoare viață călugărească, a fost ales și numit de către cărturarul mitropolit Irineu Mihălcescu, în funcția de mare ecleziarh al Catedralei mitropolitane din Iași, apoi exarh al mănăstirilor. În 1948, a fost numit vicar administrativ al Mitropoliei Moldovei și Sucevei de către mitropolitul de atunci și viitorul patriarh, Justinian Marina. A condus cu foarte multă pricepere lucrările catedralei arhiepiscopale, desfășurând, în același timp, o bogată și exemplară activitate pastoral misionară și de asistență socială, în condițiile vitrege de după al doilea război mondial, ale cărui răni trebuiau vindecate, distingându-se prin răbdare, sinceritate, demnitate, inițiativă, apropiere față de preoți și de credincioși. A primit și distincția de arhimandrit.

Apreciind pregătirea sa teologică, experiența administrativă bogată și activitatea pastoral-misionară și socială exemplară, ca și promptitudinea și stăruința în îndeplinirea sarcinilor încredințate, vrednicul de pomenire, Patriarhul Justinian Marina, l-a chemat pe arhimandritul Teoctist la demnitatea arhierescă, în funcția de episcop vicar patriarhal, cu titlul de „Botoșăneanul”. A fost hirotonit episcop în ziua de 5 martie 1950, în biserica Sfântul Spiridon Nou din București, de către fericții întru adormire Patriarhul Justinian, Mitropolitul Firmilian al Olteniei și Episcopul Chesarie al Dunării de Jos, la vârsta de 35 de ani, fiind cel mai tânăr dintre ierarhii Bisericii noastre de atunci.

Slujirea ca episcop vicar patriarhal pe lângă cel mai mare dintre patriarhii României, pururi pomenitul Justinian Marina, a fost o adevărată școală pentru tânărul episcop Teoctist, căruia i s-au încredințat sarcini de mare răspundere, pe măsura pregătirii sale, îndeplinindu-le cu responsabilitate și competență, și înfăptuind lucrări de mare anvergură, pastoral-misionare, gospodărești-administrative și cu caracter cultural.

Cea mai importantă dintre răspunderile încredințate a fost conducerea Institutului Teologic Universitar din București, expulzat din Universitate de către regimul comunist, în calitate de rector, în vremuri foarte vitregi în care Biserica era nevoită să-și creeze și să-și definească strategia pregătirii slujitorilor bisericești, pentru a face față propagandei atee li pentru a păstra valorile învățământului teologic românesc. Alături de marele său înaintaș în calitate de rector, a dat o nouă orientare învățământului teologic românesc universitar și seminarial, fundamentându-l pe gândirea Sfinților Părinți și ancorându-l sau legându-l de realitățile și necesitățile pastorației, urmărind cu persistență înduhovnicirea lui, prin accentuarea rolului Sfintei Liturghii în formarea viitorilor slujitori ai Bisericii. De aceea, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist poate fi socotit pe drept cuvânt, și ctitor al învățământului teologic românesc. De numele său se leagă acțiunile întreprinse pentru promovarea și perfecționarea învățământului teologic: alcătuirea legislației privitoare la învățământ, înlăturarea spiritului laicizant din învățământul teologic, încadrarea studenților și elevilor seminariști în programul de rugăciune și practică liturgică desfășurat în paraclis, spovedirea și împărtășirea lor, alcătuirea planurilor de învățământ și a programelor analitice, dotarea bibliotecilor, inițierea, susținerea și dezvoltarea publicațiilor teologice, oferirea de burse de studiu și subvenții materiale,

încurajarea schimbului de studenți și profesori și altele.

Acțiunea de îndrumare a clerului pentru o activitate pastoral-misionară care să păstreze și să pună în evidență valorile inestimabile ale cultului divin ortodox, să atragă și să țină pe credincioși în jurul sfintelor altare și al Sfintei Liturghii, lucrarea bogată de bună gospodărire și împodobire a locașurilor de cult, de restaurare și de păstrare a monumentelor de artă și arhitectură bisericească din Arhiepiscopia Bucureștilor, cum au fost mănăstirile Dealu, Viforâta, Sinaia, Căldărușani, Ciorogârla, Ghighiu și altele, constituie doar câteva din multiplele sarcini și răspunderi pe care le-a îndeplinit cu deosebită competență, autoritate și devotament, ca episcop vicar patriarhal. Toate acestea însă l-au format ca ierarh destoinic, conducător bisericesc și om de cultură, atașat valorilor spiritualității românești, pe care le-a iubit și apărut întotdeauna.

Avându-se în vedere această zestre și experiență, acumulate timp de 12 ani, a fost socotit vrednic de chemarea de a păstori istoricul scaun al episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului. Aici a desfășurat, din 1962 până în 1973, bogată lucrare de îndrumare a preoților și credincioșilor, în spiritul păstrării unității de credință, a uniformizării cultului și a promovării tradițiilor ortodoxe românești, ca și o amplă acțiune de restaurare și împodobire în stil autentic ortodox a sfintele locașuri bisericești și mănăstirești. Printre lucrările realizate aici putem menționa noul paraclis de la centrul eparhial, sala de festivități și construcțiile anexe, parcul reședinței, pe care l-a împodobit cu o veche bisericuță de lemn strămutată aici. Pentru un an, a condus și episcopia vacantă vecină a Oradiei.

La 28 ianuarie 1973, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a fost chemat la demnitatea de arhipăstor al Craiovei și Mitropolit al Olteniei. Deși arhipăstoria de la Craiova n-a fost decât de aproape 5 ani, ea a fost încărcată de frumoase împliniri. A înzestrat centrul arhiepiscopal cu o biserică de lemn de mare valoare artistică, a ctitorit noul locaș al Seminarului Teologic de la Mofleni, a sporit calitatea revistei „Mitropolia Olteniei” și s-a îngrijit îndeaproape de propășirea vieții duhovnicești a clerului și a credincioșilor, a vegheat la păstrarea unității bisericești, la apărarea dreptei credințe și a datinilor strămoșești, ca și la restaurarea monumentelor istorice și de artă bisericească.

După aproape cinci ani de păstorie la Craiova, Înalt Prea Sfințitul Teoctist a fost ales, la 25 septembrie 1977, în scaunul de arhiepiscop al

Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei. La acest centru istoric mitropolitan, străjuit de umbra marilor ierarhi cărturari, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a adăugat pagini de mare însemnătate și cinste în cronica bisericească a Moldovei. Acționând cu râvnă, chibzuință și hotărâre neclintită, s-a îngrijit de formarea preoților și de cultivarea tradițiilor sănătoase de pe aceste meleaguri, de ocrotirea, împodobirea și înfrumusețarea locașurilor de cult și, în chip special, de punerea în valoare a mănăstirilor din Moldova și Bucovina. Lucrările de ctitorire de mare anvergură de la mănăstirea Vorona și Golia, reconstruirea palatului voievodal al bine credinciosului voievod Ștefan cel Mare și Sfânt, de la mănăstirea Putna, adunarea în colecții a vechilor cărți de slujbă în limba rămână, ca și a manuscriselor și hrisoavelor mănăstirești, construirea de noi biserici pentru parohiile lipsite de locașuri de cult, ca și restaurarea celor vechi, împodobirea lor cu pictura nouă sau restaurarea celei existente, rămân dovezi ale vocației sale de ctitor. Seminarul Teologic de la Neamț a stat permanent în preocupările sale pentru ridicarea nivelului de pregătirea elevilor, iar tipografia a fost modernizată, editarea și tipărirea cărților de cult și de rugăciuni, a paracliselor și acatistelor, a cărților de zidire sufletească ocupând un loc central în activitatea culturală a Mitropolitului de atunci al Moldovei și Sucevei. La acestea adăugăm grija pentru ridicarea nivelului și calității revistei „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, organizarea cursurilor cu ghizii de monumente istorice bisericești la centrul eparhial și cultivarea colaborării ecumenice, pe plan local. Toate acestea constituie realizări de mare frumusețe la această mitropolie, unde numele Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist a rămas înscris alături de cele ale marilor mitropoliți cărturari și iubitori de Biserică și țară. Ca mitropolit al Moldovei și Sucevei, a condus pentru un an și jumătate și arhiepiscopia vacantă a Sibiului și Mitropolia Ardealului.

La 9 noiembrie 1986, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei după ce îndeplinise timp de trei luni atribuțiile de Patriarh-locotenent, a fost chemat la suprema slujire în Biserica Ortodoxă Română, aceea de arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, fiind întronizat ca Patriarh, la 16 noiembrie 1986. Cei 18 ani de slujire ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, au fost marcați de noi și deosebite împliniri și realizări, mai ales în contextul nou creat în țara noastră, după 1989. Schimbările

produse în societatea românească după această dată au creat situații și cerințe pastoral-misionare noi, ceea ce a determinat biserica să se adapteze la aceste cerințe sau să iasă în întâmpinarea lor. De numele Întâistătătorului Bisericii noastre, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, se leagă toate inițiativele Bisericii de a răspunde cerințelor pastorale ale momentului de față. Dintre acestea amintim: prezența Bisericii și a slujitorilor ei în toate sectoarele vieții sociale, în spitale, orfelinate, azile, armată, penitenciare; crearea sectoarelor de asistență socială și întrajutorarea creștină în administrația patriarhală și la centrele eparhiale și diversificarea asistenței sociale; reîncadrarea seminariilor teologice și a facultăților de teologie care s-au înmulțit simțitor, în învățământul de stat cu dublă subordonare, a Bisericii și a inspectoratelor școlare, și a universităților; reintrarea învățământului religios în școală; crearea de noi specializări la facultățile de teologie pentru a răspunde nevoilor actuale ale Bisericii (Teologie cu asistență socială, litere-limbi moderne și clasice, limba română, restaurare și conservare, arte plastice-pictură bisericească, istorie, muzică, comunicare, mimico-gestuală); înmulțirea numărului eparhiilor Patriarhiei Române prin crearea de noi eparhii și numirea și hirotonirea de noi ierarhi tineri și bine pregătiți care a adus după sine întinerirea Sfântului Sinod, rearondarea parohiilor și numirea de preoți tineri, pentru o mai eficientă activitate pastoral-misionară; canonizarea de sfinți români în 1992, 2003 și 2005; ridicarea de noi locașuri de cult la orașe și la sate necesare unei mai bune desfășurări a activităților de cult și pastorale; restaurarea bisericilor și monumentelor istorice și de artă bisericească; restaurarea vechilor mănăstiri și schituri; restaurarea și mărirea centrului eparhial și a administrației patriarhale; modernizarea tipografiei Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române și tipărirea cărților de cult, în ediții noi, diortosite și a literaturii teologice etc.

Toate aceste realizări ne îndreptătesc să afirmăm că activitatea desfășurată de Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, atât ca episcop vicar patriarhal, ca episcop eparhial și mitropolit, dar mai ales ca patriarh, este unică. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care a păstorit în aproape toate scaunele țării și în marile centre eparhiale, a lăsat urme vizibile în toate locurile unde a fost rânduit de Dumnezeu să slujească Biserica, sfințind locurile unde a păstorit și primind în același timp din puterea și sfințenia acestora. Această activitate desfășurată timp de 55 de ani în slujba Bisericii și a neamului românesc îl situează în rândul marilor ierarhi iluminați,

cărturari și iubitori de credință și de țară, care au strălucit în fruntea Bisericii noastre. Teolog erudit, însetat permanent de dorința de a cunoaște, crescut și hrănit cu seva puternică a monahismului românesc, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a avut constant în viață telul vieții sale, apărarea și promovarea valorilor ortodoxiei românești. Acest lucru l-a făcut în toată viața sa, atât în condițiile vitrege ale regimului comunist-ateu, dar mai ales în climatul de libertate totală instaurat după schimbările din 1989. De aceea, trebuie să spunem că, dacă astăzi Biserica noastră este puternică și înfloritoare, cu o viață religioasă de înaltă și puternică trăire, cu o administrație conformă canoanelor și normelor bisericești, cu o viață monahală în plină propășire, cu un învățământ teologic de înalt nivel științific, cu ierarhi și preoți cu aleasă și solidă cultură teologică, datorăm mult ierarhilor noștri, între care la loc de frunte se situează Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist care, înainte de 1989, au știut să aplice cu înțelepciune principiul economiei la condițiile concrete ale pastorației de atunci, strecurând corabia Bisericii printre strâmtorile împilărilor și umilintelor de tot felul venite din partea regimului comunist-ateu totalitar. Puțini știu câtă presiune s-a făcut asupra Prea Fericirii Sale de a muta Patriarhia română din Capitală și de a transforma istoricul deal al Patriarhiei într-o colină a prezenței și imaginii stilului arhitectonic lipsit de gust și plin de hidoșenie al construcțiilor perioadei de tristă amintire a comunismului. Prea Fericirea sa, nu numai că nu a cedat, ci, dimpotrivă, construia noul cămin pentru studenții teologi, consolida și restaura localul Facultății de Teologie și, în același timp, salva de la demolare, printr-o abilă diplomatie bisericească, Biserica Sfântul Spiridon, declarând-o laboratorul de formare a studenților. Sunt fapte de excepție din viața și activitatea Părintelui Patriarh Teoctist, care trebuie cunoscute de toată lumea, cu atât mai mult cu cât ele s-au petrecut în perioada în care demonul distrugerii făcea să dispară de pe harta Capitalei monumente istorice, spitale, instituții și biserici de mare valoare istorică și artistică. La toate aceste frumoase împliniri, adăugăm valoarea operei scrise a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, din care menționăm:

1) Lucrarea monografică *Mitropolitul Iacob Putneanul*, apărută în 1978 la Mănăstirea Neamț;

2) Studiul introductiv *Mitropolitul Dosoftei, ctitor al limbajului liturgic românesc*, la lucrarea *Dumnezeiasca liturghie*, Iași, 1980, care îl recomandă

ca pe un mare teolog al Euharistiei, despre care a vorbit mereu admirabil studenților și elevilor seminariști;

3) Cele 14 volume din lucrarea *Pe treptele slujirii creștine*, o adevărată frescă a Bisericii noastre în cei 55 de ani cuprinți în această lucrare. Lucrarea cuprinde cuvântări ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist rostite sub formă de predici, omilii, cateheze și meditații, cu prilejul slujirii sfintei liturghii în catedrala patriarhală sau în alte biserici din eparhie sau din țară, ori în diaspora ortodoxă, la hirotoniri de ierarhi și preoți, la sfințiri de noi locașuri de cult, pomeniri ale unor personalități bisericești la hramuri de biserici, pastorale chiriarhale trimise la marile sărbători ale Crăciunului și Paștelui preoților și credincioșilor, cuvântări ocazionale și interviuri realizate la diverse evenimente din viața Bisericii și a țării, întâlniri cu ierarhi și conducători de biserici creștine, în țară sau în străinătate, cu șefi de state și guverne, la aniversări sau comunicări ale evenimentelor și personalităților de seamă din istoria și cultura poporului român, la evenimente legate de învățământul teologic și de educația tineretului în general, și la orice moment în care Biserica e imperios necesar să fie prezentă și să-ți exprime punctul de vedere.

Cuvântările Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist sunt scrieri de valoare excepțională, deoarece ele se referă la momente de mare importanță din viața și activitatea Bisericii care, cu vremea, capătă valoare istorică. Ele sunt file de istorie și de cronică, un letopiseț al Bisericii Ortodoxe Române, în care cititorul urmărește ca pe o peliculă desfășurarea evenimentelor majore din viața Bisericii și mai ales din activitatea Întâistătătorului ei. Ele au o valoare documentară extraordinară, fiindcă în ele găsim date și informații privitoare la desfășurarea evenimentelor amintite și ecoul lor în epocă, legătura cu societatea și instituțiile sale, influența lor asupra diverselor categorii de oameni. Dar ele au mai ales o valoare teologică și doctrinară, fiindcă reflectă învățătura Bisericii.

Teolog cu aleasă pregătire în domeniu, cunoscător desăvârșit al tezaurului de credință al Bisericii Ortodoxe, spirit critic, mereu dornic de cunoaștere, la curent cu noutatea și scrisul teologic, Prea Fericirea Sa își fundamentează vorbirea și scrisul pe Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți, din care citează cu mare ușurință. Afirmările și argumentările sale au caracter axiomatic fiindcă ele sunt formulate mereu în concordanță cu învățătura Bisericii.

Cât privește valoarea și frumusețea literală a scrisului Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, acestea sunt de netăgăduit. Orator desăvârșit și scriitor experimentat cu ușurință și cursivitate în exprimare, cu o putere uluitoare de a surprinde mereu esențialul problemelor, cu metodă de argumentare, intuitivă și din surse bine cunoscute, cu informații din toate domeniile: teologie, istorie, literatură, filozofie, aghiografie, literatură de spiritualitate, autorul celor 14 volume de carte teologică rămâne o personalitate de excepție, care mănuieste și verbul și condeiul cu multă ușurință. Cuvântul său curge firesc, precum apele unui râu, fără să se forțeze în a căuta exprimările încâlcite sau sofisticate, ci urmărind dulceața și naturalețea graiului românesc autentic, impregnat de limba cărților de cult, a cazaniilor, a operelor de spiritualitate ortodoxă. Stilul cuvântărilor Prea Fericitului Sale este unic, cu uluitoare frumuseți de limbă, în care cuvintele vechi, neaoș românești, răsar la tot pasul ca niște perle, în care figurile de stil, comparațiile, epitetele, diminutivele și metaforele abundă. Este o fericită exprimare a limbii literare românești, în graiul cu uz arhaic, al limbajului bisericesc al sfintelor liturghii și înmiresmat cu duhul vechilor cazanii și cronici, limpede ca izvorul cristalin al apelor de munte, dar din care nici neologismele nu sunt evitate, însă potrivit, cuminte și nuanțat folosite. Pe lângă bogăția și varietatea temelor înfățișate, limba literară îl recomandă pe autorul celor 14 volume ca pe unul dintre cei mai mari și talentați stilști. Opera sa scrisă, a constituit unul dintre temeiurile fundamentale pentru a fi încununat cu supremul titlu de membru de onoare al Academiei Române.

Ca diacon, ieromonah și arhiereu, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist s-a distins ca unul dintre marii slujitori ai Bisericii. Liturghisitor desăvârșit, iubitor al ordinii, curățeniei și fastului liturgic, predicator de recunoscută și neîntrecută măiestrie, Părintele Patriarh Teoctist este întruchiparea vocației sacerdotale prin excelență. Măreția hieratică ce se degajă din chipul Său de mare arhiereu al lui Hristos, prestanța fizică, eleganța și solemnitatea în mișcări și gesturi, vocea plăcută și caldă, inconfundabilă, dicția impecabilă, evlavia și pietatea cu care slujește sunt doar câteva din calitățile cu care Dumnezeu l-a încununat, făcând din părintele nostru duhovnicesc, al tuturor, chipul adevăratului slujitor al lui Hristos.

Dar personalitatea ilustrului sărbătorit nu ar fi conturată deplin, dacă nu am înfățișa și activitatea sa în contextul Ortodoxiei și al mișcării ecumenice.

În anii slujirii arhieresti, și mai ales ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, a vizitat toate scaunele patriarhale apostolice, în frunte cu Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului, și celelalte Biserici Ortodoxe Surori, Biserici vechi orientale, catolice și protestante. A invitat pe toți Întâistătorii Bisericilor Ortodoxe Surori să viziteze, în mai multe rânduri, Biserica noastră, întărind unitatea panortodoxă. Având marele merit de a păstra unitatea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române într-o vreme în care în alte Biserici Ortodoxe Surori au avut loc schisme. Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist a contribuit enorm de mult la păstrarea și întărirea unității panortodoxe, lucru apreciat, în țară și în străinătate. De aceea, se bucură de o mare prețuire, respect și apreciere din partea Întâistătorilor Bisericilor Ortodoxe Surori și în special a Sanctității Sale, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I al Constantinopolului, care ne-a vizitat țara în nenumărate rânduri.

Totodată, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist este un mare ecumenist, participând la întâlnirile bisericești inițiate cu diferite prilejuri de organizațiile intercreștine și internaționale, vizitând Biserici catolice și protestante, ducând pretutindeni mesajul Evangheliei, al dragostei, înțelegerii și unității, al dorinței de colaborare, înfrățire, cunoaștere și unire. În mai 1999, a organizat istorica vizită a papei Ioan Paul al II-lea în Biserica noastră și a efectuat prima vizită oficială a unui patriarh român la Vatican, în luna octombrie 2002, eveniment fără precedent în istoria relațiilor dintre cele două Biserici, care va rămâne înscris cu litere de aur în istoria Bisericii Ortodoxe Române și în cronica vieții iluștrului nostru Întâistător. Prin toate acestea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist a dovedit deschidere pentru dialogul teologic cu celelalte Biserici creștine, singura și unica modalitate de conviețuire și apropiere dintre Biserici. Ca prețuire și apreciere a acestei deschideri și a spiritului ecumenic de care este animat și pe care l-a imprimat întregii lucrări a Bisericii noastre, Prea Fericitul Sa a fost ales membru al unor prestigioase instituții teologice de cultură și cu caracter ecumenic de peste hotare, între care amintim Academia Teologică Ortodoxă din Creta și Fundația ecumenică „Pro Oriente” din Austria. De asemenea, i s-au decernat importante distincții și decorații străine, de stat și bisericești.

Pe plan național, Prea Fericitul Sa i s-au acordat titlul academic de *Doctor Honoris Causa* al Universităților din Oradea, Pitești, București, Galați, Petroșani, al Universității creștine „Dimitrie Cantemir” din București

și al Universităților din Craiova și Constanța. În decembrie 1999, a fost distins cu titlul suprem de membru de onoare al Academiei Române.

Iată, așadar, câteva din marile și strălucitele împliniri ale Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care îl situează în galeria marilor ierarhi ai neamului românesc și care atrag după sine admirația, recunoștința, respectul și iubirea fiilor Săi duhovnicești, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române. Sunt faptele și împlinirile celui care și-a identificat viața și activitatea cu Biserica Ortodoxă Română și cu poporul drept credincios, pe care le-a slujit și le slujește cu totală dăruire. Credincios devotat Bisericii, învățăturilor și tradițiilor sale, monah desăvârșit, ierarh cu simțul responsabilității slujirii sacerdotale, cărturar erudit, slujitor și orator desăvârșit, om al echilibrului, ctitor de locașuri sfinte, iubitor de țară și de neam, apropiat oamenilor, ocrotitor al învățământului teologic, ecumenist deschis spre colaborarea cu celelalte Biserici, sunt câteva din trăsăturile caracteristice ale Întâistătătorului Bisericii noastre. Clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române socotesc ca pe o binecuvântare de la Dumnezeu arhipăstoria Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, pe care îl înconjoară cu dragoste, respect și admirație, sorbindu-i mereu cuvântul înțelept și întraripat și sprijinindu-l în nobilul gând de înălțare a Catedralei Mântuirii Neamului, ca sfântă datorie lăsată de înaintașii săi.

La împlinirea venerabilei vârste de 90 de ani și la aniversarea a 55 de ani de slujire arhierescă, rugăm pe Bunul Dumnezeu să dăruiască celui de-al cincilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române și al 78-lea Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și arhiepiscop al Bucureștilor, deplină sănătate, ani mulți și buni și să-i înnoiască precum ale vulturului tinerețile sale, pentru a sluji cu aceeași înțelepciune, destoinicie și dăruire Biserica și poporul român dreptcredincios.

Cler și credincioși, cu toți vă aducem tradiționala urare

„Întru mulți ani cu sănătate, Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist”!

Pr. *Claudius Sebastian LUTAI*

BIBLIOGRAFIE

- ❖ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1990
- ❖ Pr. Prof. Dr. Ion Constantinescu, *Studiul Noului Testament*, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1981, pp. 182-212.
- ❖ *Viața religioasă din România*, Studiu documentar al Secretariatului de Stat pentru Culte, București, 1999, pag. 123-126.
- ❖ Pr. Prof. Vladimir Fedorov, *Misiunea Ortodoxiei astăzi*, în Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă, a Universității București, 2004, pp. 225-230.
- ❖ Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenței*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 1991.
- ❖ Dr. Nestor Vornicescu, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, *Biserică și Națiune*, în „Studii de Teologie Istorică”, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1998, pp. 7-13.
- ❖ Gheorghe Vasilescu, *Portret de ierarh – La sărbătorirea zilei de naștere a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist*, în „Glasul Bisericii”, anul LXIII, nr. 1-4, Ianuarie-Aprilie, 2004, pag. 25-32.
- ❖ Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *Omagiu P. F. Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la împlinirea vârstei de 90 de ani*, în Studii Teologice, seria a III-a, anul 1, Ianuarie - Martie, 2005, București, p. 10-21.
- ❖ *Enciclica patriarhilor ortodocși de la 1848*, în rev. Biserica Ortodoxă Română, anul LIII - 1935, nr. 11
- ❖ Pr. Prof. Dr. Gheorghe I. Drăgulin, *Prestigiul extern al B.O.R. din preajma dobândirii autocefaliei*, în „Istorie și religie”, Ed. Tradiție, București, 1996, pag. 109 - 119.
- ❖ Sfântul Grigorie de Nyssa, *Viața lui Moise*, în vol. *Scrieri*, partea întâia, col. *Părinții și scriitorii bisericești*, numărul 23, Ed. Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1982.
- ❖ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, vol. 1, 2, 3, București, 1978.

- ❖ Vasile Pârvan, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, București, 1911, pag. 166
- ❖ Sabin Verzan, *Preoția ierarhică sacramentală la sfârșitul epocii apostolice*, în „Ortodoxia” an 1991, nr. 2, pag. 56-70
- ❖ Pr. Prof. Dr. Ștefan Alexe, *Imnul „Te Deum” și creștinismul românesc*, în *Îndrumător bisericesc*, Buzău, 1983, p. 92
- ❖ Ioan G. Coman, *Izvoarele ortodoxiei românești în creștinismul daco-roman*, în *Ortodoxia XXXm*, București, 1981, pag. 172
- ❖ Ghenadie Enăceanu, *Creștinismul în Dacia și creștinarea românilor*, București, 1875, pag. 47-51
- ❖ Jean-Claude Larchet, *Mântuirea adusă de Hristos, vindecare a naturii omenеști căzute*, în „Creștinul în fața Bolii, Suferinței și Morții”, Ed. Sophia, București, 2004, 261-263.
- ❖ Eusebiu de Cezareea, *Scrieri*, partea I, *Istoria bisericească*, tradusă de prof. T. Bodogae, colecția „Părinți și scriitori bisericești”, București, 1987, pag. 99
- ❖ Simion Rell, *Martiri creștini în țările daco-romane*, în vol. „Omagiu I.P.S. Sale Dr. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului”, Sibiu, 1940, pp. 669-709.
- ❖ Pr. Constantin Pârveu, *Organizarea actuală a B.O.R.*, în *Biserica în misiune*, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 2005, p. 724
- ❖ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1987, pp. 340-351.
- ❖ Pr. Prof. Dr. Isidor Todoran, *Teologia dogmatică*, Ed. I.M.M. al B.O.R., București, 1991, pp. 299-323.
- ❖ Hristu Andrutsos, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene*, trad. de Dr. Dumitru Stăniloae, Sibiu, 1930, pag. 281.
- ❖ Pr. Prof. Dr. Ioan G. Coman, *Părinți Apostolici*, în „Patrologie”, vol. I, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1984, pag. 65-72.
- ❖ Pr. Prof. Dumitru Radu, *Învățătura despre Biserică*, în „Îndrumări misionare”, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1986, pag. 380-414.
- ❖ Conf. Dr. Nifon Mihăiță, *Arhiepiscopul Târgoviștei, Misiologie creștină*, București, ASA, 2002, pag. 238-245.
- ❖ Diacon Gheorghe Băbuș, *Despre Biserica noastră Ortodoxă*, în „Pelerinul român”, Ed. Pelerinul român, 2004, pag. 11-18.
- ❖ *Teologia dogmatică și simbolică*, manual pentru Institutele teologice,

vol. I și II, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1958.

❖ Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Activitatea Bisericii*, în „Drept canonic ortodox”, vol. II, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1990, pag. 5-28.

❖ Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, EIBMBOR, 1981, pag. 366-379.

❖ Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, *Almanah Bisericesc*, Arhiepiscopia Bucureștilor, 2000, pag. 86-96.

❖ Pr. Prof. I. Constantinescu, *Îndrumător pastoral - Din tezaurul credinței noastre*, pag. 64-68.

Notă. Abrevieri din context:

DLN = data și locul nașterii

HA = hirotonit arhieru

HP = hirotonit preot

HD = hirotonit diacon

S = studii

VIAȚA BISERICESCĂ

AGENDA DE LUCRU A PREA SFINȚITULUI PĂRINTE EPISCOP GALACTION (01 iulie – 31 decembrie 2005)

Sâmbătă, 02 iulie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Apostoli din Alexandria, hirotonește diacon pe tânărul Costăchioae Marius Laurențiu, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Ciociu Constantin George.

Duminică, 03 iulie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Merenii de Jos, hirotonește diacon pe tânărul Călin Paul Georgel, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Marinică Petrică Cătălin și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 04 iulie 2005 – este prezent la Seminarul Teologic – Turnu Măgurele și supraveghează desfășurarea examenului de admitere.

Marti, 05 iulie 2005 – miercuri, 06 iulie 2005 – participă la ședința de lucru a Sfântului Sinod, la Palatul Patriarhal din București.

Sâmbătă, 09 iulie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în paraclisul Mănăstirii Nașterii Maicii Domnului – Adămești, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Costăchioae Marius Laurențiu.

Oficiază cununia tinerilor Rădulescu George Gabriel și Găină Florica în Catedrala Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 10 iulie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului

Mucenic Dimitrie din parohia Butești, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Călin Paul Georgel și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 11 iulie 2005 – săvârșește slujba de sfințire a locului și de punere a pietrei de temelie pentru biserica Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica din Roșiorii de Vede, biserica Centrului de Plasament din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 12 iulie 2005 – prezidează examenul de capacitate preotească la Seminarul Teologic – Turnu Măgurele.

Joi, 14 iulie 2005 – face o vizită pe șantierul de construcție a paraclisului Mănăstirii Nașterii Maicii Domnului – Adămești.

Sâmbătă, 16 iulie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie și slujba Parastasului în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna – Prahova.

Oficiază slujba Sfântului Maslu și Privegherea în aceeași biserică și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 17 iulie 2005 – slujește în sobor, alături de Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Teofan al Olteniei, la târnosirea paraclisului Sfântului Proroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna – Prahova și la Sfânta Liturghie, adresând un cuvânt de învățătură mulțimilor de credincioși prezenți la acest eveniment.

Marti, 19 iulie 2005 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Proroc Ilie Tesviteanul din Roșiorii de Vede și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 20 iulie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 21 iulie 2005 – la Seminarul Teologic Sfântul Calinic Cernicanul din Turnu Măgurele supraveghează desfășurarea celei de a II-a sesiuni a examenului de admitere.

Sâmbătă, 23 iulie 2005 – săvârșește Vecernia și Litia în paraclisul Mănăstirii Nașterii Maicii Domnului – Adămești și oficiază tunderea în monahism a fratelui Cristian Paul Florescu din obștea acestei mănăstiri (Celestin monahul), rostind un cuvânt de învățătură.

Duminică, 24 iulie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din parohia Scurtu Mare, hirotonește diacon pe

tânărul Neagu Aurel Ionuț și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

În aceeași biserică oficiază cununia tinerilor Urmuliță Viorel Adrian și Boerescu Mihaela Georgiana, rostind un cuvânt de învățătură.

Luni, 25 iulie 2005 – însoțește pe Domnul Ministru Adrian Lemeni în vizită la bisericile afectate de inundațiile de la începutul acestei luni.

Miercuri, 27 iulie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Gură de Aur din Mănăstirea Sfântului Pantelimon – Siliștea Gumești, hirotonește diacon pe monahul Celestin Florescu din obștea Mănăstirii Nașterea Maicii Domnului – Adămești, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe ierodiaconul Lazăr Sălcianu din obștea Mănăstirii Sfântului Pantelimon. Adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Însoțește un transport de ajutoare venit din partea parohiei Sfântul Ierarh Nifon din Târgoviște pentru credincioșii afectați de inundațiile de la începutul acestei luni în parohiile Vârtoape de Sus și Vârtoape de Jos.

Oficiază Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 29 iulie 2005 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați din Roșiorii de Vede.

Sâmbătă, 30 iulie 2005 – oficiază cununia tinerilor Bălan Marius Mihai și Olteanu Ana-Maria Izabela în biserica Sfântului Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 31 iulie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Ciolănești Deal II, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Neagu Aurel Ionuț instalându-l ca preot II la această parohie. Adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

În biserica Adormirii Maicii Domnului din Roșiorii de Vede oficiază cununia tinerilor Sin Nicolae și Țuțulea Alina Elena și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 01 august 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în paraclisul Nașterii Maicii Domnului – Adămești, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe ierodiaconul Celestin Florescu. În continuarea Sfintei Liturghii oficiază Sfântul Maslu și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 03 august 2005 – primește pe Domnul General Ilie Marin.

Joi, 04 august 2005 – primește pe Domnul Senator Sabin Cutaș însoțit de Domnul Iulian Șuică pentru concretizarea unor proiecte de ajutorare a

persoanelor afectate de inundațiile de la începutul lunii iulie.

Sâmbătă, 06 august 2005 – oficiază tunderea în monahism a sorei Mariana Samoilă (Xenia monahia) și slujește Sfânta Liturghie în paraclisul Mănăstirii Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca. Hirotonește diacon pe tânărul Doncea Adrian și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 07 august 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Mănăstirii Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul – Brânceni și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 09 august 2005 – săvârșește slujba înmormântării credincioasei Maria Popa în biserica Adormirii Maicii Domnului din parohia Gâltofani – Vâlcea și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 11 august 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Trei Ierarhi – Videle, hirotesește iconom-stavrofor pe preotul Oprescu Lucian Theodor și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 13 august 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în paraclisul Mănăstirii Nașterii Maicii Domnului – Adămești. Slujește Vecernia și Litia în Mănăstirea Crasna – Prahova.

Duminică, 14 august 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna – Prahova și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. În cursul aceleiași zile săvârșește slujba de sfințire a apei, Sfântul Maslu și privegherea cu Prohodul Maicii Domnului.

Luni, 15 august 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Proroc Ilie din Mănăstirea Crasna și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 17 august 2005 – este primit de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la Palatul Patriarhal din București.

Sâmbătă, 20 august 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și hirotonește diacon pe tânărul Dașa Mircea.

Duminică, 21 august 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Dașa Mircea și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 26 august 2005 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede.

Sâmbătă, 27 august 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Fanurie din Mănăstirea Sfântului Pantelimon – Siliștea Gumești, hirotonește diacon pe tânărul Radu Costel Ionuț și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

În Catedrala din Alexandria oficiază cununia tinerilor Voicu Eugeniu Cristian și Militaru Doina Felicia și a tinerilor Ivașcu Cristian și Ilie Mihaela adresând cuvânt de învățătură.

Duminică, 28 august 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mucenic Dimitrie Izvorătorul de Mir din parohia Fărcășanca, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Radu Costel Ionuț și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

În biserica Sfântului Ilie (Ghencea) din București oficiază cununia tinerilor Vasilescu Alexandru și Negoii Mariana și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 29 august 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Săvârșește Vecernia și Litia în Catedrala Sfântul Alexandru din Alexandria și procesiunea cu icoana Sfântului pe străzile orașului și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 30 august 2005 – slujește Sfânta Liturghie și slujba parastasului în Catedrala Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 31 august 2005 – slujește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 01 septembrie 2005 – la nouă ani de la hirotonia într-un arhiereu și instalarea ca Episcop al Sfintei Episcopii a Alexandriei și Teleormanului slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și primește la reședința episcopală pe preoții și credincioșii care au ținut să-l felicite cu acest prilej.

Sâmbătă, 03 septembrie 2005 – oficiază cununia tinerilor Nicolau Mihail Aristide și Aldea Nela și a tinerilor Alexandru Mihai și Cioacă Oana Teodora în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și le adresează cuvânt de învățătură.

Duminică, 04 septembrie 2005 – împreună cu Prea Sfințitul Părinte Episcop Irineu Slătineanu săvârșește resfințirea bisericii Sfântului Ioan

Botezătorul din Roșiorii de Vede, Sfânta Liturghie și parastasul ctitorilor în această sfântă biserică. Adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 07 septembrie 2005 – săvârșește privegherea la Mănăstirea Nașterea Maicii Domnului – Adămești și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Joi, 08 septembrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în paraclisul Mănăstirii Nașterii Maicii Domnului – Adămești, hirotonește diacon pe tânărul Liță Ion, hirotonește preot pe Ierodiaconul Veniamin Bărbieru și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 09 septembrie 2005 – participă la Consfătuirea cu profesorii de religie organizată la Liceul Pedagogic din Alexandria și rostește un cuvânt în deschiderea acestei manifestări.

Sâmbătă, 10 și Duminică, 11 septembrie 2005 – participă la cea de a XXXI-a reuniune națională a colecționarilor de insigne organizată la Târgu Secuiesc.

Marti, 13 septembrie 2005 – slujește Vecernia și Litia în Mănăstirea Crasna – Prahova.

Miercuri, 14 septembrie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna – Prahova și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 17 septembrie 2005 – săvârșește Sfințirea Sfințelor Antimise și Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria. Hirotonește diacon pe tânărul Iordache Ovidiu Ronald, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Picioruș Dorin Octavian.

Duminică, 18 septembrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Zimnicea, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Iordache Ovidiu Ronald și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Săvârșește sfințirea clădirii sediului de Asistență Socială, nou construit, la această parohie, hirotesește iconom stavrofor pe preotul Damalan Marinică și iconom pe preotul Safta Marius Ion.

Marti, 20 septembrie 2005 – hirotesește iconom-stavrofor pe preotul Ionel Ștefan în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria.

Vineri, 23 septembrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește diacon pe tânărul Preda Daniel Ionel, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Liță Ion.

Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 24 septembrie 2005 – participă la ședința de lucru a Societății Numismatice Române, la sediul acestei societăți din București.

Duminică, 25 septembrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din parohia Moșteni – Videle, hirotonește diacon pe tânărul Tănase Laurențiu, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Preda Daniel Ionel și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 26 septembrie 2005 – participă la manifestările (procesiunea) organizate de Episcopia Râmnicului în cinstea Sfântului Sfințitului Mucenic Antim Ivireanul, la Râmnicu Vâlcea.

Duminică, 25 septembrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie, în sobor cu alți ierarhi, alături de Înalt Prea Sfințitul Părinte Teofan Mitropolitul Olteniei, la Episcopia Râmnicului.

Miercuri, 28 septembrie 2005 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica parohiei Fotăchești – Videle și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 30 septembrie 2005 – slujește la privegherea întru cinstea Acoperământului Maicii Domnului în Mănăstirea Crasna – Prahova.

Sâmbătă, 01 octombrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în paraclisul Sfântului Proroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna – Prahova împreună cu Prea Sfințitul Părinte Episcop Ambrozie Sinaitul și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în Mănăstirea Crasna – Prahova.

Duminică, 02 octombrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna – Prahova alături de Prea Sfințitul Părinte Episcop Ambrozie Sinaitul.

Joi, 06 octombrie 2005 – face o vizită de lucru la Protoieria Turnu Măgurele și la Mănăstirea Sfântului Cuvios Mucenic Galaction – Crângu.

Sâmbătă, 08 octombrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie, în sobor, împreună cu alți ierarhi în biserica Sfinților Mucenici Brâncoveni din Mănăstirea Sâmbăta de Sus și Parastasul întru pomenirea Mitropolitului Antonie al Ardealului.

Duminică, 09 octombrie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Voievozi din parohia Buzescu și adresează credincioșilor un cuvânt

de învățătură.

Joi, 13 octombrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește diacon pe tânărul Neacșu Adrian, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Tănase Laurențiu.

Slujește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Parascheva din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 14 octombrie 2005 – săvârșește tundera în monahism a sorei Floarea Negru din obștea Mănăstirii Sfântului Nicolae – Năsturelu (Fanuria monahia) și Sfânta Liturghie în paraclisul acestei mănăstiri. Hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Neacșu Adrian și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 15 octombrie 2005 – acordă un interviu pentru Revista „Realitatea elevilor” a Școlii Miron Radu Paraschivescu din Zimnicea.

Duminică, 16 octombrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Parohia Măldăieni și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 17 octombrie 2005 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Luca din Parohia Brânceni și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 18 octombrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Luca – Brânceni și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 19 octombrie 2005 – participă la lucrările Sinodului Mitropolitan desfășurate la Palatul Patriarhal din București.

Joi, 20 octombrie și vineri, 21 octombrie 2005 – participă la lucrările Sfântului Sinod, la Palatul Patriarhal din București.

Sâmbătă, 22 octombrie 2005 – oficiază cununia tinerilor Ionescu Alexandru Ionuț și Oțelea Maria Mădălina în Catedrala Sfântului Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 23 octombrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește diacon pe tânărul Stoica Marian și hirotesește iconom stavrofor pe Preotul Damalan Ion. Adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 25 octombrie 2005 – participă alături de Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Teofan al Olteniei la slujba Vecerniei și Litiei în Catedrala Sfântului Dimitrie din Craiova și la procesiunea făcută cu acest prilej.

Miercuri, 26 octombrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în sobor, împreună cu alți ierarhi în Catedrala Sfântului Dimitrie din Craiova. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Parohiei Fotăchești – Videle și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Joi, 27 octombrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie, în sobor, alături de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la Catedrala Sfintei Patriarhii din București.

Vineri, 28 octombrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și hirotonește diacon pe tânărul Zlătan Vicențiu Ionuț.

Sâmbătă, 29 octombrie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie și Parastasul în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Parohia Constantin Brâncoveanu – Călărași, satul natal al Prea Sfinției Sale.

Duminică, 30 octombrie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din parohia Scrioaștea, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Zlătan Vicențiu Ionuț și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 31 octombrie 2005 – prezidează lucrările Conferinței preoțești cu tema „Conștiința vie a slujirii preoțești la începutul mileniului trei” la Protoieria Roșiorii de Vede.

Marti, 01 noiembrie 2005 – prezidează lucrările Conferinței Preoțești cu tema „Conștiința vie a slujirii preoțești la începutul mileniului trei” la Protoieria Videle.

Joi, 03 noiembrie 2005 – participă la lucrările Colegiului electoral bisericesc pentru alegerea Arhiepiscopului Sibiului și Mitropolitului Ardealului desfășurate în rotunda Palatului Sfintei Patriarhii din București.

Vineri, 04 noiembrie 2005 – la Palatul Patriarhal din București participă la lucrările Sfântului Sinod.

Sâmbătă, 05 noiembrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie și Parastas în paraclisul Mănăstirii Sfântului Cuvios Mucenic Galaction – Crângu, hirotonește diacon pe tânărul Iacob George și rostește un cuvânt de învățătură. La reședința Sfintei Episcopii din Alexandria primește pe cei care au ținut să-l felicite la sărbătorirea zilei onomastice.

Duminică, 06 noiembrie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în paraclisul Mănăstirii Sfântului Gheorghe – Țigăneștei, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Iacob George și adresează credincioșilor un

cuvânt de învățătură.

Luni, 07 noiembrie 2005 – prezidează lucrările Conferinței preoțești cu tema „Conștiința vie a slujirii preoțești la începutul mileniului trei” la Protoieria Alexandria.

Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfinților Voievozi din parohia Buzescu și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 08 noiembrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Voievozi din parohia Smârdioasa, hirotonește preot și hiroteseste duhovnic, pe seama acestei parohii, pe tânărul Stoica Marian și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 10 noiembrie 2005 – prezidează lucrările Conferinței preoțești cu tema „Conștiința vie a slujirii preoțești la începutul mileniului trei” la Protoieria Turnu Măgurele.

Sâmbătă, 12 noiembrie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în paraclisul Mănăstirii Nașterii Maicii Domnului – Adămești. Se deplasează la Sibiu.

Duminică, 13 noiembrie 2005 - slujește Sfânta Liturghie, în sobor, alături de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în Catedrala Mitropolitană din Sibiu cu prilejul instalării noului mitropolit ales al acestei mitropolii.

Sâmbătă, 19 noiembrie 2005 – slujește Vecernia și Litia în biserica Acoperământului Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova.

Duminică, 20 noiembrie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Acoperământului Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. În seara aceleiași zile oficiază Privegherea în cinstea Praznicului Maicii Domnului.

Luni, 21 noiembrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Acoperământului Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 22 noiembrie 2005 – are o întrevvedere la Primăria Municipiului Alexandria cu domnul primar Constantin Slăbescu și la Consiliul Județean Teleorman cu domnul președinte Liviu Nicolae Dragnea pe tema pregătirii momentului festiv de la aniversarea a zece ani de la înființarea Sfintei Episcopii la 1 septembrie 2006.

Vineri, 25 noiembrie 2005 – participă la festivitățile organizate la Școala cu clasele I-VIII Miron Radu Paraschivescu din Zimnicea cu prilejul zilei școlii.

Oficiază Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați din Roșiorii de

Vede și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 27 noiembrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Bragadiru II și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 28 noiembrie 2005 – prezidează lucrările Consfăturii cu părinții protoierei, desfășurată la Cancelaria Centrului Eparhial.

Miercuri, 30 noiembrie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 04 decembrie 2005 – oficiază slujba înmormântării credinciosului Dumitru Enăchescu în biserica Sfinților Apostoli – Herăstrău din București și rostește un cuvânt ocazional.

Luni, 05 decembrie 2005 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 06 decembrie 2005 - slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din Alexandria, hirotonește diacon pe tânărul Mălureanu Doru și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 7 decembrie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 10 decembrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în paraclisul Mănăstirii Nașterii Maicii Domnului – Adămești, hirotonește diacon pe tânărul Chirculeanu Gabriel Sebastian și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 11 decembrie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește diacon pe tânărul Popa Mihăiță, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Chirculeanu Gabriel Sebastian. Rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 12 decembrie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Popa Mihăiță și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 17 decembrie 2005 – participă la ședința Societății Numismatice Române, la sediul acestei societăți din București.

Duminică, 18 decembrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 22 decembrie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și hirotonește preot pe Ierod.

Cristofor Grigoraș. Hirotesește duhovnic pe Ierom. Cristofor Grigoraș și pe Ierom. Veniamin Bărbieru.

Ia parte la ceremoniile organizate întru pomenirea eroilor de la Revoluția din decembrie 1989 și oficiază slujba de pomenire a acestora.

21-24 decembrie 2005 – primește la reședința episcopală grupurile de colindători.

Vineri, 23 decembrie 2005 – la Inspectoratul Județean de Poliție Teleorman se întâlnește cu cadrele Inspectoratului și prezintă un cuvânt despre marea sărbătoare a Nașterii Domnului.

Primește la reședința episcopală pe Domnul Col. Petre Stoica și Dl. Comandor Popescu de la Asociația Cultul Eroilor – București în vederea clarificării unor aspecte ale activității Filialei Teleorman a Asociației Cultul Eroilor.

Duminică, 25 decembrie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în Catedrala Sfântul Alexandru din Alexandria și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 26 decembrie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în paraclisul Adormirii Maicii Domnului din Mănăstirea Sfântului Ioan Botezătorul – Brânceni și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 27 decembrie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în paraclisul Mănăstirii Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 28 decembrie 2005 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica parohiei Fotăchești – Videle și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Joi, 29 decembrie 2005 – cercetează pe mama Prea Sfinției Sale în localitatea natală, Constantin Brâncoveanu – Ialomița.

Vineri, 30 decembrie 2005 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Secretar eparhial, Arhidiacon *Vasile Neacșu*

BISERICA ȘI SOCIETATEA

DANI ALE DOMNILOR DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ ÎN JUDEȚUL TELEORMAN (sec. XV-XVII)

În lumea feudală proprietatea asupra pământului a reprezentat fundamentul pe care s-au structurat raporturile dintre categoriile sociale, dintre conducători și supuși. Unitatea de bază social-economică era domeniul, diferind de la caz la caz tipul de stăpânire asupra lui: domeniul domnesc, boieresc, mănăstiresc și proprietatea obștei sătești.

Dacă în sec. XIV-XV întreaga proprietate funciară era supusă domnului, în virtutea dreptului său de „dominium eminens”, în sec. al XVII-lea și următoarele situația se schimbă în ceea ce privește proprietatea boierească ce devine absolută și neîngrădită¹. Dar, pe lângă stăpânirea indirectă, care făcea din domn originea oricărui drept de proprietate, domnul ținea în stăpânire directă, la fel ca ceilalți feudali ai țării, un număr de posesiuni care constituiau domeniul domnesc propriu-zis². Acesta a fost alcătuit de-a lungul timpului din sate, bălți, siliști, terenuri nelocuite, braniști ce erau risipite sau strânse la un loc, mai multe sau mai puține, ele intrând sau ieșind din patrimoniul domnului la anumite date și în diferite moduri³. Creșterea domeniului domnesc se făcea pe mai multe căi: prin luarea în stăpânire a

1. P.P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, Buc., 1944, p. 77

2. Ion Donat, *Domeniul domnesc în țara românească*, Buc., 1996, p.3

3. *Ibidem*, p.14

terenurilor pustii, nelocuite⁴, prin moștenire de la cosangvini sau precedesorii din scaun, prin cumpărare, aceasta făcându-se atât în timpul boieriei cât și în timpul domniei⁵, prin confiscarea averilor de la cei acuzați de viclenie sau trădare⁶, prin stingerea unei familii, așa numita desherență, sau stingerea ei pe linie bărbătească, sub numele de prădalică⁷, prin neplata birului de către proprietari⁸.

Din acest domeniu domnul îi răsplătea cu danii pe cei ce îi aduceau servicii lui sau intereselor țării și înzestrau mănăstirile, mai ales pe cele ctitorite de ei în țară și unele mănăstiri de la Muntele Athos.

Referitor la bunurile funciare ce au aparținut domeniului domnesc în teritoriul actual al județului Teleorman⁹, până în sec. al XIV-lea documentele lipsesc cu desăvârșire, iar pentru secolul al XIV și chiar al XV-lea¹⁰, cele mai multe informații provin din documente târzii, emise în următoarele două veacuri.

Primul domn care a atribuit danie din județul Teleorman către mănăstiri a fost Mircea cel Bătrân. Știrea provine dintr-un document dat de Radu cel Mare, prin care întărește Mănăstirii Glavacioc satele „Călugărenii de la

4. N. Iorga, *Constatări istorice cu privire la viața agrară a românilor*, Buc., 1908, p.5. „În acea pustie foarte întinsă, până târziu, în părțile de la Dunăre, care este de drept ca orice teren nelocuit și fără stăpân, a domniei”, Cf. I. Donat., op.cit., p.8

5. I.C. Filitti, *Proprietatea solului în principatele române până la 1864*, Buc., 1935, p. 80

6. R. Rosetti, *Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova. De la origini până la 1834*, tom I, Buc., 1907, p. 140. Confiscările se făceau numai pe motive bine întemeiate: înaltă trădare, crimă, datorie către domnie. Cf. I. Donat., op. cit., p. 7

7. I. Minea, L. T. Boga, *Cum se moșteneau moșiile în țara românească până la sf. sec. al XVI-lea*, în *Cercetări Istorice*, Iași, an XIII-XVI (1940), nr. 1-2, p. 49

8. A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. II, p. 148- „această pedeapsă se aplica ...alteori când satul nu putea răspunde birul cu care era impus”.

9. C. Rusănescu, I. Spiru, *Evoluția limitelor administrative ale jud. Teleorman, Studii și cercetări de geologie, geofizică și geografie*, tom XXVI, 1979, p. 99-100. Județul Teleorman avea în epoca medievală o altă configurație teritorială, el reprezentând o fâșie lungă și îngustă de teren de la Dunăre până aproape de Pitești, de-a lungul văilor Vedei și Teleormanului.

10. DIR, B, Ț. Rom., veac XIII-XV, p. 110-111. Primul document cunoscut referitor la jud. Teleorman este hrisovul lui Vlad Dracul din 14 mai 1441 prin care întărește Mănăstirii Glavacioc ocini în Teleorman.

Neajlov toți și Călugărenii pe Teleorman jumătate, dăruite încă de la Mircea Voievod¹¹. Tot dintr-un document târziu, emis de Laiotă Basarab aflăm că Mircea cel Bătrân dăruiește mănăstirii Cutlumuz de la muntele Athos, satele „...Giurgiu și Prislop și toate bălțile de la Sviștov pe tot Călmățuiul și Comanca și Laioul lui Stroe, Dăneștii cu tot hotarul cât a dăruit Mircea Voievod¹². Se pare că satele grupate în jurul marilor bălți de la Dunăre¹³ aduceau mari beneficii, nu numai în pește ci și în valoarea terenurilor agricole din vecinătatea lor, astfel încât proprietățile de la gura Călmățuiului apăreau în continuare în actele de întărire a daniei către mănăstire date de domnitorul Neagoe Basarab, cu referire la vechimea acestuia, „căci aceste sate sunt vechi și drepte ocine și dedine¹⁴ sau la extinderea ei cu alte siliști „... numite Sura, Seaca, Cioara, Suhaia și alte siliști toate câte sunt în jurul bălții Călmățuiului¹⁵ și cu noi sate: Ulmuleț, Fântânele, Vișoara, Căcănaul¹⁶, pe care, în vremea lui Mihnea Turcitul le găsim întărite lui Nica al doilea Postelnic, care le moștenise de la Craiovești¹⁷. Seria hrisoavelor de întărire a daniilor domnești către ctitoria lui Mircea cel Bătrân de la Sf.

11. DIR, B, Ț. Rom., veac XVI, vol. I, p. 42-44. Satul Călugăreni este dispărut, el ar putea fi identificat cu Vârtoapele de azi. Cf. Maria Georgescu, Gh. Popa, Documente referitoare la jud. Teleorman, 1441-1700, Buc., 1979, p. 319

12. DIR, B, veac XIII-XV, p. 156-157; *Ibidem*, p. 193-194. Hrisovul domnitorului Vlad Călugărul datat apr. - august 1489. Satele sunt azi dispărute, dar ar putea fi identificate astfel : Giurgiu (Giurgevo), pe Călmățui; Prislop, lângă Cârligați; Comanca, în hotar cu Cârligații; Laioul lui Stroe, Saelele; Dăneștii, neidentificat sau în jud. Olt. Cf. Maria Georgescu, Gh. Popa, op. cit., p. 308-390

13. P. P. Panaitescu, op. cit., p.122. Când s-a stabilit domnia Țării Românești domeniile de baltă au încăput în mâna acesteia. În cursul sec. XV bălțile trec din stăpânirea domniei prin donații în mâna particularilor și mănăstirilor.

14. DIR, B, Ț. Rom., veac XV, vol. I, pp. 75-76. Hrisovul lui Neagoe Basarab din 20 febr. 1512.

15. *Ibidem*, pp. 78-82. Hrisovul de întărire al domnului Neagoe Basarab din 23 iulie 1512

16. DIR, B, Ț. Rom., veac XVI, p. 115. Hrisovul din 15 mai 1594 cu care Mihai Viteazul întărește aceste sate mănăstirii Cutlumuz, căci ele au fost date și miluite de Basarab Voievod. De fapt ele provin din moștenirea Craioveștilor, pe care domnul o împarte cu ceilalți pretendenți și punându-și pe seama lui o parte destul de importantă. Cf. I. Donat, op. cit., p. 43

17. DIR, B, Ț. Rom., veac XVI, vol V, pp. 402-407

Munte, provenite din domeniul teleormănean continuă în cursul secolelor al XVI-lea și al XVII-lea, când astfel de documente sunt scrise în cancelariile domnitorilor Vlad Înecatul¹⁸, Vlad Vintilă¹⁹, Mircea Ciobanul care întărește și satul Uda, o altă veche posesiune a mănăstirii²⁰, Petru cel Tânăr ce adaugă și moția Lunca²¹, Petru Cercel²², Gavril Movilă²³, Radu Mihnea²⁴ și Matei Basarab. Acesta, urmând exemplul predecesorilor, înnoiește și întărește satele pe care le-a avut mănăstirea de la domnii români de-a lungul timpului, de fapt ce mai rămăsese din danie până în vremea lui, adică satele Călugărenii, Laiovu, Comanca, Ghiurghiuelele cu Prislopul și siliștele Sura, Seaca, Cioara, Suhaia din jurul bălților Călmățuiului, până la calea Șiștovului (Zimnicea)²⁵.

Și alte mănăstiri au beneficiat de danii în Teleorman de la domnii Țării Românești. Astfel Vlad Călugărul dăruiește mănăstirii Viforăști satele Gurguiații și Varăștii²⁶; Neagoe Basarab înzestrează mănăstirea Argeș cu satul Tătarii (pe Vijiște), cumpărat de el însuși²⁷; Vlad cel Tânăr dă danie,

18. *Ibidem*, vol. II, pp. 96-99. Hrisovul domnitorului Vlad Înecatul din mai 1531

19. *Ibidem*, pp. 133-136. Hrisovul din 18 apr. 1533 dat de Vlad Vintilă

20. *Ibidem*, pp. 366-367. Hrisovul domnitorului Mircea Ciobanul din (1546) august 27, în care precizează că Sf. mănăstire s-a judecat cu sătenii din Laiovu de Sus pentru satul Uda.

21. *Ibidem*, vol. III, pp. 154-155 (sept. 1561- mai 1562). Hrisovul lui Petru cel Tânăr.

22. *Ibidem*, vol. V, pp. 172-173. Hrisovul din 28 aug. 1585 prin care Petru Cercel întărește încă o dată mănăstirii Cutlumuz satul Uda și ocina Lunca.

23. DIR., B., Ț. Rom., veac XVII, vol. III, pp. 273-276. 8 dec. 1618. Hrisovul domnului Gavril Movilă prin care întărește mănăstirii Cutlumuz toate posesiunile pe care le dobândise până atunci.

24. *Ibidem*, vol. V, p. 258. Porunca domnului Radu Mihnea ca mănăstirea să-și facă sat în Siliștea Udei care să fie scutit de bir 4 ani.

25. Gr. Nandris, *Documente românești în limba slavă de la muntele Athos*, Buc., 1937, pp. 174-184.

26. *Ibidem*, vol. III, pp. 378-379. 1570 sept. 26. Hrisovul lui Alexandru Mircea de întărire a daniei lui Vlad cel Bătrân.

27. DIR, B, Ț. Rom., veac XVI, vol. I, pp. 182-183. Hrisovul din 11 feb. 1525 prin care Radu de la Afumați întărește mănăstirea Argeș dania lui Neagoe Basarab, care cumpărase satul de la mănăstirea Iviri.

prin schimb, mănăstirii Cotmeana o parte din moșia Rușilor de Vede²⁸; iar Matei Basarab dăruiește mănăstirea sa Râncăcirov cu satul Neculești (pe Clănița)²⁹ și călugărilor de la mănăstirea Clocociov să ia darea și suhaturile după moșia ei de la Giurgeva, Comanca și Uda³⁰, călugări cărora Radu Leon le dă și vama de pește din balta satului Suhaia³¹.

De-a lungul timpului și un număr de boieri, curteni și slujitori s-au bucurat de daniile în jud. Teleorman, provenite din posesiunile domniei, documentând astfel existența și dinamica continuă a domeniului domnesc în general dar și într-o anumită unitate administrativ teritorială, cum este județul.

Domnitorul Vlad Dracul îi dăruiește lui Badea Ciutin cu fiii o ocină la Turci și Zlotești, cumpărate de însuși domnul³². Vremelnicul domn Radu Bădica, vărul lui Neagoe Basarab a posedat jumătate din satul Vișoara³³ iar Mircea Ciobanul după ce a confiscat de la Căndea pârcălab pentru viclenie satele Ulmuleț, Zimnicele și Zimnicelele le-a dăruit lui Țintea Armaș³⁴. Vlad Înecatul îl miluiește pe Fârtat vornicu cu jumătate din satul Islaz după ce acesta, cheltuind 20.000 de aspri i-a adus domnia de la Poartă³⁵ și tot el a dăruit satul Fântânele lui Pârvu ban și Șerban ban, pe care îl confiscase de la Drăghici, fiul lui Danciu Gogoășe, spânzurat la Constantinopol pentru viclenie împotriva domnului³⁶. Domnitorul Radu Paisie a cumpărat de la

28. DRH, B, Ț. Rom., vol. XXIV, pp. 162-164. Hrisovul lui Matei Basarab, datat iulie 1633 prin care întărește dania lui Vlad cel Tânăr.

29. *Ibidem*, pp. 93-95. Hrisovul lui Matei Basarab din 13 mai 1633.

30. Cat.doc., Ț. Rom., vol. V, p. 481. Hrisovul lui Matei Basarab din 13 oct. 1643

31. Arh. St. Buc., Mrea Glavacioc, XI/13. Hrisovul domnitorului Radu Leon din 10 apr. 1664.

32. DIR, B, Ț. Rom., veac XIII-XV, pp. 115-116. Hrisovul de danie al lui Vlad Dracul din 17 aug. 1445

33. I. Donat, op. cit., p. 49

34. DIR, B, Ț. Rom., veac XVII, vol. IV, pp. 7-8. Cartea de mărturie a 6 boieri din 20 ian. 1620.

35. *Ibidem*, veac XVI, vol. IV, pp. 409-412. Hrisovul domnului Mihnea Turcitul din 3 aug. 1579 prin care întărește fiicelor lui Fârtat vornic dania domnească ce fusese confiscată mai întâi de domnul Alexandru Mircea și apoi de Mircea Ciobanul, după fuga din țară a lui Tudor, fiul lui Fârtat.

36. DIR, B, Ț. Rom., veac XVI, vol. V, pp. 364-366. 1588 iunie 13. Hrisovul lui Mihnea Turcitul prin care întărește lui Nica postelnic și soției sale jupânița Maria moștenirea lui Pârvu ban.

jupânița Marga din Caracal (o Craiovească) cealaltă jumătate din satul Islaz³⁷. Această jumătate va fi „donată” mai târziu mănăstirii Radu Vodă din București de moștenitorii lui Dobromir ban, cel mai probabil la presiunea lui Mihnea Turcitul, dornic să-și vadă ctitoria bine înzestrată³⁸. Același domn când s-a apucat să cerceteze averea Craioveștilor pentru alegerea moștenirilor și stabilirea părților domnești, a întărit lui Nica al doilea postelnic și jupâniței sale Maria (fiica Ancăi din Coian) pe lângă alte sate și pe cele de la gura Călmățuiului: Căcănău, Viișoara, Ducna și Fântânela în întregime și partea domnească din zestrea jupâniței Marga cu satul Islaz³⁹. Tot Mihnea Turcitul cumpără satul Cioara, cu care fiul său Radu Mihnea l-a miluit pe Mișu Mare Spătar⁴⁰.

Un capitol special în problematica domnesc o ocupă posesiunile lui Mihai Viteazul. Așa cum se știe domeniul său funciar a fost imens deținând în Țara Românească peste două sute de sate, dobândite pe căile cunoscute, prin cumpărare, confiscare pentru viclenie sau ca despăgubire pentru birurile neîncasate. O bună parte din satele cumpărate au fost luate de la moșneni, care în acest fel și-au pierdut nu numai pământul, ci și libertatea câteva decenii după sfârșitul domniei lui Mihai se vor lupta în judecăți pentru redobândirea proprietăților.

În județul Teleorman Mihai Viteazul a cuprins în domeniul său feudal un număr de 13 sate și moșia domnească a Rușilor de Vede, din care a recompensat pe Mihail Roșu căpitan cu 600 de stînjeni precum și pe alți 50 de călăreți Roșii⁴¹ pentru vitejie.

37. *Ibidem*, vol. IV, pp. 409-457, Radu Paisie a cumpărat jumătate din satul Islaz pentru a o înzestra pe sora sa Cârștina.

38. DIR, B, Ț. Rom., veac XVI, vol. V, pp. 297-299. Hrisovul din 14 febr. 1587 dat de Mihnea Turcitul care întărește mănăstirii Sf. Troiță jumătate din satul Islaz ce fusese cumpărată de Dobromir mare ban de la moștenitorii Cârștinei.

39. *Ibidem*, pp. 402-407. Hrisovul lui Mihnea Turcitul din 17 mai 1589. Vezi și supra, nota 17.

40. DIR, B. Ț. Rom., veac XVII, vol. IV, pp. 388-389. Hrisovul lui Alexandru Coconul din 20 martie 1620.

41. D.A. Butculescu, *Familia Butculescu*, în «Figuri contemporane din România», Buc., f.a., p.15. Hrisovul domnesc de întărire a daniei se afla la începutul sec. XX în arhiva familiei Butculescu. Rușii de Vede a fost oraș domnesc până în anul 1769 când Alex. Scarlat Ghica înzestreză cu această moșie mănăstirea Sf. Spiridon din București.

La Islaz a deținut o parte din sat, prin schimb cu mănăstirea Radu Vodă din București și a cumpărat o altă parte cu 12.000 de aspri⁴². Satele Pleasovul de Sus și de Jos au fost cumpărate de Mihai de la megieși, care mai târziu nu au mai recunoscut și s-au judecat pretinzând că nu au primit bani⁴³. Satul Băduleasa a fost confiscat de domn pentru datoria birului⁴⁴, satul Ciolănești a fost cumpărat de la moșneni, printre care Bria și nevasta lui Vlada⁴⁵, Dulceni⁴⁶, Prigoriți și Depusa⁴⁷ au fost și ele rumânite de Mihai. La Slăvilești (Slăvitești) a cumpărat o ocină de la Maia⁴⁸, iar satul Cârligați a fost stăpânit de Mihai prin împresurare, mai târziu Radu Mihnea dăruindu-l lui Iancu vistierul, pentru dreaptă și credincioasă slujbă⁴⁹. Satul Voievoda era domnesc în timpul lui Mihai și se răscumpărase în zilele lui Alexandru Iliș⁵⁰, iar cu satul Guruiani Leon Tomța îl miluiește pe Ieremia căpitan de sârbi și steagul lui, după ce Mihai îl făcuse domnesc⁵¹. Mihai a mai cumpărat și satul Găuriciu de la cnezii locali ca apoi să-l dăruiască lui Turturea paharnic⁵². Pentru neplata birului a fost confiscat satul Nenciulești, pe care mai apoi

42. Ștefan Nicolescu, *Documente cu privire la istoricul mănăstirii Radu Vodă, în București III*, 1937, 1-2, pp. 191-192. Mihai a schimbat satul Măgurele (lângă București) din zestrea doamnei Stanca cu jumătate din satul Islaz.

43. DIR, B. Ț. Rom., veac XVII, vol. II, pp. 77-79. Hrisov din 20 mai 1612 prin care domnitorul Radu Mihnea îi întărește satele lui Preda postelnic și soției sale Florica.

44. *Ibidem*, vol. III, pp. 129-130. Hrisovul lui Alexandru Iliș din 6 mai (1616) prin care restituie moștenitorilor satul.

45. *Ibidem*, p. 263. Cartea domnitorului Gavril Movilă din 27 oct. 1618 prin care îi miluiește pe cei doi soți; cu ocină în Ciolănești.

46. *Ibidem*, pp. 377-378. Hrisovul lui Gavril Movilă din iunie 1619 prin care întărește satul lui Turcan, Dragomir, Vlad, Marin, Groza și urmașii, după ce îl pierduseră în zilele lui Mihai Voievod, iar domnul Radu Șerban miluise cu el pe Raț Mihai și fiul lui.

47. *Ibidem*, pp. 458-459. Hrisovul lui Gavril Movilă din 11 (ian-mart) 1620.

48. *Ibidem*, pp. 474-475. Hrisovul lui Gavril Movilă din 5 febr. 1620.

49. *Ibidem*, vol. IV, pp. 396-397. Hrisovul din 12 apr. 1624 al domnitorului Alexandru Coconul.

50. DRH, B. Ț. Rom., vol. XXI, pp. 158-163. Hrisovul din 6 iunie 1626 prin care domnitorul Alexandru Coconul îi întărește satul lui Apostol mare paharnic.

51. *Ibidem*, vol. XXV, pp. 24-26. Hrisovul lui Matei Basarab din febr. 1635.

52. Arh. St. Buc., Doc. Ist., DCXLI/3, Hrisovul lui Radu Mihnea din 1612. Cf. Ion Donat, op. cit., p. 224.

Gavril Movilă îl slobozește vechilor proprietari⁵³ și tot el cumpără satul Șulești, pe seama domniei⁵⁴.

La începutul veacului al XVII-lea Simion Movilă dăruiește lui Pană mare vornic mai multe sate printre care Trestenicu și Crevenicu, pentru dreaptă și credincioasă slujbă⁵⁵.

Principalul izvor al domeniului boieresc și domnesc al lui Radu Șerban este averea din moștenirea Craioveștilor, la care acesta a fost îndreptățit prin mama sa Maria, fiica jupâniței Anca din Coiani, fiica lui Pârvu Craiovescu⁵⁶. În județul Teleorman proprietatea funciară a acestora pe care o stăpânește Radu Șerban este grupată compact în jurul gurii și bălților Călmățuiului și cuprinde, așa cum reiese din hrisovul lui Mircea Turcitul din 1589, satele Căcănău, Viișoara, Ducna și Fântânelele în întregime, cu tot hotarul, reprezentând partea lui Radu postelnic Craiovescu⁵⁷. Tot de la mama sa moștenește printre alte cinci vii și două la Viișoara și Fântânele⁵⁸, singura achiziție proprie fiind o ocină în satul Gropeni⁵⁹. Alte bunuri funciare de care a dispus domnitorul Radu Șerban au fost satele Drăgășanii din Teleorman, cu care a înzestrat-o pe jupînița Marga⁶⁰, Vâlcenii, fost în Vlașca, cu moșia căruia l-a miluit pe Damian iuzbașa, pentru dreaptă slujbă⁶¹ și Dulcenii, pe care i l-a dăruit lui Mihai Raț⁶².

Domeniul deținut de Matei Basarab se înscrie în tendința generală a epocii de mărire a rezervei senioriale prin cumpărări sau acaparare, el

53. DIR, B. Ț. Rom., veac XVII, vol. III, pp. 384-385.

54. Arh. St. Buc., A.N.C. XVII/47. Hrisovul lui Grigore I Ghica din 18 sept. 1664 prin care îl dăruiește lui Socol logofăt.

55. DIR, B. Ț. Rom., veac XVII, vol. I, pp. 31-32. Hrisov din 1 febr. 1602.

56. Constantin Rezachevici, *Domeniul boieresc al lui Radu Șerban*, în Studii, tom 23, nr. 3, p. 470

57. DIR B. Ț. Rom., veac XVI, vol. I, pp. 402-407. Hrisovul lui Mircea Turcitul din 17 mai 1589.

58. DIR B. Ț. Rom., veac XVI, vol. V, pp. 364-366.

59. *Ibidem*, veac XVII, vol. III, pp. 617-618. Hrisovul lui Radu Mihnea din 2 dec. 1620 prin care întărește lui Albu Comis ocina din Gropeni, dăruită de Radu Șerban pentru dreaptă și credincioasă slujbă.

60. DRH, B, Ț. Rom., vol. XXIV, pp. 344-346. Hrisovul lui Matei Basarab din 6 mai 1634 prin care îi întărește jupâniței Marga satul ei de zestre.

61. *Ibidem*, vol. XXV, pp.55-56. Porunca lui Matei Basarab din 2 apr. 1635.

62. vezi supra, nota 46.

urmând un drum mereu ascendent, favorizat de poziția socială a lui Matei, ca mare boier și apoi ca domn⁶³.

Satele componente ale domeniului domnesc în vremea lui în Teleorman, azi cele mai multe dispărute au fost: Putineiu, confiscat de la Necula vistier⁶⁴, Cătun (pe apa Vezii), pe care l-a dăruit lui Nedelco vătaf Hagi⁶⁵, Hurezi, unde l-a miluit pe Mareș, logofăt⁶⁶, Blotori și Gurguiati⁶⁷, Stănești și Uești ultimele două cu care va răsplăti pentru convertirea la religia ortodoxă doi străini: pe Gheorghe, căpitan de unguri, pe care l-a botezat „de a venit din întuneric la lumină”⁶⁸ și respectiv pe Tănasia al doilea postelnic de lege evreiască, pe care l-a botezat și cununat⁶⁹.

Domnitorul Constantin Șerban cumpără în județul Teleorman, pe valea râului Vedea mai multe ocini învecinate, pentru a-și lipi hotarul între ele, la Comănești, Oroșani, Hurezi, Blotori (sate dispărute) și Cucuieți⁷⁰. Tot el îi dăruiește slugii sale Neagoe Secuianu, fost mare postelnic satul Bărbătești pe care l-a cumpărat pe banii lui pentru că l-a însoțit în pribegie⁷¹.

Antonie Vodă din Popești a deținut în județul Teleorman două proprietăți cu care își miluiește: două slugi pe Matei postelnic, cu satul Mărzănești, pe

63. Iolanda Micu, Radu Lungu, *Domeniul lui Matei Basarab*, Revista de Istorie, tom 35, nr. 12, 1982, p. 1314

64. DRH, B., Ț. Rom., vol. XXV, p. 406. Porunca din 10 aug. a lui Matei Basarab care îi privește pe Gheorghe Căpitan și Gâlcă iuzbașa din Rușii de Vede, miluiți cu acest sat.

65. Arh. St. Buc., Mrea Cozia, L/11. Hrisovul lui Matei Basarab din 11 aprilie 1654 prin care întărește boierului său Cârstea satul Mitrești și ocină la Cătun, care era moșie domnească din zilele lui Mihai Voievod.

66. *Ibidem*, M-rea Câmpulung, XVII/2. Scrisoarea lui Matei Basarab din 15 febr. 1648.

67. Iolanda Micu, Radu Lungu, op. cit., vezi Lista proprietăților lui Matei Basarab.

68. BCS, LXXX/8. Cf. Iolanda Micu, Radu Lungu, op. cit., p. 1318

69. Arh. St. Buc., Mitrop. Ț. Rom., CXXIX/4 cf. *Ibidem*, p. 1319

70. Arh. St. Buc., A.N.XXX/11 cf. Maria Georgescu, Gh. Popa. op. cit. p. 177-178. Cartea a doisprezece boieri hotarnici din 6 nov. (1654-1657) care hotărânesc moșiile domnului Șerban Cantacuzino.

71. *Ibidem*, A.N.XXX/16. cf. *Ibidem*, p. 203. Hrisovul lui Radu Leon din 17 febr. 1665. *Ibidem*, Ms. 690, f. 135. Cf. *Ibidem*, p. 189. Cartea lui Constantin Șerban din (1658 martie - 1664 septembrie).

care îl confiscase de la Udriște spătar⁷² și pe Stoichiță spătar din Plosca cu ocină în Gurguiți (sat dispărut)⁷³.

Singurul sat cunoscut din Teleorman în domeniul lui Șerban Cantacuzino, socrul agăi Constantin Bălăceanu este satul Bărbătești pe apa Vezii, pe care îl cumpără de la Neagoe Secuianu în timpul boieriei, când era mare spătar⁷⁴.

Fără a intra în amănuntele statutului juridic al daniilor domnești, trebuie precizat că acestea erau revocabile, de unde necesitatea reconfirmării stăpânirii asupra lor, din când în când, majoritatea hrisoavelor domnești fiind acte de întărirea daniilor și doar un număr restrâns reprezentând actele de danie propriu-zisă.

Analizând comparativ datele ce privesc satele atestate documentar pe teritoriul actual al județului Teleorman și daniile făcute de domnitorii români în decurs de trei veacuri se poate constata că domniile erau stăpânii efectivi asupra unei părți întinse a județului. Astfel din cele 202 sate a căror existență este cunoscută prin documentele de arhivă, 55, adică mai mult de un sfert din ele (27%) erau posesiuni domnești. Modalitățile în care acestea au intrat în patrimoniul domniei respectă căile generale de constituire și dezvoltare a domeniului domnesc. Cele mai multe proprietăți, în număr de 22, au fost obținute prin cumpărare, 9 proprietăți prin confiscare, 10 proprietăți prin moștenire, 2 proprietăți prin schimb, iar 13 au proveniență neclară. Principalii beneficiari ai daniilor au fost, în județul Teleorman unele mănăstiri și mai ales boierii, dregători și slujbași, care la rândul lor își formează și dezvoltă propriile domenii feudale.

Ecaterina ȚĂNȚĂREANU

72. *Ibidem*, M-rea Radu Vodă, XLII/43. Cf. *Ibidem*, p. 224. Cartea lui Antonie Vodă din Popești.

73. *Ibidem*, A.N. CVII/11 Cf. *Ibidem*, p. 234. Hrisovul lui Antonie din Popești din 4 ian. 1672.

74. *Ibidem*, A.N. XXX/19 Cf. *Ibidem*, p. 227. Zapisul lui Neagoe Secuianu din 2 aprilie 1671.

NICOLAE MILESCU (1636-1708)
și contribuția sa
la cultura europeană și mondială

Învățat, diplomat și călător român, originar de prin părțile Vasluiului, studiază la Iași, la „Academia” lui Vasile Lupu (1534-1634) și la școlile din Constantinopol, devenind un învățat de seamă al epocii, o autoritate în domeniul istoriei, teologiei și filozofiei (cunoștea șapte limbi străine, printre care slavona, turca și araba).

În timpul domniei lui Grigore Ghica, în Țara Românească (1660-1664), este reprezentatul acestuia pe lângă Sublima Poartă. Șederea la Constantinopol îi prilejuiește traducerea integrală a Bibliei în limba română, prima lucrare de acest fel după „Palia de la Orăștie” (care este doar o traducere parțială). Mazilirea domnului muntean înseamnă de fapt pentru Spătarul Milescu începutul peregrinărilor sale europene.

De la Constantinopol pleacă în Austria, poate pentru a-l întâlni pe Grigore Ghica. În 1665, îl aflăm la Berlin, la Curtea lui Frederic – Wilhelm, pentru ca în anul următor să se stabilească la Stettin, pe lângă Gheorghe Ștefan, sub a cărui scurtă domnie în Moldova (1658-1659) fusese făcut spătar. În calitate de reprezentant al fostului domnitor moldovean întreprinde un turneu diplomatic la Stockholm și Paris unde este primit de Ludovic al XIV-lea.

Întors în Stettin, în luna octombrie a aceluiași an, Milescu rămâne pe lângă Gheorghe Ștefan până la decesul acestuia, în ianuarie 1668, după care

revine pentru scurt timp în Moldova și se întoarce la Constantinopol.

Datorită bunelor sale relații cu patriarhul Ierusalimului, Dositei al II-lea, este recomandat țarului Rusiei drept „om foarte învățat, cunoscând latina, slavona și mai ales greaca, ... călătorit în multe țări și împărății ... ca să se instruiască ... un cronograf în care sunt adunate toate lucrurile lumii”. Cu această recomandare în mână, Spătarul Milescu, părăsește țărmul Bosforului spre sfârșitul lunii ianuarie 1671, trece prin Adrianopol, Belgrad, Buda, Varșovia și ajunge la Moscova.

Numit traducător la Posolski Prikaz, cu alte cuvinte Cancelaria Solilor (căreia îi corespunde astăzi Ministerul Afacerilor Externe), Milescu face în scurtă vreme dovada calităților sale deosebite, fapt care-i atrage bunăvoința lui Artemon Sergeevici Matveev, șeful Cancelariei și unchiul țarinei Natalia, mama viitorului țar Petru cel Mare. Printre profesorii vestitului țar, se pare că a fost și Nicolae Milescu. Amănuntul îl aflăm din Letopisețul lui Neculce care în „O samă de cuvinte” ne-a lăsat cea mai veche mărturie românească despre marele cărturar și călător. „Și pentru învățătura lui – menționează cronicarul – au fost terziman împăratului și învață pre fiul împăratului, pre Petru Alexievici, carte. Și era la mare cinste și bogăție”.

Astfel se conturează în linii mari personalitatea omului pe care țarul Alexei Mihailovici l-a ales în fruntea Ambasadei ce-a hotărât, în 1674, să trimită la Pekin (azi Beijing) unde domnea Skehgtsu, unul din cei mai remarcabili împărați chinezi.

Țelurile misiunii, determinate de necesitatea lărgirii activității diplomatice a statului feudal rus, aveau în vedere găsirea unui drum scurt și lesnicios pentru comerțul cu imperiul chinez, stabilirea de legături diplomatice între Moscova și Pekin (Beijing), cunoașterea complexă a întinselor teritorii siberiene, resurselor lor naturale și populației băștinașe.

Sprijinit de Matveev, Milescu reușește ca spre jumătatea lunii februarie a anului 1675, să încheie pregătirile de călătorie. Pe 25 februarie Spătarul Nicolae Milescu și însoțitorii săi sunt primiți de Țar în audiență de rămas bun.

Etapa I-a a călătoriei De la Moscova la Tobolsk

Pe uscat

La 3 martie 1675, ambasada părăsește Moscova, având în componența ei pe curtenii Teodor Pavlov și Constantin Grecianin și doi secretari de la Cancelaria solilor – Nikifor Veniucov și Ivan Favorov, medicul Ivan Juriev și bijutierul Spiridon Eustafiev (ambii de origine greacă), precum și 33 de soldați și slujitori.

Călătoria până la Tobolsk – pe atunci capitala teritoriilor siberiene – durează 27 de zile, ruta urmată fiind total diferită de drumul care duce astăzi de la Moscova la Tobolsk.

Părăsind Moscova, Spătarul Milescu s-a îndreptat spre nord, prin localitățile Rostov și Iaroslav, până la Vologda. De aici pornește spre nord-est pentru a ajunge la Veliki Usting și de acolo prin Solvicegodsk, la Kaigar – localitate așezată pe râul Kama – unde face un scurt popas. Originalul itinerar ia apoi direcția est aproape în linie dreaptă până la Silikamask, de unde începe traversarea munților Urali. Primul oraș siberian în care poposește este Verhoturie. Prin Turinskoi Ostrog și Tiumen, Spătarul Milescu și însoțitorii săi ajung la 30 martie la Tobolsk, unde vor rămâne mai bine de o lună de zile, în vederea culegerii de informații despre locurile ce le vor străbate și o temeinică pregătire pentru călătoria propriu-zisă.

Etapa a II-a a călătoriei De la Tobolsk la Irkutsk și în continuare până la Nercinsk

Pe ape

Inițial, Spătarul Milescu nu a avut cunoștință de existența unui alt itinerar posibil, decât cel urmat în 1654 și în 1669 de două mici solii, respectiv cele conduse de Feodor Isaakovici Baicov și de șeful Ablin.

Dar, după cum se știe, Spătarul a călătorit pe un traseu inedit.

Motivele pentru care Milescu alege cu totul alt drum, le aflăm din scrisoarea trimisă țarului, la 15 aprilie, din Tobolsk la Moscova: „...deși foarte greu, ne era primejdios atunci... Acum însă știu prea bine că micii taisi

(prinți) calmuci se războiesc crâncen între ei și că anul trecut au jefuit și au măcelărit multe mii de neguțatori... Din această pricină drumul este deosebit de primejdios acum, dar chiar și-n afară de asta e lung și anevoios; atât Beikov, cât și șeicul Ablin l-au străbătut în trei ani. Se spune însă că prin orașele mării tale trece o apă, dreaptă și singură, trei luni de navigație de la Tobolsk până la portul Eniseisk și de acolo la Selenga. Se spune că de la Selenga ar fi doar patru săptămâni de drum până la orașul de scaun al Kitailor... Din aceste pricini, măria ta, acela va fi drumul cel bun!”

În timpul șederii la Tobolsk, Milescu reușește, cu ajutorul guvernatorului Petru Mihailovici Saltakov, să-și mărească numărul însoțitorilor cu „șase fii de boieri”, o călăuză – cazacul Grigori Kubiakov, care mai fusese pe drumurile Siberiei și de la Nercisk la Pekin (Beijing) – tâlmaci pentru limbile calmucă și tătară, în persoana dragomanului Spiridonka Bezriakov, șase împlânzitori de șoimi cu ajutoarele lor, precum și 40 de cazaci.

În seara zilei de 2 mai 1675, Spătarul și-a îmbarcat cei o sută de însoțitori pe trei corăbii – doscianicuri¹, împreună cu toate proviziile și mărfurile, pornind pe râul Irtaș în jos.

După vreo nouă popasuri, necesare pentru tot atâtea schimburi de vâslași tocmiți dintre localnici, cele trei doscianicuri, trag în ziua de 8 mai, la pontonul iamului (stație de poștă) Samorovski. „Nu departe de aici, scrie Milescu, Irtașul se varsă în marele râu Obi. De la Tobolsk până la Obi (533 km), se navighează în josul râului, dar pe Obi vom porni împotriva cursului apei.”

Popasul de două zile la Samarovski-iam îi îngăduie să cerceteze locul și să culeagă informații despre natura acestor meleaguri și trecutul lor – care vin să completeze observațiile și impresiile notate în jurnalul său, de la începutul călătoriei.

În amurgul zilei de 10 mai, cele trei nave sunt desprinse de mal. Apele zbuciumate ale râului pun la grea încercare și puterile vântului și caznele oamenilor, la aceasta adăugându-se izbiturile primejdioase ale sloiurilor de gheață. A fost nevoie de 12 zile și tot atâtea nopți, ca să se oprească la gura

1. Doscianic – de la cuvântul rusesc „dosca”, însemnând scândura; ca sens – construit din scânduri; navă arhaică – o barcă foarte mare, cu fundul foarte lat și acoperită, având un catarg înalt și o pânză mare, precum și mai multe rânduri de vâsle.

râului Nevuleva, unde rămân până pe 20 mai.

Obosiți și înfrigurați, Nicolae Milescu și însoțitorii săi, ajung în ziua de 23 mai la Surgut, oraș zidit, spre sfârșitul veacului al XVI-lea, pe o coastă nisipoasă de pe malul stâng al fluviului. De aici Milescu trimite o nouă scrisoare la Moscova, în care descrie călătoria efectuată, menționând că va rămâne un timp la Surgut „...unde voi aștepta până când Obiul se va curăța de gheață.”

Călătoria Spătarului Milescu pe fluviul Obi, continuă imediat ce nu mai este semnalat pericolul ghețurilor plutitoare, astfel că pe 14 iunie ajunge la naram. Popasul este de scurtă durată. Sunt schimbați vâslașii, în vreme ce Spătarul are destulă vreme să-l cerceteze pe guvernator despre natura locului, viața orașelului și a cătunelor din împrejurimi.

În ziua de 5 iunie, navele părăsesc fluviul Obi și își continuă călătoria pe râul Ket, care va dura 33 de zile, încheindu-se pe 7 iulie, când doscianicurile acostează la fostul Makovsk.

La Makovsk, călătoria pe apă este întreruptă pentru prima dată de la plecarea din Tobolsk.

Până aici Spătarul Milescu a navigat pe apele Siberiei apusene, mai bine de două luni, acoperind doar ceva mai puțin de jumătate din întregul itinerar de la Moscova la Pekin (Beijing).

Transbordarea de la râul Ket la fluviul Enisei, a celor trei doscianicuri încărcate cu provizii și mărfuri, necesită doar două zile.

La 10 iulie, Nicolae Milescu și oamenii săi poposesc la Eniseisk unde rămân timp de nouă zile.

În seara zilei de 18 iulie, Spătarul părăsește Eniseiskul pornind în amonte, spre locul în care marele Enisei primește apele fluviului Angara.

În prima parte a călătoriei pe cursul Angarei, pentru Milescu fluviul are un alt nume, Tunguska, sub care ar înțelege întregul curs inferior al acestuia, până în dreptul cetății Bratsk. De aici și până la izvor, la lacul Baikal, deci pe întregul curs superior, Spătarul îi spune Angara. Demarcația aceasta făcută de Milescu este corectă, întrucât de la Bratsk fluviul curge prin Podișul Tunguscelor. Călătoria Spătarului Milescu pe Angara durează 46 de zile și este însoțită de numeroase piedici, reprezentate de stânci și cataracte, peste care doscianicurile sunt trase cu mari eforturi, cu ajutorul odgoanelor.

Pe 5 septembrie, navele ajung la Cetatea Irkutsk, situată pe malul stâng al fluviului și foarte frumos zidită. De la Bratsk la Irkutsk au fost parcurși, în

condiții dificile, 480 km, deci ceva mai puțin decât pe cursul inferior, de la confluența Angarei cu Enisei și până la Bratsk.

Șederea la Irkutsk este scurtă, dar timpul de o zi și jumătate se dovedește îndeajuns pentru a face acele pregătiri cerute de „călătoria pe mare” adică pe Baikal.

Exprimarea Spătarului Milescu ne apare firească, fiind întru totul adecvată aceluși timp și spațiu, specific Siberiei, deci cu alte dimensiuni, înțelegând prin acesta că și râurile și codrii, dar mai ales distanțele sunt cu totul altcumva decât în Europa.

În cea de-a patra zi după părăsirea Irkutsk-ului, flotila Spătarului ajunge „...la gura râului Angara, adică la lacul unde se formează el din apele Mării Baikalska”.

Începând din 11 septembrie, timp de douăsprezece zile, navele Spătarului înfruntă curenți, valuri, ninsori și vânturi puternice adăpostindu-se zile în șir la gurile râurilor sau prin lacurile mărginașe, până reușesc, pe 22 septembrie, să intre pe cursul râului Selega, care se varsă în Baikal.

Doscianicurile urcă pe Selega vreme de 4 zile trecând pe lângă sate de cazaci și pescari ajungând pe 26 septembrie, într-un sat mare denumit Ilimsk.

Vremea rea, din zi în zi mai potrivnică, iscând furtuni și ninsori, îl obligă pe Spătarul Milescu la un popas de adăpost, în timpul căruia ajunge la unele hotărâri importante pentru continuarea drumului.

„Septembrie în douăzecișișapte. Văzând că toamna se întărește și că timpul se înăsprește mereu, am dat drumul cazacilor din Eniseik ca să se întoarcă ... și am trimis prin ei scrisoare la marele domn, la Moscova. După ce au plecat ei, am trimis la fort și în sat ca să se strângă căruțe, cai și cămile; iar vasele noastre le-am pus la loc bun lăsându-le sub pază severă...”.

„Septembrie în douăzecișiopt. După ce s-au adunat căruțele, caii și cămilele am ales din arteluri câte doi și câte trei oameni, ca să meargă la fort...”.

„Septembrie douăzecișinouă. Am plecat din satul Ilimsk, pe uscat către Cetatea Selenhinsk, în număr de patruzeci de oameni...”.

Așadar, putem spune că după mijlocul de deplasare folosit, de aici începe cea de-a treia parte a călătoriei:

❖ **prima parte** – *cu aici și căruțe de la Moscova la Tobolsk care, inclusiv timpul necesar pregătirilor în acest oraș, a durat două luni;*

❖ **a doua parte** – *a constituit de fapt călătoria cu doscianicurile pe*

apele siberiene și a necesitat patru luni și jumătate.

Din nou pe uscat

Prima etapă din această nouă parte a itinerariului soliei Spătarului Milescu durează trei zile și trei nopți; la capătul lor, caravana ajunge în 2 octombrie la Selenghinsk. Aici călătorii găsesc un fort ridicat pe malul stâng al râului Selega și o așezare locuită de „vre-o două sute de cazaci și oameni slobozi” care „cultivă grâne de tot felul...”.

Procurarea animalelor de călătorie, de povară și pentru hrană se desfășoară anevoie și Spătarul este nevoit să-și trimită oamenii la mari depărtări, la triburile mongole, de unde revin de-abia peste treizeci de zile. În acest timp Milescu se întoarce în Ilimsk și își așează tabăra pe o insulă pe râul Selega. El are astfel răgazul să cerceteze regiunea, să culeagă informații de la băștinași cu privire la oameni și locuri, precum și la resursele economice.

Odată cu întoarcerea oamenilor trimiși să cumpere cai și cămile, caravana se pune în mișcare în direcția Nercinsk – „de-a dreptul prin stepă pe un drum nou, un drum pe care nu mai călătorise nimeni vre-o dată.” Din jurnalul zilnic al Spătarului reiese că în funcție de dificultățile drumului, caravana parcurge între 20 și 35 de verste pe zi, traversarea stepei necesitând 30 de zile, astfel că pe data de 4 decembrie este consemnată sosirea la Nercinsk.

Din scrisoarea adresată de aici țarului aflăm că Milescu trimisese înainte un om care urma să anunțe la Pekin (Beijing) venirea soliei conduse de el.

Etapa a III-a a călătoriei

De la Nercinsk la Naum și mai departe până la Pekin (Beijing)

Caravana pleacă din Nercinsk pe 19 decembrie, parcurgând aproximativ 300 de kilometri până la râul Argun, unde ajunge după 10 zile. Milescu scrie pe 29 decembrie în jurnalul său: „Am stat toată ziua într-o pășune de pe malul râului Argun pentru a se odihni vitele. Din pricina vitregiei timpului au murit mulți cai și cămile, altele au ologit și le-am făcut un fel de încălțări. Pentru foc se găsește doar salcie pitică, însă uscată...”.

A doua zi caravana pornește mai departe, spre valea râului Han, unde

ajunge la 31 decembrie. Situația este din zi în zi mai gravă, călătorii văzând cum, din cauza frigului, le pier animalele de povară.

Cu mari eforturi și privațiuni, la 13 ianuarie 1676, Spătarul ajunge la hotarul cu China, notând în jurnalul său: „Încheiem călătoria noastră prin ținutul Siberiei, fiindcă aici, la munții Trgacin, deasupra izvorului râului Uluci se află sfârșitul și hotarul întregului regat siberian....”

„... la 13 ianuarie – arăta Milescu într-o scrisoare trimisă la Moscova – am fost întâmpinat de cazacul Nercinsk pe care îl trimisesem înaintea noastră. El era însoțit de șapte sotnici targacini, supuși chinezi și șizeci de oameni...”

* * *

Călătorii sosiți de pe îndepărtatele meleaguri europene au pornit spre primele așezări ale localnicilor, situate cale de cinci zile de hotar.

Surpriza sosirii soliei condusă de Spătarul Milescu – așteptată de-abia în primăvară – e mare și pentru autoritățile provinciale.

Din jurnalul Spătarului desprindem:

„La 21 ianuarie ne-am întâlnit cu mai mulți sotnici ce veneau dinspre Naum și aduceau carne de porc pentru hrana oamenilor și o sutătreizeci de care cu două roți, trase de boi și șizeci de cai”

„La 23 ianuarie a venit voievodul Naumului, însoțit de fiii unui voievod mai bătrân și de mulți alți frunțași de-ai lor, vre-o două sute, care au descălecat la oarecare depărtare de caravană... și în ziua următoare am călărit mai departe, căci ei îmi ieșiseră înainte la trei zile de drum de Naum...”

„În ziua a treia, 26 ianuarie, nu departe de așezările lor, mi-a ieșit în întâmpinare bătrânul voievod însoțit de mai mulți oameni de frunte și cincisute de ostași...”

Șederea la Naum este de lungă durată, determinată de tratativele necesare stabilirii protocolului înfățișării ambasadorului și suitei sale în fața împăratului chinez. Spătarul va folosi răgazul pentru a cunoaște mai bine locurile și oamenii.

Călătoria este reluată de-abia în 17 aprilie 1676, când Spătarul pornește spre Pekin sau Hanblac, adică „cetatea hanului”, însoțit de 156 de oameni călări și urmat de o sută de care de poveri.

Ultima etapă a călătoriei de la Moscova la Pekin (Beijing), însumează 29 de zile*, iar în acest răstimp Spătarul Milescu înseamnă cu meticulozitate toate întâmplările cotidiene, locurile prin care trece, reține amănunte de interes geografic, etnologic și istoric. Itinerarul are, în mare, direcția sud-sud-vest, și trece prin vaduri de ape mari și mici, deșert, stepă și munți.

Sosirea la Pekin „orașul împărătesc” este datată 15 mai 1676, când, la amiază, caravana ajunge la una din porțile de mieznoapte.

Deci, de la Moscova la Pekin, Spătarului Milescu i-au trebuit 438 de zile, răstimp în care itinerarul său a traversat 21 de paralele și 77 de meridiane sau, după cum se exprimă chiar el, a parcurs „un sfert din ocolul pământului”.

Îndelungate și cele mai adesea obositoare s-au arătat a fi discuțiile purtate de ambasador cu demnitarii împăratului Kang-hsi. Pricina desfășurării tratative dintre Mi-ko-lai (cum i se spunea Spătarului), și askaniama Ma-La a constituit-o modalitatea de înfățișare a scrisorilor, darurilor și însăși soliei țarului în fața bogdihanului, căci obiceiurile existente la cele două curți erau substanțial diferite.

Milescu s-a dovedit un iscusit diplomat, ceea ce l-a făcut pe askaniama Ma-La să exclame la un moment dat:

„Cred că țarul te-a ales anume pe domnia ta să vorbești cu noi...!”

După derularea mai multor ritualuri, începând din 5 iunie, zece zile mai târziu solia este invitată la Cetatea Roșie, adică Palatul Imperial, pentru a fi înfățișată bogdihanului.

Vom trece peste prezentarea amănunțită a palatului și a ritualurilor de primire.

Scurta ceremonie a primirii oficiale a solilor s-a încheiat cu băutul ceaiului, servit în căni mari de lemn, galbene.

După mai bine de o lună, alihahava (șef al departamentului Astrologic) veni să-l vestească pe Spătar:

„Marele han însuși vrea să vă dea un ospăț în sala îndepărtată a palatului, unde-i este locuința; și el va fi de față; să știți că până acum nici cărmuitorii chinezi, nici manciurieni n-au îngăduit nimănui, nu numai să stea în fața lor, dar măcar să-i vadă.”

Milescu face câteva observații interesante în „Descrierea Chinei” cu privire la înalta cinste ce li s-a făcut, de a fi invitat la un ospăț în prezența bogdihanului.

Din convorbirea purtată prin tălmăcirea făcută de alihahava - care era un iezuit olandez – se desprinde următorul dialog redat de Spătar în „Jurnal de călătorie”:

„Marele stăpânitor al întregii împărății chineze, hanul, întreabă dacă măria sa stăpânul tuturor rușilor se află bine și sănătos?

Prin mila lui Dumnezeu, mare stăpânitor, țarul, Alexei Mihailovici, stăpânul tuturor rușilor ... se află bine sănătos atunci când l-am părăsit pe măria sa ... și domnea fericit în puternica și vestita sa împărăție. Și măria sa, marele stăpân țarul a urat măriei tale, bogdihanului, ani mulți de sănătate și de domnie glorioasă, ca unul ce îi ești prietenul și vecinul lui cel mai scump.”

Marele han pune trei întrebări: ce vârstă are măria sa țarul, cât este de înalt și de cât timp și-a început domnia?

Măria sa este de vârstă de cincizeci de ani, este înalt la statură și înzestrat cu toate virtuțile. Pe tron s-a urcat, prin voința lui Dumnezeu, la treizeci de ani.

Marele han întreabă pe sol câți ani are și, deasemeni, pentru că a auzit că domnia sa ești un om înțelept, dorește să știe dacă ai învățat filozofia, matematica și trigonometria.

Mulțumesc prealuminatului și marelui han pentru interesul ce-l arată solului preasupus care numără patruzeci de ani. Și întrucât măria sa însuși a învățat trigonometria și astronomia, solul poate spune cu smerenie că are ceva învățătură după cum poate întări și domnia sa alihahava cu care deseori a stat de vorbă.

Alte întrebări hanul nu a mai adresat Spătarului și în liniștea care s-a așternut până la începerea ospățului, acesta are prilejul de a-l privi cu atenție pe împărat, de la mică distanță.

În zilele care au urmat, din porunca hanului, care a ținut astfel să-l cinstească în mod cu totul deosebit, Spătarului Milescu i s-a făcut un portret care, spre sfârșitul veacului al XIX-lea, se pare că mai era păstrat, întrucât B.P. Hașdeu a aflat de existența lui de la un membru al legației ruse la Pekin.

Anumite împrejurări l-au obligat pe Spătarul Milescu la o ședere mai îndelungată la Pekin decât prevăzuse, mai exact trei luni și jumătate. Acest timp în afara treburilor soliei, la întrebuițat pentru a cunoaște „măreția și frumusețea orașului” – după cum se exprima el – pentru a observa mai atent viața, obiceiurile și îndeletnicirile oamenilor în mijlocul cărora ajunsese după o atât de lungă călătorie. Despre toate acestea el va aminti mai târziu

„pe larg în cartea în care va fi descrisă împărăția chineză”, intitulată „Descrierea Chinei”.

Urmează alte aproape cinci sute de zile de călătorie pe drumul de întoarcere.

Cu puține abateri, itinerarul este același ca la venire și, întrucât lipsesc mai multe file din însemnările de călătorie, este de presupus că până la Selenghinsk, Spătarului Milsecu și însoțitorilor săi le-au trebuit cam tot trei luni, cât au făcut în drum spre Pekin. Deci spre sfârșitul lunii ianuarie a următorului an (1677), se pare că a ajuns la Selenghinsk istoviți de oboseală și frig, cu scăderi destul de mari din numărul cailor și celorlalte animale de povară.

De aici, călătoria dovedindu-se imposibil de continuat din pricinile de mai sus, Spătarul va rămâne pe loc până la primăvară. Acest timp de zăbavă, la căldura focului, a fost folosit de Spătarul Milescu pentru a-și pune în ordine însemnările sale de drum.

Firesc, pe calea întoarcerii „Jurnalul” este lipsit de observații și descrieri. Până la Eniseisk notările se rezumă doar la câteva date și mențiuni de locuri.

„La Selenghinsk am rămas până la 3 mai, apoi am pornit mai departe... La 16 mai am trecut Baikalul și am ajuns la Eniseisk, unde am rămas până la 18... am părăsit Irkutsk la 18 mai și am ajuns la Eniseisk la 7 iunie”².

Aici însă îl aștepta o surpriză, pe cât de neașteptată, pe atât de neplăcută. Iată cum înfățișează Spătarul Milescu sosirea la Eniseisk:

„Și înainte de a trage la țarm am fost întâmpinați de Voievodul Mihail, fiul lui Vasile Priklontkoi, care avea un ucaz al măriei sale. El ne-a poruncit tuturor să debarcăm și a citit apoi ucazul, după care a poruncit vameșului celui mare ca împreună cu oamenii săi să-i cerceteze pe toți oamenii din doscianic. Așa că începură să-l caute pe sol în buzunare, la subsuori, în pantaloni, în cizme și peste tot, dar nu găsiră nimic. Apoi îi căutară pe dvorenii din Moscova, pe fiii de boieri, pe grămățici și pe toți cazacii, până la ultimul om și toți cei din cetate se aflau pe malul râului ca să-i privească.”**

Neînțeleasă uimire! Negândita răsplată pentru un vrednic slujitor al măriei sale care îndeplinise una din cele mai grele misiuni ce fusese dată până atunci unui om spre acea parte de lume, despre care Europa acelei

2 * ,** Nicolae Milescu, Op. cit. pag. 318-319.

vremi avea prea puține cunoștințe!

Dar tâlcul celor săvârșite în acea zi de 7 iunie 1677, după o lipsă de peste doi ani din mijlocul evenimentelor petrecute la Moscova, Spătarul Nicolae Milescu avea să-l deslușească fără mare întârziere. Prin moartea țarului Alexei Mihailovici, în anul 1676 – deci în timp ce Spătarul se găsea la Pekin – se deschiseseră luptele pentru putere între familiile celor două țarine, respectiv familiile Niloslavschi și Nariskin. Venirea la putere a celui dintâi a avut drept urmare defăimarea, surghiunul și, în unele cazuri chiar asasinarea oamenilor de credință a susținătorilor familiei Nariskin, dar în primul rând a avut de suferit Artemon Matveev, protectorul Spătarului. Felurile învinuiri închipuite aduse lui Milescu, de la practicarea magiei până la trădare, s-au dovedit până la urmă neadevărate și la 9 iulie, deci după mai bine de o lună de umilitoare așteptare la Eniseisk, i s-a dat voie să călătorească mai departe spre Moscova, unde a ajuns la 5 ianuarie 1678.

Așadar, după cele aproape cincisute de zile ale drumului de întoarcere, pe uscat și pe apă, precum și de zăbavă pricinuită de vremea rea și de necazurile amintite, a luat sfârșit marea călătorie a românului Nicolae Milescu Spătarul, care, prin rezultatele ei este apreciată, după cum am mai arătat, drept un punct culminant pentru explorarea Siberiei în secolul al XVII-lea.

Este știut – călătoria și lucrările Spătarului Milescu au stârnit în Europa epocii sale și de mai târziu atât un mare interes politico-economic, cât și științific.

Rezultat al unei călătorii de aproape trei ani (între 3 martie 1675 – 5 ianuarie 1678) pe al cărei itinerar de multe mii de kilometri Spătarul Nicolae Milescu a îndeplinit sarcini științifice de natură geografică și etnografică – condiție care a dat operei sale o valoare general europeană – cele trei însemnate lucrări, „Călătoriei de-a lungul Siberiei de la Tobolsk până la portul Nercinsk”, „Raportul oficial al lui Milescu Spătarul în China” și „Descrierea Chinei” deși nu au fost scrise în românește, reprezintă opera unui învățat român care-și află locul printre marile figuri ale culturii universale din secolele al XVII și XVIII-lea. (Istoria Literaturii Române, vol. I, pag. 469, Editura Academiei Române, 1964).

Cele prezentate mai sus necesită câteva mențiuni:

1. Privitor la „Descrierea Chinei” toți cercetătorii cad de acord asupra faptului că originalul lucrării nu mai există.

Din toate copiile manuscris în limba slavonă, doar trei sunt scrise în vechea scriere slavonă bisericească și anume:

Manuscrisul cu cota T.F. nr. 141 din Biblioteca de Stat din Sankt Petersburg (Leningrad), presupus a fi scris în anul 1677 – text în continuare omis;

Manuscrisul cu cota nr. 35 din Biblioteca Națională din Paris – fondul slav – scris în anul 1695;

Manuscrisul cu cota nr. 86 din Biblioteca profesorului slavist F.T. Vailev de la Universitatea din Kazan care stă la baza ediției 1910, tipărită la Kazan (Federația Rusă) și respectiv la baza lucrării editate în 1975 la București.

Notă: Este important de avut în vedere că toate aceste informații datează din 1973-1975.

2. În „Marea Enciclopedie Sovietică” – ediția a II-a, tomul (volumul) 49, pag.253 se menționează că:

„În literatura rusă lucrarea lui Nicolae Milescu este cea dintâi care vorbește pe larg despre China”.

3. Portretul Spătarului Nicolae Milescu făcut la Beijing în anul 1676, din porunca împăratului (bogdihanului), a cărui existență o confirmă, spre sfârșitul veacului al XIX-lea, marele om de știință B.P. Hașdeu, s-ar putea afla în capitala Chinei, ca o dovadă a memorabilei sale călătorii.

Text redactat de **Mihail Lucian Căciuleanu**
în colaborare cu dl. **Florin Iancu Roșca**

BIBLIOGRAFIE

1. *Istoria României în date* – Coordonator ediție Acad. Constantin C. Giurescu, Editura Enciclopedică Română, București 1972;
2. *Pe urmele marilor exploratori*, Prof. Univ. Dr. Ioan Popovici, Editura Albatros, București 1974;
3. *Români pe șapte continente*, Val Tebeică, Editura Sport-Turism, București 1975;
4. *Descrierea Chinei* după Nicolae Milescu Spătarul, traducere, prefața și note de Corneliu Bărbulescu, Editura Minerva, București 1975.

NUMISMATICA BIBLICĂ

Biblia, baza sfântă a creștinismului, poate fi privită și ca izvor de cultură enciclopedică și deci, aici pot fi găsite, uneori, noțiuni de știință numismatică interferate cu date istorice.

Încă din mileniul al IV-lea, aurul și argintul, sub formă de bare, inele, plăcuțe, lingouri, etc., reprezentau mijlocul de plată în schimburile de mărfuri.

Cartea sfântă conține mai multe texte despre operațiuni de vânzare/cumpărare, transporturi, plăți de servicii, etc., în care metalul prețios, măsurat ca pondere, avea rol de instrument general de schimb înaintea apariției monedei.

Instrumentele acestea de schimb, fie de aur sau argint, erau cunoscute de civilizațiile: sumeriană, mesopotamiană, babiloniană, asiriană, feniciană, iudeică (israeliană) și purtau nume ca: talant, mină, siclu. Se cunosc și măsuri mai mici ca: $2/3$, $1/2$, $1/4$ siclu. Siclul de argint a fost preluat de la sekelul de 8,4 g. Măsură pentru cântărirea grâului. Multiplul siclului era mina, iar multiplul minei era talantul care cuprindea 60 de mine sau 3600 de sicli.

Abraham patriarhul evreilor (sec. al XIX-lea î.Hr.), care a trăit 175 de ani, a cumpărat, de la hititul Efron, o peșteră, în care să-și zidească un mormânt, cu 400 de silici de argint ($8,40 \text{ g./siclu} \times 400 \text{ sicli} = 3,360 \text{ kg. argint}$), ceea ce reprezintă cca. 6 mine și 40 sicli, mina având 60 de sicli. Biblia ne dă un exemplu de o afacere de import/export de aur petrecută între

Hiram I (969 – 936 î.Hr.) regele Feniciei și Solomon (970 – 931 î.Hr.) regele Palestinei, prin care primul transportă, cu corăbiile, cantitatea de 420 de talanți de aur care se adăugau la alți 100 de talanți de aur trimiși mai înainte, adică un total de 18,720 tone de aur, talantul de aur cântărind 36 kg. Acest aur a fost necesar construirii Templului și palatului regal din Ierusalim.

Pe parcurs, greutatea talantului, minei, siclului s-au modificat, astfel că pe la sfârșitul secolului al VIII-lea și începutul sec. al VII-lea î. Hr., talantul de argint, în regatul Israel, cântărește 43,620 kg, mina 727,00 g, siclul 14,54g. Pe scara valorilor „monetare”: talantul = 60 mine sau 3000 siclii. Astfel, în vremea regelui Asiriei, Assarhaddou (680 – 669 î. Hr.), evreul Tobit trimite spre păstrare, cunoscutului Gabael, 10 talanți de argint, transportați cu două cămile. Greutatea totală a acestor talanți fiind de 436,20 kg, împachetați în pungi pecetluite! Este de cunoscut că greutatea cantității și mai ales calitatea metalului erau garantate printr-un sigiliu și se transportau în pungi, burdufe, etc. pecetluite.

În această vreme apare o nouă denumire monetară, dragma, de expresie grecească. Tobit evreul dorește să-l plătească pe Rafail (îngerul Domnului) cu o dragma pe zi pentru călăuzirea fiului său.

În cuprinsul Bibliei găsim o însemnare prin care talanții au fost folosiți ca mită. Un anumit Iason cere lui Antioh epifanul (175-164 î. Hr.), regele seleucid, să-i dea arhieria Templului din Ierusalim, mituindu-l cu 360 de talanți, un venit de alți 80 de talanți și pe deasupra alți 150 de talanți! Cu 70.000 de drahme, unii oameni din paznicii conduși de Marele Preot Simon, fratele lui Iuda Macabeiul, s-au lăsat mituiți și au eliberat o parte din idumenii, dușmani ai evreilor, arestați de Iuda Macabeiul.

Tot din Biblie aflăm că Antiohos al VII-lea Sidetul (139-129 î.Hr.) regele regatului Seleucid acordă „dreptul de a bate monedă proprie” lui Simeon, preotul și conducătorul evreilor (142-134 î.Hr.), ca urmare a separării Palestinei antice de regatul Seleucid, datorită răscoalei iudeilor conduși de Iuda Macabeiul (Makkabaios) (166-160 î.Hr.)... „...acum, așadar, îți întăresc toate scutirile pe care ți le-au dat regii de dinaintea mea, precum și oricare alte daruri pe care ți-au făcut. Îți dau și îngăduința de a bate monedă cu inscripția ta care să umble în hotarele țării tale”. Acest drept a ținut foarte puțin, același rege l-a anulat!

Biblia ne arată că Domnul nostru Iisus Hristos a fost vândut, de către apostolul Său, Iuda Iscarioteanul, cu 30 de arginți, bani romani, denari circulați pe vremea împăratului roman Tiberiu (14-37).

Aurică Smaranda

Cavaler al Ordinului Meritul Cultural

Membru de Onoare al Societății Numismatice Române

Bibliografie:

1. *Biblia:*

- Geneza 23, 1-20
- Cartea III a Regilor 9, 14, 28
- I Macabei 15, 6
- II Macabei 4, 8-9; 10, 20
- Cartea lui Tobit 4, 1; 5, 15

2. Constantin Daniel, *Civilizația Asiro-Babiloneană*, Edit. Sport-Turism, 1981, București, p.96.

ASPECTE DIN VIAȚA EPARHIEI

JUDEȚUL TELEORMAN SUB APE

Județul Teleorman a fost unul dintre județele greu încercate de inundațiile acestui an, deoarece 1.575 de case au fost avariate, 410 case distruse, 3893 de anexe gospodărești avariate, 1183 distruse, 8 școli distruse, 5 dispensare medicale și 14 biblioteci distruse. Celor care au fost greu încercați, preoții din eparhia noastră, prin apelurile făcute în Sfintele biserici, au strâns bani și alimente, după cum urmează:

Protoieria Alexandria a colectat și distribuit direct în localitățile calamitate, următoarele: 150.969.000 lei, 89,5 tone cereale, 1.287 kg. alimente, 427 colete îmbrăcăminte, 570 sticle apă minerală, îmbrăcăminte și încălțăminte nouă în valoare de 50 milioane lei.

Protoieria Roșiorii de Vede a colectat și distribuit direct în localitățile calamitate următoarele: 65.000.000 lei, 23 mii kg. cereale, 1.000 kg. făină, 700 kg. mălai, 80 saci articole îmbrăcăminte și încălțăminte.

Protoieria Videle a colectat și distribuit direct în localitățile calamitate, următoarele: 67.000.000 lei, 61 saci îmbrăcăminte, cereale 29.490 kg, 22 saci ciment, 10 saci făină, 20 saci mălai, 100 kg. fasole, ceapă 50 kg, usturoi 50 kg.

Protoieria Turnu Măgurele a colectat și distribuit direct în localitățile calamitate, următoarele: 119.960.000 lei și 12 tone cereale.

Consilier Asistență Socială
Pr. *Lazăr Dumitru*

HRAMUL CATEDRALEI SFÂNTUL ALEXANDRU

30 august 2005

Prezența unui reper spiritual în mijlocul unei comunități creștine înseamnă pentru aceasta o forță de echilibru egală cu credința cu care această comunitate se raportează la Dumnezeu. Pentru orașul Alexandria, Catedrala Sf. Alexandru a însemnat întotdeauna mai mult decât un locaș de cult. Prin măreția ei arhitectonică și prin elementele artistice deosebite pe care le conține, Catedrala Sf. Alexandru a fost privită întotdeauna cu mândrie dar și cu sfială, aceasta dominând cu grație divină întreaga vale a râului Vedea pe care este așezată urbea noastră.

Ca primă biserică a tânărului oraș Alexandria, înființat în anul 1834 prin Hrisovul Domnitorului Alexandru Dimitrie Ghica, biserica Sf. Alexandru a fost mai întâi construită din lemn în anul 1835. Deși între timp în oraș au fost ridicate și celelalte biserici, totuși alexândrenii au considerat că biserica de lemn nu-i mai reprezintă și începând cu anul 1855 au început să strângă materiale pentru construirea actualei catedrale. Însă datorită greutăților timpului (stăpânirea țaristă, războiul de independență, foametea, etc.) lucrarea fost terminată abia în anul 1898 când, la 6 decembrie, a fost târnosită de Mitropolitul Primat Iosif Gheorghian.

Printre elementele ce conferă specificitate catedralei Sf. Alexandru amintim:

- dimensiunile: lungime = 42 m; lățime = 26 m; înălțime = peste 45 m;
- arhitectura;
- cele nouă vitralii de dimensiuni mari executate de Rudolf Ziegler din

București care a executat și vitraliile de la castelul Peleş – Sinaia;

- policandrul mare, în greutate de 325 kg, având 63 de lumini și o înălțime de 5 m, a fost lucrat din bronz aurit de firma SC Waidekamp din Viena prin reprezentanta Hans Hertzog din București;

- catapeteasma, înaltă de 10 m și lucrată din lemn de tei aurit, oratoriul (amvonul), scaunul arhieresc și cel împărătesc precum și cele 24 de strane au fost executate de tâmplarul Schmindinger din București;

- clopotul cel mare în greutate de 1226 kg ;

- pavimentul din mozaic floral a fost executat de Donola Leondu;

- pictura murală, executată de Ștefan Luchian în echipă cu Constantin Artachino, cel care a restaurat pictura și după reparațiile survenite în urma cutremurului din 1940.

După anul 1994, în istoria acestui sfânt locaș au intervenit alte evenimente care aveau să-i schimbe atât valoarea cât și importanța. Astfel, în anul 1994, au fost aduse aici osemintele domnitorului Alexandru Dimitrie Ghica de la cimitirul Ghica Tei din București și depuse sub sarcofagul de marmură al domnitorului, adus de la Muzeul Militar din București. Acest act va conferi de acum Catedralei Sf. Alexandru calitatea de necropolă domnească.

Începând cu 1 septembrie 1996, odată cu instalarea aici ca întâiul episcop al Alexandriei și Teleormanului a Prea Sfințitului Părinte Episcop Galaction, aceasta a devenit și Catedrală Episcopală.

Totodată amintim faptul că între anii 1997 - 2005 la catedrala Sfântul Alexandru s-a desfășurat un amplu șantier de reparații capitale și restaurare care au vizat structura de rezistență, învelitoarea, fațadele, pavajul pietonal și gardul împrejmuitoar, lucrări ce au necesitat suma de aproximativ 7.000.000.000 lei.

În acest context și în această nouă haină de sărbătoare ne-a găsit hramul anului 1995, o sărbătoare de excelență a alexândrenilor pentru că ea înseamnă ziua orașului, hramul Catedralei și aniversarea a nouă ani de la înființarea Episcopiei Alexandriei și Teleormanului precum și a numirii și instalării Prea Sfințitului Părinte Galaction ca Întâistătător al Episcopiei Alexandriei și Teleormanului.

Îmbrăcat în haine de sărbătoare, prin grija oficialităților, orașul Alexandria a cunoscut momente de emoție și bucurie. Ce poate fi mai frumos decât să te plimbi prin târgul meșteșugarilor admirând manufacturile de artizanat și tradiție populară românească și ascultând marșurile fanfarei din parc?

Printre altele Primăria Municipiului Alexandria a mai organizat parada portului popular, expoziția de mașini agricole Agralimex, târgul de prezentare-vânzare a autoturismelor, clubul pensionarilor și diverse spectacole în aer liber. De o încărcătură emoțională deosebită a fost și organizarea unei ședințe extraordinare a Consiliului Local în cadrul căreia a fost acordat post mortem titlul de cetățean de onoare marelui rapsod și fiu al județului, doctorul Liviu Vasiliță.

În dimensiunea sa religioasă, sărbătoarea hramului Catedralei Sfântul Alexandru a început în ajun, odată cu săvârșirea slujbei vecerniei și a litiei, moment sublim de rugăciune în care, în atmosfera tainică a apusului de soare, alexândrenii au uitat de truda zilei și au venit ca împreună cu Întâi Stătătorul Eparhiei noastre să plece genunchii și să aducă slavă lui Dumnezeu pentru toate cele pe care cu îndelungă milostivire le revarsă asupra noastră. Momentul deosebit al serii a fost determinat de procesiunea cu icoana Sf. Ierarh Alexandru, procesiune în cadrul căreia, în sunetele fanfarei, zeci de preoți, călugări și călugărițe purtând icoana cea mare a Sfântului Ierarh Alexandru, oficialitățile orașului și sute de creștini, în frunte cu Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction, au traversat orașul aducând imn de slavă lui Dumnezeu și întreită cerere de milostivire.

În ziua de 30 august alexândrenii au fost treziți de dangătul profund și melodios al clopotului cel mare al catedralei episcopale care îi chema iarăși la rugăciune. Slujba arhierască (Sfânta Liturghie) a fost săvârșită de Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction, care a fost înconjurat de Prea Cucernici consilieri și protoierei ai Episcopiei Alexandriei, răspunsurile fiind date magistral de Corala Simion Botez a catedralei, precum și de sutele de credincioși prezenți la slujbă. În cuvântul său de învățătură Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction a vorbit mulțimilor despre importanța sărbătorii și despre valorile morale ale viețuirii autentic creștine. N-au fost uitați nici ctitorii și binefăcătorii bisericii, pentru care la sfârșitul slujbei s-a oficiat cuvenitul parastas, împărțindu-se tuturor participanților colivă și prinoase.

Pr. Popa Gheorghe

**IERARHUL IUBIT DE POPOR
ȘI BINECUVÂNTAT DE DUMNEZEU
PREA SFÎNȚITUL PĂRINTE GALACTION
– NOUĂ ANI DE ARHIPĂSTORIRE**

1 septembrie, începutul calendaristic al anului bisericesc, pentru locuitorii teleormăneni se identifică de nouă ani cu momentul unic al hirotoniei și întronizării Prea Sfințitului Părinte Episcop Galaction, ca întâiul episcop al nou înființatei – la vremea aceea – Episcopii a Alexandriei și Teleormanului.

Dimensiunea divino-umană a Sfintei Episcopii avea să fie relevată printr-o activitate administrativ-bisericească susținută, marcantă și distinsă, rodnică și eficientă coordonată de priceperea și perseverența ierarhului, pătruns de dorința de a așeza acestor locuri pecetea văzută a ochiului de neîntrecut chivernisitor al tainelor lui Dumnezeu și braț ziditor de viață monahală și pentru aceste locuri.

Așezarea coordonatelor cardinale pentru buna funcționare a activității Sfintei Episcopii poartă amprenta notei biblice a atitudinii Prea Sfințitului Părinte „blând, stăpânit de duhul rugăciunii și al dragostei...” după cum avea să observe și să remarce Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și în cuvântul rostit în Catedrala Episcopală din Alexandria, cu prilejul întronizării Prea Sfințitului Părinte Galaction în calitatea de Episcop al Alexandriei și Teleormanului.

Este deplin adevărat că deasupra a ceea ce amintea Prea Fericitul Părinte Patriarh despre Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction, Prea Sfinția Sa, a

așezat din bogăția nativă hrănită cu rugăciune stăruitoare, virtuțile și calitățile lucrătoare ale dragostei părintești și a priceperii rodnice a Prea Sfinției Sale pentru o viață duhovnicească sporită a locuitorilor teleormăneni nelipsind din mijlocul lor.

Acest timp al făptuirilor hrănite din vigoarea virtuților „monahului episcop” poartă modestia constructivă a modelului pe care ni-l oferă și ni-l propune de urmat Întâistătătorul nostru; ce-i drept, mai greu de înțeles într-o perioadă în care foarte mulți dintre noi nu-și mai amintesc necesitatea de a avea model.

Pentru primul Episcop al Alexandriei și Teleormanului, meritul acesta seamănă cu realitatea apostolică în care dragostea pentru arhipăstoriți poartă valențele darului și științei sacrificiului de sine – după modelul sfinților – dar adaptate într-un mod remarcabil timpului în concordanță cu realitățile contemporane. În acest fel, relevarea identității bisericești locale, ca o parte importantă a vieții Bisericii noastre Ortodoxe, stă în legătura vitală a dragostei duhovnicești dintre slujitori și credincioși după exemplul pe care-l cultivă în taină, Prea Sfinția Sa. Față de această realitate văzută nu este nici o exagerare când descoperim în tumultul contemporan chipul echilibrului de urmat față de care recunoașterea acestui adevăr se așează cu siguranță în intenția și în capacitatea fiecăruia dintre noi de a percepe sau în dorința de a ne putea ridica. În această evidentă trăsătură a darurilor Prea Sfinției Sale, realizările sectoarelor de activitate ale Centrului Eparhial cuprind cu precădere parte a nevoilor credincioșilor din cuprinsul Sfintei Episcopii.

Față de calitatea actului liturgic, preocuparea și grija Prea Sfințitului Părinte este permanentă pentru aducerea rugăciunii mai adesea în folosul credincioșilor dar și pentru îmbogățirea cuvântului de învățătură duhovnicească; păstrarea adevărurilor de credință ca notă a definirii și identității creștine dar și a celei individuale. Aceleași valori sunt cultivate în grija pentru calitatea învățământului teologic de specialitate, a viitorilor slujitori, dar și pentru calitatea actului didactic pentru profesorii de religie în școlile laice, în vederea formării conștiinței religioase a tinerilor școlari, ca buni creștini.

Ctitorirea sufletelor nu avea cum să fie lipsită de ctitoriri de biserici și mănăstiri; dacă ar fi să ne aducem aminte la momentul înființării Sfintei Episcopii în Teleorman nu exista nici o mănăstire. Îmbogățirea patrimoniului Sfintei Episcopii și în această latură a edificiilor bisericești, dar și a vieții

religioase, poate cuprinde astăzi realitatea faptului că Episcopia Alexandriei și Teleormanului are un număr de șapte mănăstiri (Siliștea - Sfântul Pantelimon, Drăgănești Vlașca - Sfânta Treime, Brânceni - Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul, Crângu - Sfântul Galaction, Adămești - Nașterea Maicii Domnului, Năsturelu - Sfântul Nicolae, Plăviceni - Sfântul Arhanghel Mihail) unde viața duhovnicească capătă realitatea superlativă a actului liturgic. Printre multiplele realizări putem aminti, cu mândrie, că s-au construit trei biserici noi, că sunt în lucru alte cinci, restaurate 47, repictate 31, iar o altă parte reparate în funcție de necesar și posibilitate, toate fiind sfințite sau resfințite de Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction.

Ziua de 1 septembrie nu este numai motiv de bucurie, ci este un început al deschiderii unui drum al realizărilor religioase pentru locuitorii teleormăneni care poartă deja nouă ani de eforturi și sacrificii. Deși curgerea timpului ne îndepărtează de anul înființării Sfintei Episcopii, gândul ne poartă către începuturi din dorința de a participa la bucuria și sărbătoarea momentului celui dintâi încununați de realitățile grăitoare de astăzi.

Este adevărat că față de valorile fundamentale ale necesarului vieții noastre ne apropiem mai greu, atâta vreme cât suntem mai aproape de pământ, rămâne însă să vedem ce mai putem face pentru suflet. Cert este că modelul Hristos este treaz nouă, din mila lui Dumnezeu, la vederea Episcopului. Această realitate poartă nota împlinirii a nouă ani de la înființare.

Vorbind despre Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction, Prea Sfințitul Episcop Gherasim al Râmnicului, concluziona „așa episcop ne trebuia”, avem însă nevoie nu numai de urechi de auzit ci și ochi pentru a vedea, dar mai ales suflet pentru a simți.

Sărbătoarea presupune conștientizare! Comuniunea solicită nu numai darul ci și înțelepciunea, ne putem însă cu siguranță bucura: „suntem în pace”.

Întru mulți ani, Stăpâne !

Preot *Adrian Drăghici*
Consilier Cultural

CRĂCIUNUL BUCURIEI NOASTRE

Sărbătoarea Nașterii Domnului descoperă lumii adâncul iubirii lui Dumnezeu, față de noi, oamenii, aducându-ne dorita pace și bunăvoință dar și nevoia de a păstra viața calitatea de fii ai lui Dumnezeu ca pe o necesară atitudine a rămânerii noastre îmbogățite în Dumnezeu.

Îngeri și oameni ne prindem în hora dragostei divine nemaifiind momentul să cântărim cine are aripi și cine are brațe; numai dragostea biruind izvorul bucuriei că ni S-a născut Mântuitor, Hristos Domnul.

Adevărul acesta ne cheamă nu numai să ne îmbelșugăm cele destinate existenței sau obiceiului de a împodobi bradul de Crăciun din fulguiala credinței noastre, ci toate se fac atitudini concurente spre a ne îmbrăca sufletul cu veșmântul luminos al bucuriei desprins din Nașterea Sa. Nașterea Mântuitorului Hristos ne așteaptă nu doar la participare exterioară; ea este prilejul schimbării noastre în fii ai luminii; mai buni, cu mult mai iubitori, mult mai iertători și din mult prea multă nevoie mai înțelepți cu sufletul și mintea, dar întotdeauna fără vicleșug. Aceste virtuți neclamate, nerostite, ne poruncesc din neporuncă să ne gândim în pragul acestui „...curcubeu al luminii...” (*Pastorală la Nașterea Domnului 2005*) la copilărie, la fii, la părinți, la dascăli, la mai marii noștri și din aceeași dragoste la cei la care nu are cine să se gândească, fără ca să ne dovedim oboșiți de gând sau de faptă în fireasca îngemănare a sărbătorii dintre cer și pământ.

Drept urmare, în pragul Marelui Crăciun, gândul către Ierarhul nostru – un tot a ceea ce ne bucură și ne preocupă – nu face altceva decât să ne aducă

aminte că nestinsa candelă a legăturii noastre cu Dumnezeu arde din prinosul rugăciunii dragostei și preocupării Prea Sfinției Sale pentru toată suflarea Sfintei Episcopii a Alexandriei și Teleormanului, cu atât mai mult cu cât, adevărul biruiește realitatea peste care toate cele ce sunt săvârșite către Dumnezeu, sunt spre folosul nostru, izvorâte din atitudinea unei modestii scripturistice de o vigoare pilduitoare.

Mulțumim lui Dumnezeu că a așezat binecuvântare caldă și vie peste creștetul Teleormanului nostru, prin mâna Prea Sfințitului Părinte Episcop Galaction, pentru popor și cler în aceeași măsură, peste nevoile și bucuriile noastre, deopotrivă, neobosită rugăciune fierbinte și grijă lucrătoare.

Rugăm pe Bunul Dumnezeu să păstreze în sufletul Întâistătorului nostru aceeași dimensiune apostolică a dragostei misionare vădită în păstrarea și punerea în practică a Învățăturii de credință dar și a dragostei dintre noi și să dăruiește Prea Sfinției Sale, multă sănătate și sporite bucurii duhovnicești în misiunea pentru arhipăstorirea noastră, dorind noi să păstrăm „...darul de a aprecia, de a oferi din iubire, spre aceeași slavă a lui Dumnezeu...” (*Pastorală la Nașterea Domnului 2005*).

Întru mulți ani, Prea Sfințite Părinte!

Cu aleasă prețuire,
întregul personal al Centrului Eparhial
al Sfintei Episcopii a Alexandriei și Teleormanului.

Informare privind aspecte ale activității învățământului religios și teologic în anul școlar 2004-2005

Ca o expresie concretă a implicării Bisericii în social, cu binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, disciplina Religie și-a desfășurat activitatea în școlile învățământului teleormănean și în anul școlar 2004/2005 la înălțimea standardelor educaționale și în conformitate cu curriculum-ul național.

Realizarea demersului didactic la disciplina Religie s-a făcut în anul școlar 2004/2005 cu un număr de 168 cadre didactice, în majoritate calificate, repartizate în etapele mișcării personalului didactic, în urma Concursului Național Unic de Titularizare.

Activitatea de inspecție școlară s-a derulat de către inspectorul școlar de specialitate în 80 de unități de învățământ din mediul urban și rural și la nivel primar, gimnazial și liceal.

Un număr de 27 cadre didactice ale disciplinei Religie au fost înscrise la formele de perfecționare prin gradele didactice.

Activitățile de perfecționare metodică au inclus și Cercurile pedagogice ale disciplinei, care s-au desfășurat pe cele cinci zone ale județului pentru nivelul de învățământ primar și gimnazial și pe cercul județean pentru nivelul de învățământ liceal în perioade din lunile noiembrie 2004 și martie 2005.

Concursurile școlare adresate elevilor s-au concretizat prin realizarea celei de a VI-a ediție a Festivalului-concurs județean Te-Deum Laudamus, de cunoaștere a învățaturii de credință creștin-ortodoxă și de interpretare a muzicii corale religioase la care au participat, la Alexandria și Roșiorii de

Vede, peste 300 de elevi ai școlilor din județul Teleorman și în concertul susținut de elevii Seminarului Teologic Sfântul Calinic Cernicanul din Turnu Măgurele alături de elevele Liceului Pedagogic „Mircea Scarlat” din Alexandria în ajunul Sărbătorilor Crăciunului 2004.

Seminarul Teologic Sfântul Calinic Cernicanul din Turnu Măgurele a avut o prezență vie în activitatea Inspectoratului Școlar Județean Teleorman în anul școlar 2004/2005, corul acestei unități de învățământ fiind invitat să concerteze cu diverse ocazii.

Admiterea la clasa a IX-a la Seminarul Teologic din Turnu Măgurele s-a făcut prin cele două sesiuni organizate conform Calendarului M.Ed.C. în luna iulie 2005 în urma cărora Comisia de Examinare pentru probele de aptitudini (muzică și Religie, clasele a VII-a și a VIII-a) ce l-a avut ca invitat de onoare pe Prea Sfințitul Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului și ca președinte pe P.C. Părinte Prof. Dr. Ciulei D. Marin, Directorul Seminarului, a declarat admisi un număr de 22 de elevi.

Și examenul național de Bacalaureat, prin rezultatele obținute de elevii absolvenți ai claselor a XIII-a (50 de candidați ce au participat la proba de Dogmatică, ca probă de specialitate) a situat Seminarul Teologic, în urma celor două sesiuni (iunie – iulie și august-septembrie) în prima jumătate a ierarhiei celor 20 de licee din învățământul teleormănean.

Pentru disciplina Religie, la Concursul Național Unic din 18.07.2005 au participat 44 de candidați, dintre aceștia 21 fiind absolvenți ai Facultăților de Teologie în anul școlar 2005, 32 debutanți și 4 definitivi în învățământ. În urma concursului s-au titularizat 10 candidați, restul suplinind în anul școlar în curs. De menționat ar fi și faptul că în acest an școlar 20 de cadre didactice beneficiază de continuitate pe posturile de Religie constituite în anul școlar precedent, iar din totalul de 66 de cadre didactice titulare, la disciplina Religie sunt încadrați cu funcția de bază în învățământ, 30 de preoți și 2 membri ai personalului neclerical (cântăreți bisericești).

Considerăm că anul școlar 2004/2005 a fost pentru disciplina Religie, în învățământul teleormănean, unul plin de realizări, că demersul didactic al disciplinei a fost unul situat în progres față de anii anteriori.

Pentru toate se cuvine să-I mulțumim Bunului Dumnezeu pentru ajutor și Prea Sfințitului Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului pentru grijă și încredere.

Pr. Emil M. Lazăr
Inspector școlar
catedra religie

